

Scriitorul MIRCEA HORIA SIMIONESCU s-a născut („mirat“, cum îi place să spună) la 23 ianuarie 1928, la Târgoviște, într-o familie descinzând din ramura Brătienilor argeșeni (bunica paternă, fiică a lui Ion Brătianu) și din aceea, bucureșteană, a Căciuleștilor, cu întinse ramificații în burghezia furnizoare de nume ilustre în medicină, armată, finanțe, drept. Tatăl, Stelian, „bun în grad“ (căpitan) de-a lungul întregii copilării a prozatorului, s-a stins din viață la 41 de ani (nefericite-rodnice literar consecințe); mama, Irina, telegrafistă PTT — un pedagog liberal scandalizând familia, prietenii și opinia târgului —, poate fi trasă la răspundere pentru originalitatea educației discret personificate spre a încuraja straniul talent poetic al primului ei născut.

Jocurile și joaca, prelungite până în adolescență, Mircea Horia Simionescu le-a convertit într-o prietenie intelectuală exaltată cu tinerii de-o seamă Radu Petrescu, Costache Olăreanu, Petru Creția, recunoscuți, după tardiva lor publicare, în anii '70 ai secolului trecut, ca grup de prozatori rezistent la imperatiivele și îndrumările regimului comunist.

Mircea Horia Simionescu, datorită scrierilor sale de-o pregnantă originalitate — apropiate spiritual de Caragiale, Kafka, Cortázar, Borges, Italo Calvino, Urmuz —, este considerat de Mircea Zăciu un *trouble-fête* al literaturii postbelice, iar de Adrian Marino, autorul „celei mai bune și mai bine organizate parodii antiliterare din întreaga noastră literatură“.

Însemnările laboratorului epic al lui Mircea Horia Simionescu s-au structurat în ciclul de patru volume *Ingeniosul bine temperat* (1969, 1970, 1980, 1983), epopee a erorilor secolului, o glumă enormă a anotimpurilor în derivă. Li se anexează ulterior, centripet, alte scrieri menite să certifice în ficțiune realitatea nudă. O serie de romane (*Nesfârșitele primejdii*, 1978; *Învățăături pentru Delfin*, 1979; *Licităția*, 1985; *Paltonul de vară*, 1996; *Cum se face*, 2002 etc.), volume de nuvele (*După 1900, pe la amiază*, 1974; *Banchetul*, 1982; *Îngerul cu șorț de bucătărie*, 1992; *Fărădelele vasei comunicante*, 1997), jurnale și însemnări de călătorie (*Răpirea lui Ganymede*, 1975; *Trei oglinzi*, 1987; *Febra*, 1998).

Printre laitmotivele cărților sale: aventura homerică a căutării *dublului de peste mări*, descoperirea că exemplarele similare, atunci când sunt foarte aproape, nu izbutesc să se recunoască și ideea că toate formele realității nu-și conțin esența, fiind doar dubioase produse artizanale, împinse fraudulos în conul vederii noastre de către un demiurg fantezist.

MIRCEA HORIA SIMIONESCU

BIBLIOGRAFIA GENERALĂ

Ediție definitivă

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Handwritten signature or initials.

1810601

144100

315875

Coperta
ANGELA ROTARU

CUVÂNT ÎNAINTE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SIMIONESCU, MIRCEA HORIA

Bibliografia generală / Mircea Horia Simionescu. –
Ed. a 2-a. - București: Humanitas, 2007
ISBN 978-973-50-1824-5

821.135.1-7
821.135.1-32
821.135.1-995

© HUMANITAS, 2007

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/317 18 19, fax 021/317 18 24
www.humanitas.ro
Comenzi CARTE PRIN POȘTĂ: tel. 021/311 23 30,
fax 021/313 50 35, C.P.C.E. – CP 14, București
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

Cu sprijinul afectuos și prin influența generoasă a regretatului cărturar care a fost profesorul Zenovie Pop Brezișeanu, am reușit să ocup, timp de mai mulți ani, postul de bibliotecar stagiar la Biblioteca municipală din Târgoviște, orașul natal al distinsului meu protector. Străduindu-mă să fiu cât mai recunoscător bunului om de inimă și simțire care mi-a oferit posibilitatea afirmării, la o vârstă când propriile înzestrări nu pot avea o perspectivă sigură fără un sprijin prestigios, am lucrat cu râvnă și fără odihnă la punerea grabnică în ordine a imensului material aflat în depozite, la inventarierea cantității impresionante de lucrări aglomerate în cele opt încăperi ale bibliotecii. Pe lângă mari satisfacții spirituale, această activitate mi-a prilejuit cunoștința cu cărți de o rară valoare bibliografică și arhivistică, unele dintre ele unicate, ediții princeps, exemplare cu dedicații prețioase.

Înainte de a lucra temporar în bibliotecă numeroși intelectuali ce fac astăzi cinste culturii noastre. Catalogele, inventarele, studiile făcute de ei mi-au pus la îndemână tot atâtea instrumente utile de pătrundere în știința bibliologiei, care mi-a deschis ochii asupra unui univers de o nemaipomenită frumusețe. Din păcate, angajamente ulterioare mai atrăgătoare (primum vivere...) au curmat această activitate pentru care, sunt convins, aveam nu numai chemare, dar și o deosebită îndemânare la raft. Pe baza materialelor rezultate din cercetările anterioare, precum și a lecturilor constante și aplicate ale colecțiilor de carte străină, în special

literatură contemporană, am întocmit o bibliografie generală, sinteză ce a urmărit să fie: 1. o prezentare cât mai completă a literaturii europene din prima jumătate a secolului XX; 2. un comentariu orientativ al celor mai reprezentative cărți de artă și filozofie ale vremii noastre, încercare nu întru totul nouă, dar de o mare utilitate. Tehnica de lucru, extrem de obositoare, a constat în rezumarea cărților, extragerea și sistematizarea ideilor, sancționarea opiniilor celor mai valoroase, ba, uneori, chiar reproducerea antologică a unor texte. „În bibliogie, scrie August Rappaport, cheia succesului o dețin numai acei cercetători ce nu se mulțumesc să înregistreze evenimentul editorial, să-l descrie și să-l clasifice după indici universal recomandați. A pătrunde dincolo de coperti, de calitatea tiparului și a legăturii, a te învecina cu nervul viu al cărții, raportând ideile la întreaga cultură omenească, la evoluția ei multiseculară, iată sarcina bibliologului, dacă vrea ca numele lui să se înscrie cu litere de aur în analele acestei discipline pe cât de aride, pe atât de gingașe. Dintre toate științele, bibliologia este poate cea mai importantă, pentru că omul modern trăiește doar în măsura în care își apropie, prin intermediul cărții, realitatea spiritului dinaintea lui și din cercurile din afara lui. Dacă filogenetic ființa umană descinde din maimuță, indiscutabil omul modern, proțus al unei miraculoase mutații, descinde din carte și este, finalmente, o creație a cărții.“

Cuvinte luminate, idei de o excepțională valoare, îmbărbătătoare pentru specialiști, ca și pentru milioanele de iubitori ai slovei de pretutindeni!

Cartea pe care o prezint editurii este rodul acestor îndemnuri. Am lucrat la ea aproape șase ani, colecționând, colacionând, combinând, codificând, colaborând, conotând, cu cei care au studiat înaintea mea prețiosul material ce face obiectul cercetării. Departe de a fi epuizat imensul tezaur ce mi-a stat la dispoziție, acest volum prezintă totuși o panoramă exhaustivă a literaturii contemporane, iar observațiile personale pe care le-am înglobat expunerii sper să ușureze orientarea, să statornicească măcar câteva criterii de valoare în bogăția de fapte artistice pe care le-am cunoscut nemijlocit.

Îndreptând un gând de pioasă recunoștință profesorului Zenovie Pop Brezișeanu, ocrotitorul meu, mulțumesc totodată din inimă celor care, cercetători sau simpli bibliotecari, defrișând desișurile, semnalând principalele căi de acces, mi-au dat posibilitatea să întocmesc această cuprinzătoare bibliografie, să o pun la dispoziția celor dornici să se instruiască, să se adape, mai curând și mai sigur, la ideile majore ale culturii universale.

Autorul

MARIO SALVA GÖTTINGEN: *Cartea apelor* — este vorba de o mașină de smântânit care, în vara lui 1916, a mers câteva zile în gol, satul pe care-l deservea fiind pustiit de război. Autorul ne conduce cu măiestrie în fața smântânitorii. Mașina este frumoasă, are două țevi, una care intră și o alta care iese, două butoane, roșii amândouă. Ni se demonstrează că, la nevoie, ele pot fi răsucite cu plăcere.

Iată, pe cărări și prin vecinătăți, locuitorii satului se întorc din bejenie. La început, toți cad de acord, în urma studiului amănunțit al celor două butoane, că smântânitoarea merge în gol. Se dau explicații: un dezertor a încercat să producă unt fără să fi turnat mai înainte lapte, lucru interzis chiar și în condiții de pace; un obuz a explodat în apropierea agregatului, smulgându-i maneta cu care se punea în mișcare bătătorul; o pasăre și-a făcut cuib în rezervor, mai puțin îndemnată de confortul căușului cât de semnificația locului; în fine, mașina merge în gol pentru că nu are prospect.

Tot cercetând lucrurile, locuitorii satului, care năzuiesc fierbinte să obțină smântână rece, încep să afirme păreri diferite. Pe măsură ce smântânitoarea se opintește și sughite, gândurile lor curate lucrează: opiniile se separă, susținute felurit de indivizi, apoi de familii întregi, de grupuri și ginți, în rivalitate de argumentație. Se mai găsesc unii — ce e drept, puțini la număr —

care susțin că smântânitoarea e perfectă și nu le rămâne decât să întindă cuțitul spre a-și unge cu unt felia de pâine.

Printr-o dialectică firească, opiniile se diversifică și mai mult. Se formează păreri, în funcție de categorie socială, clasă de salarizare (în cazul celor din aparatul administrativ), meserie, rasă, grupă sangvină, apartenență psihosomatică, grad militar, circumferință craniană, circumscripție financiară, parohie.

În continuare, oamenii reacționează după cum le dictează interesele, obiceiurile, tradiția orală, culoarea veșmintelor, preferințele culinare și practica sexuală. Opiniile se mai împart după atitudini și avere, talent și idealuri, posibilități și năzuințe, după *netto* și *brutto*, după caracterul continentelor și al zonelor de influență. Se așteaptă părerea Angliei și a Republicii Dominicane.

Povestirea filozofică a lui Mario Salva Göttingen urmărește să înfățișeze cititorului geneza și legitimitatea tuturor opiniilor care circulă astăzi prin lume. Studiul atent al unui fenomen — de pildă, participarea unui avocat la campionatul european de sărituri de la Copenhaga — nu poate fi înțeles fără considerarea analitică a ideilor cu care a venit în contact, înainte și după competiție. Concluzia cărții: singurul criteriu de apreciere calitativă a unei opinii ce câștigă adepti este raportarea ei la mersul în gol al unei smântânitori. (Editura Armand Didot, Paris, 1927.)

MAURICE PRINTEMPS: *Papa Clement al XII-lea și lovitura după ceafă* — După ce descrie splendoarea curții papale, Maurice Printemps, care a locuit cincisprezece ani la Vatican spre a cerceta arhivele, face un admirabil portret al marelui Clement al XII-lea. De remarcat fina observație, presărată egal în paginile scriitorului (v. pp. 26–27 și 102–103). Carte excelentă. Nu se explică însă în ce consta concret lovitura după ceafă, dacă se aplica simplu, cu palma, sau se folosea un obiect oarecare, dacă era dureroasă sau numai usturătoare, dacă, în fine, producea desprinderea sufletului de trup sau numai mâhniri. Aluzia la tăria sfântului duh nu satisface. (Editura Se, Grenoble, 1940.)

ORLANDO SABENA: *Cu Luther în furculiță* — Plecând de la versul lui V. Alecsandri, „Cu Ninița-n gondoletă“, Orlando Sabena construiește o amplă povestire, în care apar câteva sute de personaje încleștate într-o luptă crâncenă pentru o moștenire. Oamenii se învârtesc plini de ură în jurul averii râvnite, își dau coate, se lingușesc, se târguiesc, se împrietenesc, apoi se freacă unul de altul, se irită, se ceartă, se îmbrâncesc, se ciu-pesc, se scui-pă, se zgârie, își rup hainele, se lovesc cu pumnii. O horă imensă, față de care obiectul gâlcevii apare neînsemnat. Hora se destramă și sfârșește într-o sângeroasă încâierare; rămâne la mijloc, pe iarbă, sfâșiat, în izmene de flanelă, cu ochii învinețiți, însângerat, domnul Negativ, un tânăr și talentat biolog care tocmai studia în localitate specia de musculițe *Antrax petullia*, zisă și *Acrița*. Moștenirea, nicăieri.

Romancierul încearcă să-i dea de urmă, dar renunță. Un autor care își permite să lase lucrurile baltă, fără măcar să dea dimensiunile imobilelor, să consemneze valorile principale convertibile în aur, să ofere relații despre ipoteci și chiriași etc. mi se pare lipsit de seriozitate. Cartea a primit un premiu la Veneția în 1934, dar asta dovedește din partea juriului dezinteres pentru valorile materiale naționale. De remarcat coperta cărții, dintr-un cauciuc fin, care se poate spăla ușor, cu puțin săpun și apă caldă, limpezit și șters apoi cu o cârpă moale, de două-trei ori. (Editura Lombardi, Roma, 1940.)

NATALIA SINNA: *Ploșnița de sticlă*. Nuvele (Editura Paramount 60, Chicago, 1962.)

MYRON CHEVALIER: *Misiunea doamnei Sachelarie în literatura americană* — Dacă la începutul secolului contribuția dnei Marioara Sachelarie, născută Mătăsăreanu, la dezvoltarea literaturii americane era aproape cu totul necunoscută, astăzi această chestiune, datorită studiilor numeroase și competente apărute în ultimul deceniu, este pe deplin lămurită. Se știe că, până pe la 1840, America nu-și pusese problema să-și înjghebeze o literatură. Tot ce se încercase până atunci în roman, teatru și poezie

nu putea avea un caracter peren, pentru că lucrările apărute fuseseră scrise de particulari, îndemnați de interese meschine, de sentimente întâmplătoare. Trebuia inaugurată o literatură modernă, rapidă, confortabilă, cu frâne hidraulice și cu semnalizatoare de direcție. Cine să se încumete? Se vedeau pretutindeni ezitări. Se ezita individual, se ezita în grup. Atunci s-a hotărât cineva. Era o femeie. Era o femeie din îndepărtata Românie, care nici nu bănuia atunci că va întemeia literatura americană. Era Marioara Sachelarie din Găiești, fiica cinstitului părinte Matei Sofronie Mătășăreanu. Neluând în seamă greutatea, dar luându-și cu ea un geamantan cu schimburi și alimente, Marioara trecu grabnic oceanul și se puse pe treabă. Cartea lui Chevalier, care se înscrie printre cele mai documentate în această problemă, relatează fapte și episoade care dovedesc cât de puternic a fecundat prezența româncei literele americane, lăsându-se uneori ea însăși, ca orice spirit receptiv, fecundată. Greul fusese învins. Ce s-a făcut după moartea ei n-a mai fost, desigur, tot atât de dificil. Au apărut curând spirite alese, de la Wallace și Poe la Caldwell și Hemingway. Poate că unii au realizat chiar mai mult. Dar greul fusese luat în piept, și încă de cine? De o femeie. „Generația noastră îi este recunoscătoare“, declara într-o emisiune recentă postul de radio Alaska. (Colecțiile „Brandenburg“, Texas, 1959.)

ALIN RICHTER-NORDAU: *Povestiri cu maioneză* — Dintre mult prea numeroasele narațiuni ale marelui povestitor, au fost alese doar *Foci și zepeline* și *Electricitate la 60 de metri*, oricum nu cele mai rezistente lucrări ale maestrului. „Scriitor de nimic, Richter-Nordau mă indispune — scrie Gym Pampass. Nu el a contracarat oare mișcarea de emancipare a paracliserilor, obligându-i pe bieții oameni să se adreseze sindicatului?“ „Nordau e totuși genial, citiți-i textele!“ — îndeamnă H. Descamps în *Ist. lit.* „Nici nu mă gândesc să-l iau în mână! — strigă dintr-un articol Pampass. Dacă un scriitor face o năzbâtie, mi-l scot definitiv de la inimă și-l ignor în vecii vecilor!“ „Ce facem atunci

cu Petrarca, care își înșela frecvent creditorii?“ „Îl lăsăm să se descurce singur, critica nu are obligații.“

„După Dostoievski, nu cunosc un scriitor mai profund“, scrie, în capitolul pe care i-l consacră în *Enciclopedia britanică*, Giovanni Strepto. „Englezii n-au avut niciodată criterii“, revine Gym Pampass, după lectura capitolului, în traducere. (Editura Progress, Oslo, 1828.)

RALPH JACOB TRASCOUNT: *Submarinul de cocă* — Roman în două volume. În afară de numeroase greșeli de tipar, cartea abundă în platitudini de felul: „Dacă v-ați trezi, contrar obișnuinței, într-o dimineață la ora trei, și ați privi cerul, apoi ați lua primul tren spre capătul lumii, coborând totuși la a doua stație, ca să îngăduiți soarelui să răsară de undeva, și, privindu-l în față, ați juca în mijlocul câmpului, printre maci și margarete, rolul nebunului din oricare piesă cu nebuni, apoi ați porni spre nord-vest, orientarea precisă fiind calitatea dumneavoastră dominantă, și ați intra în vorbă cu primul țăran întâlnit, desigur în vârstă de 100 de ani, și apoi cu o femeie rătăcită, hotărâtă să vă ajute să ratați o mare carieră, și, în sfârșit, ați urca munții, care s-ar lăsa pe burtă ca o pisică enormă, și ați trece dincolo, unde poate să vă întâmpine noaptea pe care n-ați mai văzut-o niciodată, cea fără electricitate, fără pat, cu marșarier, fără stele pictate, noaptea despre care v-am mai vorbit și altădată?

Dacă, mai târziu, după ce ați coborât în adâncul întunericului și v-au ieșit în cale păsări și pești trăind laolaltă, printre vegetații de pluș umed și printre perdelele unei muzici cu două flaute și țimbele, v-ar atrage întoarcerea acasă și, revenind în sufragerie, v-ați așeza ca altădată în fața televizorului, n-ați muri oare de răs și nu v-ar fi rușine de înțepenirea dumneavoastră în cadrul ecranului, de conectarea aparatului nervos la canalul 13, de prea multele reclame pe care le îngurgitați, pe care le-ați îngurgitat cu bunăvoință și care constituie bagajul dumneavoastră unic de cunoștințe, transmis fără încetare și celorlalți, ziua și noaptea?

Și dacă toate lucrurile, câte se află în preajmă, ar râde de dumneavoastră, ar râde cu hohote, camaraderește, plăcut, până ce paharul așezat pe masă ar binevoi să plesnească și ar sări cioburile pe covor, iar ceilalți, ai casei, înfricoșați, n-ar înțelege ce s-a întâmplat, s-ar refugia grabnic într-un roman polițist, în timp ce dumneavoastră știți bine că s-a întâmplat exact ceea ce trebuia să se întâmple!“ (Editura Teo Reder, Viena, 1958.)

MARIUS HOLST: *Din Roderigo nu se poate reține decât apa* — Ni se propune o experiență: știindu-se că în lume foarte mulți își închipuie că au un talent pe care în realitate nu-l au, se ia un exemplu numit Roderigo, tenor, și se îndeamnă la cântat. Cântă o săptămână, cântă un an. Se constată că greutatea corporală scade, că trupul, mai înainte viguros, s-a deshidratat, iar resturile nu sunt decât niște coji pe care vântul le spulberă ușor. Explicația este următoarea: individul nu exista, simpla concentrare a apei nu putuse alcătui o persoană, cu toate pretențiile exprimate și în ciuda câtorva contracte cu semnătură și parafă. *Regulă: orice Roderigo căruia i se întreține cantitatea constantă de apă în organism poate produce cântece, fără ca acestea să intereseze pe cineva și fără ca el să scadă ca volum.* (Editura Ra, Cairo, 1952.)

MATEO SENTEMBRINI: *Catalog de vise contemporane* — Vă dați seama, dacă măcar unul din zece vise nocturne ar căpăta printr-o minune consistență, ce interesant ar fi? Am avea pe lume încă un univers, dacă nu unul și jumătate. Am prinde în obiectivul aparatului de fotografiat două Grete Garbo, în urechi ne-ar cânta două simfonii a V-a, s-ar lucra ca în școlile cu clase paralele cu B, C, D etc. Am înregistra pe banda de magnetofon răcnete de nesuportat. (Motto și argument al cărții.) „Cea mai slabă dintre cărțile neîntrecutului artist al cuvântului care a fost M. Sentembrini. Valoroasă poate numai ideea de la care pleacă. Tratarea e întristător de săracă. Stilul, alterat“, scrie Jean Felix Galor în *Les livres*, dec., 1960. (Flammarion, Paris, 1959.)

NICOLAUS REMBRANDT: *Războiul filozofilor* — În anul 1928, spre toamnă, s-a aprins în zona Mediteranei nord-orientale un aprig război între filozofii locali. Pricina: Platon contrazisese pe Democrit în problema comensurabilității spațiului, și făcuse asta cu oarecare superioritate, atitudine interpretată de adversar drept arogantă. Interveniră ca mediatori pitagoreicii, nesiguri totuși în acțiunea lor. Primele trei capitole ale cărții, vag plicticoase, expun cauzele conflictului — lupta dintre topografii tradiționaliști și topometrii empirici, ajunsă la maximă încordare. Cinci alte capitole conțin informații privitoare la pregătirile taberelor. Eleații, de pildă, sunt surprinși învățând pe de rost poemul cu cheie și luând notițe pe maculatoare cu foaie velină. Ultimul capitol, cel mai realizat — lupta propriu-zisă a armatelor filozofice —, este capodopera lui Rembrandt. După ce se arată cum s-au extins disputele de-a lungul întregii coaste a Adriaticii mijlocii și au pătruns, prin coloniști, până în Scitia și Germania meridională, luptele ne sunt înfățișate cu priceperea unui Xenofon. Combatanții încep tirul. În loc de obuze, ei își trimit precepte și judecăți de calibrul mijlociu, sentințe de 101 mm, cu explozie întârziată, Periandru, Ferekyde și Teopomp reglând admirabil tirul. Avioanele lansează adevăruri rotunde, bine șlefuite. În largul Mării Adriatice, un portavion este scufundat cu ajutorul minelor confecționate din pergamentul unor tratate medievale. Mitralierele trag cu monade, tunurile antiaeriene clănțănesc frânturi din discursurile sofistilor. Marea bătălie de la Samosata este descrisă de Rembrandt cu o savantă știință a efectelor: „La strigătul lui Platon de pe un meterez: «Lumea este o iluzie», rândurile dușmane în plină desfășurare se sparg, se răresc, cad pretutindeni morți și răniți, făcând pe loc afirmații morale dintre cele mai convingătoare“. Dar inamicul contraatacă cu blindate. „Politica“, pe șenile „Retorica“ cu opt guri de foc, „Meteorologia“, „Metafizica“ aruncă spaima în soldații rămași pe pozițiile rigide. Neoplatonicienii cumpără de la un neamț o armă secretă, „Dialectica“, pe care o pun în funcțiune. Inamicul protestează, invocă tratatul de la Geneva și amenință cu represalii: va folosi gazele asfixiante și behaviorismul. Intră în conflagrație John Locke, Berkeley, enciclopediștii, Spinoza,

Auguste Comte și Alexandr Papanin, autorul unui sistem filozofic cu totul original. Scene admirabile, homerice. Armele par să nu mai tacă. Dar armistițiul de o oră propus de J.P. Sartre devine, prin compromisul fără nădejde pe care-l oferă, o bază pentru încheierea de convenții ce, ulterior, vor asigura pacea. Armatele se retrag la bazele lor, filozofii în rafturi. Nu va mai fi război atâta timp cât bibliotecarii își vor ține cărțile în bună rânduială, sub cheie. (Editura Cerc, Paris, 1930.)

AURELIO MERCANTILE: *Frumoasele* — În peste trei sute de pagini, autorul demonstrează că frumoasele nu sunt cele care împodobesc sălile de spectacole, nici cele care alunecă într-o mișcare unduioasă pe marile bulevarde, tulburând liniștea de după-amiază a trecătorilor, nici cele care lucrează în laboratoare, birouri, în uzine farmaceutice, albe, planturoase, cu ochii scânteietori, călcând podeaua cu pași de feline. Frumoasele nu sunt nici cele de la volan, cele din tren, cele de la cursele de cai. Frumoasele sunt altele, altunde, altceva, altfel. Se emite o ipoteză care ar determina locul, forma, dimensiunile, ocupațiile, preferințele și posibilitățile intelectuale și fizice ale frumoaselor. (Editura Gardian, Geneva, 1934.)

GABRIELE HANSA: *Înfrângerea francezilor la Popice (1826)* — Una dintre cele mai sângeroase bătălii din întreaga istorie a Franței a fost cea de la Popice (1826). Cercetările istoricilor, stabilind precis numărul morților și răniților, n-au aflat deocamdată cu cine s-au bătut atunci francezii, din ce cauză și cum s-au încheiat ostilitățile. Firește, o pace trebuie să se fi instaurat după acel război, cel puțin pentru câțiva ani, până la bătălia pentru *Hernani* (1830).

HANS FREGATA: *Determinarea gradului de abstracționism la sugari* — Rezultatele cercetării laboratorului de abstracționism al Universității din Hamburg. Inconvenientul procedeuului propus în tratat: subiecții cercetați nu supraviețuiesc. (Orienta, Hamburg-Leipzig, 1956.)

WOLFGANG APUD: *Suprema infidelitate*. Roman — Un om foarte așezat, Robert Y., lipsește de la un timp destul de des de-acasă. Se știe că s-a îndrăgostit de o frumoasă actriță. Colegii îi fac muștrări. Neputându-se înțelege pe sine când constată că-și iubește deopotrivă nevasta și amanta, slăbește, se îmbolnăvește. Diagnostic: schizofrenie. Totul continuă să se desfășoare fără drame. În familie flacăra iubirii arde albastru, alături de amantă — flacăra vie, roșie. De la un timp, soția, preocupată de sculptură, își neglijează gospodăria. Robert află tot mai frecvent praf pe mobilă. Face alergii, care-l demoralizează și-i agravează maladia dinainte. Într-o dimineață fuge de-acasă. Soția e convinsă că a fugit la amantă, se duce la ea și-i face o scenă îngrozitoare. Robert trimite însă o scrisoare dintr-un orașel îndepărtat, unde s-a angajat șofer. Este hotărât să se întoarcă numai atunci când, după ce va fi străbătut drumurile țării dintr-un capăt la altul, se va fi obișnuit cu praful. (Editura Felix Mendelssohn-Bartholdy, Hamburg, 1954.)

DOMITIO HEIMEYER: *Textile și incertitudini* — „Roman excelent, sentimental și patriotic, cu pagini în gustul secolului trecut, cu tipuri bine realizate“ (Galba Marcetti în *Le courrier*). (Editura Flammarion, Paris 1936.)

RODERIGO SOLWEIG: *Singurătate* — Despre două domnișoare rătăcite pe o insulă. Dramatica lor căutare reciprocă. Când în sfârșit se găsesc, una își pierde respirația și trebuie transportată la spital. Un medic se îndrăgostește de ea și o cere de nevastă. Prietena, geloasă pe asemenea soartă, pleacă în India. Peripețiile din junglă — foarte palpitate. Episodul uciderii cobrei, colosal. Medicul este trimis într-o expediție, tot în India. Căutări, incertitudini. Domnișoara, care-l iubește, nu-l iartă, pentru că există o ură funciară, premeditată, împotriva celui fericit. Îl pândește și-l umilește. Apare un cardinal. Îi aduce medicului știrea că soția i-a murit într-un accident. Cei doi iau avionul spre Europa. Medicul face curând o congestie cerebrală și paralizază. Devotament și disperare. Domnișoara se dedică îngrijirii

bietului bolnav. Întemeiază o mănăstire. Organizează un spital. Construiește un aparat pentru înlăturarea sechelelor paraliziei. Fundează o bibliotecă. Dă concerte (cânta admirabil), strânge bani, deschide o carieră de marmură în Suedia. Călătorii de afaceri. Întreține jumătate din efectivul forțelor armate coloniale din orașul Alger și oferă gratuit filme educative pentru școlari, în internate. De la singurătatea ei de altădată, se vede acum înconjurată de mii de prieteni. În încheiere, un elogiu adus activității omenești și medicinei. (Editura Coasta de fildeș, Cairo, 1938.)

SIMION GABRIEL: *Dincolo de front*. Versuri — O poetică oarecum interesantă, lipsită însă de forță și sărăcăcioasă în ce privește ideile. „Durerea noastră surdă și amară / O grămădii pe-o singură vioară“ sunt versuri artificioase. Este, de altfel, nepotrivit să construiești o imagine din senzații gustative și sonore. „E trist diaconul Iachint / Și temerile lui nu mint / Fur și tâlhar întru Hristos, / El printre frați trecu sfios“, din altă poezie, e de fapt proză curată. (Nu am putut recenza întreg volumul, paginile cărții fiind desfăcute. De pildă, la p. 18 găsesc următoarele: *L'otite moyenne se propage assez souvent aux cellules mastoïdiennes, mastoïdite, celle-ci est caractérisée et surtout provoquée par la pression locale, par la rougeur derrière l'oreille et quelquefois par de l'oedème*. Cred că fragmentul, de vreme ce e scris în franțuzește, nu aparține volumului. (Editura Salpetro, Geneva, 1960.)

SALVADOR MARCA: *Pictor de caverne* — Despre apucăturile unui pictor explorator care joacă farse cercetătorilor desenând în timpul nopții scene vânătoarești pe pereții peșterilor, pe care, de dimineață, specialiștii le descoperă cu entuziasm. Satisfacția supremă a pictorului, care se vede expus la British Museum, în sala a III-a, a „rupeștrilor“. (Editura Solex, Graz, 1919.)

MAIOR GRIGORE TAȘCĂ: *Principii morale la întemeietorii fanfarei Regimentului 95 infanterie — Olt* — Studiu exhaustiv. (Editura Voluntarii Patriei, Pitești, 1938.)

ION GABRIELESCU: *Răspândirea copșilor codați în zona subcarpatică*. Studiu — Lucrare distinsă cu premiul „Grigore Antipa“ de către Academia Română. (București, 1910. Broșură dactilografată.)

SANDRO BASTARDI: *Constipația viageră și întreținerea ei*. Studiu critic, cu o prefață de N. Iorga — Sandro Bastardi a lucrat într-un laborator de biologie din București. A trecut ușor de la studiile de biologie la literatură, stârnind în intelectualitatea tehnică și științifică românească o trecere masivă de partea literaturii, sărăcind astfel industria și laboratoarele de specialiști. S-a ocupat îndeosebi de activitatea desfășurată de poezii Nicu Șopârlă, Vasile Panaitescu, Nistor Motălcă, de romancierii Grigore Grădișteanu, Petre Vasilescu-Rădăuți și Jean Bunesco, editându-i, îngrijindu-le edițiile, publicând articole despre activitatea lor literară. Aplicând descoperirile sale științifice la literatură, a stabilit că, dintre toate eforturile biologice, reținerea îndelungată a intestinului gros de la pomirile-i exclusive este cea mai rodnică. Sângele, alungat prin presiune din vasele pereților, încărcat de gaze, adică de cele mai subtile înfățișări ale materiei, urcă la cap, producând asociații neașteptate, congestii fecunde, alcătuind pe neprevăzute câte o capodoperă. Autorul merge mai departe. El indică în studiul său, inclus în volum, „Idee preromantice la scriitorii noștri sămănătoriști“, câteva alimente care produc o constipație îndelungată: pâinea în cantități mari, cartofii, conservele de carne, bobul și turtele, recomandându-le îndeosebi prozatorilor, în vederea obținerii, în anii ce vin, a marelui roman al secolului. Într-un alt capitol, intitulat „Anemia și tulburările vasculare la criticii literari“, Bastardi se ridică cu vehemență împotriva utilizării neraționale a laxativelor și a fructelor proaspete, văzând în ele niște agenți dăunători

dezvoltării pe mai departe a literaturii noastre. (Editura Socec, București, 1932.)

HANIBAL LAMBETWALK: *Chef cu glicerină* — Foarte reușită, convingătoare și spirituală, povestea dovedește că nimic din ceea ce este valoros în lume nu rămâne necunoscut și că omenirea evoluează chiar și în perioadele zise de regresivitate. Se oferă exemplul Spaniei. (Editura Orbis, Cracovia, 1953.)

LOLA CENTOMILLA: *Condiția de șoarece*. Roman (Editura Palmier, Lyon, 1958.)

ALVARO GALION: *Cine a bătut ceasul?* — Întrebarea devine cu fiecare pagină mai insistentă, mai tulburătoare, deși nu se știe încă dacă ceasul a fost lovit, așa cum pretinde un personaj, sau a fost bătut pur și simplu în cuie, cu limbile împletite, cum afirmă detectivul. Plină de semnificații este apariția, când situația era mai încurcată, a unui cuc. Acum devine limpede că ceasul era pendul și că bătaia lui avea grave consecințe. O carte care demonstrează că cititorul poate fi pasionat, spre rușinea sa, de aventuri lipsite de idei înalte. „Cine nu vede în această scriere un atac împotriva Hollywoodului, a filmelor lui, a glumelor lui, e un orb.“ (Editura Pax vobiscum, Neapole, 1939.)

SALVATOR VEGA: *Viața și activitatea lui Fox Therrier* — Insistența cu care reputatul Salvator Vega revine în cartea sa asupra felului în care Fox Therrier își aranja hainele în vestiar, amănunțele privind dispoziția în încăperea a cuierului, calitatea cârligelor de rufe, relatări despre peisajul delicat ce putea fi văzut prin fereastra vestiarului — toate acestea aduc o lumină nouă, interesantă, într-un capitol de istorie literară prea puțin cunoscut pînă acum. (Editura Salamandre, Zagreb, 1902.)

ANDREA GALLUPPI: *Despre utilitatea observației concrete* urmată de *Franchetea căderii pe gheață* — „Dacă înainte de culcare n-ai câteva clipe în care să devii cel mai mare istoric

al lumii, te poți considera pierdut“ (Ath. M. Goethe). (Editura Frații Rogers, Ithaca, 1929.)

ANTONIO GOVERNALLY: *Noocrația* — În insula Gamma din Antile, funcționează de mai bine de cinci sute de ani un sistem de guvernământ noocratic desăvârșit. Cărturarii au preluat puterea prin anul 1428 și au desăvârșit un mecanism parlamentar de cel mai înaintat tip. Trebuie menționat că primul act al noii guvernări a fost „Legea parantezelor“ (1429), prin care se interziceau activitățile nocturne. „Orice activitate ascunsă, proclama primul articol, se datorează lipsei de lumină solară și ca atare este antiumană.“ În următoarele zile, ca demonstrație, au fost masacrați trubadurii, poeții, lampagiii, brutarii, curtezanele, corăbierii care n-au ancorat la timp, grămăticii (cărora niciodată ziua nu le-a ajuns), binevoitorii, curioșii și, în general, toți cei care încercau să se remarcă în noapte printr-o activitate oarecare sau printr-un felinar.

S-au semnalat și confuzii: Mario Sogra a fost ucis pentru că a traversat un bulevard, la miezul nopții, bătându-și în acest timp nevasta. Omul era nevinovat, făcând dovada că e orb. Lui Francesco Tinoya i s-a luat capul deoarece semnalase autorităților că un vecin al său fierbe zilnic o cană cu tărâțe. I se demonstrase, după ce fusese însă predat mașinii de decortecat, că este important ca fiecare să-și fiarbă sau să arunce orice cantitate de tărâțe dorește.

O altă lege a interzis salutul, considerându-se că este ceva luat și imediat înapoi dat, ceea ce era un adevăr. Risipa era evitată: o societate civilizată nu-și poate permite luxul...

În sfârșit, o altă lege a indicat drept singura modalitate de a ieși la aer hora strânsă de flăcăi și fete. Desființată în 1821, din lipsă de muzicanți, hora a fost reintrodusă în 1926, odată cu apariția radioului și a telegrafului cu amplificatori. De atunci plimbările, întâlnirile, conversațiile se desfășoară sub formă circulară, între mai mulți participanți, de la dreapta spre stânga, cu singura grijă de a contrapune umărul forței cu care îndrăgostiții

încearcă să se ajungă, să-și fie alături. (Prietenii, mânați de aceleași năzuințe, se resemnează mai lesne.)

Societatea noocrațiilor din Antile, în lipsă de copii, care renunță de a mai veni pe lume, cheltuiește exagerat de mult pentru importul acestui produs. Tutunul e relativ ieftin. (Editura Soriente, Santiago, 1959.)

PHORMIC PHORMIDABLE: *Colecție de insulte la îndemâna șefilor de serviciu* (Editura Azur, Frankfurt a. Main, 1933).

SANDU NEAJLOV: *Transatlanticul Tănăsescu* — „Poți face gaură în cer, dar nu în transatlanticul Tănăsescu“ (Gabriel Popovici-Bolintin).

MARIANA GIRARDI: *Arta lui Spiridon van der Welde* — Prețioasa biografie este însoțită de trezeci de reproduceri după admirabilele pânze ale marelui pictor român. Lipsește, din păcate, cunoscutul tablou *Sărbătoarea la Răcari* — din Muzeul de la Găești — de un realism mișcător, în care se văd în prim-plan două mașini de cusut. Pictorul, ca să dea iluzia vieții, a decupat pânza, lăsând să se strecoare prin crăpătură o fâșie de mătase, pe care un angajat ascuns în spatele tabloului o agită în sus și în jos, astfel că ochiul nostru distinge amănuntele cusutului și mișcarea croitoreșelor. Tehnica reproducerii n-a ajuns la asemenea performanță. (Editura Pro Arte, Liège, 1958.)

PETRE P. POPESCU: *Regularizarea fecioarelor mânăstirești* — Lipsite de o conduită (cuvânt șters), fecioarele mânăstirești devin unealta unei puteri străine care le ex... (lipsește restul cuvântului), atrăgându-le în... (lipsește un rând) dovedindu-se încă o dată superbe. Se pune problema admiterii lor în consernul Morgan, lucru ce nu convenea unor înalți funcționari patrioți, în frunte cu (lipsește două nume), Alex. Lambrior, Vasile Conta, Stratulat (lipsește restul notației). Se conchide... (vezi

„Legea pentru sporirea indemnizației la unele categorii de pensionari“). (Tipărită la „Universul“, București, 1936.)

FERNANDO BASCA: *Sub înalte pălării*. Roman — „Arta romanului, în vremea noastră, trebuie să se conducă după principiul: ori frescă amplă, de tip balzacian, combinată cu romanul generațiilor, ori instantaneu, în care lucrurile care nu se spun sunt mai numeroase decât cele povestite. Un fel de formulă sintetică în care fiecare semn să evoce o lume. Dar mai este util romanul în vremea noastră? Poate numai pentru regizorii de cinema, care, în loc să facă superproducții în șase serii, citesc pe înfundate microromane.“ (Maurice Rollinat Sinatra)

OLGA NAPOCA: *Măria-sa omul mic* — Cât trăiește, ființa noastră se dezvoltă. Devenind mereu mai înalt, este firesc ca omul să deosebească tot mai greu obiectele mici din jurul său. Cu cât înaintăm pe calea vieții, întâlnim tot mai mulți oameni mici. Dar, stabilisem la început că omul se dezvoltă neconținut. Deci, el devine totodată mare și mic. Contradicția se află în ființa lui, în pântec. Olga Napoca stabilește că în 1930 erau cu 34% mai mulți oameni mari, respectiv mici. „Un istoric corect, pornit să studieze îndeaproape epoca noastră, este necesar să aibă ochii încrucișați“ — scrie prefațatorul. (Editura Barkukis, Atena, 1952.)

ROLPH SINDFEUR: *Tapioca și maieutica* — „Pe bună dreptate, observă autorul cărții, maieutica a fost studiată în repetate rânduri, cu competență și spirit de analiză. Tapioca, mai puțin. Încercarea de-a umple spațiul cu lapte s-a dovedit copilărească. Problema este pentru prima oară tratată științific, cu toată grija, așa zice cu geniu.“ (Editura Renata, Roma, 1932.)

NICOLAE RAȚĂ: *Jupuirea de viu în relațiile dintre puterea otomană și satul Tărtășești (jud. Covurlui)* — Bazat pe documente aflate recent în Arhiva Albă din Constantinopol, Nicolae Rață dovedește că, în răstimpul a cincizeci de ani de legături

trainice multilaterale dintre Poarta Otomană și satul Tărtășești, metoda jupuirii de viu a fost folosită cu succes, sistematic și pe scară largă. Se cercetează avantajele, aspectele sociale, baza relațiilor dintre puteri. Se specifică, printre altele, că în perioadele de slăbire a suveranității otomane metoda era folosită cu aceeași îndemânare, singură sau ca adjuvant, de indivizi izolați. Se arată, în sfârșit, că mulți oameni din Tărtășești arătau, după jupuirea de viu, limpezi și cristalini, lăsând impresia că sunt ca și cum n-ar fi. (Editura Socec, București, 1938.)

HANS RIEDER: *Obținerea judecăților de valoare din sulfat de cupru* (Editura Technik, Praga, 1958.)

FRANÇOIS SEGRÉ: *Parlamentul precupeților* — Despre faptul, manifest în secolul nostru, că parlamentele au devenit în multe țări ale lumii piețe de tranzacții. Filotem Hammel, exemplar tipic al precupețului politic, își exprimă în numeroase pagini crezul său. Murdării, compromisuri, căderi, mizerie morală. Este conștient de micimea lui, dar se scuză: *ceilalți* sunt meschini. Ca să fie posibilă mizeria de acest gen, a trebuit să se perfecționeze mijloacele camuflării ei. Publicitatea, chiar articolele ce par scandaloase sunt confecționate în așa fel încât vinovații, criminalii — precupeți de aur și vieți umane — apar eroi demni de a fi muștrați școlărește și ne devin, în cele din urmă, simpatici. Primul-ministru britanic își fotografiază urechile în *Times*, oferindu-și-le pentru trasul cu „să nu mai faci”; generalul Ny din Parlamentul japonez (criminal ordinar) zâmbeste în 750 000 de exemplare spre a-și ameți adversarii — câteva sute de mii de oameni. În spatele chipurilor acestora stau combinații de cifre, prețuri asemenea celor scrise deasupra grămezilor de cartofi din Piața Napoleon. În apartamentul vecin locuiește un deputat suedez. Dimineața, foarte devreme, pleacă la piață și-și exersează acolo limba, mintea. La 10, în cadrul dezbaterilor în Parlament, are deja limba subțire. Rezolvă ușor totul. Cartea lui Segré propune trecerea purificatoare prin foc, fără să precizeze a cui. E de înțeles că a deputaților și senatorilor care aleargă dimineața și în tot cursul zilei prin piețe. (Editura Brandenburg, Bonn, 1959.)

MATEI MARINESCU: *Nudismul sub Mihai vodă Viteazul* — După ce a publicat circa douăzeci de studii despre Mihai Viteazul, Matei Marinescu a trecut la cercetarea vieții lui Mircea cel Bătrân. În plină analiză a faptelor acestui domnitor, istoricul și-a întrerupt activitatea, a declarat într-un interviu că regretă trecerea lui de partea lui Mircea, că se simte trădător, că nu e înțeleș cu Sigismund Bathory și că va reveni cât mai repede cu putință în tabăra lui Mihai. Zilele trecute a apărut în librării cartea de față. Înseamnă că Matei Marinescu s-a întors acolo unde îi erau iubirile. (Tipografia Scarlat Marinescu, Rm. Vâlcea, 1946.)

ANDRÉ SEGOVIA: *Creșterea și îngrijirea păsărilor de curte și a intelectualului pîntenog* — Tratatul, după ce se ocupă de îngrijirea, dar, mai ales, de înmulțirea intelectualului pîntenog, dă indicații prețioase privind creșterea rațelor și a curcanilor pentru friptură etc. „O carte foarte utilă, de o netăgăduită valoare literară” (Hans Happ). (Editura Meridiane locale, Haga, 1929.)

FRANÇOIS NEHONEST: *Triplu decameron pentru cor bărbătesc* (Editura Barkukis, Atena, 1929.)

NICOLLE RAMBOUILLET: *Mașina pornește de la manivelă* — Roman.

GH. PATRAULEA: *Marea carotidă trece prin Sighet*. Roman — Epoca, București, 1936: „Di Gh. Patraulea a scris o carte frumoasă, cu inimă și cu mult și fierbinte patriotism” (Stelian Popescu).

NORDON NODRON: *Producția mondială de zdrențe între cele două războaie* — Studiu economic, statistic, juridic. Numeroase mostre.

HERMANN NADIR-ENDE: *Un sceptic ocolit cu pușca*. Roman în două volume — Înrudit cu Cezar Petrescu, Nadir-Ende aduce în literatură viziuni apocaliptice: jocuri de tauri, lupte cu seringa etc. (Lamaris et Co., Pireu, 1959.)

GEOFROY NICOTIN: *Antologia literaturii borfașe* — Cu toate marile calități ale cărții, nu sunt prea clar analizate trăsăturile specifice ale acestei literaturi în comparație cu literaturile deja cunoscute, astfel că cititorul face adesea confuzii. (Editura Flammarion, Paris, 1963.)

GEORGE TAKTILL: *Despre imbecilitatea cititorului* — Autorul își propune să nu vorbească despre persoane care nu sunt de față. Nu e frumos și nu e nici estetic. El se adresează cititorului, pe care-l surprinde din momentul ce deschide cartea. Taktill demască naivitatea cititorului dispus să ia în serios născocirile unui oarecare, îl acuză de neatenție sistematică, de stupiditate. Cititorul e un imbecil — lecturile lui sunt mai penibile decât căderea pe scări în timpul unei recepții: iată-l cum repetă numele eroilor cărții, spre a putea reproduce o întâmplare (întotdeauna lipsită de semnificație), iată-l alegând, în același scop, o sentință a cărei înțelepciune se consumă în cuvintele „viață“, „să fii întotdeauna“ și „adevărata cale“. Cititorul nu e decât un actor care-și repetă rolul de mașină de spus banalități. Taktill batjocorește superficialitatea, graba, impertinența, falsa cultură, imperfecțiunile la citit — opinteala, bălbăiala, confuzia și înțelegerea anapoda a termenilor. Parcurgerea unei cărți de la prima până la ultima pagină e un act inutil, atenția cititorului neputând rămâne realmente încordată mai mult de trei pagini. Spre sfârșitul cărții autorul trece la jigniri directe, la insulte grosolane, la înjurături pe care, credem, cititorul nu le merită. (Editura Papagal, Brasilia, 1964.)

DINO PRIMA RIGAUDON: *Nerozia sub formă de averse* (Editura Anglicană, Londra, 1960).

SANDRO STRAVAGANZA: *Defecația la Händel* — Se știe că G. Fr. Händel mânca enorm. Defecația lui era proporțională și uimea pe contemporani. Autorul cărții dedică acestei probleme broșura sa, uitând însă să precizeze o serie de amănunte ce ni se par interesante. Astfel, nu este clar raportul dintre

creație și defecație. Broșura are multe lipsuri. (Pleonasme, Firenze, 1960.)

MARCEL NYSSIPAR: *Cecitatea sorbonică* — Roman de analiză. (Editura Sidera, Berlin, 1939.)

ALIN FYTELBERG: *Un sfert de oră înaintea minunii* — Romanul urmărește îndeaproape evenimentele Columbiei, din 1428 până în 1952, viața a șaisprezece generații de militari și a o sută optzeci de generații de particulari. Deși mai puțini la număr, militarii triumfă. Ce lucruri colosale pot înfăptui acele forțe ale societății care dețin armele! Înainte de minunea asupra căreia Fytelberg nu insistă și care rămâne ascunsă înțelegerii noastre, ca orice minune, exact cu un sfert de oră, se produce deznodământul. Încheierea este extraordinară, demnă de pana unui Balzac: Francisc moare, iar copiii președintelui traversează piața și se înscriu în cerc. Am recitat de trei ori acest magnific deznodământ: de fiecare dată am fost atât de emoționat, încât am simțit nevoia să trimit telegrame multe, în toate colțurile lumii, și recomandate cu răspuns plătit. (Editura Artis, Graz, 1938.)

SEVERA SILVA: *Mândrie de insectă* — Roman sentimental. (Editura Patruleter, Dresda, 1953.)

DORIO MAXIMILIAN: *Suferințele unei sulfamide*. Povestire — „Carte interesantă, deși cam lungă: 6 500 de pagini“ (Th. Magister). De reținut, la pagina 5 128 jos, încercarea eroului de a seduce o miliardară americană în vârstă, cu automobil, de felul ei melancolică. (G. Elefteriade, în *Le Monde*.)

DEMOCRIT MUNTEANU: *Românul perpendicular* — Se preține că dintre cei mai înzestrați români, în condiții speciale dirijate de către asociații anume create, se pot pregăti pentru viața socială, literară, pedagogică români perpendiculari. Calitate excelentă. Rezistență la frig. Putere de muncă: 40 HP. Pondere apreciabilă, capabilă să facă gaură în podea. Indiferență

la flirt. A nu confunda românul perpendicular cu românul de ambe sexe. E o diferență! Democrit Munteanu a reușit să analizeze un român perpendicular, descompunându-l cu ajutorul securii, ferăstrăului, foarfecii. Deoarece rezultatele sunt incomplete, autorul propune un institut pentru cercetare prin care să treacă pe rând toți românii perpendiculari, numeroși și suficient de denși în congrese și birouri. (Editura Lopez și frații, Arad, 1950.)

FRANCIS EYLER: *Chirurgicala*. Povestire — Prin câte feluri de tăieturi poate trece un om brav, ca să se salveze. Este cazul maiorului de artilerie Panaiot Panaiotis, masacrat în nesfârșite lupte cu turcii, dar recompus cu ajutorul bisturiului și al catgutului și redat de fiecare dată câmpului de luptă. Un elogiu adus chirurgilor militari. Finalul cărții, scrie Jean-Jacques Fichet, în *Le combat*, decepționează: Panaiotis, erou național împușcat într-atât de repetate intervenții chirurgicale, încât nu ajunge la fereastră, ca să răspundă unei manifestații soldățești, decât cu ajutorul unui scaun pus sub picioare, acest bărbat care întu-necă prin strălucire pe mulți viteji naționali și internaționali, își notează memorial faptele, acțiunile, regretând profund actele-i de eroism. El susține că tot ce a făcut bun în viață este legătura cu o servitoare, din care a rezultat un băiat. „Atâta neînțelegere a rolului său în istorie nu poate fi explicată decât prin slăbirea nervilor. Regretabil. Gestul său indispu-ne. Avem atâta nevoie, în zilele de încercare națională pe care le trăim, de o carte înflă-cărată, mobilizatoare!” (Heymatt Eisberg în *Der Morgen*, ianuarie 1930.)

FELICIANO HARDY: *Laboratorul de mânie* — „Poți fi chiar atât de sigur că laborantele, șirete și zăpăcite cum sunt, nu fac încurcături în ordinea retortelor și mojarilor și în loc de mânie iesă mai știu și eu ce, poate precipitat de bună dispoziție?” (Georg Marton). „Se dovedește încă o dată cât de rău intenționat este Georg Marton când analizează interesanta noastră literatură. A susține că toate laborantele noastre sunt șirete și zăpăcite e, dacă nu o exagerare murdară, cel puțin o injurie de

cafenea. Mânia cărții lui Hardy să cadă pe capul acestui nerușinat venetic” (Luciano Hayde). „Întâlnirea celor doi căței în parc, clipele lor de dragoste sinceră, urmate de orele de imobilitate și rușine postamoroasă, freamătul tineretului care iese pe străzi să salute pe Lindberg, întors din America, furtul nurcilor din magazinul universal, iată pagini excepționale, care fac din cartea lui Hardy o raritate a genului” (M.D. Galliardi).

ALFRED ODDA: *Decorurile orașului* — A vedea în ansamblurile arhitecturii, ca și în detalii, admirabile decoruri funcționale. A găsi mijloacele optime spre a schimba decorurile. A te strădui să joci bine în aceste decoruri, de-a lungul mai multor ani. A nu mai pofti să te retragi niciodată în culise.

Un om căzut în stradă, o femeie nenorocită, un masacru din cele care se petrec zilnic îți vor apărea în sfârșit teatrale, vei trece indiferent, declamând cât te ține gura. Și decorurile vor da iluzia pădurii adânci, pe fațade se va scurge aerul proaspăt al munților.

GABRIEL MOHR DER ERSTE: *Șah* — Destinul unui tânăr rătăcit pe ulițele vieții. Încercările sale de a ieși la lumină. Cădere în păcat. Ieșirea pe furiș, dar recăderea. Deznodământul: descompunerea sa în factori primi. Scoaterea exemplului său la licitație pentru a fi folosit ca argument la nevoie — în predici, tratate, romane, desene, emisiuni radiofonice. Încercări de antologie. Prima istorie completă a vieții tânărului — romanul *Șah*. Partea I — între doi și opt ani. Partea a II-a, între opt și șaisprezece ani. (Editura Glasspapier, Dresda, 1962.)

FELIPPE SERVA: *Tratat despre limita puterii* — Excelent scrisă, elegant prezentată, cartea lui Serva nu lămurește două probleme: 1. unde și când se petrece acțiunea; 2. ce înseamnă limita puterii. (Editura Frații Croisset, Rouen, 1910.)

DANIEL PHORZA: *Încercări de normare a consumurilor intelectuale și afective* — Experimente pe întreg globul. Investiții.

Primele rezultate: se poate! Vom avea o evidență exactă a consumurilor sufletești care urmează unei jigniri, unei dispute. Un film, se prevede, costă 620 de megaemoții. Discuția cu un prieten este echivalentă cu ridicarea unei greutăți de un kilogram de o sută de ori, iar recitarea unei poezii de Vlahuță, egală cu săltarea în spate a unui sac de 40 de kilograme. În consilii, consum intelectual minim. Accidentele, bătăliile, avansările înregistrează un consum mic: 100 de litri de vibrație autentică la mia de sarcini. „Mai mult paradox decât adevăr științific, mai mult artă gratuită decât investigație.“ (Arthur Meyer în *Die Stimme*, august 1940.)

ANIBALE PARTENERY: *Epistolarul* — Sunt reunite în volum peste 60 de scrisori inedite ale autorului adresate lui Einstein, Leon Blum, D'Annunzio, Bernard Shaw, Giovanni Papini, Berthold Brecht, Ehrenburg, în care, cu argumente convingătoare, sunt contrazise și anulate pozițiile lor estetice și morale. „După lectura cărții — scrie Ph. Salvador* —, te întrebi de ce atâta vâlvă în jurul unor oameni care-și prezintă fantasticele rătăcirii drept frumos și adevăr.“ Partenery nu recunoaște decât o singură operă a vremii noastre, căreia îi găsește calități nemaiîntâlnite: *Funinginea zilelor* a englezului catolic J. Parkinson, pe care-l consideră, de altfel, „artistul genial al tuturor literaturilor“. „Întovărășit de A. Partenery — scrie Xavier Lebrun** —, am făcut un bun exercițiu. Acum știu să mă feresc de orice literatură. Nu citesc decât afișele Primăriei.“ (Pegasus, Berna, 1961.)

*** *Memorii gastronomice*: — Șase prieteni — compozitorul John Sabbrit, filozoful Felix Papa, romancierul Ramiro Helga, astronomul Mihail Spanega, eseistii Constantin Péret și Hilarius Semper — au convenit, într-una din serile întunecate ale războiului, să se reîntâlnească, atunci când viața își va relua cursul său firesc, în jurul unui prânz de pomină. Anii au trecut, viața i-a aruncat pe cei șase în toate vânturile. Oameni foarte

* *Le Monde*, 16 august 1962.

** *Le Figaro Littéraire*, 18 ianuarie 1963.

ocupați, n-au putut niciodată să zăbovească la masa mult visată. În urma unei corespondențe, în ultimii ani, distinșii prieteni au căzut de acord ca, în așteptarea evenimentului plănuțit, să scrie fiecare câte trei povestiri despre trei prânzuri memorabile. Reunite, iată optsprezece povestiri gastronomice, editate atât de elegant de Michel Lemarque. O lucrare de o incredibilă prospețime, un apel către oameni de a nu uita deliciile mesei, de a le cultiva. Una dintre povestirile lui Felix Papa relatează un chiolhan monahicesc, o alta insistă asupra marilor turnee ale plăcintelor. Hilarius Semper își amintește de o masă îmbelșugată la care un bărbat bolnav și etern prost-dispus face elogiul virtuții de a te abține, recomandând medicamente și ape minerale. Constantin Péret, în povestirile sale savante, stabilește comparații între mesele instinctuale și cele cerebrale, prezentând liste de bucate potrivite fiecărei stări. Interesantă apare preocuparea lui John Sabbrit, care prezintă un dineu cu femei grase și femei slabe: „O colecție de bucate care se adresează celui mai rafinat gust. Satisfacă foamea minții și produce o foame propriu-zisă de cea mai acută speță“ (Jean-Paul Montre). (Editura Colorado, Toulouse, 1962.)

MICHEL JOB MICHAELS: *Două paranteze*. Roman ingenios — Prima parte este o consemnare a unei aventuri sentimentale, pe cât de simplă, pe atât de încurcată epic: un mare scriitor se îndrăgostește de o dansatoare pe sârmă dintr-un circ. Dragostea lor e continuu tulburată de neînțelegerea scriitorului pentru profesiunea femeii. Încercările de a o scoate din circ eșuează. Zadarnice sunt rugămintele și lungile discursuri umilitoare împotriva acestei profesii, ținute de scriitor la fiecare ocazie a zilei, dar mai ales noaptea. În cele din urmă, femeia începe să-și disprețuiască mediul, după ce se convinge de joshnicia lui. Renunță la sărmana ei glorie pe sârmă, la aplauzele arenei emoționate și, suferind, desigur, devine o soție aparent fericită. Marele scriitor intenționează să umple golul din viața ei. O inițiază în literatură. Femeia încearcă să scrie un roman.

Pe când vizitau Parisul în căutarea unei edituri, pe neașteptate femeia dispăre. Fără folos e căutată prin toate circurile și

varieteurile orașului. Romanul se încheie cu o lungă și frumoasă scrisoare a dansatoarei către soțul părăsit, în care-i explică nepuțința de a mai rămâne alături de el: a recunoscut în toată viața și preocupările lui, în arta lui scriitoricească, procedee inferioare jocului pe sârmă, scamatorii ordinare, trădări și meschinării pe care ea nu le-a acceptat niciodată. Nu se poate prostitua. N-a simțit în paginile lui abil încheiate, în frazele lui ipocrite, decât exercițiul care duce la crimă. Cu apucăturile acestei branșe îți poți ucide și mama — conchide ea. Cât privește îndemânarea, e departe de a fi scilpitoare. „Scrierile tale, adaugă femeia, sunt distins împruțite.“ „Precum se vede, o satiră“ — notează în *Tempo* criticul Max Jefferson. Lovitura de efect se află în ultimele rânduri ale cărții, în care femeia mărturisește că a fugit în Anglia cu un falsificator de pietre scumpe, pe care-l consideră un tip mult mai evoluat. Desigur, din considerente lesne de înțeles, femeia nu-i dă numele. (Editura Croisset, Paris, 1969.)

FELIX PACIFIC: *Dirijorul servit cu pricomigdale* — În timpul unui concert cu *Pasiunea după Matei*, dirijorul Filarmonicii din Bratislava, dr. Karel Siphona, este surprins de faptul că indicațiile sugerate compartimentului de violoncelle nu primesc nici un răspuns. La semnele sale alarmate — bătăi ale baghetei în pupitrul, scuișături, imprecășii —, unul dintre instrumentiști se ridică și aduce pe o farfurioară din porțelan de Boemia două bine rumenite pricomigdale. Pentru ca gestul să nu supere pe spectatori și să pară aparținând programului, dirijorul Karel Siphona ia o pricomigdală, o mușcă elegant și o mestecă satisfăcut. Urmărit îndeaproape de orchestranți, dirijorul izbutește îndată să dea interpretării o vigoare pe care specialiștii o consideră inedită, excelentă. La îmbucarea celei de-a doua pricomigdale se observă o creștere simțitoare a exactității, mai ales în redarea fugilor, dar și o perfectă omogenitate. Concertul se încheie înainte de a se termina gustoasa prăjitură, de unde rezultă că arta este mai scurtă decât se credea în vechime.

Violoncelistul care-l servise pe dirijor apărui din nou pe podium, cerând pricomigdala începută. Se produse puțină confuzie,

dirijorul dorind să-și păstreze prăjiturica ce i se cuvenea. Instrumentistul virtuos îl bruscă însă scurt, îi smulse din mână pricomigdala, îi spuse ceva printre dinți, destul de elegant însă, pentru ca publicul să nu fie afectat. Se crede că acesta a fost adevăratul motiv pentru care dr. Karel Siphona n-a oferit nici o piesă în supliment.

Studiile întreprinse după această întâmplare arată că, ori de câte ori li se prezintă unor dirijori pricomigdale în timpul concertelor, aceștia nu numai că primesc cu plăcere să le mănânce, dar se însuflețesc și de o dragoste nouă față de meseria lor, care, uneori, le displace. Interpretarea muzicii devine spontan mai entuziastă, mai profundă.

Cartea lui Felix Pacific, care urmărește îndeaproape această problemă (într-o manieră literară agreabilă), regretă că metoda n-a fost cunoscută pe vremea lui Toscanini și a lui Bruno Walther. Autorul este deosebit de încrezător în viitorul artei muzicale pe care o servesc astăzi cofetării și laboratoare de mare producție și rafinament. Legat de aceasta, în încheierea cărții sale, talentatul autor stabilește sorturile indicate pentru reușita repertoriului celui mai dificil, atrăgând atenția asupra virtuților unor fursecuri fine, cu nucă și rahat, și ale unor mici pișcoturi pentru soliști, foarte prețuite și la recitaluri.

Muzicologul Charpantier, recenzând favorabil cartea, este rezervat asupra indicațiilor din final: „Atâta timp cât nu sunt studiate decât pricomigdalele — observă el —, n-are rost să facem experiențe pe muzica lui Beethoven, Berlioz și Schumann. Măine va veni cineva, mai știi, cu propunerea de a le oferi dirijorilor, în concert, farfurii cu pește proaspăt sau cu creveți. Spectatorii vor pofti și ei, vor considera că tratația se include în costul biletului, se vor produce încăierări.“

FRANZ RINALDO-REY: *Moartea exemplului* — Niciodată un om dat ca exemplu și care dintr-o cauză oarecare își pierde viața nu mai continuă să funcționeze ca exemplu. „Sunt însă și excepții numeroase în ultimii ani, de aceea cartea lui Rey, deși atractiv scrisă, nu este decât o înșiruire de argumente confuze,

lipsite de valoare filozofică“ (Frederik March). „Alături de Norodon Preasle, Moise Bankruth și François Lepicque, cartea lui F.R. Rey ar fecunda negândit de mult mișcarea noastră intelectuală. De ce întârzie o traducere în limba română a acestei cărți?“ (Socrate Popovici — în *Universul* din 26 august 1947). (Editura Tobruk, Marseille, 1945. O traducere incompletă, în *Cugetarea*, 1948.)

ROBERT LINE PEPS: *Prețul eroismului* — Numărul eroilor scade de la un an la altul. Cei mai mulți oameni nu sunt eroi. Care este explicația? Sarcina de a fi erou este preluată de la individ de întreaga societate. Societatea eroică, exaltată, pune în umbră pe cel mai desăvârșit erou, trecându-l la scara din dos a templului memoriei eterne. Faptele personale, inclusiv moartea eroică, devin neînsemnate față de faptele generale, de moartea generală. Asta ar fi o explicație. Analiza arată și alte cauze. Cei mai mulți nu sunt eroi pentru că se legitimează drept descendenți ai unor eroi. Mândria decurgând din această situație este suficient de grea, imobilizează și nu dispune la alte fapte. Se poate ca amintirea prețului cu care au fost plătite eroismele strămoșilor să descurajeze pe eroii virtuali. Se vorbește nu numai de eroismul combatantului, dar și de unul al răbdătorului. Dar cum poți face distincția între aceștia? Este erou un spectator zilnic al televizorului, al meciurilor de fotbal, al conferințelor despre igienă? Câte zeci de ani ne-ar trebui spre a decide cine este și cine nu este erou? Și apoi, dacă decizi în fine că un răbdător nu este un erou, nu-și iese oare el din răbdări? În sfârșit, numărul eroilor scade și pentru că nimeni cu cap sănătos nu poate afirma cu tărie că eroismul folosește la ceva. (Editura Ori-zont, Haga, 1962.)

JACOB THERME: *Oameni în pijama*. Roman caracteriologic — „Slăbiciunea cărții — scrie George Călinescu în *Istoria lucrurilor și a opiniilor*, vol. III, p. 62 — rezidă în stereotipia tipurilor. Autorul se multiplică pe sine la infinit, adâncind în oglinzi paralele o singură sumbră construcție, vrând ca noi să încercăm iluzia arhitecturii tentaculare.“ (Editura Coasta de fildeș, Cairo, 1939.)

ESMEÉ LEMOINE: *Hai la groapa cu furnici*. Roman-eseu — Greșeala pe care o făptuiește inițial Lemoine și care a dus la eșec romanul său este că și-a putut închipui că întâmplările pe care le descrie ar avea un oarecare înțeles simbolic. În realitate, nici o legătură nu se stabilește între întâmplările romanului și cele ale vieții. Autorul este furat de fantezia sa necontrolată când descrie pericolele care planau asupra capetelor unor oameni cumsecade dintr-un mic orașel persan. Cineva, deși nu se exprimase vreodată, era ambițios să bage pe cât mai mulți la groapa cu furnici. Blânzii cetățeni jucau rolul copiilor, hlizindu-se unii la alții, tăbăcind străzile cu pasul lor, strecurându-se prin diferite clădiri pentru a se hârjoni la mese, sub pretext că lucrează. Unii mergeau la cinema, sau numai se făceau că merg, alții se îngheșuiau prin parcuri, sau numai lăsau impresia că se îngheșuie. Se făceau de toate, în serios, în glumă, în seriosul glumei. Dar cineva, deși nu mărturisise vreodată, se dădea în vânt să bage pe cât mai mulți la groapa cu furnici. Când oamenii se plimbau, sau se făceau că se plimbă, se indica prin vreun semn oarecare cerul cu stelele. Gâtul întors spre luminile depărtate se răsturna cu cap cu tot în groapa săpată dedesubt. Câțiva plecau să-și vadă rudele într-alt oraș. Se duceau, într-adevăr, sau poate glumeau că se duc. Trenul care-i purta, dacă într-adevăr se duceau, deraia. Fuseseră pregătite din vreme gropi, la margini roase, descleiate de macazuri. Oriunde te întorceai, se făceau glume și gropi. Cineva, deși nu declarase ceva în acest sens, murea de dorința de-a umple gropile. Începuseră oamenii să se îndoiască, tot căzând, că se fac glume. Dar se făceau glume și, înainte sau după ce cădeau, erau la fel de încrezători.

Prin 1936, spre primăvară, pe când începuseră pe dealuri să se sape gropi și să se planteze pomi, un tânăr admira, sub coroana înflorită a unui pom, frumoasele caractere gotice ale unei inscripții ce evoca virtuți străbune; în sfârșit, acel tânăr, nemaivând altă soluție, căzu. Avu puterea să iasă. Se strecură printre oamenii primăverii și se retrase la mânăstire (sau se făcu că se retrage), unde scrise că groapa nu e cu furnici, cum s-a afirmat prea de multe ori, ci o groapă căscată, ca oricare alta.

Mărturisi că nu mai poate suporta cântecul *Hai la groapa cu furnici* și că preferă să nu-l mai audă niciodată. Auzi, în schimb, foarte distinct, rafale de arme automate.

Și astfel, dintr-o construcție fantezistă în alta, Lemoine ajunge la absurdul cel mai gros, mai supărător. Nu a știut măcar să îndeplinească debila sa acțiune cu o narație populară (și doar cântecul cu furnicile e popular!) sau cu o întâmplare inspirată din preocupările comandanților noștri de oști, în marș victorios spre Africa. Ca eseu e, de asemenea, ratat. Un mare talent, risipindu-se în văzul nostru, pagină cu pagină, rând cu rând. (Editura Galina Super, Königsberg, 1942.)

MERCEDES LEMPOMPICK: *Antene fiduciare* — Întreaga carte, de mai bine de trei sute de pagini, urmărește să ne convingă că nu este vorba despre antene *fiduciare*, ci de antene *financiare*. Autoarea, adeptă a ideilor vizionare ale lui Mary Becker Eddy, a presimțit că răul universal, care o urmărea cu încăpățănare de două-trei luni, îi va duce pe tipografi la o greșală de titlu. De aceea, sub imperiul presimțirilor, a scris din capul locului această minunată pledoarie pentru corectitudine și corectură. (Editura Bohuslav Binara, Lvov, 1937.)

OLIVER KIRKPATRICK: *Strănutul președintelui* — O întâmplare amuzantă, ce pare fără consecințe, ne e oferită la începutul romanului. Pe când cobora din automobil ca să meargă la slujba religioasă, președintele american Truman a strănutat de două ori. Însoțitorii l-au felicitat, mai mult în glumă, desigur, date fiind convingerile științifice ale președintelui și ale întregii societăți americane, apoi au zâmbit cu toții aparatelor de fotografiat.

Cel de-al doilea capitol al romanului surprinde câteva situații interesante. Brusc, fără prevestirile obișnuite, cursul Bursei din Londra a crescut cu 40%. La Oslo s-a născut un copil care a cerut imediat să discute chestiuni financiare concrete cu ambii părinți. Desconsiderând legile fizicii, un pilot a încercat să facă lupinguri deasupra prăpastiei Sagar fără avion, doar cu brațele întinse și cu pieptul puțin umflat... Fiii unui bătrân muribund, încredințați

că tatăl nu va întârzia să-și dea sufletul, au fost surprinși de vitalitatea nespecifică a bătrânului care, sculându-se, îi îndemna zadarnic să-l însoțească la curse, unde ei nu mai fuseseră niciodată.

În capitolul al treilea se fac propuneri. În cel de-al patrulea, apare cert faptul că între strănutul președintelui și fapte dispare și aparent ne semnificative, ca de pildă căsătoria regelui Greciei, există legături oculte foarte riguroase.

În continuare, folosind procedeul „roman în roman“, Kirkpatrick urmărește viața unui tânăr șofer care află, printre primii, de legea legăturilor oculte. Eroul citește pe kilometrajul său, devenit printr-o modificare oscilograf cu triplă frecvență, tusea, strănuturile, stările de exuberanță și cele anxioase ale președintelui și, cunoscând marea influență asupra vieții contemporane pe care o exercită acesta, își adaptează propria sa viață și activitate la schimbările și impulsurile lui. Este deosebit de interesant episodul în care șoferul, transportând mașini de cusut cu destinația Hamburg, evită o ciocnire ce părea inevitabilă. Președintele strănutase din nou, confirmaseră agențiile de presă. O indispoziție a aceluiași Truman îi permite să transporte în mod clandestin o tonă de ouă franceze peste granița spaniolă. Pus în fața problemei dacă să treacă pe un Ford 160, cu salariul însă ceva mai mic, șoferul se decide repede: oscilograful său arată că președintele suferă temporar de amigdalită. Tot datorită președintelui, eroul cărții se decide, într-alt episod, să părăsească firma la care lucra și să însoțească o expediție în Antarctica. Alte evenimente, ca divorțul, învățarea limbii arabe, cumpărarea unei vile în Italia, extragerea unei măsele, bătaia într-o tavernă cu un polițist îi sunt indicate, cu o precizie uimitoare, de aceeași legătură telepatică.

În finalul cărții ne aflăm dintr-odată într-o Europă care a pus în lumină secretele și acum le folosește în direcția propriilor sale interese. Asistăm la scene de o mare frumusețe, dar și la altele de un ascuțit tragism: se arată, de pildă, că Jacques Lemouton, crescător de păsări din Haut-Rhin, nu-și poate vinde puicile de un an din cauză că președintele are bune aprecieri pentru societatea științelor filologice și istorice, iar românul Ion Gămălie

este chemat sub arme, ca rezervist, pentru că același președinte ar fi făcut o glumă cu pisici la masa unor kongresmeni.

Fantastică, pe cât de adevărată, este povestirea necazurilor doamnei Vrăbiescu: biata femeie s-a sinucis în culmea disperării aflând că mănușile pe care le împletea pentru fiul ei Nelu nu puteau fi niciodată încheiate. Cauza: președintele Truman declarase în diverse ocazii că disprețuiește lâna și intenționează să ia parte la reuniunile foștilor combatanți americani de la Boston.

O atmosferă de tristețe plutește în toată cartea. Ca să reechilibreze această situație, autorul romanului introduce la pagina 340 un tânăr ținând o garoafă în mână, și încearcă astfel să ne convingă de asemănarea lui cu un personaj din Van Eyck. Dar, deși delicată, apariția tânărului este artificioasă, mișcările lui cu garoafa sunt stângace și miros straniu. (Editura Laharpe, Paris, 1963.)

PATRULA SEMPER: *Ideea de „mătrășit“ și genuflexia la popoarele civilizate* — Dezbaterea pleacă de la un plic farmaceutic ce conține bicarbonat și cu care autorul nu știe ce să facă, bicarbonatul neavând legătură cu literatura de idei. Ideile, oricât de noi și interesante, sunt prost întreținute. Și apoi, te îndreptățesc cele câteva acte de umilință ale vremii noastre să generalizezi? Unde vede autorul oameni așa-ziși „mătrășiți“? Unde se mai practică genuflexia? Ce importanță mai au toate acestea, când cei mai luminați oameni din toată lumea au convenit, bărbătește, să nu se mai sfâșie, să nu mai facă incursiuni colonialiste, să nu mai amenințe? Ne dă dreptul istoria să ignorăm faptul că avioanele sunt folosite astăzi exclusiv la transporturi de călători și mărfuri, iar motocicletele cu care au intrat nemții în Viena și Paris sunt de mult fiare vechi? Concluziile converg, toate, către o realitate: în vremea noastră nu se mai mătrășește. (Editura Paillard, Paris, 1959.)

PARLANDO RECTALIS: *Dispariția domnului Cincinat* — Franța a dovedit întotdeauna lumii că omul poate și trebuie să fie liber. Cincinat, un harnic librar din Cartierul Latin, pe când

stătea de vorbă cu prietenii săi, a simțit că fruntea îi este cuprinsă de un nor rece, învăluitor. A ieșit să ia puțin aer. De atunci n-a mai fost văzut niciodată. Nimeni n-a schițat măcar un semn de nedumerire. Toți și-au văzut de treabă. Autorul se întreabă: practicarea indiferenței colective față de semeni nu este cumva atitudinea nouă, caracteristică, a civilizației noastre? Și, răspunzând afirmativ, el se autoanalizează în paginile cărții, căutând să stabilească factorii educației care pot să dezvolte și să perfecționeze această indiferență. Jocul cu trenul electric i se pare, dintre toate mijloacele pedagogice, cel mai potrivit, firește, după vârsta de treizeci de ani. (Editura Parnasse, Lyon, 1938.)

GABRIELE PATINA: *Cei doi Robert* — Romanul celor doi prieteni, Robert 1 și Robert 2, începe cu copilăria acestora. Robert 1, ambițios și inventiv, construiește din foi de porumb o corabie cu pânze. Robert 2, ambițios și inventiv, refuză să se joace cu corabia și, retrăgându-se în șura bunicilor, cioplește în lemn un oraș, cu toate cele trebuitoare. Robert 1 își dă seama că a fost întrecut în meșteșug. Ambițios și inventiv, el reușește să facă un avion asemănător aceluia care trec la ora prânzului peste dealul din spre răsărit. Robert 2 nu se joacă nici de astă dată cu creația prietenului său. El construiește, îndărătnic, o moară cu roată și un scrânciob. Ambițioși și inventivi, pentru că anii trec, se înscriu la același liceu, în orașul apropiat, și se străduiesc să obțină deopotrivă premiul întâi. Dar cum nu există decât un singur premiu întâi, la sfârșitul anului Robert 1 ia premiul întâi, iar Robert 2 premiul al doilea. Numai că, în clasa a V-a, în urma unei confuzii, lucrurile se schimbă dintr-odată. Robert 1 ia premiul al doilea, iar Robert 2 ia premiul întâi. Asta îi și face pe cei doi prieteni să se îndrăgostească de aceeași fată și, ambițioși și inventivi — mai ales Robert 2, care era mai ambițios și mai inventiv decât Robert 1, care, la rândul său, era mai ambițios și mai inventiv decât celălalt —, se bat și se ocărăsc. Este momentul de răscruce al vieții lor. Își dau seama că sub soare încap amândoi, cu atât mai mult cu cât se numesc deopotrivă Robert, chiar dacă Robert 2 este mai înalt și mai

inventiv. În facultate studiază amândoi economia politică, unul specializându-se în economia politică clasică, celălalt în cea modernă. Frecventează aceleași biblioteci, aceiași colegi, numai că Robert 2, fiind mai inventiv, merge și în case cu femei ușoare. Văd aceleași filme și citesc aceleași romane. Unul îl iubea pe Duiliu Zamfirescu, celălalt pe George-Mihail Zamfirescu. Își energau, cu maniile lor, ambițioase și inventive, colegii.

Încadrați în viața societății, în aceeași clasă de salarizare, cei doi amici lucrează cu ambiție și inventivitate, fiecare în domeniul său. Unul reformează demodatele formulare pentru minister. E avansat. Celălalt, ambițios și inventiv, reformează înseși formulele chimice. E făcut șef de sector. Robert 1 ia un grad nou, Robert 2 îl ajunge din urmă și-l întrece. Pe rând, sau sărind din doi în doi, Robert 1 și Robert 2 se îndreaptă vertiginos spre funcții tot mai înalte. Pe fiecare treaptă pe care poposesc o zi sau două, ei rămân la fel de ambițioși și inventivi, în esență, individual, și unul față de celălalt.

Romanul se încheie când, tot escaladând posturi, cei doi Robert au lăsat în urmă direcții, secretariate de stat, ministere, președinții și onoruri. Robert 1 ajunge rege. Și, cum regatul trăia de mulți ani cu un singur monarh, ca de altfel și alte monarhii, Robert 2 se vede în afara jocului, se dezechilibrează, se îmbolnăvește de ficat și se retrage din viața publică. Dar, în anul următor, încă ambițios și inventiv, deși sleit de puteri, descoperă republica. Nu se poate bucura de invenția lui și moare. (Editura Sonn și fiii, Breslau, 1930.)

DUILIO PETRO-MAX: *Aforisme* — Peste cinci sute de aforisme, observații și „cugetări temporale“ dau măsura elasticității și ascuțimii de gândire a lui D. Petro-Max, fost intendent al Casei industriașilor (1905–1909). Câteva însemnări „temporale“* pot, neîndoios, demonstra întinderea gamei produselor sale:

— A privi pe interlocutor în ochi înseamnă a-i cerceta până în adânc buzunarul.

* Titlul este explicat de autor: când scria, el își sprijinea mâna de tâmplă, de osul temporal, de undă și termenul.

— Măsoară din creștet până în tălpi pe oricine te solicită, ca să nu greșești locul unde urmează să intervii, când vine vremea să dai un răspuns.

— Când începi să tratezi cu partenerul de afaceri, caută întotdeauna să-l așezi într-o situație nefavorabilă. Oferă-i un fotoliu care scârțâie la cea mai neînsemnată mișcare, dacă se poate sub candelabru care stă să cadă, servește-l cu coniac din cel care provoacă iritația pielii, asigură-l că soția dumitale, Cretina, îi păstrează cea mai constantă afecțiune. Poartă-te extrem de politicos, dar imaginează-ți în timpul tratativelor cum îl tragi jos pe podea, cum îi terfelești în picioare hainele, cum îți rezistă încercând să te muște de pulpă: argumentele câștigului de cauză îți vor veni în minte automat...

— Să ai în permanență pe birou ustensile grele, colțoase, și să sugerezi, printr-o anume nerăbdare și prin înjurături scăpate printre dinți, că adevărata lor menire se realizează prin aruncare.

— Celor care te solicită și te plictisesc, comunică-le că-i vei căuta tu la telefon, mai târziu. Cum ai insomnie, ține-te de promisiune, nu înainte de orele trei dimineața. Dă-le impresia că nu poți dormi din cauza problemei lor, și ține-i un ceas întreg la aparat.

— Orice marfă are un dublu caracter. Numai partenerul nu are nici unul.

— În cazuri complicate, servește-i pe cei ce te tot vizitează cu ceai de tei, care ție îți înlocuiește tutunul și în care femeia să pună mai înainte o bună cantitate de somnifer. Merită cheltuiala.

— Dacă un solicitant zăbovește peste măsură în biroul tău după ce i-ai rezolvat cererea, comunică-i că tocmai ai inventat o trambulină de catapultare a persoanelor prin fereastră și că, pentru experimentarea ei, aștepti oferta unor voluntari. Apoi: n-aș vrea în ruptul capului să vă simțiți îndatorat.

— Întinde cât se poate de mult discuția cu unul de la care ți-ai propus să obții ceva: nu sconta decât pe epuizarea lui fizică, după care îți va ceda, ca la box, totul. Ca atare, nu te angaja decât cu persoane de aceeași categorie.

— Întotdeauna, luat din scurt de superiori, argumentează expunerea, raportul sau relatarea cu păreri ale autorilor clasici:

dacă este vorba despre livrări de materiale, referă-te, în trecere, la călătoria lui Goethe în Italia; dacă trebuie să justifici unele pierderi la textile, evocă tapiseriile de la Pitti și câștigă timp pentru a cita imediat pe Monet; înghesuie-i pe Stendhal și pe Gauguin printre oficianți, descoperă-le furnizorilor calități de rafinați în preferința pentru nuanțe. Nici un superior n-a rezistat până azi la asaltul cuțitelor culturii, din care îți poți face bune provizii, seara, din *Larousse*. În cazuri extreme de lapsus, utilizează ca pe o plesnitură numele lui Burckhardt, infailibil în orice situație.

— Ca să-ți menții inițiativa de atac, ocupă-te în timpul liber cu ceva fără cea mai mică legătură cu profesiunea: împarte zâmbete celor nevoiași, durează fundații muzicale, dezbracă-ți secretara.

— Ca să-ți intimidezi interlocutorul, folosește în conversație ultimele cuceriri ale tehnicii: mașini de socotit, mașini de scris, cartoteci, clasoare, mape cu două partide — cu condiția ca nici una să nu funcționeze, pe care să le repari din mers, să le cercezezi, să le bruschezi, să le arunci pe rând de perete, cu blestemele de rigoare și cu un aer nefericit.

Culegerea de maxime pe care ne-a dăruit-o D. Petro-Max se înscrie printre capodoperele literaturii noastre dintre cele două războaie și lectura lor te îndeamnă la fapte etern nobile. (Editura Universității din Köln, Anale I, fasc. 3, p. 330, 1930.)

MARTIN ROTH-HANSA: *Insurecția preclasicilor*. Roman istoric — Atacul asupra punctelor de sprijin ale lui Chopin și Hartulary-Darclée. Faptele de bravură ale lui Vivaldi, Corelli și Tellemann. Descrieri ale naturii italiene. Calitățile armelor: viola da gamba cu bătaie repetată, viola d'amore cu trăgaci sentimental, clavecinul pe șenile, recitativul percutant și aria fuzantă, suita răspânditoare de gaze toxice. Inventar, parte sedentară: allemandă, halebardă, moletiere *ad libitum*, missă gotică și raniță cu partidă dublă, *bourrée*. Un plutonier: Verracini. Un sanitar: Tartini. Un dezertor: Pergolesi. (Editura Armonia, Veneția, 1904.)

WERNER VON NUSSBAUM: *Fabrica de ceasuri* — Ce a contribuit oare la succesul extraordinar al romanului de față? Greu de răspuns. Fapt cert este că nimic nu se ridică la înălțimea artei. Un industriaș din Republica Dominicană își transformă, la începutul secolului, fabrica de mașini de cusut într-o mare uzină de ceasornice. În lipsa concurenței, industriașul plasează pe piața sud-americană cantități mari de produse, de la pendulele de tip Dom gong și Cathédrale, până la cesulețul de mână cu lichid de frână. Cu o calificare nu prea bună, nedispunând de materiale de calitate, muncitorii construiesc mecanisme deplorabile, dar ele se vând, aducând venituri fabuloase patronului. Zadarnic se plâng beneficiarii că ceasul de mână o ia înaintea cu trei sferturi de oră la douăzeci și patru de ore; nu demonstrează nimic nici procesul în care sunt aduse ca probe ornice cu arcurile sărite, cu cadranele crăpate. Un martor se plânge că plesnirea unui arc, grosolan lucrat, a bubuit ca o explozie. Un argentinian și-a rănit mâna în sticla neșlefuită a ceasornicului de buzunar. În fine, o venerabilă englezoaică, în vizită de studii în America, cumpărându-și un ceas-brățară, a avut surpriza de a-l vedea cum ruginește în mai puțin de două zile. Totul este zadarnic, procesele sunt repede clasate, martorii amenințați, intimidați, plătiți. Scandalurile de presă sunt, de asemenea, înăbușite. Afacerile își continuă cursul, de la un timp nimeni nu se mai plânge. Aici autorul notează două fraze pe care nu le-am putut descifra.

Volumul al doilea al romanului începe cu descrierea Italiei turistice, face ample incursiuni în trecutul glorios al acestei mândre și neasemuit de brave țări, indică câteva localuri în care se poate petrece de minune. În acest cadru plasează autorul acțiunea capitolelor următoare. Conștient de faptul că turismul aduce Italiei sume importante, guvernul se străduiește să creeze cele mai bune condiții pentru vizitatori, mai bune decât în oricare parte a lumii. Cea de-a 100-a problemă fiind rezolvată, *Ente nazionale turistico* atacă problema filozofică și practică a timpului. „Avem nevoie de ceasornice care să meargă prost, declară unul dintre eroii cărții, ceasuri care să relativizeze și mai mult dimensiunile timpului. Avem nevoie de turiști care să piardă

trenul și să recurgă la teleferic, care să mănânce la ore nepotrivite, niciodată aceleași, ca să dăm de lucru medicilor și plăcintărilor: o derută, o confuzie, bine gândite, un haos premeditat sunt în avantajul prosperității patronatului italian și, deopotrivă, în folosul turistului care, măcar o dată pe an, în călătorie, este bine să iasă din strânsoarea programului.“

Marea și neîntrecut de sensibilă Bursă din Londra este locul istoric în care interesele ilustrului producător de ceasornice din Republica Dominicană se întâlnesc și se armonizează cu cele ale Italiei. Tranzacția se încheie, se dă o masă la primăria unei suburbii londoneze, se aduce fabrica la Milano. Guvernul decretează ceasornicul obiect italian reprezentativ, amenință cu pedepse foarte grave pe cei cărora le-ar trece prin minte să ponegrească, să analizeze, să aducă vorba despre calitățile ceasornicelor. Vechile turnuri primesc ornice noi tip Standard, uzinele, birourile se reechipează. Străinii sunt obligați să-și lase la vamă propriile aparate și să se folosească de cele publice. Italia prosperă.

Un întreg capitol al cărții se oprește asupra vieții unui oraș din Piemont, descriind repercusiunile măsurilor guvernamentale. Ritmul citadin de activitate a crescut simțitor, ca urmare a sentimentului fiecăruia că se află în întârziere (în general, ceasurile dominicane o iau înainte); tonusul vital s-a ridicat, efect al hiperexcitabilității; neliniștea produsă de nenumăratele pene ale marilor orologii, de goana limbilor indicatoare pe cadran, de țăcănitul violent, prost ascuns al ceasurilor a sporit ritmul tranzacțiilor comerciale, îndeosebi *en gros*; mii de turiști din lumea întreagă, mai cu seamă americani, pasionați de contrastul dintre monumentele artei romane, etern înghețate în timp, și mișcarea nervoasă a străzii, au dat năvală în Italia, umplând tezaurul național cu dolari forte.

Mai puțin interesant, episodul în care un profesor este exasperat de ceasornicul său de mână, foarte capricios în indicațiile sale. Cum era miop și nu se putea servi de marile ornice, profesorul se bizuia aproape exclusiv pe ceasul său și nu-l supăra atât că o lua înainte, că hârâia la sferturile de oră, că limbile i se înțepeneau adesea, cât mai cu seamă faptul că trebuia, conform

indicațiilor tehnice ale fabricii, să-l întoarcă de 160 de ori pe zi, prima dată din sfert în sfert de oră, apoi mereu mai des. Episodul este, de altfel, lăsat în suspensie, nu se înțelege clar dacă profesorul a emigrat în Australia din cauza ceasului sau în urma pierderii fiicei sale într-un tragic accident de tren. (Editura Messina, Torino-Messina, 1929.)

KARL WEB: *Depozitul de hârtie* — Walther intrase funcționar la marea fabrică de hârtie din Spessig pe Rin. Cu trecerea anilor se îmbolnăvește și, pentru că nenorocirea se datorește proastelor condiții de muncă, prinde o ură neîmpăcată față de patron. Cu prețul vieții, el acceptă să lucreze în continuare, hotărât însă să-și ruineze cât mai grabnic patronul. Sustrage în fiecare zi, prin oamenii săi, prin subtile și ingenioase procedee, zeci de topuri de hârtie. Admirabilă pagina în care este descris eroul în momentul când ajunge acasă: din servietă, din buzunare, din ciorapi, el scoate și iar scoate hârtie. De neînchipuit: în buzunărelul pentru ceasornic a izbutit să înfășoare și să ascundă opt metri de hârtie igienică. Începe să aibă satisfacții necunoscute: face sortări, zăbovește până noaptea târziu spre a-și pune în ordine topurile, după format și calități, mapele și deșeurile. Ca să nu fie descoperit, amenajează într-o pivniță încăpătoare un adevărat depozit, exemplu de organizare și sistematizare a materialului.

Cerințele activității lui îi depășeau însă puterea de muncă. Se hotărăște, neavând familie și nici prieteni, să-și aducă un ucenic, un băiat bun care să se dedice din toată inima serviciului încredințat. Spre a nu fi însă deconspirat, și pentru că tinerii compatrioți sunt în orice moment gata să pârască, pleacă în Franța și, norocul său, află omul căutat. Tânărul era harnic și binevoitor, se pricepea să priceapă din mai nimic intențiile stăpânului. Se mulțumea cu mâncare puțină și muncea întotdeauna cu mare mulțumire. Bătrânul Walther se feliță pentru idee și pentru alegere.

Tânărul avea însă un foarte urât și incurabil viciu. Era palavrăgiu. O pâlăvrăgeală de un fel deosebit, nu dintre acelea care răspândesc în câteva ore, pe o mare rază, cele mai felurite

vești — asta ar fi fost fatală depozitului —, ci o pălăvrăgeală monotonă, de intensitate mijlocie, consistentă datorită faptului că exprima, egal și strâns, realități veritabile; o curgere vag interesantă, scandată doar ici și colo, dar cu darul de-a putea rămâne activă chiar și în cazul în care nu avea cui să se comunice. Era în bolboroseala tânărului ceva perfect și albastru, care-i dădea puterea să trăiască și să se bucure de viața și hărănia sa. Tânărul exprima adevăruri arhicunoscute și era mulțumit că ele iau înfățișare obiectivă și se risipesc în aer ca fluturii. Realiza în povestirile sale unele portrete reușite, descria situații amuzante. Avea și un gust anume pentru scenele tari, din care scotea efecte ce stârneau groaza, dezgustul, lacrimile.

Viața decurgea fără neajunsuri. Depozitul de hârtie creștea, materialul era pus într-o ordine de invidiat.

Walther se considera răzbunat: patronul începuse să decadă, deși mai avea mult până a sărăci.

Într-o zi se întâmplă însă ceva neprevăzut: Walther, amețit de pălăvrăgeala tânărului său ucenic, trânti pe podea, cu enerzare, un mare top de hârtie japon și strigă:

— Dacă îți închipui că pot suporta la nesfârșit trăncăneala ta fără noimă, te înșeli. Lasă-mă-n pace, du-te în lume și deșartă-ți aiurea sacul de nerozii sau apucă-te și scrie-le pe hârtie: fă romane, fă dări de seamă, fă ce dracu' ți-o trece prin minte!

Tânărul rămase înmărmurit. Ideea de-a scrie romane, sau dări de seamă, sau ce dracu' i-ar mai fi trecut prin minte nu-i venise niciodată până atunci. În chiar după-amiaza acelei zile, cu precauțiile convenite, sustrase de la stăpânul său două teancuri de hârtie și, până la miezul nopții, le umplu cu un scris mărunț, egal, lipsit de stări și, pe alocuri, de punctuație. În zilele următoare făcu la fel, simți tot mai puțin nevoia să pălăvrăgească. Toată vorbăria lui se converti în scris mărunț, umplând sute și apoi mii de pagini. Se strecura noaptea în pivniță, privea depozitul cu imensele lui rafturi, pe care hârtia era așezată cum nu se poate mai bine, își încărca brațele cu topuri și nici nu simțea când le trece în camera lui, când le scrie, când le capsează. Scrise romane, povestiri. Dări de seamă alcătui doar

câteva, dar le subintitulă tot romane, ca să nu aibă de ce să-și facă reproșuri.

Au trecut câțiva ani. Depozitul, între timp, s-a subțiat. Bătrânul Walther, bolnav și foarte miop, începuse să nu se mai intereseze de obiectul pasiunii sale. Tânărul scria pe rupte, pălăvrăgeala lui se transforma în hârtie înflorită și, cu vremea, în hârtie de tipar. Într-adevăr, publica. Publica mult, încurajat de presă, de critică, de public. Deveni un romancier cunoscut. Depozitul de hârtie fu, în curând, epuizat. Și, când se întâmplă și aceasta, autorului operei, acum plin de bani, îi veni ușor să cumpere fabrica de pe Rin. Astfel, își deveni sieși beneficiar. Jumătate din producția sa de hârtie se prefăcea, în cadrul aceleiași întreprinderi, în romane. Se realiză astfel unul dintre idealurile economiștilor fiziocrați, ca producția și consumul să fie deținute de una și aceeași persoană.

Tânărul romancier, acum în vârstă, putea să se numească un om care și-a găsit în viață rostul și expresia.

Se numea Emile Zola.

JOHN PRESSA: *Tehnica chouchoulitului* — „O carte excelentă, mai bine scrisă decât *Cousine Bette* și *À la recherche...* împreună“ (Marsilio Torza). „Încercare temerară de a demonstra că un subiect poate inspira o carte.“ (Un subiect mare — o carte mare, un subiect mic — o carte mică, între ele fiind posibile grade și nuanțe.) „Încercare într-adevăr temerară: un copil distinge pe prundul unei gârle limpezi și leneșe un fel de bureți din mătasea-broaștei, gheme moi și rotunde în bătaia curenților și care iau în unele momente aspecte curioase, chipuri cu trăsături omenești. Copilul exclamă spontan: uite șuşuleți! Universul (stelele și luna, copacii și ierburile, șopârlele și greierii, norii și pietrele, găștele și apa) aude și reține. Cineva, spirit dinamic și primordial, decretează că șuşuleții s-au produs acolo, în apă, prin tehnica franceză a șuşulitului, ceea ce nu cred să fie neadevărat. Un fiziognom transportă ideea pe bicicletă la oraș. Aici este în măsură să afirme (pe o stradă vecină Academiei) că există asemănări izbitoare între șuşuleți și anumite femei frumoase predispuse la îngrășare. Se demonstrează, pe bază de

probe, că toate modelele lui Renoir descindeau din șuşuleții ultimelor decade ale secolului al XIX-lea. Printr-o scriere a imaginației, rafinată dar nefolositoare, fiziognomul propune ca toate *chouchoulinele* (în rom. șuşulinele, vezi *Dicționarul enciclopedic*) să fie mângâiate superficial, dar insistent, în partea grasă care încheie bărbia cu gâtul, lucru care nu este întru totul explicat tehnologic. Asta ar fi, după John Pressa, tehnica șuşulitului. Interesantă precizarea că, fie în grafie originală, fie în franceză, tehnica rămâne aceeași. Autorul extinde tipologia în mod abuziv. Aflăm că o minge de plajă este șuşulie, că o găină este șuşulină, ba chiar că un copac este... șuşulin. Apoi, copiii se șuşulesc, florile pot fi șuşulite, chiar varza poate fi *chouchoulită*...

Un critic serios trebuie să disprețuiască asemenea jocuri de cuvinte, chiar dacă ele sunt atrăgător prezentate. Arta este — orice ar spune unii — asemenea unui balcon cu oficialități și a sta țepăn în fotoliu nu înseamnă negreșit rigiditate, ci, mai curând atitudine. Citești cartea lui Pressa cu vie curiozitate, dar, trezindu-te din jocul impus de autor, te întrebi dintr-odată, ca să verifici temeinicia ideii: oare cine își poate alege o asemenea carte ca subiect al tezei de doctorat? „Nepovestibilă, fiindcă n-are epică, profesorii de toate categoriile nu pot menționa cartea în cursurile de literatură, decât cu riscul de-a provoca imense confuzii. Salariile nu s-ar mai lua, țara n-ar progresa“ (Maxwell Hayden).

MARIN CEAPĂ: *Am fost și eu copil de trupă* — Toate drepturile și îndatoririle pot fi mai bine utilizate în formație militară decât individual. Rezistența fizică sporește apreciabil. De asemenea, capacitatea de concentrare și demonstrare. Alimentația, somnul, dragostea sunt chestiuni ce ridică mai puține probleme. Relațiile dintre membrii societății devin liniare, evidente, ușor de stabilit. Nu există chestiuni care să privească omul și activitatea lui și pe care concepția militară să nu le poată rezolva. Marin Ceapă publică, în anexă, câteva proiecte de regulamente interioare, valabile îndeosebi pentru M.U.*, dintre care cel mai

* M.U.: Marile unități.

interesant mi se pare *Organizarea asaltului în relațiile de tipul femeie-bărbat*. (Editura La tunul de câmp a Comandamentului teritorial Craiova, 1938.)

GEORGE BACOVIA: *Plumb* — Apărută în *Biblioteca pentru metalurgiști*, cartea lui Bacovia atrage atenția asupra acestui element pe nedrept disprețuit. Se trece în revistă lărga utilitate a metalului, din care se pot face margini de linii ferate, clavire, chioșcuri pentru fanfare militare, aparate cinematografice, decoruri teatrale și chiar sicrie. Informații interesante despre intoxicația cu plumb la muncitori (simptome și procese). Scrisă concis, însoțind faptele cu formule ce nu depășesc niciodată jumătate de pagină, cartea se citește cu ușurință de specialiști, ca și de cei cărora le plac chimia, fizica și spectroscopia metalurgică. (Editura Lakustris, St. Gall, 1958.)

DANIEL BONN: *Țipete de bucurie* — Printr-o notație muzicală ingenioasă, autorul înregistrează câteva sute de țipete din landurile Holstein, Solingen, Brecht și Preter. În general, sunt țipete de bucurie, autorul promițându-ne că ne va da în volumul următor și o culegere de țipete impersonale. Piesa de antologie a volumului este țipătul unui bărbat înainte de-a muri în luptă și imediat după aceea. (Editura August Nietzsche și nepoții, Halle, 1928.)

HERMANN GOTT: *Exemplul soldatului care nu s-a c... niciodată* — Scris îndată după cel de-al doilea război mondial, romanul se înscrie în seria lucrărilor care încearcă să reinvie marile momente specifice războiului: eroismul, dăruirea altruistă, avântul sufletesc etc. Oricât de dureroase ar fi privațiunile la care sunt constrânși oamenii în timpul conflagrației, sentimentul înaltei datorii domină și colorează întreaga activitate umană. „Fiecare soldat poartă în raniță obielele Soldatului necunoscut“ — scrie Gott.

Trupele noastre erau încercuite în zona Gibraltarului. Asta nu însemna nimic. Avioanele dușmane măcinau cu bombardamente înfiorătoare rândurile noastre. N-avea nici o importanță. Perfidul

inamic trimitea rachete cu mare putere de distrugere, care ne terciuiau, ne anulau. Ei și? Începuseră să circule bolile, dintre toate mai parșivă fiind febra violetă. Nimic nu ne supăra în afară de câteva zeci de morți în fiecare dimineață. Aprovizionarea se făcea defectuos, mâncarea o singură dată pe zi, în loc de ghiulele tunurile noastre foloseau conuri de brad, iar infanteriștii trăgeau cu praștia. Abia se putea dormi din cauza foiei șobolanilor încuibăți în tancurile părăsite, în chesoane. Duhnea pretutindeni a hoit, a rugină. Tot asaltate zi și noapte, batalioanele noastre scăzuseră ca efectiv. Nici o primejdie și nici o lovitură nu descuraja însă pe cei care rezistau. Erau în total doi, un colonel înarmat cu un pușcoci și un student cu doar trei luni de instrucție, cu o nevastă tânără și frumoasă pe care o prinsese o singură dată cu un avocat.

Într-o dimineață, când forțele noastre păreau că descresc, un avion aliat a lansat în încercuire un sac cu afișe. Acolo, printre textele scrise foarte mărunț și pe care cei doi nu le putură desluși, fiind miopi, aflară și o scurtă povestire despre fapte mărețe culese de pe diferite meridiane ale globului. Se vorbea, într-un stil deosebit de poetic, despre soldatul care, timp de cinci ani cât a durat războiul mondial, nu s-a c... niciodată, condițiile tactice și lipsa răgazului nefiindu-i favorabile.

Se descrie, în finalul romanului, cum cei încercuiți, printr-o iscusită manevră și, mai ales, printr-un incredibil avânt, au derutat pe dușman, au rupt cercul de foc și, încordându-și forțele — în minte cu imaginea celui care nu s-a c... niciodată —, au snopit în bătaie pe agresor și au înfipt steaguri peste tot. (Editura Nepieritoare și zburătoare militare, Geneva, 1946.)

OLIVER SEQUANTA: *Gingășia cutanată și mijloacele prevenirii ei* — Tratatul lui Sequanta, operă de laborioasă sinteză, nu trebuie să lipsească din biblioteca nici unui intelectual. (Editura Lastex, Bonn, 1956.)

ALDO SENEGAL: *Arta nepreciziei în cinegetică* — Cartea lui Senegal pleacă de la o tulburătoare constatare: este mult

mai la îndemână pentru amator să învețe a trage precis cu pușca, decât pentru vânător să ochească alături. De unde, necesitatea de a educa imprecizia, râvnită sincer de un mare număr de vânători. O dificultate pe care o întâmpinau cei mai mulți trăgători era aceea că, voind să evite lovirea țintei, descărcau arma în aer. Asta ducea la situații penibile. Autorul dezvoltă în douăzeci de lecții metoda sa de tragere alături, de ochire perversă, de omorâre fictivă.

„Mai savuros decât *Pseudokinegheticos*, mai fantastic decât *Dicționarul onomastic*“, remarcă Iuliu Procopiu în *Informația serii*. (Editura Pomerania, Luxemburg, 1965.)

MARCEL PRECAR: *Excitația și inhibiția la tancurile de asalt* — Generalul Precar este cunoscut în cercurile militare europene drept un expert în problemele ofensivei blindatelor. Autorul observă în această nouă lucrare că este imposibil — în optzeci de cazuri dintr-o sută — să cunoști comportarea tancurilor înainte de atac. Unele pleacă împotriva dușmanului foarte grăbite, voioase, alunecând parcă printr-o poiană înflorită. Curând însă obosesc, se moleșesc, ezită, întârziează fără convingere, apoi se împotmolesc într-o tranșee oarecare, într-o rețea de șine metalice. Reacțiile lor reflexe sunt deopotrivă stinse, dorința de a fi în frunte se înfrânează și asistăm uneori la căderi în penibilă anxietate.

Sunt și tancuri pe care le știam melancolice, târzielnice în reacțiile primare, dar care, la semnal, se desprind uluitor de repede din flanc și aleargă cuprinse de bucurie spre obiectiv. În general, scrie generalul, comportamentul atipic nu trebuie să ne deruteze. Un oarecare exces de foliculină, o vagă dezechilibrare psihică, cu puseuri periodice de isterie, explică totul. Autorul povestește un episod din războiul turco-portughez, când un tanc și-a pierdut o șenilă și responsabilitatea, ajungând în câteva clipe la masa marelui cartier general al inamicului. Probleme delicate se pun și în determinarea gradului de obsesie la tancurile de mare tonaj. O anume preferință pentru căderea în ambuscade, pentru derapare, pentru manifestările frivole indică în majoritatea cazurilor

structura receptivității maladive. Generalul Precar recomandă tratarea blindatelor cu gingășie și consecvență pedagogică, reprobând orice gest de nerăbdare, orice pripeală în diagnostic, tratamente gradate, cu evitarea suprasolicitărilor, a antitermicelor și unguentelor. Cazurile rare și nesemnificative de sterilitate sunt studiate într-un capitol special. Literatura militară, mai ales poeziile și fragmentele de roman, este recomandată cu măsură, sub supraveghere. În încheiere, se indică cele mai potrivite șaibe și șuruburi pentru conectarea servanților la aparate, precum și o metodă originală împotriva decalcifierii nespecifice a tanchelelor Renault. (Editura Motrica, Frankfurt, 1939.)

MARCEL PRECAR: *Folosirea elicopterelor pentru optimizarea popoarelor asiatice* — Cea de-a doua lucrare de răsunset a generalului Precar se ocupă de forma, gabaritul și grația verbală a elicopterului în dialogul cu populația țărilor asiatice. În Indofina, arată Precar, prezența elicopterului se vădea necesară încă de la începutul secolului: localnicii, obișnuiți să înțeleagă intențiile bune chiar înainte ca ele să fie exprimate, se cam plictiseau în activitatea lor monotonă de a-și cultiva mlaștinile cu orez, de a-și tipota copiii cu ochi sclipitori, de a vâna, de a face negoț, de a fluiera, nevăzând în toate acestea o intenție. Așteptau să vină cineva, să intervină careva, să apară un oarecare, spre a intra și ei în discuție. A fost trimis elicopterul, sol volubil, înzestrat cu inteligență sclipitoare și cu palete, care știe ce este coerența și știe, mai ales, să-și admire narcisist întinderea umbrei proprii pe câmpia liniștită, pe verdele dens al junglei. Sosirea lui a stârnit îndată interesul.

Elicopterul se invita cu plăcere la mesele oamenilor, intra în vorbă, fără protocol, cu învățații orașelor, făcea curte femeilor, se amesteca cu dragoste în jocul copiilor. Era grozav și elegant, înalt și neprevăzut. Pretutindeni răspândea bunăvoința.

Desigur, învârtirea minții lui grăbite nu era întotdeauna urmărită cu atenție. Dar când era, și asta nu se întâmpla rar, localnicii având spiritul isteț, spontan și pătrunzător, elicopterul primea în plin replica, se clătina în aer cu surpriză, se prăpădea de răs,

se tăvălea de plăcere și gădilături. Efectul de precaritate — lege fizică descoperită de Marcel Precar — făcea ca elicopterul să înceteze a mai purta dialogul început. Atunci se retrăgea nedumerit în sine.

Solilocviile elicopterului sunt înregistrate de autor, cifrate cu grijă, puse unele sub altele, spre a se trage linie și a se aduna. Relativist prin formație, generalul Precar, matematician desăvârșit și artilerist subtil, identifică paradoxal operațiunea de adunare cu cea de scădere, după principiul că extremele se ating. (Editura Felix Bromm, Bruxelles, 1959.)

MAX KARTOPHER: *Salcâmi districtului* — „Romanul de debut al marelui prozator Max Kartopher continuă să facă victime în special în rândurile cititorilor tineri. Ziarele de ieri aduc vestea că încă trei cititori au fost găsiți intoxicați grav după lectura cărții. Institutul de toxicologie din Geneva pregătește un antidot. Studiul cercetărilor este avansat, cu toate că experiențele de până acum s-au dovedit eficace numai la animale“ (*Le Figaro* din 16 ianuarie 1960). (Editura Transa, Livorno, 1928.)

MIROSLAV KLAPA: *Demodarea munților Pirinei* — Folosirea abuzivă a antipirinei, în ultimele două decenii, a contribuit în mare măsură la degradarea și, după unii autori, la evaporarea munților Pirinei. Cu toate măsurile drastice luate de guvernul local, procesul geologic evoluează în sensul nedorit de autoritățile științifice din Spania și Portugalia, astfel că ne putem aștepta la cataclisme și inundații apropiate și de neînălțurat. Se observă că, în timp ce văile iau pe zi ce trece aspectul unor ringuri fără ieșire, piscurile altădată semețe ale masivului se ridică pe rând la pătrat. Un fenomen caracteristic al procesului în curs de împlinire este că izvoarele naturale din zona carstică a masivului răspândesc, odată cu apa, mari cantități de gumă arabică. Urmarea, pe plan social e, firește, neplăcută: populația și-a abandonat ocupațiile tradiționale și se îndeletnicește cu lipitul, renunțând la străvechea cocă moale. Ceva trebuie făcut. Dar ce? (Editura Grazia Ex, Lyon, 1962.)

MARINA LEVENTA: *Procesul Neron* — Printre alte idei ale cărții se observă că este timpul ca arta să contrazică total apucăturile cititorilor de azi. Satira să îmbrățișeze dintr-odată obiectul criticat, arcuindu-se în aromitoare elogii, drama să se transforme în actul II într-o poezie lirică, cinematograful să-și aprindă brusc luminile și pe pânză să se scrie cu creta formule matematice, pe care spectatorii să fie invitați să le memoreze pe loc. Sub postamentul grandioaselor statui să fie instalate mecanisme capabile să lanseze în muzeu mingi de rugby, pe care vizitatorii să le prindă și cu care să alerge, sub supravegherea atentă a unui antrenor autorizat. Cartea de literatură să fie tipărită pe hârtie de Biblie, iar diferența de volum să fie folosită la încrustarea în copertile de piele a unei casete cu mici, dar puternice pistolete. (Editura Logarithmi, Salonic, 1942.)

JACOB MAQUEREAU: *Când ne îndoim, începem de la mijloc* — Autorul a plătit cu viața scrierea acestei opere inestimabile. Urma să elaboreze două volume, a reușit să încheie doar trei sferturi din primul. Maquereau nu-și ascunde mâhnirea față de evoluția inegală a omenirii către împlinirea destinelor ei. Prețuind cum se cuvine marile descoperiri ale secolului nostru, el reliefează câteva flagrante contradicții ale spiritului modern. În timp ce s-a descoperit leacul cancerului* și sunt salvați de la moarte mii de bolnavi, în Irlanda se moare curent din cauza loviturii la glezne, practică în piețe publice; în timp ce se fotografiază suprafața planetei Marte de la câteva zeci de kilometri, este foarte greu să obții o fotografie exactă a caninului atacat de granulum; suportând bine starea de imponderabilitate, cosmonauții mor ușor de gripă, medicamentele existente dovedindu-se ineficace; hrănirea cu concentrate nutritive este excelentă, dar în Brazilia continuă să fie consumată carnea de om; o mașină traduce perfect un mesaj și un text de Shakespeare din engleză în dialectul venețian, dar doi venețieni seucid pentru că nu

* Inexactitate. Leacul cancerului avea să fie preparat abia cu doi ani mai târziu, la 15 mai 1967, de către Samuel Bot!

se înțeleg cât de lat trebuie să fie paravanul despărțitor al magazinului lor cu ațe; o echipă de mineri este salvată de la intoxicația cu gaz de mină și mii de bărbați și femei își scurtează viața trăgând în plămâni tutun bine rafinat. Oamenii sunt idioți — conchide autorul. Pe când scria la cartea sa, Maquereau și-a zgândărit în neștire un neg din barbă. În două zile s-a infectat, și infecția i-a fost fatală. Ireparabilă pierdere: pe lângă cartea anunțată, marele gânditor se pregătea să scrie, în urma unei călătorii cu submarinul atomic, un reportaj despre adâncurile Oceanului Pacific. Călătoria urma să fie întreprinsă peste o săptămână și primise încurajări repetate de la o mătușă a lui Picard. (Presses universitaires, Paris, 1965.)

FLAVIO TEREPENTINA: *Fabrica de bețe pentru roți* — Înrușinat spiritualicește cu Maquereau, Terepentina face și el o aspră critică gândirii științifice contemporane. Cartea lui *Omul cu găleata* desființează magistral, cu argumente de o evidență zguduitoare, instituția paznicilor de noapte. În *Fabrica de bețe pentru roți*, Terepentina se ridică împotriva literaturii, foarte bogate în anii din urmă, care, uitând de greutatea momentului, invită pe cititor la satisfacții proprii abia anului 3000. El scoate în evidență alterarea comportamentului unor indivizi hrăniți cu o astfel de literatură. Aceștia, anticipând abuziv, își scot bilete de tramvai cu ajutorul revolverului, prin uciderea casieritei, își manifestă bucuria la un concert simfonic răsturnând și chiar făcând țandări fotoliile, corupând pianul și garderobiera. Încântați de înalta productivitate ce se va obține în industrie, cei studiați de Terepentina încetează de a mai munci. Pentru evitarea superproducției, care, într-adevăr, va anchiloza viața deceniilor viitoare, Terepentina propune construirea unor fabrici antiindustriale. De pildă, o fabrică de bețe foarte rezistente, ieftine și ușor utilizabile, pentru a fi introduse în roți. Activitatea tinerilor futuriști ar putea dobândi o finalitate utilă în societate. Lor le-ar reveni sarcina ca, înarmați cu bețe, să încetinească, ba chiar să oprească diferitele agregate și mecanisme, ajustându-le la nivelul ritmului mediu al gândirii sociale. Aplicare la

cap, aceleași bețe ar putea consolida ideile recent dobândite și ar dezvolta o disciplină publică de cea mai riguroasă speță. Ideea salvatoare i-a fost sugerată lui Terepentina de un tablou al lui El Greco, în care scena închinării magilor este vegheată în josul picturii de prezența unui băț lung, solid, extrem de elocvent. (Editura Rechaud, Paris, 1964.)

ALBERT TREFLA: *Prietenia dintre îngeri și italieni* — Nu mai este nici o îndoială că există, încă din Antichitate, o strânsă prietenie între îngeri și locuitorii peninsulei. Albert Trefla, dăruit încă de timpuriu pasiunii pentru istorie, pentru artă, nu este mai puțin înclinat către investigația gratuită, având un mare talent de detectiv. El a observat că, sub masca unei indiferențe bine disimulate, îngerii preferă de-a lungul veacurilor să se arate în Italia, îndeosebi în marile orașe. Pictura etruscă este prima care nu poate să ascundă familiaritatea, stabilită cine știe când, dintre artistul anonim și îngerii deghizați în zei și eroi. Meșterul mormântului de la Lionnes face, prin compoziția lui simplă dar foarte sugestivă, o adevărată diversiune. Cine este naivul care, admirând fantasticul zbor al porumbeilor galbeni și roșii, să creadă că este vorba chiar de porumbei galbeni și roșii? Mișcările aripilor sunt parcă atitudinii reproduse din intima hârjoneală a îngerilor, atunci când se fugăresc sau când își dau coate și-și fac cu ochiul spre a scoate din răbdări o bunică severă, însă etern îndatoritoare. Stolul este surprins desfăcut în două cete, aproape simetrice. Nu tot astfel stau dispuse cohortele îngerești în cele mai multe tablouri ale maeștrilor Renașterii? Coincidență sau intenție? Spărturile frescei, datorate întâmplării, pun aripi albe și profilează figuri omenești pe trupul celor mai mulți porumbei. Unul dintre portretele deosebit de interesante moștenite de la antici, chipul demonului Charu, pictat de un meșter provincial într-un mormânt din Orvieto (Muzeul arheologic din Florența), înfățișează un înger damnat, în toată splendoarea lui. Aripile stau desfăcute ca după un zbor întrerupt. Penajul elegant, bine așezat în spinarea demonului, ascunde culori cerești și necum infernale. Se vede clar că personajul este unul dintre îngeri, care,

fiindu-le interzisă ieșirea din plicticosul club al paradisului, s-au deghizat în demoni spre a coborî neurmăriți în localurile de petrecere de pe pământ. Pierzându-li-se identitatea, mulți îngeri se sustrăgeau în vremea aceea de la regulamentul de ordine interioară și beneficiau de câteva bucurii nevinovate printre italieni. Albert Trefla, după trecerea câtorva sute de ani, a înființat cu colaboratorii un serviciu perfecționat de urmărire și, iată, a descoperit relativ ușor înșelăciunea. Întotdeauna îngerii delincvenți — vezi concluziile cercetărilor întreprinse — trăgeau în casele italiene, se înhăitau cu băieți și fete italiene și, adesea, pozau în cele mai ciudate chipuri, în atelierele unor pricepuți meșteri italieni.

Cu vremea, mijloacele de deghizare, de înșelare a contemporanilor vigilenți au evoluat. În secolele XIII și XIV, circulau prin târgurile italiene numeroși necunoscuți lipsiți de o îmbrăcăminte potrivită, destul de prost hrăniți, dar ahtiați după petreceri cu vinuri tari și femei. Erau dornici de scandal, provocau discuții despre cele mai neînsemnate cauze, aveau permanent chef de bătaie, și s-au aflat multe dovezi că adesea băgau, cu seninătate, cuțitul în adversar. O analiză atentă a documentelor arată că, sub înfățișarea acestor vagabonzi periculoși, se ascundeau persoane bine cunoscute din ierarhia Heruvimilor și din clanul Serafimilor. Detectivul Albert Trefla le-a dat șiretlicurile în vileag. Iată cum a procedat Trefla: comparând, de pildă, spectrul radiologic pe care-l dau lăncile combatanților din celebra *Bătălie* a lui Paolo Uccello (Uffizi, Florența) cu clișeul unor aureole autentice găsite într-un cartier al Romei, cercetătorul a avut surpriza să constate identitatea calității metalului. Analizând ritmica unui dans toscan, Trefla a descoperit că el conține aceleași grupări de pași ca și tropăiala îngerilor pe acoperișul ieslei în care s-a născut Mântuitorul. Cercetând conținutul unei oale de noapte din casa unei femei desfrânate, în care nu se poate să nu fi urinat bărbatul ascuns în plapumă, s-a aflat că lichidul era o soluție foarte concentrată de nectar. În sfârșit, mulți dintre îngeri, fie ca urmare a educației, fie ca să-și răscumpere într-un fel nelegiuirile săvârșite în incursiunile lor pe

pământ, interveneau în disputele dintre italieni, luând invariabil partea dreptății. Pe la 1420, ilustrul Filippo Lippi imortalizează pe câțiva dintre îngerii care tulburau liniștea cartierului său, reținând tipuri de bărbați despre care știm că mâncaseră și băuseră în casa lui, nedându-se înapoi de a invita la joc, cu lăută și tamburine, pe propria fiică a maestrului. Gândul dintâi al artistului fusese, probabil, să se plângă autorităților supreme. Teama de răzbunare și relativa nereușită a portretelor, departe de tehnica fotografiei de azi, l-au reținut să-și ducă la împlinire reclamația. Scandal public nu se putea face, ziare neexistând încă. Materialul adunat a fost folosit ulterior de pictor la realizarea tabloului său *Fecioara și copilul Isus*. Montajul este evident: cei doi regi, care se închină îngenuncheați, au uitat să-și lase la cuier aureolele; cel din dreapta trădează o stare de ebrietate pronunțată. Aduse arbitrar din alt tablou, celelalte personaje suferă de indiferență, sunt distrase și într-o ținută scandaloasă. Artistul și-a bătut joc de opera lui sau — ipoteză nu mai puțin plauzibilă — a lăsat cu intenție asemenea flagrante nepotriviri spre a atrage, în acest mod, atenția celor în drept asupra blestemățiilor îngeresti.

Renumitul basorelief al lui Michelangelo intitulat *Lupta centaurilor* este, de fapt, o încâierare ordinară de la care nu lipsesc — nici nu se putea altfel — îngerii. Nici urmă de centauri! Este o încleștare de trupuri înfierbântate, care s-au contopit până la a deveni un singur corp monstruos. În stânga, puțin răsucit din umeri, un bărbat în picioare stă să-și desfacă din carapacea nevăzută aripile. Sforțarea e, firește, inutilă, pentru că ceilalți nu-i permit decolarea cu una, cu două, după ce a dat cu pumnii. În centrul basoreliefului, sus, într-o situație mai puțin critică, deși destul de înghesuit și el, un alt bărbat-înger a reușit să tragă declanșatorul și aripile sunt gata să se deschidă. Un individ, care nu poate fi decât un italian, îl țintește din stânga cu brațul bine încordat și, când îl va lovi, zburătorul se va prăbuși ca o fragilă ciocârlie. Când afirmă categoric că individul din stânga este italian și nu înger, Treffa se bazează pe faptul că niciodată îngerii nu pun mâna pe bolovani, chiar și în cele mai

disperate situații, preferând pumnul. De scuipat însă scuipă, după cum o dovedesc numeroase tablouri de care este plină Renașterea.

Autorul, care își propusese să vorbească despre prietenie, a insistat asupra acestor aspecte pentru a stabili:

1. Marea afluență de îngeri în principalele târguri și orașe italiene, ceea ce ne indică o viață trepidantă în centrul peninsulei, informându-ne exact despre calitatea spectacolelor și a localurilor, precum și despre ospitalitatea generală.

2. Existența unor relații apropiate între îngeri și italieni, concretizate chiar și în organizarea de afaceri, bănci, schimburi de mărfuri etc. Se presupune că, la un moment dat, ar fi existat ateliere manufacturiere în halele cărora ar fi fost angajate câteva sute de îngeri.

3. Insistența apariției în operele artistice a tuturor categoriilor de îngeri (un singur tip, *Angellus vesicans*, din *Catalogul serafic de la Amsterdam* lipsește).

4. Practica, devenită regulă, de a întâlni îngeri în haine omețești și oameni în atitudini îngeresti (vezi Perugino, *Înălțarea la cer*, unde îngerii-copii suferă de calviție pământescă, iar cei maturi cântă la viola da braccio cu dexteritate și vădită grație). Înțelegerea se întemeiază, probabil, pe un sistem evoluat de contracte, pe obiceiul pământului și altele.

Relațiile de prietenie și colaborare ce caracterizează coexistența îngerilor și italienilor se bazează pe respect reciproc, cooperare economică și în alte domenii, pe înlesnirea liberei circulații a bunurilor materiale și spirituale de la cer la pământ și invers. Aceste relații au fie un caracter temporar, fie unul veșnic, așa după cum se poate reține din detalii semnificative ale multora dintre tablourile pictorilor italieni. În scena lui Fra Angelico intitulată *San Lorenzo distribuie l'elemosina* (Vatican), se poate observa perfecțiunea operației de credit pe termen lung. (Individul din dreapta, în prim-plan, e neîndoiește un înger deghezizat, așteptând să beneficieze de scăderea taxei de scont.)

Un ultim capitol urmărește migrația îngerilor dintr-un loc într-altul, evoluția acțiunilor lor, amestecul acestora în treburile

administrative ale republicilor; toate chipurile pictate de Modigliani sau modelate de Giacometti trădează însă suferința, hrana insuficientă, condițiile de locuit precare. Îngerii, slăbiți, hăituiți, dispunând de credite bănești tot mai puține, cunosc pe pământul italian fenomenele specifice regresiei; se semnalează numeroase sinucideri, reprofilarea profesională, melancolia. Tot mai mulți își iau zborul spre alte țări. Au fost văzuți, astfel, pe biciclete într-o pădure din Germania, într-un compartiment de tren în Ungaria, în pelicule de duzină la Hollywood.

Autorul declară în încheiere că îngerii mai pot fi surprinși, cu precauție, în zonele pășunilor nordice și dincolo de bine și de rău. (Editura Lampadar, Constanța, 1962.)

HENRI LEDRU: *Carte pentru analfabeți* — „Lectura cărții este pasionantă. În nici o scriere nu m-am recunoscut ca în aceasta“ (Leon Drogfuss) „Când ai încheiat lectura cărții lui Ledru, dorești din toată inima s-o recitești. Numai că pentru aceasta trebuie să treacă din nou ani mulți, spre a uita mai înainte scrisul și cititul, deprinse pe negândite“ (Felix Marton-le Bijoutier).

HELMUTH PAPAIANIS: *Cutia cu piper* — Puternic influențat de Jean-Paul Sartre, romancierul uită să redevină el. Redevine ea.

SEMPRONIUS KALA: *Satâr* — Într-un oraș oriental din zilele noastre se introduce ca monedă satârul în greutate de două kilograme. Se urmăresc consecințele umane ale unei asemenea reforme. Oamenii își plătesc datoriile cu lovituri bine ochite, scade numărul datornicilor, dar și al debitorilor. Un grup de reacționari preferă trocul. Sunt desființați pentru primitivismul lor. (Editura Retax, Istanbul, 1963.)

ALFRED CORAILLE: *Oameni sub cheie* — Urcarea și coborârea din automobil, urmărite cu un mare talent al surprinderii momentului culminant, concludent pentru calitățile, pentru

năzuințele celui care utilizează vehiculul pe patru roți. Observația e minuțioasă și se aplică unor numeroase cazuri. Urcarea după stilul „ca în căruță“ are scuzele sale (îndelungata experiență rurală), în timp ce coborârea pe brânci sau ieșirea prin parbriz sunt, evident, inovație de dată recentă, cu un înalt grad de profesionalizare. A urmări un individ deprins cu logica formală și a-i surprinde incoerența, contradicțiile. A înregistra o plecare urgentă, în văzul vecinilor, cu aerul că ești așteptat să-ți spui cuvântul decisiv în împărțirea, după criterii numai de tine imaginate, a Europei. Cum urcă un infanterist, cum urcă unul deprins cu baricadele, cum coboară cel ce și-a convertit întreaga avere într-un automobil și simte luciul caroseriei ca pe propria lui piele. După felul în care se răsucește cheia de contact se pot distinge opt tipuri umane, cu întregul lor trecut, cu certul lor viitor, cu îndoielile lor trecătoare.

Drama începe atunci când coborârea se face din mers. O situație: ai fost până la kilometrul 72 inspector general, mașina îți era dată spre a te folosi exclusiv în drumurile către instituțiile de inspectat, ordinul de destituire ți-a parvenit prin radio. Ce faci? Cum mai cobori, pentru că trebuie să cobori, iar mașina încă aleargă?

Se evocă în volum câteva erori de interpretare, precum și de manevră. Autorul șofează prost, iar personajele, schițate destul de schematic, nu trăiesc. (Editura Labirinth, Lima, 1957.)

RINALDO METEORE: *Trei întâmplări din Țara frigidelor*

ADRIAN SAGYTARIA: *Documentele motanine*, Seria M — ediție îngrijită de C. Clemenceau. (Editura Felix Alcan, Paris, 1939.)

GOTTFRIED BÜRGER: *Fantasticele întreprinderi* — Despre epocala activitate a marelui spion austriac Georg Simson, în timpul mării conflagrații 1939–1945. Avocat cu perspectivă, Simson părăsește orașul natal, Graz, se angajează în forțele armate și, la începutul războiului, urmează o școală de spionaj militar.

Prima acțiune, sustragerea din dosarele secrete ale Marelui Stat-Major de la București a planurilor de amplasare a bateriilor antiaeriene, este încununată de deplin succes. Câteva alte incursiuni în dispozitivul militar și diplomatic al dușmanului îi aduc avansarea. Austria este anexată Germaniei hitleriste. În anul următor, descoperă un sistem de detectare a circulației trenurilor internaționale. Invenție englezească. Zădărnicește transportul de trupe franceze către fronturile aliaților din Grecia. Bucurându-se de o înaltă apreciere din partea Reichului, căruia i-a adus mari servicii, este păstrat pentru lovituri grandioase. Studiază între 1940 și 1943.

La 1 martie 1944, i se încredințează cea mai importantă sarcină: să treacă peste liniile inamice, să coboare cu parașuta în spatele frontului și să comunice fotografiile despre sistemul de apărare de la Margheritta. Momentele evocate de Bürger sunt palpitante; Simson, parașutat într-un sat din Câmpia Melonului, trece prin mari pericole, călătorește travestit, îndură foamea și ploile frecvente, se îmbolnăvește, face comerț, intră în legături cu indivizi dispuși să se lase cumpărați, este prins și condamnat la moarte, dar evadează, trăiește ca un necunoscut într-o școală din sud, unde învață limbile italiană, armeană, turcă și pagasă, apoi reușește, în sfârșit, să pună mâna pe documentele căutate.

Trece din nou prin mari pericole, încercând să ducă în Germania pachetul cu planuri secrete. Precauții. Urmăriri. Schimburi de focuri, răni grave. Timpul trecea. Ajunge în sfârșit într-un ținut mai liniștit, scăpând de urmăritori. Călugării unui schit îl omenesc și-i împrăștie temerile. Zăbovește în mijlocul admirabilelor sale gazde, declară că-i plac la nebunie peștele sărat și lichiorurile călugărești. Se împrietenește cu câțiva dintre frații monahi și-i ajută la construirea unui teren de popice. Când lucrările sunt gata, își descoperă o nemaipomenită pasiune pentru acest elegant și nobil joc, organizează partide și campionate. Centrala de spionaj din Viena îi dă de urmă. Îl înștiințează prin trimiși speciali că este așteptat, că de el depinde soarta frontului din nord. Neîncetând o singură clipă să se considere la datorie, Simson nu se poate desprinde însă de jocurile pasionante de

popice. El își amână de pe o zi pe alta plecarea. Exasperați, conducătorii Reichului încearcă să-l răpească. Agenții sosiți în micul schit sunt detectați la timp, imobilizați, convertiți la joc și resemnare: pachetul cu planuri îl va duce el singur, îl va încredința personal, nu poate avea încredere în nimeni. Deocamdată, popicele îl țin în vraja lor și nici nu concepe să întrerupă campionatul, oricât de multe avertismente continuă să primească. Pierde o partidă, câștigă însă alte cinci. Acuză sistemul de ținere a evidenței punctajului, pentru care face propuneri.

La 9 mai 1945, când războiul s-a încheiat, Georg Simson și echipa sa câștigau importantul campionat al Ligii sfinților monahi. Pachetul cu acte secrete rămăsese nedefăcut. Cu ajutorul lor, Germania ar fi putut preîntâmpina invazia din Normandia, i-ar fi putut înfrânge pe englezi în bătăliile aeriene, ar fi salvat de la dezastru diviziile din câmpia Padului inferior și ar fi câștigat o strălucită bătălie în Balcani, iar în cele din urmă războiul.

Soluțiile propuse de Simson în jocul de popice (aruncarea „în *biais*“ a bilelor, „manga scurtă“, catapultarea „în vârtej“, „ciobirea“) au intrat în patrimoniul jocului cu 9 figuri ca o contribuție îndrăznească, revoluționară, ce a dat un nou avânt acestui sport. Biserica l-a trecut pe Simson în rândul sfinților. „«Manga scurtă» — afirma undeva criticul Georges Boyle — nu mi se pare întotdeauna eficientă. Când a conceput-o, sfântul Simson era epuizat de nenumăratele pericole și privațiuni prin care trecuse; soluția nu se ridică, după părerea mea, la nivelul excepțional al celorlalte excepționale idei ale marelui reformator.“ (Editura Siegfried Braun, Viena, 1953.)

OCTAV PANAIT NEACȘU: *A face și a desface* — Romanul descrie la început un prânz fastuos în casa doctorului Gheorghiu. Tânărul Lucian Arvinte povestește cu multă vervă desfășurarea lucrărilor pe marele șantier de hidroameliorații de la Balta Greaca. În momentul în care tocmai demonstra eficacitatea folosirii jeturilor de apă la curățirea pragului principal al lucrării, cum se juca cu tacâmurile, simți o plăcere indecisă de a introduce lama cuțitului printre dinții furculiței. Împinse

deci metalul rece, cu o mișcare pe care o alesese precisă. Eșec. Impulsul fusese șovăielnic. Nu-i nimic, își zise. Describe apoi măsurile de prevenire a viiturilor, observă că Dunărea face uneori surprize constructorilor. Încercă din nou, în joacă. Tacâmurile rezistau. Se opri pentru o clipă din povestit și cercetă atent greoaia alcătuire a pârgchiei pe care și-o închipuise. Dar e foarte simplu, remarcă el. Continuă să-și întrețină comesenii cu detalii convingătoare. Întâmplarea unui localnic care descoperise pe fundul bălții desecate barca pierdută cu ani în urmă iscă unele comentarii agreabile. Cuiva de la masă i se întâmplase ceva similar cu un binoclu de câmp, folosit la operă. Cuțitul nu intră între dinții furculiței nici de data asta. Fu mai mult decât surprins și se surprinse tulburat. Până la sfârșitul mesei, simpaticul, vorbărețul, priceputul Lucian Arvinte se posomorî cu totul și părea că-și pregătește migrena.

Romanul urmărește, mai departe, viața eroului în alte împrejurări. Se bucura încă din tinerețe de o viață îndestulată, avea o familie plăcută și fericită, în carieră îl copleșiseră satisfacțiile. În diferite situații, la masă, depănând amintiri și relatând întâmplări recente, Lucian continua să fie preocupat de operațiunea care nu-i reușise măcar o dată și care, cu trecerea anilor, devenise preocuparea de căpătâi a vieții sale. Indiferent de locul unde se afla așezată masa, de ocaziile pentru care fusese așternută, de prezența unor intimi sau a unor înalte personalități, de calitatea veselei și a bucatelor, experiența nu ieșea. Încea să schimbe radical condițiile de mai înainte: prânzea în birturi periferice, printre meșteșugari și femei ușoare, în avion, la iarbă verde, însoțit de prieteni și de un patefon. Își schimba comesenii ca un prinț capricios, refăcea experimental conversații ce i se păruseră favorabile și le întrerupea după scurtă vreme. Încea să așeze mai întâi furculița, orientându-i dinții spre sud-vest, pe fondul unei relatări elogioase despre șeful lui de birou, încerca povestind despre cauzele care au condus la căderea Babilonului, pregătind cuțitul cu mânerul înainte. Descrierea unei mașini cibernetice, evocarea Verdunului, analiza unui poem de René Char nu-i ajutau la nimic. Își modifica rapid regimul alimentar:

untul și crenvurștii, preferați câteva minute, erau înlăturați în favoarea sparanghelului și marțipanului. Avu impresia că tapioca îl poate servi. Făcu o lungă cură de slăbire. Se înscrise la o școală de judo. Zadarnic. Călători. Într-un hotel din Bratislava cunoscă o mezzosoprană din Nigeria și încercă alături de ea o oarecare speranță. La Berlin, la masa unui bar, nu numai că nu reuși, dar furculița îi scăpă pe pantalonii fresco și printre picioare. Trecu Alpii și repetă încercarea în fiecare cabană, la fiecare punct de popas, pe autostradă. Comandă în săptămânile următoare recepții fastuoase, înscenă petreceri cu femei scumpe și băuturi spumoase, organizează un carnaval la care convocă elita societății pariziene. Cuțitul nu intra. Nu-i ajutără nici calculele unui matematician celebru, căruia îi destăinuise datele problemei, nici cantitatea mare de medicamente pe care o îngurgită. Exasperat, descompuse în arce și fragmente, reduse fiecare act mai important al vieții sale, își reconstitui biografia, făcu investigații în frunzișul arborelui genealogic, în sfârșit, se comportă între oameni cu mai multă îngrijire. Scrise versuri în hexametri și copie, prin marile muzee din apus, lucrările unor maeștri incontestabili. Reveni, calculă, reproduse, propuse, respinse, diluă. Diabolicul cuțit aluneca. Sau se oprea în ciotul dintelui. Sau ezita și se opintea. Sau, pur și simplu, rezista la orice apropiere. În tot acest timp, comesenii mâncau liniștiți și ignorau zbaterea eroului nostru, a cărui viață devenise de nesuportat.

Romanul se încheie tragic. Obosit de multiplele, variatele, mereu mai rafinatele sale încercări, Lucian Arvinte este surprins, într-o tristă zi, de moartea care ne așteaptă deopotrivă pe toți, înainte de a-și fi realizat umila și rău inspirată dorință, înălțată de eforturi și experiențe la calitatea unui sfânt ideal. (Editură Ramuri, Craiova, 1963.)

EZIO TREY: *Supradestimul* — Un studiu aromat, bine crescut, cu muchii rumene și miez savuros. Ideile lui se împlinesc alături de nuci și stafide, se prăjesc ușor prin efectele cuptorului dogoritor, se răcesc apoi în cămară, pe raft. Un muc de scorțișoară transportă în zone foarte înalte, spuma revărsată reține

sensuri epicureice. Se taie în bucăți egale, se așază fiecare pe câte o farfurioară, unde se încheagă crema interioară, cea mai tulburătoare; bucățile se servesc proaspete, însoțite de un pahar cu apă, — spre plăcerea gurmandului, idealistului. (Editura Krakataua, Tokio, 1949.)

HEINRICH SPIEKER: *Insectă* — „Spre a-mi liniști nestatornicia — scrie eroul romanului —, m-am căsătorit de timpuriu. Am luat o femeie agreabilă. Încerc cu ea, de aproape treisprezece ani, fel de fel de idei și ipoteze. Încurajator mi se pare faptul că toate experiențele noastre, unele obositoare, chiar exasperante, n-au consumat-o încă, ceea ce îmi permite să continui opera pe care am început-o și care este o probă a perseverenței artistice. Dintre cele mai izbutite lucrări ale noastre aș putea aminti: tânuirea de păr, aplicarea planșetei de desen pe părțile ei moi, ruperea nasului, bășicarea bărbiei, învinețirea mâinilor și a părții rotunde a șoldului, șutul scurt accentuat și endecasilabul, înăbușirea parțială prin acoperirea gurii cu perna și opăriră neașteptată în somn, cu ajutorul ceainicului. În unele cazuri, experiențele au cerut eforturi mari. Gândul meu curat este să o înjosesc, să o rup, să o chinui, să-i diminuez progresiv personalitatea și să-i anulez ființa terestră. Toate au un singur, măreț scop: să observ, să adâncesc, să clasific, să generalizez. Sunt convins că după dispariția ei voi putea înțelege mai bine, mai profund, ce înseamnă martiriul, în ce constă alterarea fizică și sporirea virtuților — astfel ca să le pot descrie într-o operă grandioasă, pătrunsă de adevăr.

Adesea, seara târziu, după ce o zi întreagă am înghesuit-o, am turtit-o, am tăvălit-o și am împutinat-o, trăiesc scurte momente de slăbiciune, de înduioșare și, retras în camera mea, sublimiez pornirile-mi gingașe compunând lungi ode în cinstea credinței de nestrămutat a soției mele.“ (Editura Orizont, Buenos Aires, 1960.)

EGMOND PRAGER: *Citatele* — O carte de un fel deosebit: de-a lungul celor o sută douăzeci de pagini, sunt folosite, spre

a ilustra acțiunea, peste trei mii de citate. Preotul satului începe povestirea citând ce a spus, cu un ceas mai înainte, un credincios; un nobil citează ce i-a mărturisit femeia pădurarului său în timpul unei întâlniri de dragoste; un suflor de teatru citează frânturi din piesele pe care le-a suflat; o profesoară citează pe cel mai prost elev al ei; criticul literar citează pe toți — pe fiecare în parte, pe cei care au avut dreptate, pe cei care n-au avut — și aici se autocitează; un avion de recunoaștere citează peisaje militare; o oglindă citează detalii vestimentare.

Unii citează frumos, alții însă citează prost, falsifică, înfrumusețează, taie de colo și adaugă aici, pun punctul înainte de verbul predicativ și încep cu literă mare după virgulă. Toți au pasiunea citatului și, priviți de deasupra, toți stau într-un cerc și joacă aceeași minge: citatele sar de la unul la altul, se întorc și se duc, ezită o clipă în aer și iar cad. Omenirea mestecă încontinuu, neobosită. Când o idee nouă a răsărit de undeva, ca o minune de cauciuc, mulțimea aleargă după ea, o înhață, o frământă, o macină și o îmbucătățește. Gata! Trec apoi cu toții din nou în cerc și reiau citatul de unde l-au lăsat*. (Editura Rotonda, Salzburg, 1938.)

ANDRÉ HAUSENBLAS: *Perspective* — Scrisoare a savantului suedez adresată tineretului studios al patriei sale (și, adăugăm noi, al întregii lumi), despre evoluția probabilă a științei în viitorii două sute de ani. A. Hausenblas deplânge în trei sute douăzeci și șase de pagini graba năjustificată cu care tinerii cercetători urmăresc să obțină, în numai câțiva ani, descoperiri epocale, legi esențiale, să afirme teorii de o nemaipomenită nouitate. Calea cea adevărată nu este aceasta, afirmă savantul, febra secolului nu trebuie să pătrundă în biblioteci și laboratoare.

* Cum citează personajele cărții: O femeie spune: „Țânțarul acela i-a făcut o înțepătură și asta poate să însemne o intenție — zicea alaltăieri Hermann“; „A fi șofer — răspunde Helga — constituie o chezășie, cum observa învățătorul, căruia i se relatase de către un călugăr întâmplarea cu calul. Dar țânțarul e insectă, iar omul hoț“. Etc.

Numită pe nedrept *provincială*, zăbava creatoare este de preferat. Știința își poate permite astăzi, când sunt antrenate pe ogoarele ei sute și mii de persoane, să distribuie fiecăruia doar o îngustă fâșie din subiectul de cercetat, cu obligația ca cercetătorul să studieze îndelung foarte limitatul său domeniu, cu ambiția de a-l stăpâni integral, de a-l epuiza. Este drept, scrie Hausenblas, accesul la informații fiind mult mai lesnicios decât cu o sută de ani în urmă, un cercetător din zilele noastre se poate pune la punct în problema care îl preocupă, într-un timp record. Dar la ideile generale, la legile atotcuprinzătoare se ajunge numai după ce, de-a lungul unei vieți de om, ai cântărit fiecare fapt, l-ai utilizat parțial, l-ai experimentat cu perseverență, în tihnă și singurătate. Este mai util a cunoaște temeinic toate aspectele firului de nisip, decât în mod aproximativ ansamblul construcției în care se va cimenta cândva și în care el ar fi sortit să rămână o necunoscută.

Pe bună dreptate, Hausenblas laudă strădaniile specialiștilor care își dedică toate eforturile lămuririi unui singur aspect parțial. El citează articolul „Figurina din miez de pâine”, semnat de Claudio Montale, Ginevra Bertucci, Luca Tartini și Antonio Bellacasa*, în care sunt făcute precizări în legătură cu data modelării de către Goethe a unui chip din miez de pâine, în timpul unui prânz la prietenul său Finkelstein din Hanovra. În manuale, anunță articolul, se prezintă ca dată sigură a creației figurinei 13 ianuarie 1772. Ea ar părea indiscutabilă, dacă marele poet n-ar fi suferit în acea zi de o indispoziție a stomacului, ceea ce exclude posibilitatea ca autorul să fi stat, chiar numai ca spectator, la masă. Dar într-o însemnare a cancelarului Müller se vorbește despre faptul, foarte verosimil, că Goethe se afla în acea zi în Italia, după cum lasă să se înțeleagă o scrisoare a sa adresată baronului de Braunschweig, în care se relatează interesante excursii în împrejurimile Florenței, la Fiesole și San Martino. Italienii mănâncă de obicei macaroane, pasta lor face

* *Buletinul bilunar al Muzeului documentar de antichități din Meissen*, nr. 6-8, 1962, pp. 19-27.

de prisos pâinea. „Un prânz italianesc, scrie Franz Black, se remarcă prin absența totală din meniu și de pe masă a pâinii, cu care noi suntem obișnuiți.“ În afară de aceasta, precizează Bellacasa, figurina a fost descoperită la Magdeburg și un eventual transport al obiectului la o atât de mare distanță este optzeci de procente dintr-o sută exclus. Mărturii contemporane (cf. Mario Zambezi, Filippo Scama, Eberhardt Knopp) afirmă că, în mod sigur, la 12 ianuarie Goethe se afla într-o lojă a operei pariziene de unde urmărea un balet de Lully, despre care, în pauza spectacolului, avea calde cuvinte de admirație. În ziua aceea nu băuse decât un pahar cu lapte, susținând (vezi însemnarea lui Fr. Xawer Borna) că muzica clasicismului francez nu poate fi receptată „decât într-o stare de lejeretă a spiritului, pe care o poate pregăti în mod ideal numai alimentația lactată, fără făinoase“ (subl. lui Borna). Este exclus ca a doua zi poetul, de bună seamă slăbit după sumara hrană, să se fi deplasat la Hanovra. Figurina descoperită reprezintă neîndoielnic portretul caricat al unui lapon. Dar Goethe avea să călătorească în Laponia abia în anul următor, de unde va păstra amintiri de neuitat despre oameni și locuri. Este mult mai sigur că poetul a modelat mica operă de artă în închisoare, la Dresda, ipoteza fiind confirmată de analizele chimice ale unei bucățele a figurinei, lucrată în miez de pâine neagră cu adaos de rumeguș. Goethe a stat în închisoare numai o oră, până s-a putut stabili identitatea sa, și aceasta s-a petrecut la 18 iunie 1794 — era într-o joi, după-amiază. „Data este în bună măsură improbabilă“, afirmă Ch. Renard; întemeindu-se pe documente ale familiei Fuchs (care indică, printre altele, o scrisoare a unei tinere albaneze ce schimbase câteva cuvinte cu Goethe în trecerea acestuia prin Ragusa), cercetătorul descoperă că poetul manifestase dintotdeauna silă și ironie neiertătoare față de cei „care chinuie pâinea noastră cea de toate zilele, pentru a face din miezul ei idoli ridicoli și alte blestemății“. Aceasta este o părere pe care Goethe o împărtășește începând cu 1762, odată cu lectura cărții lui Richter-Atlantida *Zei și idoli de împrumut*, astfel că este exclus ca data propusă să fie cea adevărată, marelui gânditor neputând să i se atribuie fapte pe care, teoretic, le detesta. Figurina fusese, așadar, lucrată

cam pe la 1745, în vară, grâul din care fusese plămădită pâinea provenind cu certitudine din noua recoltă.

În sfârșit, sunt indicii că Goethe n-a intenționat niciodată să-și irosească geniul într-o operă de amator; dacă ar fi avut cea mai mică intenție în acest sens, ar fi notat undeva momentul, și cercetările de astăzi ar fi fost simțitor facilitate. Ginevra Bertucci confirmă varianta propusă de Renard; ea este însă de părere că, în ce privește calitatea materialului, miezul de pâine era mult mai vechi, de vreme ce aluatul din care fusese confecționat purta arome înlăturate încă din 1740, cei mai mulți consumatori cerând în acel an Parlamentului interzicerea înglobării de condimente în material. Goethe, după spusele Ginevrei Bertucci, frământase miezul de pâine pe când era copil — bucata fiind reținută spre a face din ea un portret al unui prieten. Neîndemânatic, ignorant în privința surprinderii trăsăturilor morale, viitorul poet ratase încercarea și, de aici, părerea că este vorba de reprezentarea unui lapon. Înainte de a fi achiziționată de Muzeul din Halle de la o bătrână învățătoare, lucrarea suferise ciupiturile unor vrăbii; astfel, nu se poate exclude presupunerea că unele linii atribuite măiestriei copilului precoce pot să se datoreze întâmplării, ciugulitului neuniform al gingașelor, resemnatelor zburătoare. (Editura Metronom, Hanovra, 1963.)

JEAN-JACQUES RIBOT: *Urbanele* — Peisaje fine, observații interesante, idei. În postfața cărții se dă planul amănunțit al sălii operei „Scala” din Milano și se indică printr-o săgeată roșie locul unde autorul și-a uitat, după un spectacol, binoclul. (Editura Sybaris și Una, Lyon, 1958.)

SEVER LUNA: *Cel care râde pe dos* — Cu ajutorul oglinzii și al machiajului, Felipe își perfecționează, de-a lungul a cinci sute de pagini, tehnica râsului. În final, mecanismul este atât de bine pus la punct, încât... dar să-l lăsăm pe cititor să afle singur cele ce se întâmplă.

SEPTICISSIMUS: *Eminescu și epoca lui* — O generație întreagă și, după ea, încă o jumătate de generație au reținut din

biografia marelui poet că se purta neglijent îmbrăcat, că mânca la ore neregulate și că îi plăceau zăbovelile îndelungi în nu știu ce crâșme de periferie. Dar din documentele aflate în ultimii ani reiese că Eminescu a fost doar o dată surprins într-o stare de neorânduială vestimentară și doar de două ori a căutat pe cineva într-un local.

În vremea noastră, să ne fie cu iertare, umblăm mai totdeauna rău îmbrăcați, nerași, cu ochii înfundați în orbite, trecem adesea pragul restaurantelor de mâna a doua și mâncăm de prânz uneori chiar la opt seara. Dacă pe el îl judecau aspru și-i făceau o atmosferă nefavorabilă, pe noi în schimb nu ne remarcă nimeni și nimeni nu ne acuză. Generațiile de care vorbeam au fost interesate să-i creeze o asemenea faimă. Putem conchide că este cu totul absurd ca poeții din zilele noastre să se scuze cu „și Eminescu era așa”. Pentru simplul fapt că Eminescu nu era așa. (Editura Cultura națională, București, 1963.)

AURELIU POPA: *Trece-l dincolo!* — Doi funcționari stau la două mese și scriu în două registre. Unul înregistrează pe cei care au de plătit datoriile pe trimestrul în curs. Celălalt face lista contribuabililor pentru anul viitor. Până aici acțiunea nu are nimic interesant, lectura romanului fiind pe alocuri plicticoasă. La un moment dat se vorbește despre un cetățean care n-a plătit dările timp de mai multe luni. Primul funcționar întreabă: „Ce facem cu el?” Cel de-al doilea răspunde: „Trece-l dincolo!” De aici, acțiunea își schimbă ritmul: pe ușă intră datornicul în persoană, datornicul face scandal, primul funcționar dă să-l arunce pe scări, intră în discuție și o cucoană, al doilea funcționar încearcă să-l convingă pe contribuabil că este imbecil, cucoana iese lovită, primarul, care auzise gălăgia, apare în ușă, tabloul Maiestății Sale cade din cuiul prea subțire, funcționarii palmuiesc pe datornic, datornicul insultă pe primar, cerneala pătează haina contabilului-șef (nu se lămurește cine aruncase călimara), primul funcționar se rează la masă, al doilea funcționar se așază la masă, primarul iese, iar contribuabilul, adunându-și de pe jos pălăria, cere scuze și urmează pe primar. În audiență, se fac calcule

și contribuabilul demonstrează că a plătit la zi și că venise pentru o adevăriniță, că are porc de tăiat. Se reconsideră situația, i se dă adevărinița, se încheie un proces-verbal și este chemat pentru luare de cunoștință cetățeanul I.L. Caragiale. Formula „trece-l dincolo!“ dobândește deodată o semnificație mult mai adâncă. Faptele în sine ne sunt indiferente, ceea ce ne interesează sunt relațiile de dincolo. Și ele există. (Editura Florin Mircescu, Galați, 1938.)

NIKOLAS RÁAB: *Nisetrul* — Să extindem traducerea în viață a literaturii și vom obține o adevărată îmbunătățire a moravurilor. Până deunăzi, nefiind pusă la punct rețeta traducerii, oamenii citeau, rețineau ceva vag, apoi se străduiau să imite sau să urmeze un exemplu oarecare, un gest mărinimos, o facere de bine, o atitudine. Se subliniază că metoda lui Felix Robinet nu are nici o fisură și nici un neajuns. Traducerea se poate face azi, datorită ei, direct. Fiecare cuvânt are un sens, o greutate semantică specifică. Se extrage formula cuvântului, se înscrie într-un program, se introduce în mașina electronică. Se apasă pe buton. Versurile lui Marian Lott, de pildă, indică imediat cititorului să meargă la gară și să măture vagoanele de curând sosite din cursă; nuvelele lui Mihail Celenter îndeamnă să saluți steagul, când trece, și să preamărești, la ora prânzului, binefacerile ligii împotriva malariei; romanul *Niciodată nu voi fi soldat* al lui Xavier Opus se reduce la formula: „Pune capăt deprinderii tale de a minți“ etc. Autorul procedeului menționează că, după familiarizarea cu operațiile, nici nu mai ai nevoie să faci lectura cărților.

În curând, toate librăriile vor pune în vânzare mici cartoane, pe care vor fi înscrise, în traducere perfectă, îndemnul principale cuprinse în cărți, și ție, cititor cu un fond sănătos și mare dorință de acțiune, îți va fi ușor să afli în raft leacurile morale și îndrumările de care vei avea nevoie. Autorul se întrebă dacă viitorii ani nu ne vor pune problema desființării paginilor de tipăritură pentru că mașini noi, perfecționate, vor putea să propună din capul locului sfaturile optime, fără să mai fie nevoie de strădania scriitorului. (Editura Parnasse, Paris, 1960.)

JOHANNES MAYOR: *Pe Kant eu l-am omorât* — Mărturisire îngrozitoare: „Cum de ați putut crede că pe filozoful de la Königsberg l-a putut ajunge moartea pașnică? Gândiți-vă bine: era el omul care să sfârșească asemenea oricărui dintre noi? Și, la drept vorbind, era el omul care să moară vreodată?“

Am profitat de faptul că tipii printre care trăia nu-i acordau prea mare importanță, l-am atras în curtea mea și l-am măcelărit.“

Astfel își începe cartea scriitorul J. Mayor. El povestește apoi împrejurările în care îl cunoscuse pe Kant, ambianța intelectuală, preferințele filozofului. Încercarea de a reface arborele genealogic al familiei Kant, în scopul aflării unui strămoș ilustru, se oprește descumpănită la jumătate, pe o cracă robustă, de unde nu se vede prin frunziș decât o localitate cu un turn de biserică; o cercetare mai atentă descoperă mai jos, pe coaja încă tânără a copacului, un șuvoi subțire de furnici. Scena masacrului e, în schimb, admirabil descrisă.

Kant își privea prietenul cu interes, cu o liniște socratică, ceea ce dovedea o oarecare pregătire, în ciuda faptului că uitătura unui filozof nu este niciodată concludentă. Era zâmbitor, foarte receptiv la anecdotele cu care acela îl ispita. După ce l-a atras într-o magazie, Mayor a pus mâna pe topor, și-a înfipt bine picioarele în pământ și l-a lovit. Un sunet grav, de clopot, învălui îndată lucrurile. În loc să cadă — lovitura fusese semi-circulară și scurtă —, Kant continuă să-l privească cu ochi liniștit, și-i ceru o țigară. Îneebunit, convins că filozoful făcea un joc colosal, pe măsura gândirii sale, Mayor revizui rapid schema pârghiei, își făcu muștrări, ridică din nou toporul și-l lovi cu toată puterea în tâmpla dreaptă. Dangătul de clopot se repetă. De undeva, din vecini, un glas de femeie se auzi: „Încetați cu clopotele, oamenii nu pot să doarmă!“ Mayor simți că își pierde respirația. „Auzi, gândi el, marele filozof e gata să-și dea sufletul, iar dumnealor le arde să doarmă!...“ Dar, privindu-l pe Kant, tresări: nici vorbă de pierderea buneii dispoziții, necum a vieții. Mai solid și mai drept decât oricând, filozoful insistă să i se dea o țigară. Simți că e de datoria lui să fie cât se poate de gentil, scoase o țigară și i-o oferă. „Mulțumesc“, spuse Kant, apoi adăugă:

„Nu crezi că ar fi timpul să ieșim din magazia asta împutită, unde ne cam plictisim, și să ne reluăm locurile pe șezlonguri? Ador aerul grădinii.“

Mayor, ca orice meșter, nu era omul care să renunțe la intențiile sale. Își regăsi repede tonul firesc, reînmoldă conversația, ascultă cu admirație o frază a interlocutorului, care începea cu „studiul aprofundat al fenomenelor, al interdependenței lor...“ și se încheia cu „...raportul de subordonare al primului principiu față de-al doilea“, îl luă pe filozof pe după umeri, îl conduse la menghină, îl așeză cu delicatețe la orizontal, îi pipăi gâtul cu gesturi sigure, de expert. Îndată ce observă că grumazul acestui trup, în întregime de metal, trăda o oarecare fisură, îl prinse pe filozof în menghină și-i dădu o lovitură scurtă cu toporul întors. Capul filozofului se desprinse zâmbind. „Hei drăcia dracului, spuse înveselit Mayor, cine se putea aștepta la așa ceva?“ „E tare, nu? interveni Immanuel Kant, bălăbănindu-și capul. Numai că prefer să nu faci prostii. Folosește patentul!“

Cu tot ajutorul patentului și șurubelniței, operația rămânea anevoioasă, arată în continuare Mayor. Dumnezeule, câte șuruburi, șaibe și resorturi! Abia desfăceai o sudură, că te pome-neai în față cu bile și arcuri, desprinzându-se din laringe, din hipofiză; demontând sternul, la nivelul cordului, aflai dedesubt cercuri de aluminiu, cu bușoane îngemănate, tije și ghiventuri. După mufe, Mayor desfăcu pinioane, axe prelungi cu camă, garnituri din bronz, nituri și articulații. Recurse la flacăra cu carbid. Dacă în cutia toracică predominau pârgھییہ, roțile dințate, lagărele cu știft, în abdomen se îmbucau bielele, angrenajele cardanice, arborii cotiți. Vilbrochenul lucruse mult, fusese suprasolicitat, un capăt ieșise din lăcașul lui și atârna.

Șase zile a tot demontat Mayor piesă cu piesă, încercând plăcerea de a descoperi jiglere de mult dispărute din comerț și bucuria succesului asupra unor mecanisme îndărătnice, deși destul de simple, la care constructorul nu cheltuise cine știe ce imaginație și iscusință. Desfăcu roți și bujii, carterul și ambreiajul; baia de ulei arăta ca vai de lume.

În sfârșit, treaba era gata. „Ei, și acum? îl întrebă filozoful pe Mayor, acum ce ai de gând să mai faci?“ Își aprinse o țigară. Fuma cam mult. Mayor răspunse: „Mulțumesc dumitale, ca tot creștinul, după șase zile de muncă, cea de-a șaptea mă odihnesc.“ „Cuminte vorbă, observă Kant, dar treaba nu e făcută decât parțial. Mai ai sistemul meu, corespondența, mai ai monumentul. Nu mi-a plăcut niciodată lucrul lăsat la jumătate.“ „Toate la vremea lor, răspunse bunul Mayor. Și luni e zi. Odată deșurubată, mașina nu mai rezervă dificultăți. Mecanismul îmi pare cunoscut, Sachs și Volkswagen folosesc același sistem de aprindere, împrumutat de la francezi. De ce să ne grăbim? Mai facem o țigară?“ Kant nu fu mulțumit de răspuns. Mayor observă, de aceea adaose: „Cât despre monument, voi topi aceste lagăre de bronz și — se va face! Înainte de noiembrie sper să desfac și sistemul. E acolo o șurubărie încurcată de nu-ți vezi capul. Dacă va fi nevoie, voi angaja un ucenic. De un lucru vreau să fii convins: nu te voi lăsa neterminat, bunul meu prieten, te voi lucra până la capăt, cinstit, nemțește, merită oboseala. Fii bun, întoarce puțin capul: uite, mă ții de vorbă și prin trompa lui Eustache se scurge lichidul de frână...“

Immanuel Kant închise ochii și zâmbi.

SÖREN HIMMELBROCK: *Antidiagnozele* — O societate care își propune drept țel înobilarea oamenilor și înlăturarea cauzelor decăderii multisekulare trebuie să studieze atent istoria. Autorul pleacă de la ideea că soluțiile oferite până acum de filozofi și de mulți dintre oamenii politici ar fi logice dacă nu s-ar sprijini pe diagnoze false. Se impune reluarea *ab ovo* a procesului pentru stabilirea unui diagnostic precis. Spre a aprecia lucid, Himmelbrock solicită înlăturarea din principiu a tuturor soluțiilor date până acum și care ne întunecă înțelegerea purtându-ne pe o pistă falsă. Greșeala autorului este că, furat de operațiunea de negare a filozofilor clasici, dezvoltă exagerat partea judecării critice a operelor. Și mai duceți-vă dracului, cu edițiile voastre princeps! — strigă el înverșunat. Himmelbrock desființează mai întâi pe Aristot („I-am prins cu mâta-n traistă“),

pe Platon („cel mai anglican dintre greci“), pe Seneca („purtat de gât prin bălciuri ar fi de o mie de ori mai interesant, mai mângâietor“), pe Sfântul Augustin („autorul șotronului spiritual“), pe Marsilio Ficino („subtil ca un băcan“), pe Thommas Morus („bun doar pentru a poza în colaje cu porumbei“), pe Fichte („mai curând electrician decât filozof“) și pe alții.

Odată încheiată reconsiderarea critică a filozofilor, apare momentul elaborării, formulării unei noi concepții, a unui sistem filozofic masiv și inatacabil, care să zguduie lumea, să o așeze pe un alt fâgaș, anul I al unei ere fericite. „Voi propune soluții radicale, teoretice și practice, care vor zgudui conștiințele și vor reintegra omenirea pe drumul ei firesc.“ Sören Himmelbrock spera să formuleze acest măreț sistem filozofic în volumul II al lucrării sale. A murit înainte de a scrie măcar o singură pagină. Pierdere ireparabilă pentru omenirea gânditoare, ca și pentru sensibilul cititor, care parcurge cartea și se simte, în final, singur, nefericit și în veci neconsolat. (Editura Vogans, Köln, 1930.)

LEON ROMAN-TOBRUK: *Spre Polul ud* — Biografia lui Maximilian Faența, de la plecarea lui din Weimar, până la primirea la curtea lui Ludovic al III-lea. Îndată ce a ieșit din orașul natal a călcat într-o mocirlă care i-a cuprins până la gleznă piciorul drept. La trecerea pe la castelul feudalului, l-au întâmpinat câinii domeniului. S-a refugiat într-o cocină de porci, unde s-a tăvălit până a doua zi în zori. Abia scăpat, s-a aruncat într-o căruță. Căruța transporta un mort de ciură. S-a limpezit și a început să-și dea seama ce răspundere și-a luat într-un bordel din Wilhelmstrasse. Înfometat, a mâncat într-un curat și pitoresc birt din cartierul studențesc. S-a scaldat apoi în Elba. A căutat să dea uitării încercările care voiau să-l abată de la țel. În după-amiaza aceleiași zile, l-a tăiat o aprigă diaree (mâncarea de la birt fusese alterată), dar și-a revenit când și-a aflat pielea plină de bube. (Elba, scriseseră ziarele, spălase în săptămâna aceea un spital și transmitea acum o boală cutanată foarte scârboasă.) Călătorind mai departe, niște călugări care se întorceau de la o petrecere i-au dat o bătaie. Cum trecuseră destule zile, era

timpul să-i apară primul semn al spurcatei flori ce se numește sifilis. În schimb, un tânăr german îi declară o dragoste perversă pe care i-o și dovedi îndată. O ploaie bună îl spală apoi și-l lovi, spre sfârșit, cu o grindină deasă. Cineva, într-o vale, îl împușcă în fesă, un hoț îl buzunări și-i lăsă în coastă un cuțit. Când își reveni, o bună văduvă îl adăposti în patul ei, și se simți bine până la apariția, în miezul nopții, a unui bărbat ce se pretindea soțul femeii. Un alchimist la care se prezentă ca să-și vindece tremurul bărbiei îi oferi o băutură tare, miraculoasă, care-i înțepeni îndată brațul, dar nu numai brațul. Ar fi putut iubi, astfel întărit, o mie de curtezan, dar nimeri într-un regiment aflat în carantină.

Maximilian a călătorit cu îndârjire înainte. A observat că nu mai avea piciorul drept (i-l tăiaseră un luminat cavaler) și a preamărit pe Domnul, în timp ce mațele îi chiorăiau de foame. Niște muzicanți milostivi îl ospătară. În mâncare aflase pene însângerate, dar era bine, și oamenii se dovediseră bine intenționați, de vreme ce glonțul trimis de unul dintre ei nu-l atinsese și își simți buca întregă. Avea sentimentul unei împliniri.

După alte întâmplări, a ajuns, în sfârșit, la Curte. Ludovic, bucurându-se la știrea că a sosit, îl primește imediat.

— Cad la picioarele Tale, împărate, orbit de splendoarea chipului Tău, zdrobit de înțelepciunea Ta.

Căzu. Și nu se mai ridică în vecii vecilor.

TORO HYNEMEYER: *Congresul proștilor* — Foarte greu de convocat, din cauza dificultății de a indica cine sunt cei mai potriviți delegați pentru a reprezenta „marea familie a proștilor“ la congres (proștii se manifestă, dar se și ascund), forumul suprem se întrunește totuși la 2 iulie 1937, la Oslo. Hynemeyer, excelent reporter, cercetează îndeaproape pe câțiva dintre delegați, le cultivă prietenia, află date foarte interesante despre „Liga săracilor cu duhul“, asociație mafiotă cu sediul la New York, cu largi ramificații în toate țările — dispunând de fonduri fantastice —, realizează pe baza materialului obținut zece portrete admirabile, apoi urmărește îndeaproape lucrările: proștii se exprimă corect, au idei interesante, sunt animați de bune sentimente față de

semenii lor, expun câteva proiecte de rezoluții ce emoționează. De pildă, hotărăsc să renunțe la formele lor de organizare, să lucreze fiecare individual, printre concetățenii lui, în deplină libertate, spre binele omenirii. (Editura Termopile, Atena, 1939.)

DIOCLEȚIAN POPESCU: *Sonda* — „Descriere a modului în care autorul a fost nevoit să urineze cu ajutorul sondei, deși n-avea nevoie de așa ceva. Se presupune că necunoscuții care i-au impus operația erau medici și urmăreau să facă un experiment. Eu cred că erau oameni simpli, binevoitori și dezinteresati, ca mine și ca dumneata.” (Modest Mateianu, în *Ecoul*, 24 ianuarie 1943.)

NICCOLO STROPHA: *Ce se poate petrece într-un patruleter* — Descriere amănunțită, nu mai puțin încălciată, a evenimentelor dintr-un patruleter, de luni dimineța până sâmbătă seara. Sensul evenimentelor, după Oliver Stan, putea să lămurască unele neajunsuri ale vieții sociale. 16 volume în 8#. Prefață de Paolo Giacometti. „Cartea asta — remarcă François Mauriac — se distinge printr-o înlănțuire strălucită de argumente. La mijloc e un mare adevăr.”

La mijlocul cărții se face constatarea că adevărul nu este de găsit. (Editura Apollo, St. Gall, 1939.)

LAURENȚIU MEGA: *Povestiri din Cosmos* — Printre altele: „N-am putut bănui vreodată câtă frumusețe se află dincolo de atmosfera planetei noastre. Pretutindeni unde întorceai capul, alte și alte minuni: Marte se zărea decotextil (expresiile noastre obișnuite nefiind capabile să acopere și să exprime noțiunile și peisajele, autorul găsește și utilizează un limbaj ce i se pare mai elocvent), cerul era trictrac și axus, iar spre punctul zenitului — foarte relativ în spațiul interplanetar — se deschidea ca o corolă ui-ui și lipa-lipa. Era hun-hun și gin-gop, deosebit de hura și poca unor zone rintintin.” Tot din călătoria spațială, Laurențiu Mega a reținut asemenea impresii: „Înainte de a călători printre stele, auzisem vorbindu-se despre indiferența și sălbăticia Cosmosului.

Nimic despre așa ceva: atât în Cosmos, cât și în jurul său, am fost întâmpinat cu prietenie, cu urări și, pe alocuri, chiar cu tradiționala pâine și sare. În loc de indiferență, aflam peste tot căldură. Cosmosul nu e rece.” (Editura Flammarion, Paris, 1959.)

NORBERT CROWELL: *Ideile în stare mobilă* — Îmi aplec fruntea pe umărul tău, femeie dulce, îmi liniștesc sub pleoape zbaterea valurilor lumii și mă așez într-un golf de bunătate, în afară de timp. Alături de inima ta, gândurile redevin nobile. Tu știi că eu pot urmări foarte bine, până departe, toate aventurile gândurilor, toate jocurile ideilor care-mi traversează ființa? Gândurile sunt lungi și subțiri, ca macaroanele, rareori îngroșate la capete de vreun nod. Aleargă sau, mai bine zis, se strecoară în viteză printre lucrurile încăperii și se laminează, se ascut, devin tăioase. Uneori sunt sisteme de lanțuri, cu verigi inegale, ca vocalele, ciobite ici-colo, tuflite în partea de jos, la șină. Ideile, în schimb, sunt mici, ca banii mărunți, sar neobosite ca stelele unui cuptor de fontă, cu o viteză nebună. E o circulație amețitoare. Ideile sunt spermatozoizii gândurilor, excrescențe diferențiate ce tresar în fiecă moment. Iată, o idee e gata să se spargă de un perete, alta se desface ca o nucă verde aproape coaptă; câteva sunt colorate viu, roșii, galbene, verzi, dar cele mai multe dansează în alb și negru, într-o ploaie de scame și de segmenti. Mulțimea lor mă sperie, viteza lor mă turmentează și mă împinge în panică. Tresar la fiecare clipă: „Stai, strig uneori, atenție! Era să te terciuiești de peretele acela, flegmă sfântă!” Ca nebunele, ideile zăbovesc puțin, apoi zvâcnesc în spațiu, mai departe.

Mi-am muncit mintea și-am inventat unele reguli de circulație. Oarecare ordine era necesară. Le-am dat gaură la mijloc și-am întins sârme. Schema e, deocamdată, liniară. Ele aleargă de-a lungul firelor ca inelele de perdea, însă libertatea lor de altădată a fost evident stânjenită și ciocnirea frecventă produce un zumbăit agasant. Îmi este milă de soarta lor zornăitoare. Când una, mai bucalată, pare tristă, stânjenită, o scot de pe lanț și-i dau drumul în bălării, să zburde. Se învârtește în rotocoale largi, compensatoare; năzuiește către cerc, pentru că vin îndată

grăbite sentimentele miriapode și o încurcă, o antrenează în dansul lor, dedesubt. Am însemnat cu var trasee convenabile. Ideile lunecă cu mai multă grijă, se scurg mai ordonat, însă ciocnirile n-au fost întru totul evitate. Cele cristaline, la violențe și coliziuni, se sparg în mii de cioburi. Pierderea lor e dureroasă și atunci mi se rupe inima de sfârșitul pretimpuriu. Și plâng. Stau în cumpănă. Sunt gata să adopt circulația europeană pe dreapta și sistemul verde-liber, roșu-interzis, dar nu se vor naște atunci dificultăți noi? Nu știu ce să fac. Ce mă sfătuiești, iubita mea, ce mă sfătuiești? Răspunde-mi mai clar. Vorbește-mi mai tare: în capul meu zornăie acum o găleată cu monede și nu te aud. Îmi declari că mă iubești? Că eu sunt bărbatul pe care l-ai vrut? De ce schimbi vorba? N-ar fi mai bine să convertesc mulțimea asta mișcătoare, monedele astea aproape sferice, într-un cec cu acoperire la orice bancă europeană, unul singur, și să mă culc liniștit? Nu crezi că ar trebui să-mi instalez criteriile magnetice, ordonatoare, un fel de fișicuri din metal moale, în care să le tezurizez? Învață-mă să gândesc liniștit, cu ideile înșiruite, cu ațele bine depănate pe mosoare și suveici, cu balustrade solide, ca să nu mai cad niciodată dincolo, cu capul în jos, ca să nu mai auzi zornăind pe ciment niciodată mărunțișul, paralele și, cine știe, napoleonii. (Editura Papagal, Brasilia, 1962.)

LUCILLE PÉRIER: *Memorii* — Scrise cu multă sensibilitate, cu anume stil delicat, memoriile doamnei Périer devin neinteresante atunci când vorbesc despre marele scriitor Aldo Périer, soțul memorialistei. În general, sunt relatate aspecte cotidiene neesențiale și, pentru cititorul comun, profund plictisitoare. De pildă, pagina care explică împrejurările elaborării *Cărții despre vase*: „Lulu (așa i se spunea în casa lui Périer) s-a trezit într-o dimineață cu o pornire sălbatică de a mă avea. Eram obosită, continua să mă chinuie o migrenă din ajun. Am căutat să evit. Pentru că insista, i-am vorbit despre invenția unui suedez care a obținut din deșeurile menajere o cremă de frumusețe. N-a fost cu puțință să-l așat de la gândul său: Périer s-a enervat, a tras de mine cu un fel de ură, cu un fel de dorință de a mă

înjosi. Mi-a sucit brațul, m-a culcat pe covor cu puterea lui, care, cu toată vârsta înaintată, nu scăzuse cu nimic, mi-a sfâșiat capotul și m-a stăpânit dumnezeiește. După ce și-a aprins țigara, a ținut să-mi declare că acum douăzeci de ani era în stare să nu fumeze timp de trei zile, mi-a cerut să nu vorbesc prietenilor mei despre întâmplarea cu George la Academie, apoi m-a rugat să-i protejiez, după moarte, memoria. I-am promis. S-a îmbrăcat repede, a dat telefon la frizer, anunțând că va întârzia, și s-a așezat la masă. A deschis larg fereastra (pe o crenguță cânta un pițigoi, soarele înveselea grădina). A scris aproape două ore, în timpul cărora m-a întrebat doar atât: «Muți, știi tu oare ce înseamnă, în ordinea poetică, o pălărie de fetru?» După o clipă, tot el mi-a comunicat răspunsul: «E o sinecdocă cu fundă.» Am fost emoționată, deși m-am prefăcut că nu rețin. I-am admirat geniul și pătrunderea cu totul neobișnuită. Am simțit că încă îl iubesc. La ora prânzului, pagina era scrisă. Extraordinar!“ (Editura Tacit, Livorno, 1965.)

JULIUS BÖHLER: *Când vreau să beau un pahar cu apă* — Din punct de vedere filozofic nu se poate bea un pahar cu apă. Logica nu îngăduie, iar metafizica nu permite. Fiind însetat peste măsură, am apelat la matematică. Apa era caldă, nu mai vorbesc de faptul că paharul avea urme de ruj de buze. Practica zilelor noastre, experiența unor medici francezi arată că este posibil totuși să se bea un pahar cu apă. Operațiunea nu este simplă, dar e pe deplin posibilă. Un șir lung de servicii trebuie să concureze, să se cupleze cu alte șiruri, coincidențe și diverse. Vreau să beau. Întind mâna la cana cu apă. Cana, plină de conținut, se trage înapoi, abstractizându-se. Mă îndeamnă parcă să nu calc ordinea sfântă a lucrurilor. Ce trebuie să fac? Setea mă învață: sună de trei ori.

Sun. „Sunt însetat“, spun. „Foarte bine, mi se răspunde, trebuie să intervenim pe lângă cei în drept.“ Cine se ocupă calificat de această importantă funcție vitală? mă interesez. „Vom vorbi îndată cu oglinda“, mi se răspunde. Dacă cuvântul ei a rămas încă influent... Șifonierul va binevoi să-și desfacă ușile laterale: va

fi un prim succes. Atunci, lampa de noapte se va aprinde. Acesta va fi semnalul-cheie pentru ca tabloul de Utrillo din perete (reproducere) să se lumineze, iar bărbatul din pânză să privească cu gând mai binevoitor pisica de lână cu ochi de mărgea de pe divan. O nouă intervenție va determina robinetul să curgă. Paharul, oricât de îndărătnic, va accepta soluția. Pentru a evita obstrucția covorului, palid și aspru ca un procuror, vom vorbi cu pantofii de casă, gemeni cu bumbi sașii. Din tavan va coborî îndată un păianjen, în fereastră va bâzâi o muscă verde. Cam asta e totul. Restul depinde indiscutabil de mosorul cu ață albă, rotund și deschis ca un zâmbet. El va obliga tava să accepte, va înlătura pornirile violente ale vecinului, domnul Ungureanu, care declară prin perete, de dincolo, că va trece lumea prin foc și sabie și va sprijini acțiunea care începe. Conform unui destin categoric, o rază de soare va răsuna pe cristalul paharului, un abur discret se va așeza pe buza lichidului. Condiția *sine qua non* a reușitei: mașina de cusut să fi schimbat corespondența, mai înainte, cu lacătul cufărului și să-i fi obținut asentimentul. În momentul următor: „Te rog, bea! E proaspătă și rece! Dacă, după asta, se vor face controale, te implor, nu spune de la cine ai primit. Sunt un biet salariat și am familie grea.“

Odată cu satisfacția scurgerii pe gât a paharului cu apă, va vibra în tine, grav ca o pedală, sentimentul unei vinovății voluptuoase. (Editura Lombroso e figli, Palermo, 1960.)

MARCO REXREY: *Plăcerile* — Viața sentimentală a unei lăcuste, ale cărei vibrații au o lungime de undă mult mai redusă decât cea umană. Scopul analizei îl mărturisește însuși M. Rexrey: „Omenirea a avut parte mai mult de modele grandioase, giganteste, decât de unele delicate. Deși nu făceau analiză, anticii presupuneau o viață sufletească de mai mare calibru eroilor și zeilor de care se ocupă operele clasice. Scriitorii moderni au năzuit și ei, în continuare, să înfățișeze mișcări și situații de ample dimensiuni, puternice, terifiante, care măguleau pe cititor și-l copleșeau. În general, grandomania, elefantismul caracterizează arta portretului și a compoziției. Am încercat în romanul meu să

aleg o cale contrară, să readuc pe om la realitate, prezentându-i modele mici, perfect structurate la dimensiunile microscopice.“

Încercarea s-ar numi merituosă chiar dacă Rexrey ar fi rămas numai la intenții. Dar el a mers mai departe, demonstrând că metoda lui nu are nimic revoluționar din moment ce a plecat, ca și înaintașii săi, de la observarea atentă a trăsăturilor umane. Numai că în loc să folosească hiperbole, a utilizat reductorul: el a desfoliat obiectul de multele învelișuri de prisos cu care l-au încărcat ceilalți: l-a așezat simplu în cadrul relațiilor firești și l-a descris. Într-adevăr, viața modernă ne oferă numeroase exemple de oameni care, pe măsură ce s-au integrat colectivității, au renunțat la arabescurile gândirii, la zorzoanele sentimentelor, la dantelele, clapetele, coleretele și nasturii trăirilor complicate. Un bărbat și o femeie care se iubesc renunță, cu luciditate și bravură, la mulțimea de fraze și de jocuri inutile ale frazelor, la tresăriri, la oftături, la visul desfăcut în patru și la alte mofturi. Se întâlnesc, iau împreună un coniac, se împing pe tăcute în automobil, urcă o scară, deschid o ușă și se culcă împreună pe covor. După o țigară bună, se despart, schimbându-și un număr de telefon la care nu vor apela niciodată. Îmi amintesc cine știe când, la o serată, că ea se numea Flavia sau Marcela, că pe el îl chema Flaviu sau Marcel. Fusesse o seară plăcută, el trebuia să ia parte la un parastas, nu-i venea deloc să meargă, o întâlnise pe ea... Ea ieșise după cumpărături, nu găsisse panglică mov și-l aflase în dreptul vitrinei. O salutase foarte elegant, cu pălăria lui bleu sau, mai curând, vernil, perforată. Spunea că e inginer, că a lucrat pe un șantier naval, se pricepea minunat să determine tonajul la vapoare și șlepurii, îi plăceau nemaipomenit cursele de trap. Nu, cursele îi plăceau, dar nu de trap, ci de automobile, da, de automobile, se pricepea deoarece lucra la un garaj, era maistru sau contraistru. Dacă ești contraistru, lucrezi împotriva maistrului sau numai îl contrazici?

Viața sentimentală a unei lăcuste nu cunoaște eșecurile pe care noi ni le pregătim prin complicarea fiecărui detaliu sau, mai precis, *ni le-am complicat până acum*. Dovadă sunt mărturisirile eroinei, care își ține jurnalul, poate primul jurnal ce nu

cade în banalitate și desuet. De pildă: „Dimineață însorită, rouă puțină, vânt uscat dinspre șosea. Baloanele de pădădie, cupole florentine obositor repetate până la marginea dumbăvii. Salt de calitate, egal, arcuit. Satisfacții. Ciocnire în zbor de un corp tare, cheratinos. Ce se ascunde sub platoșa lui? E precis verde, are mandibule puternice, elitre nituite, articulații foarte elastice. În iarbă, sub tremurul asurzitor al unei foi păroase, antenele lui îmi cuprind inelul mezonotului și-mi înfioară abdomenul. Clipele se scurg vertiginos: una, două, șapte, cinci, treisprezece, opt... Îi răspund cu antenele moi, caline, îl prind ca pe un arc și-l cer, abandonându-mă. Mă îmbrățișează. E minunat. Ne cuplăm scurt, metalic, apoi, așa înlănțuiți, ca să nu ne plictisim, în timp ce fărâmele de pământ plesnesc în juru-ne de căldură, ne rămân la dispoziție suficiente clipe ca să observăm cum cerul se involburează către nord-vest, cum rândunelele criminale zboară foarte jos, cum undeva în depărtare se aude bubuitul oribil al unei motociclete, cum pe sub picioarele mele și ale lui, alcătuit de o schelă, trec două furnici, încovoiate de saci grei. Ghiventul începe să cedeze, șaiiba devine de prisos, treaba asta devine vag plictisitoare, mă desprind. El își găsește momentul potrivit ca să dea drumul delicatului strung pe care-l poartă cu sine, eu mă grăbesc să prind un țânțar mustind de sânge proaspăt și care se opune zadarnic. Plec îndată în lume, lăsând în țărână amprenta picioarelor mele frumoase, dulcea amintire a unei operațiuni buimace, pe care o datoram acestei veri minunate, înainte de veștejirea ierburilor. La capătul zborului de șase metri, nu lipsit de peripeții, mă întâmpină fotografii, cinematografia, reporterii, mi se iau interviuri, sunt solicitată să declar ce culoare mă tulbură și cât cheltuiesc pe săptămână. La întrebarea ce gen de bărbat prefer, refuz să răspund, nu din discreție, ci din sinceră ignoranță.“ (Editura Reprize, Rouen, 1958.)

GEORGE AMIRAGLIO: *Oglinzile* — „Ne privim în ele și nu ne recunoaștem. Fotografiile sunt de preferat“ (Gabriel Saxa).

FRANÇOIS MONOT; *Bayer* — Facem cunoștință cu viața unui oraș pescăresc de pe coasta Adriaticii. Eroii ne apar stând

în față, în cerc, îmbrăcați în maiouri și chiloți subțiri. Un tânăr cu o viață sufletească distinsă vine cu un fluiet în gură. Dialog. Valurile mării foșnesc ca frunzele unei păduri de metal. În timp ce umbrele plajei (căci acțiunea se petrece pe o plajă) se lungesc pe nisip închipuind coloanele unui fantastic templu fără relief, soarele roșu al dimineții urcă din mare, zgomotos, ca o fanfară militară. E seară. Unul dintre eroii cărții aleargă spre dreapta cincizeci de pași. Ezită. Ridică piciorul drept aplecându-se înainte, cu îndoirea trunchiului: 1, 2! Aplecat lateral pe stânga, cu brațele înainte și privirea încrucișată: 3, 4! Respirația ritmică și așezarea la podea, în așa fel încât capul să rămână în linie cu brațele: 1, 2, 3, 4... Înapoi, drepti, înainte și iarăși înapoi!

Stelele au răsărit. Pe bolta albastră a cerului s-a aprins și acea constelație tulburătoare pentru oamenii Septentrionului, Orionul, podoaba nopților sudice, cu un picior în întuneric. Un alt tânăr se așază turcește, cu brațele larg deschise, cu capul sprijinit în bărbie. Dialog. Ceilalți îi răspund în același fel, cu un salut. Florile se trezesc de dimineață, răspândind în aer un parfum divin, tulburător. Tot așa cum, uneori, în clipele de așteptare, curgerea timpului ne pare de nesuportat, la orizont, în clocotul valurilor spumegânde se vede puntea unui vapor matinal. Seara, când apele spumegânde, se involburează pe același orizont, același vapor se vede întârziat. Eroii știu asta, încearcă să răspundă cum se cuvine, răspunsul lor e nesigur, e amar. Sunt în lume fapte care își cer dreptul la existență și e de mirare cum existența le refuză într-un mod brutal exprimarea. Acum se lasă toți pe vine, cu brațele ridicate, piciorul drept desfăcut înainte; apoi brațele sus, și stângul înainte. Păsări mari vâslesc în aerul pur, în timp ce un clopot trist bate în apele niciodată potolite.

Soarele aprinde parcă plaja. Marea invită la o baie răcoroasă. Deja copii, femei și bătrâni au intrat în apă. Eroii cărții se încolonează, pornesc către stânci, unde își leapădă maiourile și înfiripă o conversație aleasă, presărată cu expresii lapidare, cu figuri de stil de o noutate remarcabilă. Apoi, nu mult timp după aceea, pe când aerul fierbinte desenează în aer izobari și paralele, dând contur subțire lucrurilor, fapturilor, întregii bogății de forme pe

care le-a născocit natura, intră cu toții în valuri, hotărâți să se scalde și să-și petreacă într-un mod plăcut și util ora de pauză care le este, binevoitor, prin regulament, menită. (Editura Anod și fiii, Leipzig, 1929.)

GINO SACERDOTTI: *Nemții* — Cât despre Victor, el a fost întotdeauna un om egal. În 1926, în ianuarie, a înființat „Societatea celor care se folosesc de circumstanțe“. Ce-și propunea societatea? Spre deosebire de asociațiile asemănătoare de până atunci, aceasta își propunea să existe pur și simplu, fără scopuri și fără statut. Membrii fondatori, ca și cei care li se alăturau, erau aleși, triați, împerecheați. Nu era nevoie să faci dovada vreunei virtuți, trebuia numai să înregistrezi cu seninătate că se întâmplă ceva. Era suficient să fii de față din toată inima.

După ce s-au constituit grupele, s-a trecut la numărătoare. Unul lipsea. Altul lipsea și el, dar faptul nu era evident. Totul era ca prezenții să fie disciplinați. Cu ajutorul unei mașini de tăiat lemne, lucrul acesta deveni posibil.

Romanul lui Sacerdotti urmărește apoi destinul a doi dintre fondatorii asociației. Cum funcționau ei? Răspunsul: prin niște șaibe, printr-un burghiu, prin tăblițe vopsite, dar cu vopseaua ștearsă, printr-o mașină de scris „Record“, printr-o cuvertură de pat și o ladă cu păpuși, printr-o strecurătoare cu pendul și un patefon cu coadă, printr-o broboadă, printr-un galon de căpitan și printr-o farfurie cu păsat. Printr-un pat. Victor și Negropont preferau să se acopere unul pe altul, de aceea binemeritau îndeosebi broboada și cuvertura de pat. (Editura Procust, Vichy, 1936.)

SIMON SEMYRAMIS: *Bazaconii* — Autorul a publicat într-o serie de reviste europene (*Combat litt.*, *Semafor*, *Titulus*, *Gomenol*) articole susținând integrarea în colecțiile folclorice a bazaconiei, specie pe nedrept disprețuită. Este vorba despre acele povestiri care, prezentate drept autentice, circulă și se consumă într-o cantitate apreciabilă de către societatea modernă. Bazaconia este un înlocuitor sintetic al informației. Remarcabile ca producție epică, povestirile numite bazaconii urmăresc, în general,

scopuri moralizatoare, folosindu-se de întâmplări grozave, de fapte colosal terifiante. Îngroșarea excesivă le împrumută un nu știu ce de adevăr: la poarta unui doctor bate, în timpul unui viscol cumplit, o fetiță. Ea cere ajutorul pentru mama grav bolnavă. Doctorul notează adresa, se îmbracă și pleacă la pacientă. Când ajunge acolo, îi deschide o femeie foarte palidă. Află că privațiunile, suferința au doborât-o la pat de scurtă vreme. Dar femeia este mirată: „Cine v-a chemat, doctore? Cine v-a anunțat?“ „Fetița dumneavoastră, o copilă de 10–11 ani, blondă, purtând o broboadă verde de lână peste o cămășuță subțire“ — răspunde medicul. „Nu se poate! — strigă femeia — fetița pe care o descrieți a murit acum câteva zile! Pierderea ei m-a trântit la pat...“ Un soldat este pedepsit de comandant. Cum regimentul se află în aplicație în câmpie, drept carceră este folosită o colibă săpată în pământ. Soldatul urlă în timpul nopții că-l mănâncă șerpii. Nimeni nu ia în serios alarma, socotind că imaginativul soldat a inventat povestea spre a fi scos din bordei înainte de împlinirea pedepsei. De dimineață este găsit mort, încolăcit de șerpi... O biată femeie se adresează justiției ca să obțină un ajutor lunar din partea fiului ei care, înrăit de noră, nu vrea să o mai cunoască. În instanță, mama declară că... este fecioară, că fiul ei era de fapt un copil găsit, căruia i se devotase integral, fugind din familie, muncind din greu, făcând pentru el chiar și închisoare...

Bazaconiile circulă — afirmă Semyramis — după legi riguroase, corespund unor anumite stări sufletești colective, oglindesc relații sociale și situații foarte acute și, adesea, simbolice pentru o perioadă istorică obsedată de cataclisme. Ele au o mai viguroasă circulație în anii și țările în care ori lipsesc cu desăvârșire informațiile, ori se practică informația neutrală ca aspect și părtinitoare în esență. Legătura strictă între bazaconii și realități rămâne a fi studiată mai atent, mai sistematic.

Chiar dacă nu suferă, prin trecerea dintr-o gură în alta, o cizelare artistică de calitatea celorlalte producții folclorice, bazaconiile aparțin totuși categoriei, prin ideile morale pe care le exprimă, prin sâmburele de adevăr proiectat de mintea și

năzuințele oamenilor pe anumite *tipare* ce aparțin eternului omenesc. Experiența depozitată într-o scenă epică, năzuință schițată sumar, febră de a comunica și de a *fermece*, de a plămui, circulație rapidă (corespunzând încă o dată unei necesități sociale), adâncire a înțelegerii unei realități în simboluri — iată câteva trăsături ale speciei.

Colecția publicată în prezentul volum conține treizeci și șase de bazaconii, culese între 1940 și 1949 în provincia Reggio Emilia. Volumul următor, anunțat pe supracopertă, va cuprinde bazaconii din zona siciliană și aria Calabriei. (Editura Rembrandt, Roma, 1957.)

MARLY ROBERT ORSA: *Poveste grațioasă cu doi morți* — În camera de lucru a autorului se produce una dintre rarismele coincidențe ale istoriei: ștergându-se praful de pe o statueta, capul de bronz se desprinde, cade pe o gravură reprezentând un om torturat, în timp ce soarele își trimite o rază pe locul lovit. Momentul devine acut prin bătaia repetată a ceasornicului în perfectă sincronizare cu bătăile din aripi ale rândunicii de sub streășină, prin conjunctura planetei Jupiter cu steluța Alfa din Perseu și cu o stare de melancolie a autorului, în timp ce radio-jurnalul anunță descoperirea în Anzi a unui mormânt imperial care și-a păstrat intacte toate comorile. Atâtea elemente la un loc produc fenomenul pe care Orsa îl numește retrovitalizare. Datorită lui, doi dintre morții dragi ai casei se întrupează, și de aici începe o povestire deosebit de interesantă.

Uite-o, așezată pe scaunul cu spetează sculptată, pe tanti Naftalina. Poartă pălărie neagră, lucioasă, din pai, cu fundă groasă coborând pe spate. Are brațele încărcate cu flori și ochii îi sticlesc. Uite-l pe nenea Tibur, galonat, așa cum se afla în cabină când șalupa a sărit în țândări și o ghiulea i-a atins comanda. Stă lângă pian, gata să cadă, și cântă. Are brațele moi, abia își mai ține între degete mânușile arse și binoclul. Tanti Naftalina cântă o melodie tristă, maternă, lipsită de măsură, ca și panglica pălăriei. Nenea Tibur cântă un marș militar, vioi dar dezechilibrat, iar pantoful alb de marinar bate pe covor un tact păslos, de neauzit.

Autorul încearcă o conversație. Le vorbește pe scurt despre evenimentele ulterioare. Maria Ciurescu a avut un copil. Tanti Naftalina tresare mărunț de bucurie. I-a murit la doi ani. Și lui Niculae i-a murit un copil, era mai mare. O lacrimă pe obrazul nemișcat. În schimb, îi trăiesc ceilalți cinci copii, toți s-au așezat bine pe la gospodăriile lor, în afară de cel mare, care e un derbedeu și-i face numai supărări. Tresărire. Cântecul bătrânei sună mai trist. De miercurea trecută casa nu le mai aparține: au vândut-o. Acum tresare nenea Tibur: și banii? vorbește el ca din vis. Banii i-au împărțit frățește. Eleonora Dascălu a plecat încă de atunci la Paris. A avut o viață frumoasă. A murit acum doi ani. Ce să vă mai spun? Tanti mișcă mâna ușor și: nu știi ce s-a făcut cu coșul acela de rafie pe care îl țineam în debara? Dar flaconul de Cerebrozan? Încearcă să-i explice că lucrurile sunt perisabile, că acel coș ajunsese cândva o biată mătură destrămată. Nu-i vine să creadă. Ce zici, nemții vor intra în București? îl întreabă unchiul, indiferent la treburile casei. Am auzit că a zburat pe deasupra voastră dirijabilul. E o armă înfricoșătoare! Ce-au făcut cu terenul de la Voievozi alde Manoleștii? întreabă tanti Naftalina. Ce notă a obținut la școala de cavalerie Lulu Predescu? întreabă unchiul. Aurel și-a luat automobil? (Naftalina). Pina și-a scos de pe nas negul? (Tibur), de ce nu vă mutați la vie? (Naftalina), ar trebui să refaceți mobila salonului (Tibur).

Autorul le expune, pe scurt, încordarea din Baleare, avantajele și pericolele folosirii armei cu hidrogen, politica de expansiune a capitalului american, intervențiile din comisiile specializate ale ONU, principiul turboreactorului și al rachetelor cu trei și patru trepte. (Editura Amiral, Hamburg, 1962.)

FRANÇOIS BERTIN: *Pentru o incultură mai puțin crasă, mai puțin evidentă* — Eseu. (Didot-frères, Paris, 1928.)

AUBERT D'HONFLEUR: *Durerile omenești ascultate la cască* — Roman în patru părți, inspirat de marea construcție epică a românului Urmuz. „Cu o lampă CR 10 și un condensator

variabil — scrie criticul literar Frédéric Champion —, neliniștitele stări sufletești ale protagonistului ar putea dobândi o mai mare amploare și s-ar auzi chiar într-un difuzor de sală. Printr-o mai justă utilizare a heterodinei, episodul cu surorile gemene ar putea realiza chiar efecte stereofonice.“ (Editura Figaro et Nancy, Grenoble, 1932.)

MIRCEA HORIA SIMIONESCU: *Cartea despre femeia esențială și lumile anexe* (două volume: I, *Anatomia*; II, *Fiziologia*) — Din păcate, scriitorul n-a reușit să încheie până astăzi decât primul volum. Este un tratat impresionist al raporturilor dintre femeile „depozitate în inima sa romantică de-a lungul anilor“ cu lucrurile cele mai diferite. O idee genială, însă stângaci tratată. Notația grăbită nu convinge. Totuși, cartea se susține prin câteva pagini inspirate, care, la o reluare, ar putea fi mai bine construite. Scrisă, dacă nu mă înșel, la douăzeci de ani, *Anatomia* urmează să fie completată cu un teatru de hârtie, în care tipurile feminine se mișcă, gândesc, iubesc, suferă și triumfă (*Fiziologia*). Autorul a declarat că va scrie cartea aceasta (e vorba de *Fiziologie*) după patruzeci de ani, când va fi cunoscut bine cum funcționează femeia. Deosebit de interesantă ni se pare ideea pe care este construită introducerea la *Anatomie*. Se face o expunere a relațiilor omenești; panorama dezvoltării legăturii umane ce nu se percepe cu ochiul. Oamenii sunt legați unul de altul prin fine conducte de rafinărie, prin care circulă permanent, relativ haotic, o substanță esențială. Unii oameni pompează mai mult, alții primesc mai mult. Unii trag din semenii lor atâta esență, încât îi lasă cu totul sărăciți. Între doi indivizi raporturile sunt foarte nefirești: unul se îngrașă și prosperă, în timp ce partenerul slăbește, se golește, se usucă. O cercetare mai atentă dezvoltă că, în timp ce primul e înzestrat cu un motor excelent, cel de-al doilea lucrează cu o motopompă demodată, de mult uzată. Se întâmplă însă ca un cuplu să prezinte o situație total anormală. Unde se scurge esența? Se constată în cele din urmă că o mufă este spartă, că un robinet are garnitura slăbită și înregistrează pierderi. Lipsa unor bune contoare și a unei

evidențe perfect puse la punct duce la inegalități suplimentare între oameni. Carte savuroasă, cu destule sugestii, insuficient apărută de argumente. (Editura Colorado, Târgoviște, 1947.)

MARIUS REGATTA: *Despre vechile cartiere* — Vechile cartiere sunt, afirmă Regatta, amintirile cele mai certe ale citadelei. Dincolo e neantul. Casele, parcurile, arterele publice ale orașului, cartierul vechi aparțin nu numai trecutului, ci și zilelor ce vor veni. Fiecare gest, fiecare gând se formulează având în vedere vechiul cartier. Cum să construiescă bieții oameni o altă viață, oricât de frumoasă ar promite să fie, dacă ignoră sensurile istoriei? Șapte crime din Piața Sf. Toma și trei adultere din cartierul Miracolele Verzi cer ca în anii următori să se evite inteligent, prin rapeluri scrise îngrijit pe plăcuțe de marmură, alte probabile crime și alte trei adultere. Autorul nu este de părere că vechile cartiere ar trebui dărâmate, nici trecute prin foc. Propune doar, în capitolul final, să fie folosite vechile case pentru magazine de dulciuri, pentru cinematografe de copii, iar parcurile și străzile să fie mobilate. (Editura Hangar, Dresda, 1936.)

HAROLD MARTIN LARA: *Două cărți despre natură* — Un purice (prima carte despre natură) se ceartă cu soția și, hotărât să se despartă, întocmește lista bunurilor care-i revin. Pentru a lua un aer de victimă, minimizează cu rea-voință calitatea lucrurilor, printre care un fonograf, un degetar, trei pisici de Angora, doi papagali care n-au fost în stare să învețe într-o viață măcar un vers, precum și alte bunuri: un șase, un șapte, un opt, un nouă. Puricioaica trece în revistă (în cea de-a doua carte despre natură) obiectele reținute de soț, le supraapreciază („fonograful este excelent, poți auzi la el concertele N.B.C. și meciul Colonial–Atletico Madrid“), își bate joc de lucrurile care-i revin („pisica pe care o îngrijesc e anemică și antiseptică“), face o criză de nervi și, sărind pe aripa unei vrăbii, pleacă în lume. (Editura Garoflid, Târnovo, 1952.)

ANTONIO CESALPINO: *Cum m-am rătăcit în secolul XVI* — Antonio Cesalpino ne introduce în viața societății italiene din

Siena în jurul anului 1512. Prima constatare: oamenii nu practică filozofia. Autorul deplânge această tristă situație. Faptul îl deconcertează, fiind obișnuit să se servească întotdeauna de ghizi. Cu o sumă importantă tocmește un italian, pe Francesco Littera, țaran hâtru și instruit. Localnic, acesta cunoaște temeinic Italia și întreg secolul al XVI-lea. După ce-l poartă printre monumentele Renașterii, unele abia în construcție (v. Jakob Burckhardt), Littera îl părăsește la o cotitură. Cesalpino se descurcă și singur, întemeind un comerț de ilustrate. Cartea se încheie cu un elogiu al fructelor italiene. „Un roman obiectiv, o reconstrucție impresionantă, — scrie în *Nouvelles littéraires* criticul Alphonse Bécar. El a fost scris după rețetă și în vederea ei. Este util de știut că Societatea scriitorilor italieni a angajat între 1930 și 1935 câteva zeci de tineri, cu și fără talent, cărora le-a încredințat sarcina de-a întocmi rețete. Cum imaginația nu i-a ajutat prea mult, numărul de tipuri posibile a rămas redus. Pe baza rețetelor s-a scris până acum o întregă literatură și continuă să se scrie — în total câteva mii de romane. Unele rețete au trecut granița și au inspirat pe un Lion Feuchtwanger, Blasco Ibañez și André Wurmser. Trăsăturile acestei literaturi: romanțare mălăiață a epocii, înșiruire de fapte ce ne sunt indiferente, înflorirea abilă a unor episoade epice știute de când lumea, o cantitate imensă de relații mărunte. Salvarea pentru Cesalpino a fost un cățel, care l-a condus din secolul al XVI-lea în vremea noastră, până la ușa unei edituri.“ „Aprecieri nedreaptă — adaugă în *L'Europeo* istoricul literar Galinetti, comentând părerea lui Bécar. — Bécar nu are dreptate, pentru că literatura după rețetă n-a trăit nici o zi. Prezența volumelor în rafturile librăriilor n-are alt scop decât de a înlesni măsurătoarea rafturilor: fiecare volum este gros de 5 cm. Înmulțiți numărul cu 500 și veți avea suprafața utilă, în centimetri.“ (Editura Flasca, Brescia, 1940.)

SIEGFRIED KNOPF: *Negatif* — Înzestrat cu toate darurile geniului, Ricardo, eroul romanului, are parte de timpuriu de o viață foarte agitată. Observând atent realitatea în mijlocul căreia este nevoit să trăiască, el notează cauzele care-l alterează și-i

distrug creația. Ar fi vrut, bunăoară, să inventeze un vehicul care să funcționeze pe bază de nisip. Proiectele erau aproape gata. Dar a început războiul cu lezații, popor răutăcios din vecinătate. Și-a luat pușca și obișnuitul rămas-bun și s-a dus la luptă. Întors de pe front, a găsit casa devastată. Norvegienii îi furaseră proiectele. A început să construiască o hidrocentrală pe iazul domeniului său. Un capăt al iazului aparținea unui frizer, care spăla în apa lui borcanele cu soluții. Soluțiile au atacat roțile hidrocentralei, de îndată ce uzina a început să funcționeze, astfel că, în loc de curent electric, Ricardo n-a putut furniza satelor învecinate decât fum, un fum gros și persistent, care a și provocat moartea unui astmatic. Consolat în anul următor de publicarea unei lucrări la Leipzig, Ricardo a imaginat o macara care să poată transporta apă la distanță apreciabilă. Problema fertilizării unor mari întinderi de teren părea rezolvată. Lapiții, un popor vecin cu apucături primitive, trimiseră sabotori, îi făcură găuri cu burghiul în cupele macaralei, astfel că mașina deveni în scurt timp inutilizabilă. Construi o redacție. Angajă ziariști. Formulă o concepție editorială nouă și foarte atrăgătoare. Achiziționă o rotativă și depozită în remize stocuri mari de hârtie. O bandă de copii prost educați se pripăși în cartierul unde construise, îi sustrase hârtia pentru zmeiele lor, îi demontă liniipurile spre a le scoate bilele de rulmenți. Ziarul ar fi apărut chiar și în aceste condiții dacă, în joaca lor, neastâmpărații n-ar fi răscolit o hazna în care pierduseră o minge. Mirosul de nesupportat al murdăriilor, inundând ferestrele largi ale editurii, îl ameți și Ricardo își pierdu pentru o vreme limpezimea gândirii, își strică machetele și încurcă îngrozitor principiile concepției editoriale și direcția campaniei pe care urma să o declanșeze. Inventă o scară de pompieri. Era un cumul de soluții: economică, practică, foarte înaltă, ușor transportabilă. În ziua verificării în vederea brevetului, scara se dovedi moale ca o tulpină de dalie. Lăcătușii, strungarii, mecanicii care lucraseră la alcătuirea ei fuseseră niște începători, în majoritate membri ai unei secte propovăduind nonviolența. Ricardo concepu o mașină de citit grecește. Cuțitul de tăiat paginile lucră însă fără control: în loc să facă o mișcare circulară, împungea. Un pasionat amator

de literatură antologică fu rănit. Se renunță imediat la continuarea experienței.

Eroul nostru descoperi într-o noapte principiul zberii multiple a colțurilor. După cum se știe, colțurile obiectelor, dacă acestea nu sunt impulsionate de o forță F1, detașată de o contraforță F2, rămân pe loc, atâta timp cât nu intervine o mișcare revolută. Gay-Lussac a arătat că există o proporție de ordinul $1/3$ între prima și a doua. Or, Ricardo a găsit că, în regim de suprapresiune, colțurile se pot mișca independent. Trecând peste formulă, înseamnă că *orice obiect asupra căruia se exercită o presiune oarecare se poate îndoi sau fărâma la colțuri*. Experiența cu o domnișoară ofensată în public a dovedit-o imediat. Concluzia: se poate interveni cu succes asupra extremităților colțuroase. Și, subliniază autorul, ce nu este colțuros pe lumea aceasta? Principiul are o valabilitate universală. Ricardo l-a aplicat inițial la confecționarea unor cutii de chibrituri. Cutiile rotunde s-au dovedit mai potrivite scopului lor. Tocmai când voia să-și afirme noua descoperire, lapiții, acel neam învecinat foarte doritor de războaie, invadară țara. Își luă pușca și dădu năvală să apere fruntariile patriei. Întors din lupte, găsi casa distrusă, iar formulele risipite. O vreme, convins că secretul îi fusese furat din nou de norvegieni, care continuau și în acest deceniu să-i dea târcoale, se convinse repede că presupunerea nu rezista. Realiză o vacă mecanică. Vaca nu dădea lapte, nici nu mugea. Deocamdată numai formal era o vacă. Cu vremea, spera Ricardo, forma avea să dea naștere fondului, conținutului. Genialul descoperitor realiză prototipul, își procură din economii o pompă electrică de mulș și proiectă un staul. Realizarea părea a fi epocală. Un răuvoitor însă îi trimise într-un plic o tăietură din revista *Zootehnie*, ce relata că francezii au realizat prototipul unei vaci mai perfecționate, care, dacă semăna cu cea a lui Ricardo în ce privește laptele, reușea în schimb să dea, în răstimpuri, cu copita. Inventatorul suferi un șoc moral și își abandonă lucrările.

Se informă mai atent asupra cercetărilor din lume. Găsi ca o idee excepțională propunerea unui german de a se aleătui volume de memorii tehnice. Entuziast, din nou la treabă,

Ricardo își începu cariera literară. Angajă o secretară. Bună dactilografă, Rosita era în același timp și o femeie superbă. Lucra neobosită toată ziua, scriind la mașină, după dictare, frumoasele fraze ale lui Ricardo, iar noaptea petrecea ascultând cuvintele calde și inspirate ale unui tânăr student care-și legase soarta de a ei. Studentul era însă foarte sărac, trebuia să alerge în zori cale de doisprezece kilometri până la facultate, unde urma horticultura. Cum era iarnă, bocancii lăsau frigul să-i înțepe degetele picioarelor. Găsi că e potrivit să-și înfășoare talpa și gleznele cu paginile proaspăt dactilografiate și reuși să transporte astfel, fără să știe, întreaga operă la căminul în care locuia. Și când Ricardo dori să-și revadă memoriile, constată cu durere că ele nu se mai aflau în biroul lui. Fu și de această dată convins că norvegienii i le-au furat, că vreun necunoscut le-a și publicat și a devenit ilustru la Narvik. Începu să schițeze anunțuri și plângeri către comisariatele de poliție. Secretara, obosită de nopțile nedormite și visătoare în urma plăcutelor întrevederi cu tânărul student, făcu astenie, încurcă corespondența și, în cele din urmă, primi concedierea.

Ricardo nu mai putea continua să riște. Se expatrie. Stabiliindu-se lângă Ankara, la Sabrit, angajă câțiva colaboratori, înființă un institut de cercetări, se organizează, se specializă în probleme-cheie și se așternu pe treabă. Rezultatele, care nu puteau să întârzie, fură repede recunoscute de către corpul profesoral local. Avu însă și aici unele neplăceri. Cei autorizați rămâneau surzi la descoperirile sale. Atunci, convins că la mijloc sunt din nou manevrele necurate ale norvegienilor, porni în călătorii, participă la congrese internaționale, urmărind să combată, oriunde îi va afla, pe dușmanii săi de moarte.

Romanul se încheie cu ultimul discurs, *De Consequentia*, ținut de el la Academia de Științe din Acapulco, la 12 ianuarie 1960. (Editura Gallimard, Paris, 1965.)

SARA BROTMANN: *Sfaturi pentru un ticălos* — Deși toată lumea îl cunoaște ca pe un ticălos, eroul romanului întrunește multe dintre calitățile care se întâlnesc îndeobște în viața unui înțelept. Cineva, descoperindu-i darurile, se învrednicește să-i

dea sfaturi. Sfaturile prind rădăcină. Astfel, îndemnul „nu evita atitudinea clară în disputele cu adversarii“ încolțește în mai puțin de două săptămâni, formează două firișoare scâmoase ce se bifurcă lateral, inegal, dar simetric, și planta dobândește repede vigoare. Mugurii își conturează rapid individualitatea și, de câteva zile, se așteaptă chiar desfacerea unei inflorescențe. Alte sfaturi, cu toată lipsa de sevă, se fixează bine în sol, unde cresc drept, altele devin lujere înmugurite. Sfaturile morale, îngrijite de buruiană și stropite la timp cu Hexacloran II, diseminează în câteva săptămâni. Preceptele politice se înmulțesc prin muguri desprinși, replantați, stimulați mai întâi în sere. (Editura Philidor et fils, Rouen, 1960.)

ROBERT DAUMIER-LE MAÇON: *Dublul sens al rotunjirii universului poetic* — Ultimele două veacuri de cercetări ale naturii, ale universului, au lărgit considerabil sfera de inspirație a poezilor. Versul a inclus treptat în încăperile sale țări întregi, continente și mări, spații intercontinentale, spații atmosferice și, în sfârșit, Macrocosmosul. Volumele de versuri repetă exasperant o eternă aceeași idee: „Soarele și galaxiile se învolutează în inima mea, cânt Oceanul și partea nevăzută a Lunii și tresar la fiecare legănare a Aldebaranului deasupra patului meu.“ În timp ce distanțele spre infinitul mare s-au parcurs, cu pasul sigur, și au fost consemnate în pagini dense, căile către universul mic au rămas închise, pe undeva, foarte curând după trecerea de centură a ochiului. Or, microscopul electronic, laserul, giratoarele fantastice au descoperit lumi infinite în universul mărunț. E vremea ca poetul să alunece, după atâtea și atâtea zboruri, în țărână și lichid, în spațiile moleculare, printre citoblaste și hematii, printre scame ionizate. Vorba lui François Parmezan: „Să pornim de la furculiță în jos.“

„Studiu costisitor. Ideea e simplă ca bună ziua“ (Duhamel).

HORATIO HYDRA: *Note despre oameni* — Un șef al serviciului personal se descoperă într-o noapte scriitor. Prezintă unei edituri scrierile sale, dar este sfătuit să renunțe cât mai repede

la dorita îndeletnicire. Încearcă lira. Producțiile sunt primite cu aceeași răceală. Prezintă curând editurii o carte de critică literară. Din nou, refuz. Propune atunci să scrie o culegere de proverbe, un catalog de anecdote, o carte despre Malaysia, un epistolar, o culegere de folclor, cinci volume de istorie universală, o ediție bibliofilă, un incunabul, o antologie. E acceptată antologia. Încurcând manuscrisele cu dosarele de personal, șeful oferă tiparului fișe riguroase despre viața și activitatea a peste cinci sute de funcționari ai fabricii de plastilină Orbis. Antologia face un mare succes de librărie. În ziua în care cartea primea marele premiu al Concursului Payot, autorul își zbură creierii. „Cartea lui Horatio Hydra este excelentă“ (Mateo Mateotti).

NICOLAI COLENTINA: *Coordonate* — Volumul ilustrului Nicolai Colentina este în realitate un epistolar. Scrierile (scrisorile), în număr de douăzeci și trei, sunt adresate unui prieten din copilărie care, trăind în Franța, a întrerupt de mulți ani legătura cu viața literară a patriei sale. Cele mai interesante ni se par relatările despre literaturile ultra-europene. Câteva observații despre romanele lui Krupp echivalează, prin adâncă pătrundere critică, prin finețea analizei, cu tot ce s-a scris despre marele prozator de la moartea lui până azi. Un eseu închinat lui Karel Čapek este categoric o capodoperă.

Interesante sunt și două studii despre arta lui George Heraclide, scriitorul român care a stârmit în cel de-al cincilea deceniu atâtea controverse. Deplângând nenorocita situație în care a scris acesta (un sistem nervos zdruncinat, comandând un organism cu alte numeroase slăbiciuni, o muncă într-o redacție de cotidian etc.), Nicolai Colentina relevă neajunsurile care scad valoarea operei: o anume discontinuitate, frecvente neglijențe, un subiectivism exacerbant și incapacitatea de a realiza o proză de largă respirație în care aglomerația literală să se transforme într-o substanță literară. Autorul discutat n-a reușit, din păcate, să termine nici o carte din câte a început. Și a început câteva zeci. Ambițiile modestului gazetar n-au mers niciodată către roman, care cerea timp și construcție migăloasă. Aproape toate cărțile

lui sunt realizate din scurte bucăți, ecou și convertire a situațiilor pe care le trăia în timpul zilei. Năzuind să fie *politicos*, adică un curtean de tip Castiglione, scriitorul și-a creat o viață foarte complicată. După orele de serviciu, multe și obositoare, întâlnea o pleiadă de prieteni (ale căror nume remarcabile Colentina nu le mai repetă, fiind cunoscute), cu care avea schimburi de idei emoționante, cu care făcea lecturi și discuții până la ore târzii; adesea se rătăcea printre oameni cu care nu avea un comerț ales, dar pe care-i cultiva cu o neobosită pasiune, pentru a-i urmări îndeaproape și a-i studia, în strălucitele lor aventuri, în căderile lor spectaculoase. Trăia adesea, mai afirmă Colentina, satisfacții ciudate, lăsându-se umilit și păcălit cu voluptate, conștient că experiența înfrângerilor este mai utilă decât tăria. Colentina, bazându-se pe documente, afirmă că scriitorul era un bărbat cu sânge foarte cald, fapt care l-a adus la unele relații sentimentale plătite cu o vie și dramatică suferință. Desprinzându-se cu abilitate și rapidă posibilitate de schimbare de lumea care îl acapara și care, după opinia lui, îl necăjea ca o datorie, se regăsea grabnic între cei patru pereți ai camerei sale traversate de fiori și țevi și devenea un altul, cu ușurință, cu dezinvoltură. Activitatea lui tindea să dubleze, în lumea în care se încheia, întregul univers. Avea ambiția să refacă tot ce trăise, să reconstituie, să reorganizeze. Cititor pasionat, îl nemulțumeau toate cărțile. Ar fi vrut să scrie o literatură cu totul nouă, să facă el cu mâna lui o întregă literatură franceză, germană, italiană, spaniolă. Întreprinderea era peste puterile unei ființe omenești, necesita opt vieți centenare. Convertind lipsa de timp într-o virtute, se mulțumea să schițeze, să sune scurt doar începuturi de sonate, lăsând să se înțeleagă că le-ar fi putut concepe integral. Planul operei sale, în linii mari conturat încă la douăzeci de ani, cuprindea în total câteva duzini de lucrări. Credea în arta construită prin aglomerare, în masivitatea munților, dar știa să se bucure de ființa unui brăduț pe o muchie de stâncă. De altfel, credința lui artistică îl apropia mai mult de structuri de tipul mozaicarului Hans Sachs, decât de rafinamentul economicos

al modernilor. Un asemenea plan, în condițiile vieții sale supra-solicitate de evenimente, ni-l denunță ca pe un fantast.

Nicolai Colentina, după ce trece în revistă principalele opere ale scriitorului român, reușind să facă o judicioasă categorisire a lor în cicluri, se oprește asupra calităților artei literare. Interesant este, spune Colentina, că puțini erau prietenii care îl înțelegeau corect. Unora li se părea că e prea imaginativ, prea liber în plăsmuirile sale, în timp ce materia așezată în pagină suferea, de fapt, de o prea mare observație jurnalieră. Altor scriitori li se înfățișa retoric, prolix, când de bună seamă el este sincopat, liniar și avar. Împletirea de fantastic și vulgar cotidian, de ironie și inocență, de acid și lirism apărea unora o slăbiciune barocă, abstractă în esență, plicticoasă în desfășurare. Proza lui este însă matematică. Se va vedea. Construcțiile sale nu sunt altceva decât jocuri ale volumelor din creația unui pictor realist. (Colentina atribuie termenului *realist* înțelesuri filozofice foarte cuprinzătoare.) Fără excepție ele sunt tendențioase. Cu puțină atenție, fiecare frază descoperă corespondențe ale lumii contingente cu idei foarte vechi, livrești, într-o relație de 2 la 0. Privită ca simplu rezultat al imaginației („...lipsit de memorie, de inteligență spontană, de putere de a construi sistematic după rețetă, am folosit cum am putut singurul dar pe care-l posedam: imaginația“, notează undeva scriitorul), opera poate apărea ca o curgere onirică, indiferentă la realități. Dar investigați cu grijă proza lui și vă veți convinge căte fotografii a putut să strecoare în paginile sale și veți vedea cum observația critică se răstoarnă de câteva ori într-o frază. N-au lipsit învinuirile că, tentat de ficțiune, slujind-o cu mijloace îndrăznețe (în prima parte a activității fusese suprarrealist), el s-a rupt de tradiția literaturii țării sale. „E unul dintre cei mai cosmopoliți prozatori români“ — scria undeva Felix Protopopescu. Eroare! Unele elemente amintesc, ce e drept, de Rabelais, Swift, Kafka și Mark Twain, dar autorul se apropie mai degrabă de Neculce, Dimitrie Cantemir (autorul unei strălucite *Istorii hieroglifice*), Budai-Deleanu, Caragiale, Odobescu, Urmuz, G. Călinescu. Și apoi, întreaga desfășurare a faptelor povestite se înrudește, ca experiment, cu epica populară.

Abundența de formule, sărăcia aparentă a podoabelor sau excesul lor în același scop aparțin stereotipiei epice a unui popor care a fost întotdeauna foarte pragmatic în visările, în fabulațiile, în spaimele sale. Și a concurat nu starea civilă, ci condiția funcționarească a omului, căzut atât de jos, încât repetă zece ore dintr-o zi inscripțiile regulamentelor, expresiile reclamelor radio-difuzate, titlurile cărților, gesturile istoriilor și tăcerile morților. Ca vechii margrafi medievali, caută în scrieri cu titluri seci inima caldă a secolului său.

Ceva din literatura prozatorului român amintește de producțiile picarești. Dar cum putea fi altfel într-o epocă în care aventura, impostura, diseminarea falselor informații deveniseră o latură a realității? Lucrurile pot fi privite și înțelese mai bine dacă ne referim însă la basmele populare în care împăratul poate și devine cerșetor, iar cerșetorul împărat, într-o singură zi, prin legi ce nu ne miră.

Nicolai Colentina nu epuizează, desigur, toate aspectele artei prozatorului înfățișat. Important este că pana lui critică desprinde câteva trăsături esențiale și, prin asta, *Coordonatele* sale ni se prezintă ca o admirabilă introducere la opera unui scriitor atât de paradoxal. (Editura Cartea de căpătâi, București, 1968.)

MAX OFFENBACH: *Leipzig — oraș de carton* — „Niciodată visul n-a produs imagini mai fantastice ca în cartea lui Offenbach“ — scrie în *Der Monat* criticul și istoricul literar Franz Aber. Construcția, adăugăm noi, n-a fost niciodată mai verosimilă, mai bogată în semnificații.

Privim de pe colina unde se înalță impunătorul Monument al popoarelor. În zare, sub orizontul albastru-roșiatic, se întinde orașul Leipzig, cu splendidele, poeticele sale cupole. Domnul de lângă mine îmi șoptește la ureche, temător parcă: „Îți face impresia că ai în față însuși Leipzig. De fapt, totul e de carton. Uite ce fidel e reproduș tumul lui Neues Rathaus. Cărămida bătută de soare ai jura că e adevărată.“ Ridic în dreptul privirii binoclul și aduc din văzduh zburătoarea imagine a clădirii. Aco-perișul se vede foarte bine. Disting chiar leul de piatră așezat

pe un turnuleț. Dedesubt, coborând păienjenește pe lângă ferestrele egale, dar atât de diferite ca formă, ale cunoscutului edificiu, ochiul zăbovește pe coroanele abia schițate ale unor copaci. Printre tulpinile așezate în moalele asfaltului zăresc acel du-te-vino de oameni care alunecă într-un dans ireal pe lângă vechile clădiri. Realitatea concisă, liniile exacte ale monumentelor au făcut întotdeauna să ne îndoim de consistența celor vii trăind în preajmă. La Pisa, observam, oamenii sunt simple decoruri pentru a pune în valoare frumusețea, ostentativa prezență a tumului înclinat. În timp ce volumele clădirilor au existență în spațiu, oamenii se înscriu doar pe două dimensiuni, ca schițe de amănunt. Iată pe trotuar câțiva porumbei.

„Totul e bine făcut — reluă confidențial domnul de lângă mine. Nemții sunt dați dracului în chestii de-astea. Prin 1940, mi se pare, făcuseră un om de sticlă în care se distingeau toate organele anatomice. Și toate funcționau ca la carte...“

Mă trase de mână și mă abătu câțiva pași pe o alee. Am acceptat invitația lui puțin cam nestăpânită și, pentru că autobuzul companiei de turism urma să plece abia peste o jumătate de oră, ne așezărăm pe o bancă. „Sunt italian stabilit în Franța înainte de război. De origine sunt însă turc. Părinții mei au plecat în urma unui conflict cu autoritățile, prin 1909, și și-au refăcut viața în preajma castelului unei mătuși, contesă daneză, cu aspirații la moștenirea regală a Marii Britanii. În fine: trăind în castele și printre mănăstiri, cunosc foarte bine vechiturile astea. Orașele vechi sunt pasiunea mea. De altfel, am și studiat urbanistica medievală la Philadelphia. Am călătorit în toată lumea, mai puțin în Nord, astfel pot afirma că știu să deosebesc cu ușurință autenticul de fals. În America am aflat numeroase monumente construite în secolul nostru, dar prezentate ca având trei sute de ani. O escrocherie ca asta întâlnită aici n-am mai cunoscut însă niciodată. Leipzigul este alcătuit integral din carton. Toate poveștile despre istoria lui multiseculară sunt simple bazaconii. Bach n-a existat și nici ceilalți.“

Pentru că îl priveam cu oarecare neîncredere, interlocutorul căută argumente concrete și, spre surprinderea mea, le găsi

repede: „Uite, de pildă, acest Monument al popoarelor. Totul e improvizat din material ieftin de decor. În primul rând colina pe care e așezat.“ Luând un pumn de țărână de jos, mă invită să-l studiez: „Cretă, ghips, — dracu' știe ce mai e și asta —, în orice caz nu e pământ. Privește iarba care crește pe aici: o rețea din material plastic și celuloză.“ Pipăim și mirosim împreună materialele. Într-adevăr, afirmațiile se confirmă. O floare smulsă din rădăcină miroase a pelicanol... „Dar să vezi orașul! E uimitor cât de migăloși sunt nemții când e vorba să-și aplice invențiile.“ Într-o jumătate de oră ne aflăm în oraș. Ghizii din autocarul nostru tocmai se pregăteau, prin expuneri amănunțite, pentru vizita la Paulinerkirche. „Să urmărești ce perfectă asemănare între catedrala asta din carton și catedralele noastre italiene, din piatră și marmură. Când am pășit prima oară sub bolțile ei, am simțit imboldul sincer să mă descopăr.“

Cercetăm împreună construcția. Stâlpii care sprijină nava și o despart în trei, longitudinal, nu sunt nici măcar de carton: un simplu schelet de lemn, probabil șipci, sub care se aude, la ciocănit, golul. Deasupra, întinsă bine, o țiplă vopsită cu tempera și apoi puțin ceruită. Fagurele de casetoane al bolții, foarte inabil simulat. Pe un ecran sunt proiectate, de jos, cu un aparat de diapozitive, toate îmbinările geometrice care înșală ochiul. Orga așezată pe peretele din fund, un sistem de cilindri înmănuncheați în cinci fascii așezate în picioare, simetric, e o imitație reușită: e construită din rogojini înfășurate, căroră li s-a dat cu lac colorat. Baldachinul e din gutapercă, după cum ne convingem prin pipăire. Autentice sunt aici doar corpurile de iluminat, frumos așezate pe fiecare coloană. Așadar, toată istoria cu renovarea în stilul gotic (la 1897) a vechilor ziduri ale mănăstirii dominicane datând din 1230 e o poveste. „Nu cumva, spun, aceste fapte surprinzătoare sunt niște încercări de defăimare întreprinse de dușmanii nemților?“ Îmi ripostă scurt: „Doar puseși dumneata însuși mâna — era carton, era pap englezesc! Atunci?...“

O dureroasă surpriză ne aștepta la Hauptbahnhof, celebra gară a orașului. Confecționată în întregime din hârtie gofrată,

aplicată pe un suport din placaj! Arhitecții Lossow și Max Hans Kühne nici nu existaseră vreodată, cu toate că o lume întreagă îi admira pentru construcția în cauză. De altfel, în tot orașul n-a fost semnalat niciodată picior de arhitect, tot ce se vede este rezultatul muncii unui scenograf din Silezia, însoțit de o echipă de italieni. Intrăm pe peron. Un grup de soldați foarte tineri, trăgând după ei valize de lemn, se îndreaptă spre trenul de Hamburg. Peronul răsună sub pașii noștri. Mă aplec: e din tablă de cutii de conserve, bătută și îndreptată cu pricepere aproximativă. Soldații sunt tineri. Încotro? WALTER WERNER WUNDT: „Sunt soldat și călăreț, uite am un cal isteț...“ WILIBALD WILHELM WARR: „Mergem călare spre Orenfeld. Suntem soldați tineri.“ WOLFGANG WITZ: „Sunt soldat tânăr și am un cal.“ Întreb pe tovarășul meu dacă nu cumva își bat joc de mine. Nu are impresia asta, deși l-au șocat și pe el răspunsurile primite. Explicația e simplă: probabil că tinerii soldați s-au contaminat de maladia celulozei. Ca să verifice presupunerea: „Măi camarade, de când vă aflați în Leipzig?“ „De ieri, de-o lună, de douăzeci de ani.“ „Vezi, mi se adresă turistul, toți locuitorii orașului se află aici de relativ puțină vreme — un an, doi —, dar li s-a băgat în cap că sunt locuitorii lui de zeci și sute de ani.“ Îmi atrase luarea-aminte că trenul e și el trucat: roțile sunt confecționate din lemn, prin tăierea paralelă, succesivă a unui brad; sunt șubrede, prost fixate în osii de cucută și, de altfel, ies și se rup îndată după plecarea trenului din stație. Cupolele atât de maiestuoase sunt făcute din material de balon-dirijabil. Peticite în multe locuri, se cunoaște că provin din bătălia de la Marna. Observai, puțin fermecat, cât de frumoasă e casieria de la casa de bilete. Însoțitorul îmi șopti că o cunoaște, că trebuie să fi fost superbă în tinerețe, dar că acum n-are picioare. Soțul ei a lucrat la construcția gării, acum doi ani. Era legător de cărți. Într-o zi a aflat că pe șantier s-a întâmplat un accident de muncă. A dat fuga, l-a găsit înțepat cu foarfeca în burtă și, zăpăcită de durere, a alergat spre un medic. A călcat-o poștalionul de Dresda. Ce zi nenorocită pentru această onestă familie germană! Vinde bilete. Biletele sunt, de fapt, frunze de viță pe care

controlorul le perforază pocnindu-le, așa cum făceam noi în copilărie. Deutsche Bücherei, din carton presat, a fost construită acum trei săptămâni. Inabilitatea constructorilor se vedește instantaneu. Ferestrele sunt prost lipite, gumarabica a curs pe alocuri și iedera din policlorură de vinil nu reușește să mascheze nereușitele. În schimb, interiorul e impresionant. După modelul Bibliotecii din Alexandria, au fost puse în rafturi aproape trei milioane de cărămizi. Muchiile fiecăreia sunt aurite, imitând perfect cotoarele. A fost nevoie de trei săptămâni până ce bibliotecarii au reușit să imprime pe ele, cu o mașină specială, diferite arabescuri și titlurile cărților. Conservatorul Gewandhaus, unde se spunea că ar fi lucrat cândva Mendelssohn și Schumann, unde au dirijat Nickisch, Furtwängler și Bruno Walter, e cea mai nouă clădire din oraș. Chiar și istoria lui a fost născocită recent. Pășim pe sălile instituției cu emoția pe care i-am fi datorat-o dacă ce știam ar fi fost adevărat și ne retragem pe scări. O femeie de serviciu ne îndrumă spre grădina din preajmă. Întâlnim pe o pajiște un grup de studenți, care, însoțiți de chitare, cântă melodii italienești. Cineva alături plânge. „N-au muzică de nici un fel — îmi explică tovarășul de investigații —, abia acum se străduiesc să inventeze una. Nici să plângă nu știu. Dovadă individul care se strâmbă...”

Thomaskirche e construită integral din lut. E încercarea a doi arhitecți greci de a folosi la clădiri masive acest material tradițional, pe nedrept disprețuit până acum. Municipalitatea a fost foarte mulțumită de soluțiile găsite, cu toate că pe ici, pe colo, edificiul se cam surpă. În curtea bisericii se află casa parohială în care, se afirmă în cărți, ar fi trăit Bach. N-avea cum. Când cea mai veche biserică din oraș are abia treizeci de ani, un Bach aici este de neconceput. Toată povestea a fost născocită de actualul cantor care, prea inventiv, scrie în timpul liber scurte istorioare, printre care și pe cea a unui presupus Johann Sebastian. Opera acestui scriitorăș de provincie e mai interesantă în alte privințe. Tată a optsprezece copii, el este inventatorul unor amuzante mașini practice pentru gospodărie: un teasc de stors merele, un tirbușon cu aer comprimat, o cratiță cu fund dublu,

pentru checuri. Cantorul ne invită să gustăm o dulceață de castane preparată de el, ne cântă la chitară electrică, ne povestește despre vecinul său Canaletto, un individ invidios care-i mângălește zidurile bisericii cu inscripții rușinoase. Îl întrebăm la ce lucrează. „Pregătesc pentru la primăvară un sac de dormit pentru turiști. Va fi, probabil, marea mea invenție. Aș fi vrut să-mi construiesc un automobil, dar am renunțat. Îmi voi lua un Wartburg de lux 112, are suspensia pe spirale, pneuri fără cameră și două tuburi de eșapament. Numai că e prea mic pentru familia mea...”

Am părăsit în aceeași seară Leipzigul. În zona Elbei, către Meissen, am admirat din fuga autobuzului mărețul fluviu.

— E o imitație reușită — îmi șopti tovarășul de călătorie. Totul e pictat pe o fâșie lungă de pânză, unul dintre cele mai mari decoruri din lume. De la un capăt cineva trage de ea uniform, de aici senzația de curgere a apei. E reușită, deși nu mă împac cu stilul pictorului în a reda peștii.

— Într-adevăr, e cam naturalist, spusei. Cu toate acestea, trebuie să admirăm răbdarea cu care e lucrat.

— Întreaga Saxonie e plină de asemenea producții. Nimeni n-o să-i poată învinui pe nemți că n-au geniu tehnic.

Când trecurăm frontiera prin Wassau, văzurăm lângă un jgheab o oaie.

— S-ar putea să fie o oaie adevărată, spuse interlocutorul meu. (Editura Scintilla, Basel, 1949.)

NATHAN REDEL: *Simultane* — Trecusem de Piața Confederației și am observat că îmi lipseau cheile, și atunci singura salvare era să intru la un cinematograful până se va întoarce acasă Despina. Era un film prost, cu șase Brigitte Bardot descoperind șase nuduri și un regizor cunoscut privindu-le pe toate, mângâindu-le pe toate, după cum indica un scenariu care era altul decât al filmului și venea tocmai bine ca să adauge un ce haotic stării mele sufletești, foarte haotică încă de dimineată. Lângă mine, întâmplarea a făcut, se afla o femeie, tulburătoarea doamnă Cornelia, cândva simpatizată pe tăcute în mijlocul unei conferințe

cu oameni încruntați, unul dintre ei fiind pe atunci eu însumi. Apropierea fatală impusă de scaunele noastre ne puneă într-o situație pe care parcă o așteptasem și niciodată n-o sperasem. Era destul ca să ne simțim fericiți, și stânjeniți, și curioși de urmarea pe care n-o puteam desluși, nici presupune. O dorință intensă, dureroasă, îmi sădea în inimă apropierea ei, sugerată, răscolită de fasciculul de lumină care se răsucea deasupra capetelor noastre, reliefându-i chipul. Profilul Corneliei părea în răstimpuri efigia unei monede îndelung lustruite, aruncate pe o catifea întunecată. De fapt, scena în care bătrânul moare era departe de a mă cutremura, dar inima nici nu urmărea curgerea, mișcarea eroilor de pe ecran, iar respirația ei, lângă umărul meu, oricât de emoționat aș fi fost, nu-mi părea reală, din cauza irealității celor de pe ecran. Se prea poate să nu știu cum se alcătuiesc și se leagă în snop senzațiile și ar fi fost și greu să mă mai desprind cu luciditate de starea aceea unică, exasperantă, când eram total anulat de înțepătura veninoasă a razei turtindu-se pe ecran, de întunericul care mă scâldea ca o baie și în care Brigitte Bardot apărea din nou goală, în timp ce pe Cornelia o simțeam învăluită în haina de blană, necăjită că trebuie să-i suporte căldura. Când visul bătrânului se curmă, Brigitte se întoarse pentru o clipă, și-i văzui profilul. M-a fulgerat gândul să-i mărturisesc ceea ce atunci, în sala rece a conferinței, nu-i spusese de frica grimasei pe care mi-o bănuiam, din teama de ridicol. Era cald, blana o incomoda, deși acum alerga pe o plajă și trei tineri îi întindeau, cu gesturi mecanice, buchete de flori. Erau flori de câmp? Aș fi vrut să o întreb pe Cornelia dacă erau flori de câmp, acum nu mai avea rost, pentru că bătrânul nu mai visa, ci se așezase voios pe canapeaua din biroul său și învârtea amuzat o linguriță într-un pahar de ceai. Filmul era exasperant, de bună seamă foarte interesant, se putea presupune numai după titlu, starea mea era exasperantă, de asemenea, și poate interesantă, de vreme ce Cornelia își dădea seama că nu mă simt prea în largul meu, fiindcă inima îmi bătea cu putere, lângă umărul ei mă simțeam într-adevăr tulburat, iar blana hainei, mătăsoasă, insinuantă, din aceeași materie cu nisipul acela pe care-l calcă piciorul gol, îmi încărca epiderma palmei cu electricitate.

După film am condus-o până la autobuz și ochiul reținuse pasul legănat, de o feminină prudență. Brigitte era acum albă, efigia fusese bătută în argint. Mi-a părut rău că bătrânul nu înțelesese ceea ce pentru mine era foarte limpede, însă tremuram în preajma ei.

Nu, n-are rost să insist, mâna ei nu va răspunde chemării mele și mai bine să se fi sfârșit înainte de a începe, lucru pe care bătrânul, târându-și umbra pe trotuar, îl intuise probabil mai exact decât mine; nici nu avea vreo rațiune să-i întind palma deschisă și de altfel era și târziu, Despina sosise desigur acasă, aprinsese deja lumina și-și despletise părul în fața oglinzii, așa cum îi este obiceiul, și își așternuse pe frunte semnul acela de surprindere pe care-l schițează de fiecare dată, vrând să pară, sau fiind chiar, amuzată că poate fi contemporană cu ea însăși. Femeie spirituală, am mai spus-o, dar, ridicând mâna cu pieptenul alb, Cornelia nu poate primi o mângâiere, oricât de frumoasă ar fi palma mea întinsă și oricât de elegantă arcada gestului care ar pregăti-o. Brigitte spune că va urca în primul 91, că se bucură și că a fost bucuroasă de reîntâlnirea noastră, că ei îi plăcuse Cornelia în rolul de femeiușcă lucidă, că e bucuroasă de tot ce bătrânul visase și că îl reîntâlnise. Dar era târziu. Era bucuroasă că toți bărbații avuseseră în conferință o mutră plouată și era mai bucuroasă că Despina, când își despletește părul, este spirituală.

Fusese excelentă în seara ploii torențiale, superbă chiar. Dramatic, nu se justificase de ce îl părăsise pe Ernest (doar ca să sugereze asemănarea cu tatăl ei?), și apoi blana aceea moale, pufoasă, insinuantă, sub care se afla piciorul gol, bine arcuit, și vibrația vie a umărului care mărunțea bătăile puternice, rare, ale inimii. Îmi întinse mâna. Imaginea Corneliei instalate în fotoliul autobuzului îmi păru un clișeu de sticlă, din cele de altădată, și întreaga ființă îmi tresări ca tăiată de lama lui.

Merg acum cu pasul măsurat pe sub castanii bulevardului și rememorez cu înverșunare acele momente-cheie care m-au tulburat atât, fără să pot descifra un chip cunoscut din istoria ultimelor mele două ore. Mâna este singura care a păstrat ceva din ființa ei, moliciunea hainei, și când a întins-o la despărțire, am sărutat acea mână fără să fiu tulburat, sau așa mi s-a părut.

Deci mâna mea e unicul depozit din care o mai pot evoca. Ridic în dreptul buzelor palma larg deschisă, încercând să o readuc aproape, cu umărul alături de umărul meu, ca atunci când bătrânul care murea începea să o viseze. Ah, acest parfum atât de cunoscut!

Parfumul Gabrielei! Al ei este! Cornelia vine spre mine cu pasul Gabrielei, și Gabriela își acoperă în lumină umbra dure-roasă. Gabriela a intrat pe ușa înșorită a dimineții, mi-a adresat, după obiceiul ei, acele cuvinte liniștite care ascundeau pasiunea și, când încercă să înlătore de la fereastră perdelele țărănești, își îndoi trupul într-o mișcare pe care am încercat de atâtea ori s-o încremenesc definitiv printr-o îmbrățișare. Gabriela vine pe alea crinilor înfloriți, se apropie proaspăt de locul întâlnirii noastre, Cornelia se oprește și zâmbetul ei îmi invită palma să se deschidă. Pentru că e dimineață, brațele ei îmi înconjoară gâtul, alunecă moale pe după umeri, mă trage spre ea și mă sărută, apoi Gabriela se așază obosită lângă mine, în iarbă, în timp ce râul foșnește sub maluri răpoase. Cum se piaptână Despina? Răspuns ca la școală: Despina se piaptână... A ridicat de jos cartea lăsată la sosirea ei, mi-a reproșat că mă trezesc prea târziu și că nu înțelege de ce bătrânul care murea avea nevoie de cuvintele ei banale. Reveni pe pod, apa tremura în bătaia lumii, silueta ei se strânse parcă de răcoarea nopții care ne copleșea, deschise scrisoarea. (Gabrielei i-au plăcut întotdeauna scrisorile, până la a pretinde să-i trimit zilnic câte una); erau banalități, le scrisesem în mare grabă în timpul conferinței. Cornelia știa bine asta, e o femeie inteligentă și își poate explica împrejurările, dar acum citea rar, pe șoptite, însoțind lectura cu misterul pe care îl regizează ori de câte ori e emoționată. Ți-am spus, Gabriela, să nu-ți bați joc de stilul meu administrativ. Cornelia râde, pretinde că ea nu-și bate joc de nimeni, de altfel e primăvară, norii sunt prea albi și soarele prea darnic, iar florile pomilor nu pot invita la răutăți. Înțelege, insist eu, n-avea nici un rost să reții mașina dacă știai că ai să întârzi. Îmi replică: întotdeauna când mă pieptăn înțeleg să fac abuzuri. Sunt ceremonii unice, ar trebui să le însoțesc cu muzică de Händel, dacă n-ar fi un pic cam fantastic. Cornelia râde: Gabriela e contrariată. Întotdeauna

dragostea mea a fost purtată prin camere de hotel, în preajma misterioasă a fluviului, și asta a exasperat-o. Mașina n-a întârziat decât douăzeci de minute. E mult! observ oarecum tăios. E cât trebuie! De altfel, reluăm vechiul nostru joc de-a contrazisul, când e știut din capul locului că am să cedez printr-o îmbrățișare și printr-un sărut, după care vom coborî să luăm masa, să dansăm nebunește până după miezul nopții, apoi să ne privim în ochi. Cornelia, ochii tăi sunt de pisică! Va face haz și ne vom prinde de mâini. Îmi dau prea bine seama că, după noaptea de dragoste deznădăjduită, am fost un caraghios. Nu i-am putut măcar atinge mâna, mână pe care mi-a întins-o la despărțire, când spunea că e foarte bucurasă, când am fost absent și când Gabriela a tresărit.

Reiau în dimineața asta șirul exact al împrejurărilor cu speranța ca lucrurile să se limpezească. Cornelia fusese contrariată, desigur, de moartea neconcludentă a bătrânului. Avea sentimentul că-i scăpase un amănunt în stare să explice restul. Nu pot să înțeleg, spunea Gabriela, de ce scrii că lucrezi prea multe ore pe zi, pentru că povestea e veche și din cauza asta Brigitte va suferi o viață întreagă. Am încercat să o conving că nu sunt obsedat, că e vorba de o suferință reală, că aș vrea să-mi convertesc energiile într-o operă monstruoasă, ceva fantastic, masiv, nemaivăzut. Dar tonul meu era probabil mult prea serios, iar ea râse cu poftă. Înceai sentimentul necorespondenței. Despina trecea peste rondul cu crini și, când se întoarse pentru o clipă, îi surprinsei în ochi lacrimi strălucitoare. Niciodată Cornelia nu fusese mai frumoasă. Strângându-și părul, îmi cântă celebra arie pentru pierderea Euridicei. Eu tresării la trecerea autobuzului 91.

Într-adevăr, gândeam deschizând *Lusidele*, bătrânul muribund nu-și prea justifica acțiunile, dar piciorul ei în nisip era tulburător, nebunesc...

(Din povestirea „Remember“ care încheie volumul *Dimineața*, publicat de Nathan Redel la *Opinent*, Ljubljana, 1965.)

GEORGE OLIPHANT: *Orient-Expresul îndepărtat* — Triumfător asupra oamenilor, Marius se așază la lucru. Făcuse expertize

grafologice după metoda Stahl, concepușe noi sisteme de clasoare filatelice, întocmise dicționare de rime. Acum se dedica unei activități de multă vreme abandonate: trecerea verbelor la supin. Îl amuza și îl contraria. Adică, la urma urmei, ce este supinul? Nu dorea să dea un răspuns grăbit, de aceea aștepta. Atunci bătu în ușă domnul Crobs. Domnul Crobs îi spuse că n-are de gând să-l rețină, dar că, încetând din viață noaptea trecută, s-a gândit să nu părăsească singur imobilul. Marius simți că i se pune un nod în gât. Răspunse că e cu totul nepregătit pentru o asemenea invitație, dar că, firește, va delibera și-i va da un răspuns. El mărturisi cât de mult îl impresionează o coincidență: de câteva zile îl durea inima, simțise cum își pierde respirația. Domnul Crobs băgă de seamă că e cam palid și, ca un negustor vechi, ceru să bată palma: e tocmai momentul!

E și nu prea e momentul, replică Marius, mai sunt încă multe de pus la punct. De pildă, mașina de scris. Asta e treabă de o oră, îmi închipui, zise Crobs. Am dreptul să te aștept trei zile, conform obiceiului, așa că am să revin. Răcindu-mi-se mădulele și sângele oprindu-se îngroșat în vine, am senzația că e prea cald. Peste o oră aș putea reveni. Și se duse.

Marius scoase din sertar mașina Olivetti, o mică bijuterie cu care își scrisese în ultima vreme corespondența, o desfăcu și, folosindu-se de o șurubelniță, începu să lucreze. Observă că litera *b* cădea mai jos decât rândul în care trebuia să se înscrie. Apăsă puțin pe balustrada de oțel a stativului și făcu corectura necesară. Nu păru mulțumit nici de *q*, care sărea strâmb, aplecat pe stânga. Îl trase puțin în afară, apoi cu capătul acut al șurubelniței îl îndreptă. Mai răsuci panglica, se ocupă îndeaproape de schimbătorul de rânduri. Luă o foaie de hârtie și încercă să scrie un vers. Fără efort, la cea de-a doua revenire la aliniat i se păru că reușise: „Pe piatra înșorită a digului, sub cerul / Acoperit de fumul aducerii-aminte / Piciorul gol lumina o împărțea ades...”

Răsuci ruloul, scoase pagina și o reciti. O așeză cu grijă într-o mapă și apoi se întinse lung, dezmoțindu-și oasele. Lucrase bine și avea de ce să fie leneș și mulțumit. Apoi intră Crobs, îl luă de mână și ieșiră. În prag, Marius întrebă dacă n-ar fi bine să-și

ia pe spate un vechi șal de familie. Crobs, căruia vocea îi devenise inexpresivă, răspunse că în curând îi va fi foarte cald. Și, observând că prietenul lui purta în palmă o șurubelniță, adăugă că n-ar fi rău să o ia cu sine, din două motive, expuse fără voce, pe șoptite: primul, că nu e bine să se întoarcă din prag, toți morții fiind superstițioși, și al doilea, pentru că acolo unde merg ei sunt destule mecanisme a căror funcționare este încă departe de a fi ideală.

(Din capitolul al III-lea al cărții. Editura Antiqua, Amsterdam, 1950.)

PIERRO MADAGASCAR: *Dați-mi un foc!* Povestire. — Henry Rapport, ziarist, iese grăbit din biroul redacției, coboară vertiginos treptele blocului și, în hol, continuu preocupat, cere un foc pentru țigară. Portarul încearcă să-și aprindă bricheta. Ceva s-a stricat, de bună seamă, poate n-are benzină. „Dați-mi un foc, vă rog!” insistă Rapport, puțin enervat. Chibritul unui tânăr din apropiere se aprinde scurt, fulminant, și se mistuie îndată. Rapport își dă pălăria pe ceafă și repetă enervat: „Pentru numele lui Dumnezeu, dați-mi un foc!” O tânără blondă, cu trăsăturile feței umbrite de suferință, trase un foc de revolver în inima ziaristului.

Acesta este începutul pasionantei povestiri, jumătate polițistă, jumătate filozofică. Autorul se întrebă, mai departe, care sunt cauzele reale ale acestui absurd asasinat? El analizează, în vederea răspunsului, pe rând, condițiile social-istorice, religioase, tehnico-economice, material-administrative, astronomice, cinetice, etice, patologice, etnografice, bibliologice, matematice, lingvistice, mecanice, geologice, psihologice, dinamice, chimice, energetice, geografice și magnetice, telegrafice și telefonice, studiază, pe îndelete și în profunzime, o serie de factori secundari, ca: stadiul evoluției celulei nervoase la mamiferele inferioare, starea sănătății la peștii de eleșteu, conținutul noțiunii de revanșă la popoarele civilizate, starea climei și mersul trenurilor etc. După această răbdătoare cercetare — bineînțeles, cu mijloacele artei —, autorul conduce acțiunea cu două luni după ziua asasinatului. Aflăm astfel că tânăra criminală ucisese din dragoste

înșelată, că era originară din Mexic și că murea după sparghela. Cartea are un neajuns: nu analizează condițiile obiective care au determinat-o să prefere revolverul pumnalului, otrăvurilor salutare grenada cu unul sau două focoașe și cu explozie întârziată. (Editura Presses cosmopolitiques, Bordeaux, 1929.)

GABRIEL PEYRET: *Nucul din fața magaziei* — Nuvela care deschide volumul lui Peyret, de altfel cea mai izbită din această culegere, relatează un episod din anul 1947, despre care ziarul au scris atunci săptămâni în șir. Este vorba despre renunțarea la logică a unui conferențiar de profesie. Faptul este interesant atât pentru desfășurarea acțiunii, cât mai ales pentru urmări. Numeroși indivizi, fără să declare, renunță la logică pe cont propriu și acționează pe diferite planuri. Unul dintre aceste planuri se numește „Marea ofensivă“ și are un sector civil. Autorul ne propune să-l cunoaștem. După ce l-am cunoscut, ne propune să-l discutăm. După discuții, ne propune să bem un pahar cu coniac. În sfârșit, în încheiere, scriitorul ne invită să stingem lumina și să ne culcăm. Dar, în timpul somnului se petrece un lucru cel puțin ciudat. Unul dintre noi vorbește. El spune, în câteva minute, absolut totul. Dacă presupunem că ceilalți dorm, că au dormit, că încă vor mai dormi, de unde știm că el a vorbit? Dar este foarte simplu: ne-a mărturisit-o autorul. E frumos să nu-l credem? (Editura Saphir, Rouen, 1950.)

LOUIS CHAPSAL: *Fatalitatea abrevierii în societatea de consum* — Cu cât urcăm către sfârșitul veacului, cu atât nevoia de abreviere se dovedește mai necesară. Nici o statistică nu înregistrează cât și cum se produce în domeniul cuvântului, vorbit sau scris, dar oamenii trag concluzii după bunul lor simț și vorbesc mereu mai puțin. Cantitatea de cuvinte ce se aruncă pe piață suferă ea însăși un proces de contragere, de ghemuire, de entorsă (benignă). Dacă și-ar da drumul să povestească tot ce știe și vrea să comunice, omul modern ar trebui să renunțe la hrană, la îngrijirile pretinse de igienă, la dragoste și chiar la moarte, timpul obiectiv necesar pentru aceasta lipsindu-i mereu

mai mult. Prin operațiuni meșteșugărești simple, dar inteligente, omul modern a izbutit să transforme discursul, epica, deservirea, relatarea — în scurte semnale decisive. Se dovedesc perfect posibile iritarea și scoaterea din sărite a aproapelui, chiar numai prin claxonări verbale ordonate după un cod ce ne va apărea foarte curând extrem de firesc. Dacă zăbovești o jumătate de ceas într-o piață italiană cunoscută, în care cândva se formau grupuri de cetățeni și discutau gălăgios ore în șir, nu vei mai auzi decât strigătele monosilabice ale indivizilor, lansate prin fereastra limuzinei, de aproape și de departe. Conversația e specializată, înțelesul interjecțiilor nu privește decât pe destinatari, circulația se desfășoară admirabil.

Literatura e exemplar servită de acest binefăcător proces: se poate scrie un roman în zece rânduri. (Interesant, acest procedeu a fost experimentat mai întâi de către critici.) Un exemplu este convingător: un ienicer împrumută bani de la o cocotă. Amantul acesteia află și devine suspicios. Urmărește mișcarea. Un corăbier aduce din Birmania perle. Apare un călugăr. Se încurcă treburile din cauza declanșării unui război mondial. Ienicerul revine periodic, plătindu-și datoria în rate lunare. Amantul intervine. Măcel. Călugărul își cumpără pălărie cu boruri largi. Cocota nu-l cunoaște. O franțuzoaică câștigă concursul de frumusețe al Europei. Corăbierul e sceptic, în timp ce călugărul crede. Unele confuzii, lămurite ulterior de explicația cocotei, care știa să facă economii. Lucrurile reintră în cursul lor firesc. Dar ienicerul, mereu datornic, se sinucide. L-au ruinat perlele, cumpărate la prețuri de speulă. Îndată ce se încheie războiul mondial, amantul nu-și mai găsește rostul. Războiul dezrădăcinează destine și corupe conștiințe. Călugărul se angajează frizer într-o cazarmă, cocota devine principesă, franțuzoica își pierde titlul de Miss Europa, din cauză că anii i-au veștejit argumentele. La conferința de pace se discută exclusiv chestiuni de interes postbelic.

Înlocuirea limbajului verbal prin imagini plastice, în general televizate, e o altă soluție. Încadrarea pe un ecran a ploșniței trilobate semnifică instituirea unei colecte pentru copiii din

Andaluzia, iar înfățișarea unei ploi torențiale — avertismentul că vor urma scumpirea combustibilului, certuri între soți din cauza averii sau a drepturilor de autor. Semnul „Nu depășiți la intersecție“, imprimat pe prima pagină a unui ziar, semnifică lapidar sporirea exigențelor la examenele din facultăți, o mai bună selecție a cailor de curse, victoria în alegeri a partidului la putere. Proiectarea la cinematograful a unui leu care rage scu-tește pe spectator de a mai privi cu propriii săi ochi aventurile cowboy-ului, înțelegându-se de la sine detaliile: muzica, decorurile naturale, implicațiile sentimentale. Imaginea leului te dispensează de a mai pierde vremea urmărind nesăratele peripeții ale Monicăi Vitti, de a asculta un șlagăr de Benjamin Britten și de a lăcrima la despărțirea eroinei de necruțătorul ei iubit.

Nu va trece mult timp până când, abreviindu-se totul pe măsura cerințelor, vom auzi pe stradă oameni scurți, în pantaloni scurți, trimițându-și mesaje ca între prieteni:

— V 5!

— 48 625 și 1/6.

Atunci, întreaga poveste amoroasă din tinerețe a bunicii ni se va înfățișa explicită într-o fracție cu trei binoame. (Editura Flammarion, Paris, 1962.)

THORNTHON HENITZ: *Instrumentele* — Scopurile noastre sunt vagi și nesigure. Mai mult iluzii, mai mult etape. Avem intenția să ajungem undeva. Asta e sigur. Unde? Până una-alta, toate obiectele lumii sunt niște instrumente. Un catalog al instrumentelor era o necesitate. Numai că Henitz abandonează tratarea științifică a problemei și combină instrumente care n-au o legătură firească între ele. Personajul principal al cărții sale, Mauriciu, face confuzie între o femeie influentă și un binoclu, ia drept adevărate opiniile unei societăți de asanare morală, cade victimă unor pungași. Vrând să-și facă o cuvertură, dă la mașina de cusut un discurs electoral căruia îi face tighele. Apasă pe butoanele unui magnetofon și din difuzor iese orez cu lapte. Confundă un roman cu o notă de plată, îl ia pe Panait Istrati drept Frank Sinatra, extrage din dicționare cuvintele cu sens dublu,

crezând că sunt cuvinte cu sens contrar, îl ia în serios pe André Maurois. Face marea greșeală să citească telegramele de presă, să-și organizeze viața după indicațiile lor. Aflând din ele că peștele s-a scumpit în Malaya, el cumpără 80 de cutii de sardele, se căsătorește cu o țigancă în urma unei manifestații antisegregaționiste din America, își rescrie romanul, transformându-l în jurnal intim, la vestea arestării de către poliție a unui șofer pentru depășire periculoasă.

Remarcabil jurnalul intim în care Mauriciu trece în revistă toate mijloacele folosite ca să parvină. Catalogându-le critic, carieristul se desprinde de categoria socială pe care o ilustrează, dovedindu-se un om ales. Să nu uităm că Mauriciu, ajuns președinte al Confederației elvețiene, putea să se bucure de roadele folosirii instrumentelor sale. (Editura Rembrandt, Haga, 1945.)

MIHAIL POP: *Ce caut la Galați?* — În trenul de Galați, eroul romanului rememorează întâmplările pe care le-a trăit înainte de a porni în călătorie.

„Friptura era gustoasă, berea foarte bună. Scărlătescu, răsfoind un Modigliani, observa că s-a făcut prea cald. Mama insista să lase cartea și să guste din bucatele puse pe masă. Băteau în turnul Primăriei 9 ore. Se decise pentru un corn umplut cu brânză. Mama observă că Nadia n-a mai trecut de multă vreme pe la noi. Ceaiul negru e mai bun decât cel roșu, spuse Scărlătescu, și felicită pe mama că știuse să aleagă. Modigliani e un artist prea sănătos, de aici siguranța cu care deformează anatomiiile, văduvindu-le de slănină unui subcutanat optimism. Nadia era mai mult frumoasă decât robustă, n-a mai venit pentru că își închipuie că-mi poate fi nevastă, în timp ce nu știe să pună trăsura de unire unde trebuie, când scrie. Iar eu am prins-o și i-am pus-o. Mama aduse o bucată de cozonac, Scărlătescu se înclină. Mă așezai în fața aparatului de radio răsucind butonul.

Sosi Victor Dănescu. Însăpăimântat, el ne povesti cum fuseseră spânzurați cei doi prizonieri. Lucrau la Mânăstirea Dealu și au încercat să fugă. I-au prins la Viforâta, într-o vie. Noi nu suntem prizonieri, spuse Scărlătescu. Nu suntem, din fericire,

spuse mama. E bine că războiul e departe și că putem să bem liniștiți ceaiul, roșu sau negru, nu interesează, spuse mama. Și n-avem de ce să ne plângem, spusei. Și n-avem de ce să ne fie teamă, spuse Scărlătescu. Categorie, fuga din lagăr este o faptă reprobabilă, spuse Victor Dănescu. E o faptă criminală, spuse Scărlătescu.

La radio: *Dunărea albastră*.

Asta o cântă excelent orchestra Luceafărul, spuse mama. E orchestră de spioni, spuse Scărlătescu. Da, sunt austrieci și nemți, și se pare că a și fost o anchetă. Dar a intervenit Killinger în persoană, spuse Victor Dănescu. Dracu' să-i ia! spuse mama, cu părere de rău. Da, da, spusei, schimbând postul.

I-au adus în cămăși și-n pantaloni de doc. Se țineau strâns, unul de altul, aproape îmbrățișați. Nu voiau să se piardă. Aleseșeră aceeași soartă. Literatură — spuse Scărlătescu. După faptă și răsplată. Arătau ca două morminte dezvelite. Când i-au ridicat, unul dintre ei a izbucnit în strigăte, un fel de plâns sacadat, așa cum citeam noi *Eneida*, spuse Dănescu.

După aceea Scărlătescu a vrut să bea apă — berea fusese, de bună seamă, foarte bună, dar nu ostoise setea. Mama a vrut să-i aducă, dar m-am ridicat să fac eu serviciul acesta. Am luat un pahar din servanță, l-am privit în lumina becului, am trecut prin bucătărie. Mi-am pipăit buzunarul: bani erau, nu știu câți, se simțeau voluminoși. Am trecut în vestibul, mi-am luat paltonul și pălăria. Fularul l-am lăsat. Am coborât scările, am trecut prin grădina lui Ionașcu, apoi pe trotuarul de la Săndulescu. La Mazilu aștepta o birjă. Am trecut pe sub fereastra lui Titi Zottoviceanu, în casă era lumină puternică, se vedea pomul de Crăciun, încă întreg. Traversai pe la biserică și intrai în gară. Biletul l-am scos într-o secundă.

Și iată-mă de două ore călătorind. Pe bilet scrie C.F.R. și 400 de lei și un număr 4526 pe o parte, și Galați pe cealaltă. Așadar merg la Galați. Foarte bine. La Galați am mai fost odată, înainte de război. Leontescu, da, Leontescu, așa îl chema pe birtașul care mă găzduise și mă ospătase. O mai fi trăind?

E bine. Merg la Galați. În zori voi fi la Galați.

De ce trebuie să călătorească oamenii? De ce trebuie să fie spânzurați? Cine a compus *Dunărea albastră*? Cine este von Killinger? De ce Victor Dănescu povestea un fapt care-l impresionase atât? Toți suntem niște sadici. Ne îngrozesc ororile, dar nu întorcem capul. Chestia cu Modigliani mi-a plăcut.

Dar ce caut oare la Galați? Ce caut, pentru Dumnezeu, în orașul de la Dunăre pe care oamenii îl numesc Galați?

Domnule controlor, spuneți-mi, cât mai avem până la Galați? (Editura Informația, București, 1952.)

HENRY BATAILLE: *Tactica generală* (2 vol., 1 600 pp.) — Despre o problemă esențială a tuturor timpurilor: pacea sau războiul? H. Bataille tratează problemele războiului din toate punctele de vedere, după cum arată și titlurile celor șase părți: I. „Copiii și esența lor militară în războiul modern“ (despre jocurile copilăriei, despre energia pe care o consumă copiii jucându-se de-a războiul). Încercări de-a transforma jocul lor într-un război adevărat, observând pe bună dreptate că, până acum, energia lor practic inepuizabilă n-a fost folosită judicios în marile bătălii ale istoriei. II. „Cauzele războaielor“. III. „Trei războaie — o analiză subtilă a celor trei războaie mondiale“; (1914–1918; 1939–1945; și 1947–1963, „războiul rece“). IV. „Scene din războaie“ (7 tablouri selectiv din istoria universală, înfățișând războiul în toată splendoarea, bărbăția și rațiunea sa). V. „Va mai fi război?“ — opinii ale unor specialiști, ale unor șefi de state, ale filozofilor de pretutindeni. Convingerea autorului: nu va mai fi război! În acest capitol, excelent realizată pagina intitulată „Inscripție pe un obuz“. VI. „Războaiele vor părea“, după definițiile savanților, niște „încăierări ridicole și anormale“, sminteli colective cu cauze economice și morale perfect cunoscute, înlăturabile prin revoluția socială, prin asanarea morbidității publice la nivelul conducătorilor.

Dar oamenii nu renunță la război în vremea noastră, pentru că emoțiile și spectacolele lui, seducătoare pentru bărbați, n-au încă înlocuire. Religia o vom înlătura prin beția artei. Va trebui să fie umplut și golul lăsat de dispariția conflagrațiilor; prin mari serbări și jocuri care să reproducă luptele de altădată, cu gloanțe

oarbe, cu deplasări de tancuri, manevre navale și aeriene, urlete de sirenă și dislocări de populație. Jocurile, se preconizează, vor dura patru-cinci ani, de câteva ori într-un secol. Bărbații vor fi luați de la casele lor, purtați nopți întregi prin trenuri incomode, li se vor oferi prin târguri femei apetisante, dar bolnave, vor locui în gazdă și în grajduri, vor mărșălui prin arșiță și ninsoare viscolită, își vor exersa pe poligoane special amenajate pofta de distrugere, dărâmând edificii de carton, încendiind lanuri de material plastic și violând, cu măsură, câte o fată de treisprezece ani.

Se va veghea ca statele, colaborând în continuare, să facă imense cheltuieli și mari comenzi militare. Să se ajungă, printre altele, ca toți soldații să se plimbe cu avionul, ca întreaga trupă să bea dimineața cafea cu lapte. Din când în când, să explodeze câte o bombă adevărată, dar suficient de ușoară ca să nu facă multe victime în turma de oi, sortită din vreme să suporte consecințele atacului. Să se abuzeze de decorații, de prime stimulative, de concedii.

Din pricini obișnuite sau neprevăzute se vor produce și accidente. Vor muri poate zece-douăzeci de soldați, mai mult din neatenția lor sau din alte cauze. La cele trei milioane de combatanți, procentul nu trebuie să pară îngrijorător. Va fi, în schimb, un admirabil prilej pentru destituirea unor miniștri, pentru trimiterea în fața plutoanelor de execuție, cu gloanțe oarbe, a unor defecțiști, pentru dislocări de fonduri, îngrijorări, ediții speciale, întrevederi la înalt nivel, sinuciderea unui spion (decepcionat din dragoste) etc. O grijă deosebită va trebui să fie acordată organizării informațiilor. Agențiile de presă vor fi echipate cu utilaje care, prin exactitate și manevre rapide, vor permite alcătuirea de știri false, de declarații neadevărate; mersul operațiunilor va fi oglindit în așa fel, încât ambele tabere să aibă certitudinea că vor învinge și că adversarii sunt cel puțin măgari și rău-crescuți. În timpul conflagrației se vor publica memoriile marilor generali din trecut, se vor organiza expoziții cu pumnale, arcuri, mortiere, bombe cu hidrogen, cu taxă de intrare foarte scăzută. În piețe publice, la radio, la petreceri particulare se vor cânta marșuri. Pietonii vor circula pe străzi numai în condițiile prevăzute de legea stării de asediu, întotdeauna purtând în mână un steag.

Va fi, desigur, mult de făcut. Va fi foarte greu să se realizeze totul precis, militărește, considerând că trebuie asigurată îndeosebi frumusețea jocului. Va trebui să fie înlăturat diletantismul!

Și acum, închipuiți-vă mari bătălii navale care au ca scop îmbogățirea cunoștințelor, satisfacția ochiului, distracția și plăcerea! Închipuiți-vă largi desfășurări de forțe terestre în câmpii și defileuri, marșuri forțate prin păduri și peste lacuri! Și uniforme vii colorate, și chipiurile cu cozorocul lung și fundul roșu, pe care stau frunzele de stejar, și bogăția de cataramă, de fluturi aurii, de cordoane și curele încrucișându-se pe piept, pe umeri, pe spinare, pe pulpa piciorului, și mulțimea de bidoane, bidonașe, gamele, cutii de metal și cartușiere, zbătându-se alături de masca de gaze, foaia de protecție, aparatul de telefon. Și tesacul! Ah, tesacul bine ascuțit! Și buzunarele! La piept, buzunarele cu cărți poștale militare, cu suprafața cenușie, cu timbrul incrustat (se vor scrie numai cu creionul!). Surpriza nevestei să primească vești tocmai din Pirinei, în timp ce te credea undeva în Varșovia! (Dar n-ai primit scrisoarea dinainte, scrisă de la Monte Ceneri? Probabil a oprit-o cenzura italiană.) Și încă altele: plăcerea de a fi tratat cu bomboane de către căpitan, duminica, discuțiile pe teme sexuale, conferințe despre noblețea patriotismului și judecarea comportării unui trădător care a adormit citindu-l pe generalul Dufeuillet.

Jocuri ingenioase. Jocuri universale. Jocuri compensatorii. Închipuiți-vă legănări și dansuri infanteriste în deșertul abisian, pe care le urmăresc din avion regele Danemarcei și șeful guvernului din Paraguay! Închipuiți-vă coloane de tancuri străbătând într-un iureș nebun întreaga Italie, apoi Austria și Germania, ca să dea o luptă în Finlanda! Închipuiți-vă, în sfârșit, ce emoționantă va fi întâlnirea dintre plutonierul-major Dinu Arsenescu din Rm. Sărat cu brigadierul cu două stele Luis de Ramon Alba din Barcelona, cazarma nr. 2!

Și tot războiul însoțit de bună dispoziție, de solde bune, de vinuri alese, de doamne tinere de Crucea Roșie, de vânători.

Ce luminație! Ce fantezie, ce ținută!

Ideea expusă la început — folosirea în război a copiilor —, convertită în scopuri pașnice, apare simetric la sfârșit: copiii sunt cei care au făcut întotdeauna cel mai reușit război. N-au fost luați în serios, le-au lipsit posibilitățile materiale, maturitatea organizatoare, capabilă să prevadă și să realizeze. Să reedităm războiul cu nevinovăția jocului lor! Vom fi satisfăcuți. (Editura Nobilii militari, Paris, 1948.)

GIOVANNI RASSA-EX: *Ocheane* — Instrument relativ simplu, ocheanul este ca și viața: apropiere și depărtează. O a treia soluție ar fi să nu-l folosești. (Editura Sandro Botticelli, Milano, 1928.)

MARIO BERENY: *Puncte de vedere* — Povestirea unui pește despre strădaniile oamenilor curajoși de a cuceri mările. Povestirea unei rândunici despre cucerirea spațiului aerian de către om. Părerile unei ploșnițe despre rămânerea pe loc, seculară și rușinoasă, a medicinei interne. „Vom putea apăsa pe un buton spre a urca în Lună, dar n-o vom face din cauza migrenei; la poartă ne va aștepta elicopterul pentru o excursie în munți, dar vom rămâne acasă, reținuți de o constipație; televizorul ne va oferi o călătorie în craterele vulcanului Krakatau, dar imaginea va sări până în tavan din cauza unui sughiț fără remediu.“

În anexă, adăugată după cincisprezece ani de păstrare a cărții în manuscris, nota autorului că undeva, în Anglia, a fost inventată o mașină electronică de mare capacitate (circa 800 de persoane pe oră), pentru îmbunătățirea somatică a ființei umane, spre a fi la înălțimea tehnicii. (Editura Sempre, Viena, 1940.)

FELIX GALBA: *Maniera și manierismul*. Roman — Pe mai multe pagini se urmărește jocul plin de drăgălășenie al unui dictator sud-american cu liderul opoziției. Îl consultă, îl invită la ceremonii, îl primește în cercul intimilor săi, îi oferă cadouri și afaceri convenabile, îi înlesnește scoaterea unei turme de oi dintr-o zonă contaminată, îi aduce elogii publice și femei discrete, îi deschide ochii asupra pericolelor. Trebuind să dea poporului o constituție, dictatorul solicită liderului opozant participarea sa

la consultarea partidelor politice, îi propune conducerea guvernului, pe care liderul o primește cu multă plăcere. Calea jocului închizându-se în problemele politice, mulțumirea fiind reciprocă, cei doi bărbați de stat colaborează în alte domenii: călătoresc împreună în Europa, cultivă și frecventează societatea unor depravați pentru petreceri particulare, întrețin o casă cu jocuri de noroc în Azore, își numesc unul altuia prietenii cu vorbele cele mai înjosoare, cu porecle grotești și fac haz de împerecherile neprevăzute ale numelor.

Între două conferințe internaționale, dictatorul și opozantul se opresc pentru câteva ore din turneul lor politic, la casa lor din Azore, și fac o partidă de cărți. Înțelegerea lor deplină în toate chestiunile nu-i oprește să se certe aprig în privința meciului Juventus—Caltanissetta. Dictatorul are argumente convingătoare, printre care și gardă personală; liderul opoziției e mai puțin decis și, firește, singur. Dictatorul se folosește de bunăvoința gardienilor săi, îl leagă grabnic pe adversar, îl torturează și nu ezită să-l ucidă. Îndată după asasinat, dictatorul își pune în ordine notițele privind împrejurările morții partenerului său, în vederea redactării ulterioare a memoriilor.

Un indiscret transportă în Sud-America veștile: se produce îndată o puternică lovitură de stat, timp de câteva luni preiau pe rând puterea colonelul Perron, Massimo Teresi, apoi colonelul Perron urmat de Massimo Teresi, după care, în sfârșit, colonelul Perron și, în sfârșit, Massimo Teresi. O figură politică nouă apare în viața zbuciumată a țării. Este eminentul, dreptul, întotdeauna înțeleptul colonel Perron. După ani de zbucium și suferințe, națiunea este în drept să primească o constituție. Colonelul Perron n-are nici un interes să nu i-o dea.

Romanul se încheie cu convingerea că, îndată ce colonelul va găsi un lider al opoziției care să fie om de înțeles, îl va invita să mediteze împreună asupra treburilor țării, alegându-l ca tovarăș bun, cu care să călătorească și să petreacă în clipele de răgaz. Poporul va primi cartea de căpătâi a libertăților sale, redactată de amândoi în Azore, pe îndelete, cu chibzuință. (Editura A. Fayard, Paris, 1958.)

WALDNER ASIRIA: *Micul chestionar* — Romanul are trei părți: la început se pun, unele sub altele, întrebările. În partea a doua, întrebările sunt orânduite marginal. Cea de-a treia parte cuprinde noi întrebări. Întreaga carte se încheie cu un răspuns. (Editura Ganimed, Salzburg, 1946.)

JEAN CASINO: *Tratat elementar despre somn* — Capitole: „Somn de copil“, „Somn fără vise“, „Somn de om prost“, „Somn de șef lucid și conștient de sarcinile sale“, „Somn de bărbat cu insomnii“, „Somn de somon“, „Somn de târgoveț“, „Somn de pompier“, „Somn de somnoterapeut“, „Somn de notar“, „Somn de veci“, „Somn cu vise“, „Somn cu vase“, „Somn de profesionist“, „Somn de august“, „Somn de geniu“, „Somn detracat“, „Somn de pasăre“, „Somn în lună“, „Somn de după-amiază“, „Somn în iarbă“. Învățăminte, soluții, perspective. (Editura Phenobarbital, Berna, 1958.)

MARINO PORTARI: *Inchiziția caută inhibiția*. Roman polițist — „Reușit, antrenant, spiritual“ (Louis Maginot). (Editura Coasta de fildeș, Cairo, 1936.)

OSKAR OUBRADOUX: *Femeia de bravură și nevestele* — „Se face o netă diferențiere între unele și altele“ scrie în cronică dedicată lucrării Franz von Lübeck, în *Die Monat*, 15 sept. 1962.

LOUIS RANG: *Carte de adevăruri* — „Sunt colecționate și expuse câteva sute de observații morale. Multe nu prezintă vreun interes. Sunt mult prea multe adevăruri și lumea contemporană a început să nu le mai suporte. Analizând mișcarea pe care o face un individ care se bărbierește în fața oglinzii, autorul a identificat peste trei sute de adevăruri zdrobitoare. Colecția conține însă și multe observații interesante. Printre altele: „Am să-ți spun în față două adevăruri care te vor tulbura: 1) istoria nu mai lasă nici o îndoială că a existat, într-adevăr, o cămașă a lui Cristos, 2) felul cum ți-ai pus supa în farfurie, cum ai lăsat pe marginea mesei cartea abia răsfoită, acum gata să cadă,

tresărirea ta când ai ridicat umărul, ca și cum o albină ți-ar fi înțepat cotul, încrederea cu care ai citat pe Hugo von Hoffmannstahl, apoi o oarecare ironie a doamnei Pepsi, soția avocatului, primită și cu prudență, dar și cu haz, faptul că tocmai intrase pe ușă Viktor, și ai evitat să întrebi unde hoinărise până la ora aceea, și atingerea, pe sub masă, a piciorului tău de cel al doamnei Pepsi, și observația mea după care doamna Pepsi are un vag strabism, deși este soția avocatului, în sfârșit o ezitare, și încă una, și înspăimântătoarea repetare a urlutului vântului în ferestre, iarna fiind abia la început, și aprigă, cu vârtejuri aproape zilnice și cu viscole, după cum și replica aceea colosală a lui Viktor, îndeajuns de inteligent ca să nu amintească motivul ieșirii lui în oraș, că undeva se află un viciu de formă, expresie juridică trecută neobservată de soția avocatului, fără să mai vorbim despre pericolele de care se vorbea în jurul mesei, adică de o recrudescență a gripei spaniole lovind pe mulți cardiaci din oraș și nu fără legătură cu strănutul tău de adineauri, care a săltat-o pe doamna Pepsi de pe scaun, datorită nu atât zgomoțului neașteptat, și acela destul de violent, cât mai cu seamă faptului că îi prinseseși genunchiul între genunchii tăi, pe sub masa nu tocmai îngustă, dar pe care se aflau cafelele și o compotieră, și o fructieră cu două mere, dintre care am și ales îndată unul, și, în sfârșit, înverșunarea domnului Pepsi care nu admitea politica Angliei față de încercările de izolare a Rhodesiei — toate acestea, căroră câte altele li s-ar putea adăuga, te recomandă, scumpe prietene, în așa măsură drept un element remarcabil, că, dacă acea cămașă a lui Cristos, confirmată de istorie, ar exista încă pe undeva, tu ai fi singurul în stare să i-o furi și să apari apoi în ochii oamenilor superb, albastru și nevinovat.“

MASSIMO CELENTER: *Ai început să nu mă mai ascuți*. Povestire — În ceea ce mă privește, știi foarte bine, am suferit întotdeauna de maladia nestatorniciei, astfel că atunci când mi-ai spus: îți dau cheia apartamentului meu, cu precizarea că pot oricând să urc spre a-mi aduna gândurile, am simțit îndată cum mă învâluie o flacără albă, usturătoare ca urzica, te-am privit

violent, m-am retras mai întâi în fumul unei țigări grabnic aprinse, am învățat resortul acelei jucării verzi până ce i-am rupt arcul, apoi am ieșit fără alte explicații, trăgând ca pe un cadavru docil paltonul pe scările slab luminate. Am coborât în noaptea vastă, am întârziat o clipă spre a-mi regăsi orbita, am făcut pipi pe primul stâlp întâlnit, o nuia ieșită din gardul învecinat a dat muguri în palma mea, dar am lăsat-o singură să înfrunzească, am grăbit pasul, abandonându-mă gândurilor de mai înainte: primăvara, în realitate, nu sosise.

Dacă analizez bine, gândurile de mai înainte nu fuseseră gânduri, lucrasem ca de obicei multe ore și funcționasem bine în preajma roților, angrenajelor și bielor, nici una nu-mi zdrobise, ca odinioară, mâna: uzina e uneori bună cu mine. Uruitul uniform, trepidația însinuându-se în tălpi, precizia indicatoarelor îmi chemaseră prezența în sala de jos, la turbine. Nu știu și nu înțeleg, și n-aș putea niciodată explica, de ce îmi place acel ghioc uriaș de metal ce-mi evocă Scala Reggia de la Vatican, în care se înșurubează și se învârtesc neprecaut mașinile. Coborâsem treptele în spirală, așa cum am coborât mai apoi de la tine, l-am dojenit pe Robert pentru neglijența lui de azi-dimineață — bun tehnician, câteodată fantezist —, l-am trimis sus să completeze fișa și să explice singur, pe hârtie, căderea de tensiune pentru care nu întârziaseră reproșurile unei fabrici de pește sărat și, mai ales, ale unei bucătărese, cu unica dorință de a rămâne singur în mijlocul mașinilor și de a primi, în lipsa oricărui sentiment, vibrația în carne și epidermă a măcinării reci, neobosite. Turbinele, marile roți șlefuite m-au întâmpinat ostile, provocatoare, uniforma lor rotire mi s-a părut obraznică — o fierbere zadarnică în sine, năzuind la replică și înfruntare. Mi-am permis să zâmbesc și să răspund, cavalereste, printr-un salut cu mâna: turbinele 3 și 7, și poate și celelalte, nu știu, n-am văzut, au țiuuit scurt, ironic.

Tu n-ai de unde să știi, ți-am povestit prea puțin despre îndeletnicirile mele diurne, despre îndatoririle mele profesionale înscrise în regulament — dialogul meu cu mașinile a început cu mulți ani în urmă, s-a legat între noi o prietenie strânsă, continuăm de mult o discuție intraductibilă în vreo limbă pământescă. Dar să nu divaghez: e fapt sigur că ne urmăream

reciproc de când lumea, mișcările îndeosebi, ezitățile, îndoielile, nervozitatea sau buna dispoziție, în asemenea măsură încât frământarea sau mai bine spus ostilitatea de acum era de nesupportat. Își putuseră permite chestii d-astea cu alde Robert, mi-am zis, el e tehnician, obișnuit cu umilințele; cu mine nu trebuie să se poarte altfel decât le-am învățat. Am să vă cumințesc neîntârziat, am strigat, desprinzând din cui biciul cu sfârc de mătase, pregătit anume pentru neînțelegerile noastre. Deci nu Robert fusese vinovatul, mi-am zis, căderea de curent care scosese din minți pe cei ce urmăreau la televizor meciul cu Spania și, mai ales, pe bucătăreasă nu fusese decât semnul nesupunerii lor. M-am repezit la prima turbină, furios și de neîmbălzit. Am șfichiuit o dată, de două ori, prin aer. Când a fost să aplic pregătita, cumplita mea lovitură roții care rânjea, biciul mi-a fost smuls din mână de o putere nemaipomenită și, într-o clipă, l-am văzut destrămându-se în aer. Am înjurat, de bună seamă, și altă dată mai înjurasem în asemenea împrejurări, am simțit cum mi se oprește inima de ură și de rușine. Am vrut să mă reped cu pumnii în roțile care își agitau nerușinate brațele și-mi trimiteau în față, provocator, respirația lor spurcată. Am vrut să plâng, mi-a fost ciudă că de această dată ura mea nu se putea pronunța categoric, pedepsitor. În acel moment însă...

Sentimentul tău, nu ezit să recunosc, a fost nobil și distins, într-adevăr, în apartamentul acela, în fotoliul știut mă simt întotdeauna mai liniștit decât oriunde, mi-ai oferit cheia, înțelegând sau intuind numai nevoia de a-mi pune în ordine gândurile, cele pe care mi le interzic ore în șir profesiunea și regulamentul, dar îți răspund că ai pronunțat cuvintele într-un fel ciudat, propunându-mi de fapt să-ți cedez marile lacuri italiene și văile umbroase ale Tirolului, să uit istoria cu Valentina — care nu-și mai amintește cine am fost și ce am vrut — și vânătoarea de capre negre, apoi istoriile celelalte, să renunț a-mi mai răscoli copilăria cu toate întâmplările pe care, după ce ți le-am povestit de atâtea ori, le cunoști pe de rost.

Mi-ai plimbat îndelung degetele pe obraz, cuminte, liniștitor, mai curând prietenește decât ca între doi oameni care se iubesc, însă eu simțisem mai înainte în epidermă, în auz, răzvrătirea

roților și smulgerea din mână a biciului de stăpân, astfel că sentimentele ce foșneau în inimă au împrumutat de la început culoarea amară a înfruntării; propunerea de a primi cheia a adâncit vertiginos această alunecare, mi-am aprins o țigară și apoi, îți amintești mai bine decât mine, am ieșit, am coborât pe scări, măturând treptele cu paltonul târât de gaică, și am alergat să redescopăr poteca, sau trotuarul, sau, cum îmi place să-i spun, orbita mea de om nestatornic, bolnav de neoprire, de mișcare, de necunoscut. Că am făcut la gard și acel lucru rușinos nu e vina mea, era un experiment prin care urmăream să-mi dovedesc liberul-arbitru. Voiseși, ideea nu era nouă, să mă reconfortezi, să mă convingi că trebuie să mă așez în fotoliu, să sorb cafeaua, să trec ușor dintr-o mișcare a inimii în alta, să aștern uitarea peste cele întâmplare, prejudecată a tuturor femeilor când ne văd preocupați. Dar am dat mai întâi pe gât paharul cu coniac tare, foarte bun, abia am gustat cafeaua, aroma ei s-a risipit repede în încăperea și ți-am vorbit așa, ca din senin, despre dorința mea de a simți cândva sub tălpi tremurătorul pământ al Greciei, tu m-ai invitat să răsfoiesc albumul cu ilustrate, cu speranța că lumea de care aveam trebuință își va deschide porțile în nu știu care imagine...

O asemenea ură și neputință mă îndemneau să-mi înfig pumnii în platoșa turbinelor, ele continuau să mestece odată cu sclipirile aceeși tembelă, ironică provocare; o fulgerare a instinctului de supraviețuire m-a oprit din atac. În acel moment am fost surprins de un lucru neobișnuit, despre care ți-aș vorbi îndată, dacă nu mi-ar fi teamă că vei zâmbi (la asemenea relatări, oamenii cumiți, ca tine și ca Robert, zâmbesc, ca atunci când același Robert te-a condus acasă), în fine, aș fi acum foarte sincer, dacă aș mai sta în fotoliul acela din care am sărit, iar cele de mai înainte n-ar fi fost între noi doi —, țigara, coborârea pe trepte, fuga, ramul care înverzea în palmă.

Aș fi vrut să-mi adun puterile jignite, să desprind dintre ele o rangă, pe care să o reped în angrenaje. Tocmai mă pregăteam să fac asta, când asupra turbinelor, din unghiurile înalte unde se află punțile, au năvălit, în cete dese, trupuri înaripate, cu

zbârnâit melodios, ființe imprudente, albe și diafane, cu elitre de pergamoid: erau îngerii! Îngerii pe care-i mai întâlnisem cândva la hidrocentrala de pe Iff, pe când îmi pregăteam diploma, căroro bunul profesor Herriot încercase să le măsoare grosimea gleznei cu șublerul. S-au repezit de sus, zburând scurt, pieziș, asupra mașinilor, cu intenția vădită de a le opri. Se năpusteau cu întreaga lor ființă în spițele și biețele angrenajelor, le înfruntau tăioasa, necruțătoarea învârtire, își înfingeau brațele în metalul compact. Dar mașinile erau mai puternice, îndată am auzit trosnetul oaselor subțiri în cuțitele grosolane, plesnetul paletelor peste aripile tremurânde, bufniturile trupurilor sfârtecate de ferăstraie nevăzute, care cădeau pe ciment. Îngerii nu dădeau semne de spaimă. Ca un pârâu care saltă pe o lespede, fuiorul de trupuri se arunca orb înainte, spulberându-se îndată la nivelul roților, într-un hârșăit care părea că devine o muzică în surdina. E foarte probabil ca o muzică adevărată să se fi auzit, de vreme ce câțiva îngeri țineau în mâini lungi trompete de alamă, în care suflau cu obraji umflați, și nu le puteam auzi bine din cauza scrâșnetului și împotrivirii uruitoare a agregatelor răspunzând asaltului. Spectacolul era oribil și totodată sublim, te rog să mă înțelegi, era pentru prima oară când cunoșteam de aproape intransigența mașinilor, cea care îi provocase lui Robert căderea de tensiune, iar mie îmi smulsese biciul din mână. Știam din cărți că la începuturile mașinismului muncitorii intraseră în conflict cu războaiele de țesut, dar ignorasem motivele. Trăgeam acum concluzia că este indicat să nu subestimezi niciodată integritatea, voința și poate năzuințele mașinilor și, în realitate, sunt convins că viața lor nu este nicidecum ușoară, iar sentimentele nu le sunt cruțate de întâmplările zilnice, să ne gândim numai la învârtiturile de mii de turații pe minut pe care sunt obligate prin regulament să le desfășoare cu maximă rigoare, apoi la energiile fantastice pe care sunt constrânse să le dezvolte, la faptul că, prinse în șuruburi și legate între ele prin axe de transmisie, nu pot avea, cu toată atitudinea lor superbă, nici cea mai mică posibilitate de a-și exprima libertatea, așa cum o ai tu, care m-ai întâmpinat la ușă, adineauri, și mi-ai cuprins grumazul și te-ai lipit, după pofta inimii, la pieptul meu. Mașina, îmi spuneam pe când roțile

continuau să mestece trupurile imprudente ale acelor nefericiți îngeri, iată mașina refuză să se resemneze, și-mi scot pălăria pentru asta, cu atât mai mult eu, care te strânsesem în brațe și te ascultam liniștit, n-am dreptul să mă resemnez, să rămân locului, să mă închid în nemișcare; mi-ai oferit liniștea și împăcarea, oprirea gândului pe spirala unde îl surprinsese întâlnirea noastră. Nu mi-a plăcut, pentru că aveam încă proaspătă în minte imaginea spulberării biciului și a înverșunatei încleștări, din sala turbinelor, dintre îngeri și mașini, și am gândit cât se poate de corect că tu încetaseși să urmărești lucrurile și acționai supus, în timp ce eu aș fi așteptat de la tine ceva mai mult.

Firește, mașinile au față de tine o forță de câteva mii de ori mai mare. Șuvoiul zburător își frângea avântul îndată ce intra în spetezele și moriștile roților, lupta era inegală, de asta mi-am dat seama din momentul în care pe ciment, în rigolele sălii, sângele îngerilor, alb și păstos, începuse să urce de-o palmă, astfel că năvala lor de sus, dinspre puntea superioară, din dreptul mufei de eșapament, îmi părea tot mai zadarnică. Cum turația totuși scădea treptat, amenințând iarăși cu situația neplăcută de a primi reclamații de la furnizori, mai ales de la bucătăreasă, alergai la tabloul de intervenție, decuplai principala, conectai cât se poate de repede turbinele suplimentare, fără a mai gândi că astfel spoream puterea criminală a roților ce-mi fuseseră mie însumi vrăjmașe cu puține minute înainte. Îți închipui că acolo, la uzină, nu pot acționa decât după prevederile regulamentului, exercițiile îndelungate, începute încă din școală, nu sunt decât un cod de soluții de mult date, încă de pe când inventatorul a învățat la manivelă prima roată, și ea s-a supus, s-a învățat. Ultimele roiuri îngerești au ezitat în fața forței, s-au înălțat spre tavan, apoi s-au scurs prin ungherul de unde veniseră. Pentru îngeri, fuga nu e niciodată rușinoasă.

Muzicile au încetat. Turbinele au continuat să sforăie. Am alergat pe trepte spre biroul unde Robert probabil terminase de scris raportul. Respirația îmi era tăiată de nouitatea pe care voiam să i-o împărtășesc neîntârziat. Îi aduceam iertarea pentru accidentul de azi-dimineață, fusese pe nedrept bruftuluit, acum totul se explica cum nu se poate mai bine. Robert plecase. Am

luat din cuier paltonul și am ieșit. M-am îndreptat spre casa ta, cu sentimentul că întreg orașul încremenise, că în casele pe care le lăsam în urmă din goana automobilului ești singura ființă vie, liberă, neprevăzută. Trebuia să afli totul, așteptam de la tine o dezmințire: nu e nimic adevărat, și s-a părut, ești foarte obosit, de la o vreme neglijezi să mănânci la prânz, ești preocupat exclusiv de calcule și astenia îți produce o slăbire a vederii; pe undeva voiam să fie așa, dar după ce m-ai așezat în fotoliu, mi-ai pus în față acel pahar cu coniac, foarte bun, mi-ai încredințat jucăria verde ca să-i întorc mecanismul până la ruperea arcului —, ai remarcat că pantofii îmi sunt năclăiți de sângele alb al îngerilor. Amintirea masacrului căruia îi fusesem martor m-a îngrozit. Am aprins o țigară, am smuls paltonul de gaică și am coborât pe scări în stradă. Asta înseamnă că tu și ceilalți, și încă mulți alții știați foarte bine despre ce e vorba, nici nu vă așteptați la altceva, cunoșteți de mult întregul mecanism, toată superba escrocherie pe care eu o întâlnisem din întâmplare. Robert însuși o știa, așa se explică de ce terminase atât de repede raportul și plecase liniștit acasă.

Mașinile, îngerii, toate bazaconiile văzute și nevăzute conviețuiesc de când lumea cu plăcere și, uneori, se semnalează certuri și împăcări emoționante, nu trebuie să-ți faci sânge rău pentru asta, îmi spui, pe când dau pe gât paharul cu coniac lăsat pe jumătate și întorc arcul rupt al jucăriei verzi, toate sunt știute dinainte, de când planeta s-a învățat pentru prima dată, stămită vioi la manivelă. Da, firește, îți răspund, dar vezi, eu n-am știut, n-am bănuțit, m-am așteptat la altceva, m-am pregătit într-alt fel și, înțelegând pe dos lucrurile, mi-a făcut impresia că ai început să nu mă mai ascuți.

MODEST ROBINSON: *Panta Rhei*. Triptic

I. ANDANTE

Războiul continua cu furie. Se vorbea despre un atac masiv pe frontul de vest. Aliații făcuseră oarecare progrese acolo și asta ne mai mângâia de multele suferințe îndurate, îndeosebi

de lipsa alimentelor. Unii dintre noi respirau încă greu, mai ales noaptea, urmare a atacului cu gaze de la Anapoli. Se lucrase fără cap, arma toxică avusese doar un efect psihologic. Victime prin împuşcare, şi de o parte, şi de alta. Aveam în faţă Balcanii, uriaşi, întortocheaţi, cu frunţile întunecate. Din cerul fumuriu cădea mereu o ploaie lungă şi pătrunzătoare. Lui Philippe, comandamentul francez îi refuzase înapoierea în ţară: asta îl scotea din sărite de cinci ori pe zi, când nu te mai înţelegeai cu el, când înjura şi se considera persecutat. Spunea că Flaubert a fost unul dintre cei mai înţelepţi strategii din întreaga istorie a Franţei. Asta era o exagerare, deşi ştiam bine că se referă la poziţia lui artistică, la indiferenţa suverană faţă de contemporani. Nu se amesteca nici în jocul de cărţi din adăposturi, nici nu participa la serile memorabile în care se spuneau anecdote soldăţeşti. Îşi lua pelerina pe umeri, îşi pipăia pistolul — un Beretta scurt şi nichelat — şi ieşea. Se întorcea târziu, vână la chip, îngheţat, ud până la obiele. Odată ne-a povestit că a ajuns chiar în satul Nereda, unde a zărit căştile primelor linii duşmane şi a admirat zborul în ceaţă al trasoarelor. Cred că nimeni nu l-a crezut, cu toate că imposibil nu e. Oricum, Philippe e un om cumsecade, nimeni n-a avut niciodată de suferit din cauza lui, ba necazurile toate au venit, cu exactitate de ceas, de la caporal. Comandamentul ar fi trebuit să ştie de ce se tot frământă el să plece acasă. Nici unul dintre noi n-avea habar de asta şi, de fapt, nici nu ne interesa. Aveam atâtea de făcut! Chiar şi când ne plictiseam, o făceam foarte interesant.

*
* *

A doua oară l-am auzit că-l va împuşca pe caporal dacă îi va mai cotrobăi în cufăr. Asta m-a contrariat, pentru că, oricât de nenorocit ar fi caporalul, de-astea, sunt convins, nu face. Era însă prea scandalizat şi, când a intrat gâfâind în adăpost şi mi-a spus că ia pelerina din cuier, caporalul şi-a făcut de lucru pe aproape, fluierând ostentativ. Casa e nelocuită, caporalul stă într-o boxă la etajul I şi până la camera lui Philippe trebuise

să treacă prin culoarul destul de lung de deasupra, să coboare treptele scării de serviciu, să parcurgă holul cu luminator. Marcel era plecat să afle o cameră mai bună prin satul părăsit. Ce căutate, într-adevăr, caporalul acolo? Obiceiul lui era, pe cât îmi dau seama, să urce, bălăbănindu-şi picioarele, spre a se trânti îmbrăcat în patul cu două saltele. Şi apoi, lucrurile răvăşite. L-am întrebat pe Philippe dacă cufărul era închis şi mi-a răspuns că nu mai ştia, dar că e sigur că nenorocitul de caporal scotocise în el. L-am întrebat pe Philippe dacă îi lipseşte ceva, însă n-a ştiut ce să răspundă. La întrebarea dacă avea niscaiva valori în cufăr, a ridicat din umeri şi a vrut să schimbe vorba. Am insistat. Mi-a aruncat o privire aspră: „Prostii! Ce poate avea de valoare un soldat nefericit ca mine?”

Philippe ştia să-şi ascundă foarte bine inventarul personal. Acum, când fiecare din detaşament stătea comod în casele pustii ale satului, era firesc să-şi fi aşezat briciul de bărbierit pe o grindă înaltă, iar peria de haine — o piesă extrem de uzată — lângă oglinjoară, în spatele ferestrei, pe o etajeră. Alte câteva mărunţişuri îşi găsiseră adăpost sub pat, în noptieră, pe raftul în care se aflau câteva cărţi greceşti, cu litere imposibile. Toate erau ferite de prima vedere, aşezate în ordine. Unele erau atât de bine tănuite — de pildă, albumul cu fotografii —, încât soldaţii îi găseau obiectele prin tranşee, prin şuri.

*
* *

Nu eram prea ordonat, mi-a povestit într-o zi Philippe, pe când, enervaţi că nu mai soseşte careta cu cina, stăteam pe marginea unui şanţ, în spatele bateriilor de artilerie care trăgeau de două ore în nişte poziţii de mult pustii. Nu eram prea ordonat şi asta îl enerva grozav pe patronul magazinului. Dacă îmi afla haina aruncată sub teighea, așa cum o lăsasem când schimbasem halatul, mai trecea cu vederea. Dar se înfură aprig ori de câte ori găsea pantofii în mijlocul prăvăliei. Prima mişcare era să se aplece şi să-mi trimită obiectele în cap. Mai târziu, la şcoala

profesională, continuând să n-am grijă de ale mele, am pățit-o rău. Pedagogul, un fost seminarist, găsimu-mi lucrurile în neorânduială pe pat (le uitasem așa, în intenția de a le aranja, dar sunase adunarea), mi le-a confiscat, iar pe mine m-a trimis la curățatul cartofilor. Tocmai când credeam că totul s-a liniștit, pedagogul a venit în bucătărie, pe la spate, a urmărit ce fac și, neplăcându-i nu știu ce, m-a lovit strașnic după ceafă. Am văzut un stol de porumbei înflăcărați luându-și zborul. Am stat două zile în infirmerie, aiurând, după cum mi s-a spus.

De atunci — a continuat Philippe — am o grijă exagerată de toate lucrurile mele. Lecția primită s-a răsturnat în mine într-un chip ciudat. Nu pot renunța la anumite obiecte pe care le-am folosit și le-am îngrijit atâția ani. Port cu mine în campanie, și poate am să trec și Balcanii cu ele, bricege vechi și chei care nicăieri nu se mai potrivesc, șuruburi și lumânări, perii vechi, lanțșoare, casete, un aparat diascop, ambalaje. Le prețuiesc pentru că mi-au fost de folos, alături de bocancii mei din vremea când eram geolog, de cuțitul pentru desfăcut conserve. Dacă bestia de caporal va reuși să-mi ia un singur lucru, nu știu de ce sunt în stare...

*
* *

Nicolas mi-a spus că Philippe e un caraghios. Nu păstrează numai lucrurile despre care mi-a vorbit. El poartă întotdeauna asupra lui, ca pe un obiect de preț, o mică ruletă metalică pentru măsurători meșteșugărești. O ține ascunsă și se poartă cu ea de parcă ar fi sfințită.

*
* *

Minune! Adevărată minune cum de am putut scăpa din bombardamentul de azi-dimineață. Ne-au pisat trei ore de credeai că pământul, răscolit la fiecare pas, are să înceapă să urle. Philippe a trecut prin pulpanele Morții. Prinzându-l obuzele într-o

vâlcea, a căutat să alerge dracu' știe încotro. Exploziile l-au dat jos de două ori. Una l-a îngropat, abia de-a putut să-și tragă piciorul din bolovani. N-a avut decât mici contuzii, dar spaima l-a înnebunit. Vorbea repede, cam dezlânat, povestea de mai multe ori același lucru. Făcea gesturi exagerat de largi, pe care nu i le mai cunoscusem. Zicea că n-a avut nici o clipă speranța că se va mai întoarce acasă, mai ales după ce Simon a căzut cu gâtul însângerat.

Acum fumează liniștit pe prispă și n-are de gând să intre. Pentru că promisese să joace și el cărți de îndată ce destinul îi va da un semn de ceva noroc, și i-l dăduse, ar fi putut să intre, să joace. Stă lungit pe prispă, fumează și ține strâns în mână ruleta.

II. ALLEGRETTO

Toți, dar absolut toți, până și nătărăul de Gaston, știm ce avem de făcut. De altfel și alte comisariate de poliție au primit la timp indicații. El poate să ne scape, totul e să-i capturăm ruleta. Ruleta e de aur și, când are de măsurat ceva, măsoară lungimi de aur. Cândva, pe frontul din Balcani, exploziile obuzelor urcau pe cer baloane de aur. Individul trebuie încolțit cu câini de poliție, atenți, cu mirosul aurului în nări. Această doamnă întreabă dacă avem sfeșnice de aur. I-am spus adevărul. Toți suntem lămuriiți, până și idiotul de Gaston, cum să-i desfacem mâna, în cazul că se opune, ca să i-o luăm. Individul nu e periculos, apărarea lui nu poate fi violentă. Semnalmente: neglijent cu obiectele lui, le lasă peste tot, o dată le-a lăsat pe pătura patului, pedagogul l-a trimis la cartofi. Alte particularități: are grijă excesivă de obiectele sale.

*
* *

E cel mai firesc lucru să porți asupra ta o ruletă. În lume sunt multe de măsurat și, vorba lui François, ai avantajul că măsoară nu numai lungimi, dar și lățimi. Bună glumă!

În vis, ruleta era de aur. Bine ar fi să fie aievea de aur, dar nefericita e din metal oarecare, însă nu e urâtă și țin la ea cu

un sentiment, aş zice, de mici dimensiuni, ca să mă păstrez în domeniul metrologiei. O mică manie de fost meşteşugar. Aş vrea să asigur pe toată lumea că nu e nimic patologic în afecţiunea asta. Ceva este adevărat în visul de ieri. Sunt pe lume oameni care vor să pună mâna pe ea, ca şi cum ar fi din metal nobil. Vor s-o studieze. Sau vor s-o aibă. E foarte ridicol, dar e adevărat. Sunt poate chiar şi poliţişti care-i țin urma, ca acolo. Şi câini-lup. De când sunt contabil la serviciul ăsta anost, nu mi-a fost atâta greaţă. Frică înseamnă greaţă, spunea o carte de vise.

*
* *

— Trei civili se sfătuiesc cum să-l încolţească — spunea ieri soţia frizerului. Nu dă semne de nebunie, râde şi mănâncă omeneşte, ca fiecare dintre noi. Atunci? Ce au cu omul? Când porţi pălărie verde sau pantofi cu toc nu se supără nimeni. Atunci de ce se sfătuiesc să-l încolţească pentru că are în buzunar o ruletă? Nu înţeleg.

*
* *

Ascultăm muzică frumoasă: Louis Armstrong şi Ella Fitzgerald într-un dialog extrem de spiritual. Nedda nu s-a întors încă. Probabil că s-a întâmplat ceva. Poate că n-au pus mâna pe Philippe. Ascultăm muzică frumoasă, dar asta ca să ne treacă vremea. De fapt suntem o asociaţie activă, hotărâtă să dobândească prin orice mijloace ruleta. Şi o vom dobândi. Caraghiosul acela de Philippe n-are trebuinţă de ea. În timpul primului război mondial a făcut frontul însoţit neîncetat de ruleta lui. De bună seamă, caraghioslăcul a început din momentul în care onoratul Philippe a fost debarcat la... Anapoli. Nici că se putea ceva mai ridicol. Ruleta *ne trebuie*. Suntem o asociaţie umanitară şi în mâna noastră un asemenea instrument are o valoare însoţită. Utilizarea individuală e împotriva interesului societăţii.

De cinci minute ascultăm colosala formaţie „The Seattles“. Ai noştri s-au întors din acţiune cu mâinile goale. Philippe călătoreşte. Nu i-au dat încă de urmă. Muzica, în condiţiile astea, e plicticoasă.

*
* *

Într-adevăr, e o localitate pitorească. Varennes e însă de preferat. Nu vă sfătuiesc să coborâţi. De altfel, dincolo aveţi avantajul de a descinde într-o gară mai mare. Aveţi bagaje? Sunt trăsuri, desigur. Întotdeauna călătoriţi singur? Îmi face impresia sau aveţi în mână o ruletă? Ziarele din ultima vreme scriu despre importanţa ruletei în viaţa modernă. Arătaţi-mi-o, vă rog. E o piesă frumoasă. Vă place Armstrong?

*
* *

Oamenii s-au tâmpit, asta e sigur. După ce se miră că mă numesc ca şi marele părinte al macedonenilor, îmi cer ruleta să vadă şi să pipăie, şi vor să o reţină. Temerile mele din visul acela stupid se adevăresc. Sunt într-adevăr oameni care o văd de aur, raritate tehnică pentru care merită să asuzi. Ce să înţeleg din toate astea? Pentru mine acest obiect are valoare pentru că este al meu, mi-a fost de folos, m-am ataşat de el în momente unice şi mi-e drag. Dar pentru un altul e un obiect de nimic. Dar rişti să te aresteze poliţia pentru un furt banal ca acesta? Societatea, înainte de război, se dezinteresa de ce face omul în viaţa lui particulară. Acum, dracu' să-i ia pe oameni, vor să aibă o evidenţă clară a tuturor lucrurilor. Oricum, am ştiut să-l pun la punct şi, dacă se obrăznicea, îl puteam şi plesni. Probabil că şi-a dat seama că-l pot culca dintr-o lovitură.

După ce au intrat în Abisinia, italienii s-au oprit o clipă să se dezmeticească, să-şi explice dacă au făcut bine sau rău, dacă vor continua lupta. Prea pare ridicol să foloseşti tancurile, avioanele, împotriva unor negri înarmaţi doar cu arcuri. În răgazul acestui moment de chibzuinţă şi-au dat seama că ar fi fost foarte

bine să aibă ruleta lui Philippe. Așa se explică ordinul Duceului de a i se captura obiectul. Lupta cunoscu noi episoade eroice.

III. ALLEGRO MOLTO VIVACE

Un zvon nenorocit: va fi iarăși război. Philippe a fost mobilizat, deocamdată, pe loc. Radames, maiorul batalionului, i-a cerut să-i dea ruleta. I-a explicat cum în 1925, ca urmare a unei afaceri, s-a îmbogățit. Era firesc să-și continue activitatea, dar criza care se anunța l-a constrâns să intre în armată. Maior înseamnă ceva mai mult decât caporal, nu? Philippe l-a implorat să nu-l rețină de la treburile lui obișnuite în oraș, contra unui cadou. Maiorul cerea, de fiecare dată când se reîntâlneau, ruleta.

*
* *

Mi-a povestit în de-amănunt viața lui de civil. Amuzant e că, timp de mulți ani, n-a putut să facă mai nimic pozitiv. Când s-a înapoiat în orașul lui, demobilizat din primul război, nevasta părăsise căminul împreună cu copilul și cu cele mai prețioase lucruri. Serviciul îi fusese ocupat. Și-a găsit cu greu un post de contabil la o întreprindere anonimă. L-au urmărit pentru nenorocita aia de ruletă. A făcut tot ce i-a stat în putință ca să schimbe orașul. Detectivi particulari, agenți de poliție, diferiți necunoscuți, dintre care a identificat un slujbaş al Vaticanului, un prinț rus expatriat și un italian l-au urmărit, l-au atacat. S-a apărat prin mulțime de șiretlicuri, adeseori cu tăria pumnului. A devenit o țintă a injuriilor, un dușman public. Acum, crede, l-au mobilizat pentru a-i lua ruleta și, nu mai e nici o îndoială, i-o vor lua.

*
* *

După debarcarea în Sicilia, batalionul lui Philippe a intrat îndată în acțiune. Fugit încă din iunie 1940, în Maroc, după dezastrul țării, el a fost printre primii parașutiști aruncați în delta

Padului. A intrat în legătură cu grupurile de partizani. A reușit să scape dintr-o ambuscadă a fasciștilor, care apărau un depozit.

*
* *

Gaston mi-a spus că ieri a avut o ieșire cu totul nepermisă. A urlat ca scos din minți că ruleta n-are nici o semnificație, că nu reprezintă pentru nimeni nimic, nici măcar pentru el, sărmanul, că să-i ia dracu' pe toți dușmanii, după părerea lui trecând de o jumătate de mie. Gaston spune că omul, cu toate ciudățeniile lui, e cinstit, dar în același timp suferă de o mare naivitate. În lume sunt mii de oameni care îi jinduiesc ruleta, cu zeci de mii mai mulți decât își închipuie Philippe. Azi a fost ceva mai liniștit — spunea Gaston — și a fumat mai puțin. Nu vrea să joace cărți cu ceilalți, abia așteaptă să-l scăpăm din vedere, să-și ia pelerina și să iasă din adăpost. Să fiu în locul maiorului, i-aș da drumul acasă. Renato mi-a spus să nu ne mire dacă, liberat, ar refuza să plece acasă.

*
* *

Nu cred că poveștile lui Perrichon sunt adevărate. El susține că agenți militari îi țin urma. Comandamentul suprem trimite mesaje cifrate. Se zice că un șef de partizani l-ar fi convins să-i încredințeze obiectul. Flota a 7-a americană are misiunea să debarce rapid spre a-l captura. În fiecare zi, avioane fără însemne se învârtesc pe deasupra capului său. Apărarea furibundă germană de pe Vistula țintește, se spune, păstrarea Lodzului, unde Hitler e încredințat că se află Philippe, ascuns într-o grupă de combatanți francezi. Azi-noapte, președintele Roosevelt, în obișnuita sa conferință de presă, a declarat că puterea care va fi în posesia ruletei poate fi sigură de victorie.

*
* *

Un individ de cincizeci de ani a vizitat azi-dimineață muzeul nostru și mi-a spus, nemulțumit, că n-a găsit Dürer-ul pe care-l

căuta. I-am spus că e la păstrare, evacuat în Alpi, alături de alte tablouri de preț. La plecarea m-a întrebat dacă avem și secție documentară. Mi-a lăsat această ruletă. Sunteți de părere, domnule director, să o trimitem la Muzeul tehnic?

O doamnă în vârstă m-a întrebat dacă a fost restaurat Van Ostade. I-am răspuns, firește, că încă nu.

EMIL PELYIAN: *Rhodos* — Este a doua pălărie pe care o poartă de când se simte bărbat. Înainte purta șapcă. Cândva, într-o primăvară, timp de o lună, a încercat basca. Nu-i venea bine. Semăna cu un robinet de baie. Șapca îi stătea bine, verificase asta, cerând părerea mai multor prieteni, șapca aceea îi era însă cam largă și-i dădea impresia uneori că simte lângă tâmplă capul altuia. Câteva cuvinte îi ieșiseră din gură și nu le recunoscuse ca fiind ale sale. Când folosise basca, își amintește, avea unele dificultăți la salut. Orice gândire trebuie articulată cu un cozoroc. Basca n-avea. Șapca era deci de preferat. Șapca indică o direcție, subliniază privirea cu o dungă întunecată, îngăduie jocuri de clarobscur și, cu ea, nu riști niciodată să-ți vorbească cineva de la spate.

Dar basca îți lasă libertatea de a vârî capul în locuri înguste — a reușit, de altfel, de mai multe ori. Cel mai bine a fost când și-a introdus capul prin spărtura grilajului, evident, după ce trecuse ascensorul. Dacă ar fi avut pălărie, ar fi pierdut-o și, fără îndoială, ascensorul — antiburghez — i-ar fi ghilotinat capul. Șapca e superioară pentru că în căptușeală are depozitate semnificații. Dar nu despre asta e vorba aici. Unul și-a scos șapca pentru a strânge în ea prune. Ce-a putut să fie semnificativ în asta? Și-a dat seama că pălăria e superioară celorlalte, din cauză că e mai înaltă, are cozoroc de jur-împrejur, panglică și spații goale. Cel ce poartă pălărie are rezerve pentru eventuale noi circumvoluții și privirea i se face mai ușor rotată.

Prima pălărie și-o cumpărase de la un cizmar. Îi venea pe măsură, deși avea cuie de lemn care-l jenau. Nu dădea importanță faptului, cu toate că insistența durerii îi încrucișa uneori

ochii. La salut încerca un fel de spasme musculare, se pare însă că astea veneau de la pantofii prea strâmți, cumpărați de la un pălărier. Când s-a refugiat, împreună cu familia, din fața invaziei aliate, a trebuit să călătorească în vagoane de vite, nemâncat și nedormit. Atunci a suferit toate vitregiile războiului. Trenul lui a fost mitraliat din avion, familia a rămas în gazdă la o rudă din orașul X, bagajele i s-au furat. Nu-și dă seama unde a pierdut pălăria.

Ar fi vrut să revină la șapcă. Avea convingerea că șapca e superioară, cozorocul ei indică o direcție, nu poți fi niciodată întrebat pe la spate, poartă în căptușeală reziduuri simbolice. Nu putea fi de acord cu aplicarea unei bentițe galbene lateral și l-ar fi supărat numărul matricol așezat în frunte.

A găsit o pălărie foarte convenabilă într-o sală de cinema. Cine-o uitase? Greu de aflat. Îi venea bine. Avea o panglică lată, din mătase, o etichetă elegantă pe fund. Spre deosebire de bască și șapcă, cozorocul — un bor continuu care îi înconjură capul — îi arunca pe chip și pe ceafă jocuri de clarobscur fermecătoare. Pălăria asta avea și avantajul că cerea întotdeauna o floare în mână. Ar fi rămas la ea, dacă n-ar fi pierdut-o într-o învălmășeală, în sala cinematografului unde o găsisse.

Este a doua pălărie pe care o pierde de când se simte bărbat. Merge acum în capul gol și nu se teme nici de ploaia înghețată care-i udă fruntea, nici de vântul ascuțit ce bate insistent, din toate părțile. Îi tremură inima însă de spaimă, pentru că prietenii l-au privit strâmb și i-au declarat că nu e cinstit. Cineva l-a învinuit de minimă rezistență.

Merge prin ploaie cu capul descoperit și tremură; se gândește neliniștit ce semnificații i-ar fi putut conferi oare șapca și cum ar fi arătat chipul lui dacă în jurul capului gol ar fi avut acum un bor lat, ca al pălăriilor pe care le purtase...

În oraș se mai găseau multe șepci la ceasornicari și pălării de toate felurile în lăptării și prin cinematografele de cartier. Povestea însă începuse să-l agaseze și acum saluta perfect cu două degete ridicate până în dreptul sprâncenelor, la nivelul

de interferență al clarului cu obscurul. (Editura Lino e Marinetti, Padova, 1956.)

SPIROS GANAKIS: *Generozitatea mortului* — Sunt născută într-o sâmbătă, dintr-o mamă verde și un buzguroi de câmp, nu sunt sigură, așa mi s-a spus. Copilăria mi-am petrecut-o pe plaiurile natale, între o cutie goală de conserve, care-mi vrăjea orele de zburdălnicie cu arome dumnezeiești, și un admirabil hoit de pasăre, o găină se pare. Plăcerea mea era să alunec de sute de ori pe zi pe luciul unui geam spart. Uneori, gândacii răi veneau să mă alunge. Odată am zburat foarte sus, se vedea din azur până departe înspre sud, unde se afla o băltoacă plină de tentații. În preajmă șerpuia marele drum al furnicilor. Era acolo un freamăt fantastic, o veselie cuceritoare. Zi istorică, cum mi s-a spus mai târziu: se instala, tocmai atunci, noul primar. Într-o altă zi, am cunoscut deplin viața. Au trecut pe lângă mine, într-un zbor care te amețea, două muște încârligate. Erau ferice, zburau în neștire și le-am văzut, curând după aceea, luând loc pe terasa unei găleți. De-ați ști cu câtă pasiune se priveau în ochi, întorcându-se într-o parte și-n alta, trăgându-se, răsturnându-se ca să se vadă, să se tulbure încă.

Îndată după majorat, duminică spre prânz, am ieșit și eu în lume, bătând din aripi cu siguranța pe care ți-o dă independența. Lumea mi s-a deschis larg în față, grandioasă, apetisantă ca o strachină cu resturi lăsată descoperită. Hrănită cu esențe de smârcuri, cu sucuri existențialiste — avem și noi un Jean-Paul Sartre, un bondar țepos care ajută la treburi un cal din vecini —, am încercat și eu marea aventură. Am pătruns printr-o fereastră în casa unui om care tocmai își dădea sufletul.

Bătrân ordinar și escroc, îi spunea femeia, îmbrâncindu-l pe perne. Îi trăsesese mâna, omul horcăia, pe dușumea căzuseră câteva hârtii de o mie. Îți jur că sunt strânși pentru tine, zicea el trăgându-și limba care începuse să-i atârne. Pentru mine, escrocule? Atunci de ce te fereai, blestematul? Pentru că aveam și eu socotelile mele! Aveai pe dracu'! Te îngrijesc cu o răbdare

de înger, tot ce-ți trece prin cap eu mă zbat să-ți aduc. Dă banii! Nici nu mă gândesc! Și lupta reîncepu. Ar fi spus și el mai multe, dar limba îi atârna pe marginea buzelor palide; ea strigă: nu mi-aș fi putut închipui! Eu mă zbat ca o smintită să-ți procur medicamente, iar tu să boleşti ca pașa pe un pachet de bani. Crede-mă, pentru tine sunt toți. Pe dracu'! Știu totul! Și-l zgâlțâi cu ură, și-l lovi chiar de tăblia patului. Criminalo! Eu sau tu, poamă bătrână? Știu tot. El încerca să-și adune banii risipiți pe fața plăpumii, dar ea îi suci scurt mâna. Ai să mă omori, nenorocito, și tot n-ai să-i capeți. Vrei să știi adevărul? Ea îl prinse de umeri și, cu vioiciunea cu care dăm noi din aripi, dar care mi s-a părut oarecum nefirească pentru o femeie, îl prăvăli între perne. Știu tot, știu tot, striga, aia a mărturisit tot lui madam Caliopi. Bolnavul rămase cu gura căscată, sau e un fel de a spune, căci gura îi era de mult căscată și limba îi atârna între fălcile înțepenite, caraghios. Și ce-a spus madam Caliopi? izbuti să spună. A spus tot, tot. În timp ce noi ne zbăteam în mizerie, tu strângeai ban cu ban ca să o poți șterge cu aia la Viena. Bolnavul începu să se sufoce. Nu se poate, nu se poate, cine a știut asta în afară de ea? spuse. Păi ea a trâncănit, spuse. Nenorocita, cum a putut s-o rabde pământul? spuse. A răbdat-o, că știa bine că tu n-o mai poți părăsi, spuse. Își juca fericirea ei, spuse. De ochii lumii avea ea să se teamă? spuse. Oricum, lumea e a dracului, spuse. Și cu banii ăștia n-ai să pleci, n-ai să pleci, spuse. Am să plec, că nu-mi pasă de nimeni, ea este femeia cu care-mi voi duce zilele, câte le mai am de trăit, spuse. Curva! spuse. Să nu-ți permiți, spuse, e femeia cea mai cinstită din lume. Tu ești otrava, spuse, și ca să știi adevărul, spuse, femeia asta a reușit să-mi schimbe viața și, de cinci ani, spuse, am strâns treizeci de mii pentru ea și pentru tinerețea pe care a știut să mi-o dăruiască. Om ordinar, spuse, și începu să plângă. Dar nu plânse mult și se repezi din nou la el, ca să-i tragă din mână pachetul de bani. El se smuci, dar deodată se înțepeni cumplit. Inima, șopti printre dinți, și încercă să-și apere pieptul. Ea îl prăbuși dintr-un brânci. Îi trase pachetul, adună bancnotele risipite și-i șopti: hai,

odihnește-te. Am eu grijă de bani. Ființă blestemată, m-ai omorât, îi șopti el. Și, într-adevăr, muri în clipa următoare.

Am fost crescută cu multă îngrijire, de aceea nu suport ușor injuriile. Noi, muștele, de la Lucian încoace, avem un pronunțat simț al pudorii. Scenele tari ne displac sau, cum să vă spun, ne plictisesc.

Când unchiu-meu, Zumzi, s-a despărțit de nevastă-sa, o găză mustăcioasă, de o frumusețe rară, câteva scene petrecute între ei au fost de o tărie puțin obișnuită. Eram de față la una. M-am prefăcut că-mi îngrijesc trompa, mi-am periat insistent aripile. Expresiile erau foarte neplăcute. Am simțit atunci o greață oribilă și nu mi-am revenit decât când i-am părăsit ca să mă așez pe o bucată de slănină, afară, lângă fereastră. Prefer să-mi duc viața în singurătate, independentă și veselă. Viața e frumoasă, și e uneori de ajuns să respiri aerul îmbălsămat al serii pentru a fi fericit.

Stau de o jumătate de ceas pe sprânceană mortului. În casă e răcoare, e plăcut; în jurul catafalcului veghează câteva femei în vârstă. Vălurile negre le vin admirabil. Aceea dinspre ușă e nevasta lui. Supărarea i-a trecut, mai ales de când a înnumărat banii. Femeie sensibilă, poartă o rochie neagră de tafta, cu fundă lată sub bărbie. Are o distincție care depășește limitele impuse de împrejurare, o anume eleganță ce presupune înclinație către lux.

Cum a murit, bietul om, neîmpărtășit, nespovedit, spuse cineva. A închis ochii liniștit, spuse o voce subțire, tremurătoare. Dumnezeu i-a ridicat la sânul lui sufletul nobil. E adevărat că mai suferise două atacuri primăvara trecută? Sigur că da, nu știți când a trebui să stea în pat trei zile, îndată după plecarea în armată a lui fiu-său?! Văduva ascultă și gândurile îi aleargă înapoi; la cumplita clipă a discuției. Cum îi mai zvâcnea inima atunci, și câtă putere avea încă în mâinile tremurânde, nesigure! Își apăra banii ca un uliu, cu ghearele și cu pieptul, rostogolindu-se în pat ca să scape de urmărire. Nenorocitul! A fost un om admirabil, spuse cineva. Înțelept ca și bătrânul taică-său.

Cine s-ar fi gândit că, în timp ce umbla ca un prăpădit, strângea bani pentru a-i asigura băiatului intrarea la Medicină?... Știam că dă la Drept, spuse cineva. Nu, se răzgândise. Voia să-i facă o carieră mai sigură, mai bănoasă. Nenorocitul, gândea văduva, se săturase de traiul bun, nu-i mai plăceam, nu mai știa de casă, de respect, de omenie. L-a văzut madam Caliopi în Parcul Norocului, în roată cu aia. Îi plătea mesele prin restaurante, o îmbrăca.

Una dintre femei se ridică dintr-un ungher, stinse o lumânare ce începuse să fumege, îi așeză mortului, la căpătâi, o floare căzută. Ce bine arată, spuse, parcă și-ar da seama că și-a făcut în viață numai datoria. Era harnic. Era bun. Era săritor la necazurile altora. Mi-a împrumutat în septembrie trecut o mie de lei, știa că mă zbat să-mi iau de bulion. I-am înapoiat luna următoare, fără discuție, i-am înapoiat când a venit pensia, că nu mă pot împăca să mă știu datoare. Cineva interveni în șirul acestui monolog plângăreț: se zice că nu strângea pentru fiu-său, Barbu n-avea nevoie de bani ca să intre la facultate, spuse. Ei, dar pentru ce altceva? Voia să-i facă nevastei casă, că m-a și întrebat dacă nu vând din terenul de la gară. A, nu, asta a fost înainte, de data asta omul s-a gândit la lucruri mai practice. Cu o meserie bănoasă, băiatul își poate face zece case. Cineva zise: dar spunea madam Caliopi că-și ia mașină? zise. Nu-i vorba de mașină. Avea, sărmanul, alte gânduri, era un om cu dragoste de familie, se gândea la ai lui, ar fi vrut să-i știe fericiți de griji. Umbla ca vai de el, mânca puțin și nu ar fi intrat într-o cârciumă să-și potolească setea, ca să nu cheltuiască. Era un suflet nobil, un om al sacrificiului. Lucra la administrație până noaptea târziu, își lua ore suplimentare. Cineva adăugă: ca să strângi patruzeci de mii din ore suplimentare, vă închipuiți, n-a fost glumă. A muncit mult, s-a istovit. Poate asta l-a și pierdut.

Văduva auzise și de la altele că-i face aleia haină de blană, că joacă la loto ca să-i sature poftele de lux. D-aia era el atât de îngândurat, d-aia se plângea mereu că n-are bani. Când a auzit că lui Barbu îi trebuie ghete, a refuzat să mai stea de vorbă: să-și mai rezolve și el singur nevoile, că e cât ursul de voinic

și alții de vârsta lui se descurcă singuri. Cineva spuse: ar fi dat și cămașa de pe el doar să nu vină acasă cu mâna goală.

Dacă mâine iese soarele, am de gând s-o roiesc spre Cheres-tegerie. E pe acolo o fabrică de conserve grozavă. Toată curtea bălțește de spălături, acolo e de trăit. O muscă tânără, cu idealuri ca ale mele, nu poate rămâne o viață întregă într-un cartier nenorocit ca ăsta. Viața, ca să-i învingi prozaismul, cere îndrăzneală. Trebuie să știi să roiești la timp. Și, la drept vorbind, norocul încă nu mi-a surâs până azi.

Era, într-adevăr, un tată de familie devotat, spuse o femeie. Viața lui, foarte aventuroasă în tinerețe, se închisese la cercul alor lui. Ce știa el în afară de serviciu și de casă? Cineva interveni cu un glas stins: ar fi fost în stare să-și dea și viața pentru nevastă, pentru copil. Cineva: dar și-a și dat-o, spuse.

Ca să strângă banii a trudit, săracul, ca un rob. Câtă perseverență! Numai o inimă mare, ca a lui, putea duce la capăt o asemenea strădanie. Ce mai, era un suflet neprețuit.

Porcul, își aminti văduva, îi dădusem de dimineață cămașă proaspătă și seara a venit tăvălit și plin de ruj de buze. În somn, beat cum era, n-a strigat decât spurcatul ei nume. Caliopi mi-a spus-o limpede că-și cumpăraseră bilete de avion, că aia făcuse o criză de isterie când el s-a îmbolnăvit, îi strica toate planurile. De nu venea boala, azi ar fi fost amândoi departe. A murit înainte de a mă arunca în rușine și deznădejde. Cineva oftă: a murit tânăr, mai avea zile, săracuuuuu, săracuuuuu...

Viața e o porcărie, dacă nu știi cum s-o iei. Am să plec și câte zile mai am de trăit le voi trăi fericită. La Cheres-tegerie se găsesc — nu știu, așa mi s-a spus — bărbați excepționali, întreprinzători, cu aripile viguroase și cu trompe pe care le pot invidia și cei mai înzestrați actori de cinema...

„Povestire vulgară, scârboasă, ea nu interesează decât prin suma care este pusă în joc“ (Benonis Lenord). (Editura François Bellona, Atena, 1942.)

RODOLPHE NAUTIS: *Galia* — „Procedul a fost perfecționat de-a lungul unui șir de ani, a început să dea în ultima vreme

unele rezultate. Experimentarea va trebui să continue secole întregi, pentru că este nevoie de trecerea multor vieți omenești, de observații ample și de sinteze. Pe scurt, schema procedului ar fi următoarea:

Se caută prin reviste nume de poeți talentați. Se urmăresc la radio și prin sălile de conferințe. Se notează. Se ia masa cu Criticul, în doi sau în mai mulți. Se urmărește evoluția fiecăruia, după sistemul tabelelor de curse sau de fotbal. Se mizează. Se ia masa cu Criticul.

Operația propriu-zisă constă în crearea unei anume faime individului ales. Să zicem că individul este poet: se vorbește peste tot de marea lui inspirație, de cunoștințele lui extrem de întinse. Se împletește în țesătură un fir discret de părere de rău că alții nu-l înțeleg. Se sugerează cu entuziasm câteva șicane posibile, înapoierea manuscriselor, citirea cu glas tare a unui vers care șchioapătă, extragerea într-o notă de ziar a unei imagini ridicole. Se organizează o lectură în cerc intim, unde fiecare bărbat e convocat spre a se întâlni cu o femeie, în așa fel încât în timpul lecturii cei de față să fie bine ocupați, absenți și suprapuși. Mai târziu se cedează un spațiu în *Revista pompierilor*, pentru trei dintre distihurile poetului. I se plătește colaborarea, ca să poată merge în acea zi acasă cu taxiul. Apoi, frecându-se mâinile, se ia masa cu Criticul.

Se repetă operația, se complică după situație și individ. De pildă, se scrie o cronică nici caldă, nici rece, cu citate populare de genul celei cu cămila prin urechile acului sau cu buturuga mică, în legătură indirectă cu poetul, sau se încearcă să se trimită individul într-un sanatoriu oarecare, într-o zonă romantică a orașului, nicidecum în afară. Se ia masa cu Criticul și, după masă, se organizează extragerea.

Asta este cea mai importantă operație. Este nevoie pentru realizarea ei de ajutorul tuturor contemporanilor. Deci, se apelează la aceștia și, binevoitori, ei vin în număr mare. Ce trebuie să facă? În primul rând să citească cronica despre poet, să afle că revista pompierilor apare într-un tiraj de opt exemplare, trase la șapirograf, să se pună la curent cu opiniile Criticului, cu cele

de după-masă, îndeosebi. După aceea, se dă drumul la minge. Unul lovește scurt cu piciorul. Lovitura se repetă cu capul, preferabil în plex. Plesnitură cu toată palma peste gură. Piedică. Smucire a capului și ghiontire repetată. Lovitură în boașe. Scurtcircuit între ochi. Upercut. Scuipare moale în față. Luxarea șoldului. Deschiderea abdomenului. Înșirarea intestinelor și reluarea bușiturilor în coaste. Strangularea. Jupuirea țestei. Manevră de desprindere a genunchiului pentru recunoașterea tibiei și peroneului. Scurtă mirare: uite, și poeții au rotulă! Apoi înghesuirea cărnii aburinde într-un canal. Se ia masa cu Criticul, care nu mănâncă azi, fiind indispus. În sfârșit, extragerea pe un vârf de băț a sufletului poetului, lunecos ca albușul oului.

Se fac ceremonii pentru moarte prematură. Se citesc orații cu trei bemoli la cheie și cu cacofonii în încheiere.

Odată descompus, poetul poate sta singur în picioare. Se ia distanța reglementară. Se afișează o atitudine solemnă, respectuoasă. Se scriu ode, articole panegirice, se scriu discursuri de intrare la Academie. Se proiectează statui. Din rămășițele poetului se trăiește bine, comod și onorabil.

Procedeu se perfecționează. Se aplică, în continuare, la alte exemplare. Contemporanii trăiesc liniștiți, în timpul liber citesc cu emoție versurile celui dispărut. Se exersează mâna pentru ca degetele să nu se mai încurce la desfacerea abdomenului. Firi romantice declamă poeziile lui pe o bancă, în parc, pregătind sufletește femeia aleasă pentru îmbrățișări perfecte și spasme repetate. Copiii sunt prezentați musafirilor în ritmul distihurilor din revista pompierilor. Și vremea e mereu mai bună, soarele mai cald, se semnaleză chiar, uneori, valuri de răcoare și parfum mediteranean, care fac viața mai frumoasă, sângele mai voluptuos...“

Cartea lui Rodolphe Nautis descrie mai departe modul de abordare al matematicienilor, astronomilor și lucrătorilor la traforaj. (Editura Floreta și fiii, Grenoble, 1950)

ALEXANDER SILVA: *Înțelepciunea cuvintelor* — Idee originală: să stricăm convenția în ce privește înțelesul cuvintelor

și să statornicim prin reguli precise înțelesuri noi, mai nuanțate și mai sintetice, cuvintelor pe care le folosim. Să codificăm lingvistic anumite situații complexe și stări sufletești, să încercăm să cuprindem cele mai delicate idei în construcții-formulă. Să spunem: *tinctură* și să înțelegem: „capacitatea de a visa pe marginea realității, joia după-amiaza“; sau *telemac*: „gândire critică, exactă, cu posibilitatea de a crea paradox“; sau *ghidon*: „șocolată sufletească mare, mestecată melancolic, peste care, la intervale, se picură zeama de lămâie a incertitudinii“; sau *extremă*: „dragoste pătimașă, cu dezvelirea bustului și mângâierea insistentă a coapsei, în timp ce sângele pulsează puternic în urechi și se șoptesc cuvinte fierbinți“; sau *lotru*: „dorința de a întreprinde ceva, dar condițiile obiective nu sunt tocmai propice, așteptarea fiind de preferat“; sau *gumișoară*: „disciplină sufletească rigidă, predispoziție pentru schemă“; sau *treabă înțeleaptă*: „atitudine omească ghemuită, în spatele căreia bănuiești soliditatea convingerilor, fermitatea opiniilor, cunoștințe temeinice, matematice și militare, perspicacitate, dar nu afli, în realitate, decât golul marilor întinderi“. Dar *caca* să însemne, ca și până acum, „acel plus de materie, consistent uneori, inefabil alteori, devenit exterior ființei noastre prin eforturi repetate și scurte, mirositor“. (Editura Rotonda, Haga, 1962.)

ALBERT KRUG ORIENTALIS: *Anecdotele* — Ca și Simon Semyramis, Albert Krug pledează pentru reconsiderarea unor producții ale talentului popular, pe nedrept disprețuite de istoria literară. În cartea pe care o recenzăm este vorba despre anecdota scurtă, circulând cu mare eficacitate în cele mai diferite cercuri, în toate clasele sociale, producție eminentemente folclorică, admirabilă îndeosebi pentru calitățile ei satirice și capacitatea de a evoca, a sintetiza și caracteriza stări de lucruri de interes sociologic, filozofic, juridic și istoric. „Anecdota de calitate a salvat Anglia în cel de-al doilea război mondial. Fără sclipirea ei stenică, fără oxigenul ei, John s-ar fi sufocat sub șaua rachetelor nemțești, scârbit de botul șobolanilor din adăposturi“ scrie Orientalis. Într-adevăr, anecdota a ținut trează conștiința lumii —

și nu numai în război, dar și imediat după acesta, în anii de lipsuri penibile, de aventură și derută. Să ne amintim de spusele lui Walter Wilhelm Holst: „Amenință-mă cu bâta. Brațele mele vor sta încrucișate, dar îți voi spune un banc ce te va prăbuși.“

Colecția lui Orientalis conține șase sute de anecdote scurte (cunoscute sub denumirea barbară de *bancuri*), pe care autorul le-a cules de la aproape două sute de informatori. Producție specific orală, ceea ce face pe autor să o numească „succedaneu folcloric“, anecdota scurtă pierde întru câtva din calitățile sale în momentul transpunerii grafice. (Editura 6200, Berlin, 1961.)

OLIVER GRANGE: *Rapetanezii* — În cele două volume ale lucrării sunt date informații complete — probabil cele mai sigure — despre istoria, cultura și economia micului, dar înzestratului popor rapetanez, trăind între Alpii tirolezi și Podișul Brantôme. O carte bine gândită, scrisă cu talent, bogat ilustrată. Utilitatea lecturii ei este indiscutabilă, chiar dacă posedăm interesante mărturii literare despre rapetanezi și din excelenta, dar inegală carte intitulată *Tezaurul sau scara bogățiilor* (10 volume) a românului — îmi scapă numele — autor al *Dictionarului onomastic*. Poate chiar că înțelegerea subtililor observații din această ultimă carte n-ar fi deplină fără lectura lucrării lui Grange, care pătrunde în domenii pe care *Tezaurul* n-avea cum să ni le transmită. (Editura Sempre, Viena, 1956.)

ROXANA ILIESCU: *Splendida carieră a lui Bob Hora* — Până la fermecătoarele mărturii ale Roxanei Iliescu, puține erau cunoștințele, scrierile și referințele privind viața minunată a boxerului Bob Hora, cel mai ilustru sportiv pe care l-a avut până azi țara noastră. O scurtă și prost scrisă biografie, publicată în 1950 de Simion Retegan, îl înfățișează pe Hora ca pe un complexat (sic!), stăpânit de ezitări, un fenomen în care se întâlneau forța animalică și norocul. Marile succese îi sunt minimalizate, tactica luptătorului ignorată. Bob Hora a fost o inteligență remarcabilă și numai sfârșitul său timpuriu a împiedicat împlinirea unui destin care ar fi onorat, așa cum făcuse în domeniul sportului,

însăși cultura europeană. Pumnul lui era de fier, dar nici înzestrările sale sufletești nu erau mai prejos; suflet nobil, sensibil, el a știut să inspire nu numai spaima, dar și respectul pentru marile calități umane.

Roxana Iliescu, cea de-a treia soție a marelui sportiv umanist, a avut fericirea să trăiască cinci ani în preajma aceluia pe care ziarele nu încetau să-l numească „Mia de kilograme a epocii noastre“. Însemnările ei sunt cea mai fidelă mărturie despre o viață dedicată înaltelor năzuințe sportive. Complicatele peregrinări prin lume ale lui Bob Hora nu puteau fi mai bine înfățișate contemporanilor ca în paginile cărții acesteia.

Primele capitole ale biografiei, după ce aruncă o lumină revelatoare asupra copilăriei lui Hora, arată cum și-a descoperit marele boxer talentul. Era în pauza unei ore la liceul din Ploiești. Grupul de elevi în care se afla Bob fusese gălăgios, ceea ce a determinat pe directorul școlii, aflat prin apropiere, să intervină. Văzându-l mai răsărit pe Bob, îl luă deoparte, îi făcu muștrări și-i ceru să supravegheze el grupul, spre a nu se mai încălca disciplina. Îl mai rugă ca, la sfârșitul zilei, să-i raporteze îndeplinirea misiunii. Bob se simți foarte mândru de încrederea directorului. La încheierea cursurilor, Bob Hora își netezi hainele și pași voios în cancelarie. N-avu multe de spus, pentru că directorul fusese deja informat asupra împlinirii sarcinii: trei dintre colegii lui Bob fuseseră culcați la pământ cu lovituri de pumn (doi se aflau în infirmerie), un elev dintr-a șaptea se spăla încă la cișmea de sângele care-i năvălise pe nas, pedagogul de la superior fusese bine înghesuit. Directorul nu exprimă în nici un fel admirația pentru talentul adolescentului. Lui Bob i se păru însă că îi citește în ochi admirația pentru tăria trupezască, pentru decizia sufletului.

Mai târziu, în timpul unei ședințe a cercului literar al școlii, Bob avu confirmarea talentului său excepțional. Se vorbea despre Topârceanu. Mihai Ionescu, dintr-a opta, conferențiasse despre arta miniaturii poetului, când Rică Prelipceanu, cerând cuvântul, spuse că nu este de acord cu opinia unora care-l consideră pe Topârceanu un poet minor. Se iscă o discuție vie, deosebit de interesantă dacă ar fi să judecăm și numai după faptul că

auditorii interveniră imediat în discuție, se împărțiră în două tabere, cu păreri opuse, cu argumente. Bob se afla în ultima bancă. Schimbul de opinii îl pasiona. Când Valeriu Popescu îl contrazise pe monitorul clasei a VI-a, simți o bucurie nemaipomenită și, pentru că monitorul găsisse un citat ce produsese o mare impresie, Bob se ridică din banca lui, trecu grăbit printre rândurile din față, cerând politicos permisiunea profesorului să înainteze, și ajunse în fața vorbitorului. Dintr-o lovitură scurtă cu dreapta îl dădu peste cap. Fu, pe cât se pare, intervenția cel mai viu comentată după aceea.

Roxana Iliescu relatează, mai departe, formarea complexă a personalității lui Hora. Deosebit de interesante sunt datele pe care ea ni le furnizează privind disciplina căreia i s-a supus Bob Hora, de-a lungul multor ani, spre a se perfecționa. Nu vom insista asupra evoluției spectaculoase a boxerului în țară. Fapt este că succesele lui s-au datorat cunoașterii perfecte a virtuților proprii, muncii răbdătoare cu care și-a dezvoltat personalitatea.

Și iată-l pe Bob în culmea gloriei. Roxana Iliescu desfășoară înaintea ochilor noștri filmul lungilor, fericitelor peregrinări ale maestrului. Călătoria enorm, scrie autoarea, peste tot era primit cu deosebită dragoste. Ducea în lume, cu bucuria pe care i-o dădea arta lui, solia orașului prahovean, făcea demonstrații de mare rafinament, lăsa pretutindeni amintiri durabile. Schița turneelor întreprinse arată cât de universală îi era personalitatea, cât de largă aria peste care, generos, și-a revărsat minunatele daruri.

În 1939 pleacă la Paris. Aici rupe arcada francezului Poiret, învinețește ochiul negrului Robinson și lasă la podea doi turci. Trece în toamna aceluiași an oceanul. La Cleveland joacă șaisprezece reprize cu Harry Scott, care, în urma eforturilor meciului, cade la pat cu o gravă hepatită. La San Francisco bate măr pe un senegalez, dezarticulează brațul unui student, oferă rarismul prilej universității din Jefferson să studieze o dublă fractură de claviculă, realizată de pumnul lui.

Anul 1940 îi aduce noi și importante succese. Desfigurează la Copenhaga pe Peer Samson (aprilie), frânge coloana lui Robert Snaps la Viena (iunie), provoacă la Modena un leșin de cincizeci

de minute italianului Pontecorvo (iulie). Documentele nu sunt lămuritoare asupra partidei cu bulgarul Stoiadinov, din august, la Varna, căruia nu se știe prea clar dacă numai i-a jupuit sau i-a perforat tâmpla. Într-o călătorie în Maroc, rupe buza lui François Ahadur și nasul lui Alessandre Borel. Trece o zi prin Honolulu și bate pe campionul local, traversează Marea Chineză și într-o singură etapă face K.O. pe irlandezul Swahwash, pe japonezul Tomamuru și pe negrul Irving Loon. Bate, la Vladivostok, pe un italian și la Oslo pe un albanez, deplasează un maxilar la Lyon și o splină la Berna, provoacă o hemoragie la Colombo și o criză de sughițuri la Belgrad, desface deodată, în aceeași partidă, două hernii și contribuie la reformarea marelui campion european Hans Maxim, la Hamburg, după care celebrul sportiv german își reia comerțul cu mărunțișuri. Bate, de asemenea, un american, un portorică, un chelner și un pastor protestant (*hors concours*), descalifică pe maestrul Rafaeli, la Milano.

În țară revine târziu, spre toamnă, atras îndeosebi de luptele politice, poate și pentru a-și reface forma, puțin diminuată de numeroasele întâlniri pe glob. Se desparte de prima soție. Devine una dintre personalitățile românești cele mai cunoscute. Are întâlniri cu Lucian Popescu (pe care-l culcă cu un upercut), cu Mișu Iorga (căruia îi face doar o demonstrație sumară), cu Alexandru Georgescu; acesta din urmă, mai apoi, avea să declare: „Îmi făcea impresia, discutând cu el, că mi-a sosit clipa.“

Anul următor, Bob Hora, încheiate fiind socotelile cu multe personalități marcante ale vremii, pleacă din nou într-un turneu în Europa și Statele Unite. Avea de gând să bată pe Gino Bondavalli, pe Rumiro Luis, pe Franz von Hansa. Din cauza războiului ocolește Germania și Franța, încleștate într-o turbată bătălie, și poposește la Madrid. Într-o altercație cu un chelner de la hotelul unde trăsesse — aici datele pe care le deține Roxana Iliescu sunt, se pare, destul de nesigure, ea indicând Metropol, în timp ce ziarele epocii susțin Imperial — Bob primește două palme care-l scot din ring. Medicii îl readuc cu greu în simțiri. Se întoarce în patrie. Revederea munților, a câmpiilor, a pomilor

și îndeosebi a vitelor pascând îl emoționează profund. Se stabilește cu cea de-a doua soție la Găești. Aici avea să-și petreacă doi ani de viață, departe de zgomotoasele ringuri, de aclamații, de interviurile presei. Se plimba mult prin împrejurimi, se interesa de mersul războiului, dădea cu prietenie sfatul său competent plugarilor trudind pe ogoare. Adesea desena. Avea un talent robust, și orele de desen îl reconfortau. Nu-i plăcea peisajul, în schimb era pasionat pentru portret. Făcea toată ziua copii după tablouri celebre. Nu se mulțumea însă cu redarea trăsăturilor acestora. Modifica într-un mod creator anumite detalii, turtind nasul, dezvoltând latura inferioară a fălcilor, îngustând ochii. Era de părere că, prin atenuarea distanței dintre ochi, fața devine mai aptă a primi loviturile, directe în special. Intervenea scurt și la frunte, bombând-o până la forme aerodinamice. Portretul lui Dürer de la Prado i-a luat mult timp. L-a atacat înainte de căsătoria cu Roxana și nu l-a pus jos decât la un an după alegerea lui în Asociația internațională a excampionilor. Chipul marelui artist german, în urma intervențiilor lui, arăta mult rotunjit, cu pomeții obrazilor proeminenți, cu tăietura sprâncenelor extrem de îngustă, cu bărbia alungită, dând iluzia că intenționează să scape de eventualele lovituri. Bustul l-a păstrat în general neschimbat, modificându-i doar musculatura, pe care a simțit nevoia să o consolideze prin mușchi suplimentari, cu striatii dispuse ca o plasă. Negăsind în biblioteca casei de cultură din localitate documentele ce i-ar fi fost necesare privind modelul mânușilor din epoca picturii, a pus în mâinile lui mânuși moderne. Asta l-a nemulțumit. Nu contenea spunând că tabloul său nu a atins perfecțiunea pe care ar fi dorit-o. A lucrat și după alți pictori. Singura lui neputință a fost Van Gogh, căruia lipsa urechii i se părea iremediabilă. În jurnalul său mărturisește, la un moment dat: „Bietul Van Gogh! Infirmitatea lui îmi spune că niciodată nu va putea să intre în ring fără riscuri fatale, încă din prima repriză. Urechea are un rol important în menținerea echilibrului pe verticală.“

O scurtă perioadă de însănătoșire îi permite să-și reia activitatea, în vara lui '43. Călătorește cu Roxana Iliescu, ocolind din nou teatrele operațiilor. Mărturisea că atrocitățile războiului

îl impresionează și-l dezgustă. La Habarovsk studiază umărul unui sârb, în Anglia dezvoltă o temă proprie asupra fracturii unui francez. Smintește în bătaie un hindus, în Argentina.

Întâlnirea cu un conațional, refugiat politic în Paraguay, Nae Rădulescu, îi este însă fatală. Adversarul îl lovește mult prea rapid ca Bob să mai poată para. Un croșet scurt îl pune la podea, până la opt. O directă de stânga, după câteva secunde (era în repriza I) îl trimite în corzi, unde Bob Hora se încurcă și, din greșeală, iese în partea cealaltă, căzând printre spectatori, în brațele unei actrițe, care îl încurajează. Reintră oarecum reconfortat. Nae îl lovește sub centură. Bob reușește să ia inițiativa, dar pentru scurt timp: adversarul îl trimite din nou în corzi. În repriza a doua, Nae demonstrează o tehnică extraordinară: îi rupe arcada dreaptă, îl tăvălește de câteva ori, îi turtește obrazul stâng. Interesant este cum luciditatea nu-l părăsește pe Hora nici în aceste clipe. Mintețea lui ascuțită este capabilă să rețină toate impresiile, pe care apoi, în zilele următoare, le așterne pe hârtie, în jurnalul său intim. Dar să-l lăsăm pe marele sportiv să descrie, el singur, încheierea partidei: „Dau să-l prind descoperit. Atac în deschiderea gârzii, întotdeauna deficitară la Nae Rădulescu. Primesc o lovitură în tâmplă. O livadă înflorită, mustind sub soare, se deschide deodată în fața ochilor. E primăvară. Micii pasc liniștiți pe pajiștea smălțuită cu flori. Din depărtare se aud clopotele bisericii din sat. Gâze subțiri zbârâie în jurul urechii și, la scurte intervale, clipocesc micuțe și fragile tălângi. O față desculță, după ce a scos apă din puțul cu ciutură, trece pe potecă la deal. Fusta ei roșie alunecă pe verdele câmpiei ca un astru fierbinte, parfumat. Parez o altă directă, însă o stângă parșivă mă prinde descoperit. Pe un pod de piatră trec, lungi și brave, legiunile romane. Steaguri multicolore fâlfâie în vânt. Un sclav sare în apă să indice mișcarea dușmanului. De undeva se aud sălbatiche chemări de corn. Acum, pe pod trece însuși împăratul. Îi văd platoșa. Buza de jos îi este foarte proeminentă. S-a înnoptat. Vin călări Moți Spakov, Mielu Doculescu, Chiriac, zis și Mitralieră, Șerbănescu, Carpantier și, în sfârșit, Joe Louis. Împăratul! Ce face, oare, Împăratul? Nae zâmbește și-mi prinde garda. Un pumn excepțional mă aruncă în coardă. Cezar? Dioclețian?

Marc Aureliu? Mă prind că împăratul nu știe unde se află. Toți împărații sunt năuci. Ce faci, măi frate? Îmi vine să strig. Dar unul dintre aghiotanți, cu un joc splendid de picioare, îmi trimite un upercut pe stânga. Se face dimineață. Cineva numără până la zece. S-a sfârșit. Au învins celții" (16.XI.1943).

După înapoierea în patrie, Bob Hora mai apără de două ori culorile patriei în fața unor portughezi, apoi, mâhnit și suferind, moare la 14 decembrie 1943.

Roxana Iliescu își încheie relatarea cu reproduceri substanțiale din scrisorile ilustrului ei soț. Regretabil că volumul nu conține și un tabel cronologic al victoriilor lui Bob Hora. Cele două soții ale boxerului n-au lăsat posterității însemnări pe care să le poată folosi, iar cele proprii conțin, după părerea sa, nenumărate inexactități, fiind scrise sub puterea unei hemiplegii ce recidiva adesea, în special după scurtele conversații intime cu soțul ei, încheiate întotdeauna cu zdrobirea coastelor și unele regrete. (Editura Speranța-Cugetarea, București, 1959.)

ALDOUS HAW: *Cum am devenit fanariot*. Povestire — Mai întâi mi-am sucit intenționat un deget. Cu certificatul medical în buzunar, am plecat în munți și-am pregătit acolo un plan detaliat.

Mai departe, am vorbit de rău un prieten, inventând o serie de porcării pe care i le-am atribuit. Am cumpărat o carte cu care am stat ore în șir în balcon, prefăcându-mă că citesc. Colonelul XI de la Siguranță m-a remarcat din prima zi. M-am căsătorit cu o bulgăroaică.

Mai departe, am scris un articol despre perspectivă în revista profesorilor de desen. Am mers la operetă și am aplaudat pe un cântăreț slab. Am făcut-o exersându-mă îndelung să nu roșesc. Gestul meu a încurajat pe cei ce ezitau să aplaude la rândul lor. Un critic mi-a mărturisit la ieșire că am dovedit curaj, că tenorul „merita”. Am fost și la circ.

Mai departe, am cumpărat un patefon cu trei discuri de muzică ușoară, am invitat câțiva colegi și am dansat cu nevestele lor. Soția mea le-a învățat să pregătească salată de fructe. S-a răs.

Mai departe, am servit plăcintă cu mere unui profesor de gimnastică și-am dăruit flori unei coafeze. Am explicat unui avocat în ce constă teorema lui Pitagora. Am cântat o romanță unui parașutist, văr al neveste-mii, am scris primele mele versuri, foarte emoționante.

Mai departe, am fost solicitat să țin o conferință în fața unei clase de stenodactilografi. Le-am vorbit despre Rodin, rezumând un roman.

Mai departe, am suferit câteva luni, atins de o astenie gravă.

Mai departe, mi s-a dus vestea că sunt un om bine cultivat, animat de calde și statornice sentimente umaniste și patriotice. Mi-am cumpărat un calendar și o șapcă.

Mai departe, am vorbit la radio, am cântat la o reuniune. Am lăsat pretutindeni impresia că mă descurc în orice subiect. Mi s-a dat să pun blacheuri unei perechi de ghete. Le-am pus.

Mai departe, au trecut opt ani, timp în care am avansat din post în post, până am devenit secretar de minister. Șeful departamentului mi-a strâns mâna, la o expoziție, spunându-mi: „domnule doctor”. Semnez cu „dr”. Dar când urinez, mă ustură.

Mai departe, am observat că ori de câte ori țineam câte o conferință, deși nu eram aplaudat prea spectaculos (oamenii, impresionați de cele spuse de mine, uitau s-o facă), primeam, la câteva zile după, un plic cu bani. În aceeași perioadă am mai vorbit de rău un prieten, pe care șeful l-a și concediat, de altfel. Ce pramatie!

Mai departe, am fost lăudat mult pentru felul cum am organizat un debit de tutun. Am fost trimis în străinătate la un congres al radiologilor. Povestisem unui cunoscut cum vecinul meu desconsideră legea chiriiilor. Cunoscutul era comisar de poliție.

Mai departe, am reprezentat țara la Societatea Națiunilor și am procurat pentru ministrul adjunct un camion de la Detroit. Am fost ales președinte al Societății de fonetică și cercetări dialectale. Într-o seară am vorbit directorului general despre o anume intenție a doi funcționari de a-i lua locul. Conferința mea, ținută după trei zile, a fost plătită cu o sumă enormă, nici nu mă așteptam.

Mai departe, am procurat o ladă cu portocale vicepreședintelui Academiei, două flacoane cu un medicament împotriva păduchelui lat pentru fratele generalului de la grăniceri (*idem*), și o trusă pentru demachiat soției ministrului (*idem, idem*).

Mai departe, am fost decorat cu înalta distincție „Marea Virtute cu trei semiluni“. Nu am înțeles dacă pentru studiul meu „Scărițe pliabile la cotețele de găini“, pentru conferința de la Dalles despre rafinamentul fauviștilor sau pentru că am vorbit colonelului de intenția vecinului de la parter de a-și cumpăra prin contrabandă un *Petit Larousse*...

Mai departe, am vizitat Viena, Londra, Parisul. Mă aflu la Hamburg, unde am deschis o frizerie. Săptămâna trecută mi-am scrântit un deget. Nimeni nu-mi eliberează nici un certificat pentru așa ceva și, la urma urmei, la ce mi-ar folosi, de vreme ce eu sunt patronul... Ascult conferințe la radio, citesc ziarul *Frankfurter Allgemeine*, cânt unui prieten, seara, în amintirea frumoaselor zile petrecute cândva acasă.

Mai departe, aș vrea, în sfârșit, să mă căsătoresc. Aș prefera o olandeză. Aș dori o casă cu balcon, un vecin vorbăreț și un colonel. Caut o limuzină Volkswagen, o servitoare și un ministru. Asta ne e soarta: toată viața căutăm. Aș putea organiza aviația de asalt. Aș putea ține conferințe. Caut o agenție și un civil. Caut o foaie de hârtie. (Editura Paralelogram, Hamburg, 1952.)

FILIPINO GERHARD-GALYA: *Jocul foarfecii* — Gabriel Salada trăiește zadarnic. Își dă seama cam târziu de lipsa de scopuri și încearcă să construiască mai atent zilele vieții care i-au mai rămas. Croiește, taie, însăilează, întoarce pe-dos, înlocuiește buzunare, dă drumul la cusături. Toate actele sale sunt deliberate cu luciditate. După un timp, tot trăgând la mașină și împungând cu acul, începe să se falsifice, să nu mai trăiască cu adevărat. Ca să se îndrepte, acceptă cu ușurință o soluție extremă, anume să i se facă o operație experimentală. Se iau toate măsurile preventive. Nu e, într-adevăr, nici un pericol. Moare. Se întâmplă însă ceva extraordinar: primește din partea institutului de medicină, unde cadavrul lui este depus, o cartelă

de masă la cantina studenților. Poate astfel să reziste tentațiilor mistice, să refuze lumea de apoi cu toate deliciile burgheze, să renunțe la reveniri și revendicări penibile. Intră în programul riguros al societăților studențești, devine un element studios, așa cum dorise cândva, ajunge medic și vindecă pe mulți. Construit de alții, prin forța colectivului, trăiește ideal, așezat pe principii morale solide, fără mofturi și rafinamente. Se pare că nu va avea niciodată un sfârșit. (Editura Ficcus, Florența, 1920.)

GEORGE SARGENT: *Rezolvarea clasicilor* — O idee interesantă: odată cu trecerea anilor, a secolelor — nepotrivirile, stângăciile și limitele scrierilor clasice ne apar foarte evidente, supărătoare. Sunt lipsuri de conținut, dar și multe de veșmânt artistic. De ce n-am proceda noi, modernii, la completarea și repararea cu geniu a acestor capodopere? Un covor persan nu se alterează, ci dimpotrivă, câștigă prin reparația atentă a unui meșter artist; un tebriz căruia i-au fost înviorate culorile încântă ochiul ca la început. Un tablou, o clădire peste care timpul și-a pus nemiloasa amprentă câștigă prin curățiri și adaosuri grijiului. Desigur, cu literatura nu e întocmai același lucru. O lucrare literară este mai complexă și operațiunea de restaurare mai complicată și, nu rareori, mai riscantă. Se impun modificări în însăși substanța cărții. S-ar putea foarte bine scrie capitole intermediare romanelor lui Balzac, retușând pe alocuri trăsături și situații neizbutite, atenuând unele exagerări, adâncind mișcări psihologice stângaci înfățișate. I s-ar putea adăuga lui *Faust* încă o parte; pieselor lui Hugo, în bună măsură ne jucabile, ca și celor ale lui Schiller, li s-ar putea adăuga unele scurte pasaje, scoțând în același timp substanțiale episoade de pură vorbărie. Un bun versificator ar putea îmbunătăți versurile lui Leopardi, Byron și Heine care au nevoie de restaurări sută la sută, cu masive adaosuri; Dostoievski, ca să revenim la proză, ar putea fi integral revizuit pentru a se aprinde în operă câteva veioze optimiste. Câte s-ar putea face!... (Editura Galben și Roșu, Berna, 1937.)

JULIO RUGINNA: *Lanțurile morților*. Roman — Viziune retrogradă potrivit căreia morții, identificați în bunii și străbunii

noștri, ar avea o influență oarecare asupra gândurilor și faptelor contemporane. Încercare de a exagera rolul geneticii. Eroii repetă aidoma gesturile părinților, practică iubirea și obiceiurile acelora, se hrănesc și se îmbracă întocmai ca bătrânii. Chiar și inițiativele noastre sunt colorate de unele năzuințe ale bătrânilor. „Noi n-avem nimic comun cu ei, scrie Max Prometeo, să-și vadă de necazurile lor, că avem și noi necazurile noastre! Poveștile vieților sunt irepetabile și, dacă vrem să dansăm hula-hop, iată, facem asta formidabil, cu mențiunea că o facem inedit, cu smucituri fără precedent.“ (Editura Haura, Lausanne, 1960.)

RUGGERO QUINTHAL: *Banchetul* — Replică strălucită la Platon. Comesenii tac tot timpul, ocupați peste măsură să îngurgiteze tot ce se aduce pe masă — bucate de un gust ales, gătite excelent. Un incident: unul dintre meseni refuză nisetrul la grătar. Se tace și în partea a doua a cărții, dar cu mai multă prudență, într-o curgere epică întru câtva mai accelerată. (Editura Pro Arte, Geneva, 1940.)

ANTON PHLIKTIKIS: *Ce se petrece?* — După ce se povestește de ce s-au luptat italienii în Abisinia, cu câtă dragoste au fost primiți copiii de către Hitler, prin ce sacrificii a fost creat cel de-al treilea Reich, autorul dovedește că în lume nu se petrecea, în acel timp, nici un fapt remarcabil. Asupra perioadei avem atât de puține date, încât o putem compara cu secolul al IV-lea e.n. Câteva documente dispartate și fragmentare ne permit să presupunem că erau mulți cerșetori, oarecare tristețe, cărți puține. La mese — susțin unii istorici — se servea totuși vin, iar femeile continuau să devină, prin procedee neatestate, mame. Anotimpurile aveau uneori o culoare ce ar fi înrăit și pe un rege. (Editura Krausz și fiu, München, 1959.)

ADY ORANGE: *Horatii, curiații și mașinile lor*. Studiu.

VALENTIN QUIPROQUO: *Pensées* — Bune caracterizări. Din cele peste o sută de notații, am ales la întâmplare una —

despre un rafinat: „Dintre tipurile de femei prefera excepția și mai puțin regula.“

DYONIS FLORA: *Ohm și Tom*

ALBERTO ROSSI: *Revoluțiile se fac sâmbăta* — Stări de nemulțumire se semnaleză în întreaga lume. Oameni luminați își dau seama de asta, alcătuiesc programe de luptă și sunt hotărâți să schimbe lucrurile. Din nefericire, cei care ar trebui să acționeze sunt foarte ocupați cu specializarea pe care o pretind progresul tehnic, experiențele crescânde ale societății capitaliste. Unii urmează școli de maiștri, alții călătoresc spre a se documenta. Cei mai mulți își fac zilnic lecțiile — multe probleme! — pentru a doua zi. Cum și duminica este foarte încărcată, programul religios ținând toată dimineața, iar după-amiaza fiind solicitată de meciuri de fotbal, lupte de cocoși și de vizite, pentru acțiuni decise nu rămâne decât sâmbăta, când serviciile și magazinele se închid mai devreme, cu condiția să se renunțe la baie. (Editura Pragmatikon, Buenos Aires, 1953.)

LAWRENCE REMINGTON: *Toc-toc, hai în foc!* — Cartea de jocuri a lui L. Remington, cunoscută și prețuită în lumea întreagă, vede din nou lumina tiparului. Este o mare plăcere să-i parcurgi paginile și să-ți îndrumi copiii către jocurile frumoase, instructive, pe care le propune. Unul dintre jocuri: se convoacă douăzeci până la patruzeci de copii, se așază în rând, unul după altul, iar în frunte se alege copilul cel mai docil, purtând în mână lista distracțiilor alcătuită de autor (vezi anexa cărții). Copilul citește lista cu voce tare, cu dicțiune, eventual acompaniat la acordeon, balalaică sau tobă mică. Copiii râd. Când lista a fost parcursă în întregime se reia lectura. Un alt joc: se ascunde un obiect oarecare. Copiii trebuie să-l găsească. Regula jocului cere ca, oricare ar fi copilul care îl găsește, toți să fie de acord că l-a găsit copilul cel docil, cel care a stat în primul joc cu lista în mână. El este, fără discuție, câștigătorul.

Un joc pentru stimularea inteligenței: se numește un monitor. Acesta poruncește fiecărui copil să facă o treabă: unul să are și să semene, altul să construiască motoare, altul să scoată petrol, să taie păduri, să navigheze etc. Când toate treburile sunt gata, monitorul schimbă sarcinile: celui care a arat îi dă să cânte, celui care a scos petrol să facă ceasornice, în sfârșit, celui care a făcut tablouri să țeșale caii. Toate fiind încheiate, monitorul schimbă din nou. Se face haz, se realizează o distracție plăcută și educativă. Un joc formidabil pentru dovedirea inițiativei: se dă fiecărui copil câte o nucă. Un monitor cere ca, strângându-le în mână, nucile să crească. Copiii, care nu sunt lipsiți de idei, de teama nereușitei spontane, țin în podul palmei nucile, suflă asupra lor, le ascund la căldura sânelui, cu speranța că se vor dilata. La un semn nucile trebuie scoase și arătate. Se dovedește că nuca cea mai mare este cea a monitorului. Se face haz. Un joc pentru fete și băieți: se așază față-n față grupele separate de fete și de băieți. Se cere tuturor să numească, pe rând, diferite obiecte folositoare. Cine află mai multe, fetele sau băieții, câștigă. A se veghea ca strigările să fie notate. La sfârșit se face adunarea răspunsurilor. Câștigătorul, conform regulamentului, trebuie să fie monitorul, care urmează să fie imediat felicitat, atât de o grupă, cât și de cealaltă. În sfârșit, un joc de imaginație: fiecare dintre copii trasează pe pământ câte un cerc, închipuindu-și că-i aparține exclusiv. Monitorul își face și el în juru-i un cerc, cel mai mare și mai perfect. Începe jocul. Copiii trebuie să pătrundă în cercul celorlalți și să lase un obiect în fiecare. Cei din interior nu trebuie să le dea voie. Se produc mici conflicte, se încalcă regulile, obiectele sunt aruncate, pe drept și pe nedrept, din cercurile în care au fost puse. După două-trei operațiuni, neînțelegerile fiind generale, vine monitorul care își așază propriile obiecte în toate cercurile. Nimeni nu se mai apără. Se creează o bună dispoziție peste tot. Monitorul se plimbă prin toate cercurile, își mută dintr-unul în altul obiectele, veghează să nu-i fie nici unul scos din greșeală, uneori poate să și ștergă cu piciorul un cerc, două. Toți copiii au dreptul deplin de a rămâne în cerc, chiar dacă monitorul, care are inițiativa, le-a șters și

a făcut peste ele un cerc mare, propriul lui cerc. Monitorul râde mulțumit. Râd toți copiii, egal mulțumiți.

Cartea de jocuri este, după părerea educatorilor, un dar neprețuit pentru toți copiii, care trebuie să-i fie autorului mereu recunoscători pentru clipele frumoase dăruite lor, pentru hazul oferit cu generozitate. (Editura Lucretius, Livorno, 1951.)

GEORGE KARTON: *Destăinuire despre scriitorul istoriei* — Se susține, cu probe indiscutabile, cu argumente stilistice și documente autentice că aproape toate evenimentele istorice despre care vorbesc cărțile au fost pur și simplu create de imaginația unui singur scriitor anonim, care a trăit în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea și, tulburat de ideea că omenirea nu are un trecut glorios care să-i inspire fapte mărețe, a întocmit o asemenea epopee în stenograme. Câteva întâmplări trebuie să se fi desfășurat totuși în realitate: o construcție complicată ca aceasta nu putea să nu se sprijine măcar pe câteva date reale. Dar majoritatea faptelor — existența unui Iulius Caesar și Horațiu, a unui Luther și Ludovic al XVI-lea, a războaielor, cuceririlor, descoperirilor geografice —, toate sunt rezultatul activității unei singure minți, diabolic ingenioase, nu lipsită de maliție și de gustul farsei. Un cercetător cât de cât avizat își poate da repede seama unde sfârșește autenticul și unde începe fantezia, în schimb noi, ceștilalți, parcurgem paginile și credem că absolut toate bătăliile și toate șicanele au existat într-adevăr.

Scriitorul istoriei avea un mare talent epic. Fantezia i-a funcționat extraordinar: este uimitor cât de fantastice sunt relatările sale, cum a putut să pună pe drumuri armate înfiorătoare, să facă pe bărbați să-și ucidă femeile, să asedieze cetăți, să otrăvească regi, să pornească lupte pentru cauze meschine și să le stingă în compromisuri de toate gradele, să căsăpească moștenitori și să descopere pământuri — chipurile, necunoscute! —, să inventeze mașini pentru omor și boli cumplite pentru a face pe oameni să imagineze, din spaimă și disperare, pe Dumnezeu. În cartea anonimului e o foială universală, care ametește mintea și saltă inima din piept: circulă acolo corăbii și berbeci de

dărâmat ziduri, se încaieră prieteni cu armatele lor, se înșală credințe, se bat soli, se scot ochii unor nevinovați, pentru că aceia mărturisesc altă credință. Se prepară mâncări amuzante, se plimbă pretutindeni, în voie, femei frumoase; apoi, la tot pasul se nasc și lucrează (pentru ca apoi să moară necunoscuți) mulțime de săraci și umiliți, inventatori, poeți, mari profeți, câte un Isus Cristos și un Campanella, un Gengis-Han și o mătușă din partea tatei etc. E un du-te-vino amețitor, demn de Fellini. Cu toate că această construcție ne apare impresionantă, nu putem să nu observăm — scrie Karton — că imaginația autorului anonim sărea uneori dincolo, în incredibil. Morbiditatea este evidentă, considerând chiar și numai că marii eroi ai omenirii plăsmuite de el, cei animați de gânduri și sentimente nobile, au sfârșit mai întotdeauna rău, că cele mai frumoase alcătuirii au fost urmate matematic, ca într-o piesă de teatru moralizatoare, de altele, nenorocite, care le-au anulat pe cele dintâi. Iar toată desfășurarea de splendori, de eforturi, de înfrângeri, de teribile descoperiri și invenții — chiar raderea de pe fața pământului a unui oraș ce părea prosper — n-a adus oamenilor ferire, ci o alienare tot mai gravă. Și-apoi — adaugă Karton — toată această închipuire vrea să ne convingă că cea mai durabilă invenție a omului este războiul. Din desfășurarea epică se desprinde într-adevăr sentimentul că omenirea exersează de multă vreme în vederea unui mare, definitiv examen — distrugerea instantanee și definitivă a planetei.

Karton mai observă că anonimul scriitor al istoriei a știut să-și înveșmânteze plăsmuirile într-o reușită limbă literară, ceea ce a făcut ca opera să fie citită cu plăcere, iar povestirile ei să fie înțelese ca perfect reale și posibile.

Acceptând parțial presupunerea că ar fi existat un scriitor al istoriei, savantul Jules Perroquet, de la Sorbona, cunoscut în țara noastră prin cartea sa *Licurg*, susține totuși că George Karton greșește când atribuie unele evenimente imaginației Anonimului. „Ca toate demonstrațiile care vor să se constituie în sistem rotund — scrie Perroquet —, afirmațiile lui Karton, împinse pe alocuri la absurd, ne fac să ne îndoim chiar de fapte

despre care avem incontestabile știri documentare. Ei bine, mă pot lăsa ușor convins că nu au avut niciodată loc războaiele punitive și cruciadele, dar nu pot accepta să se considere scornire a minții Anonimului faptul că turcii s-au așezat în Anatolia și chiar pe un colț de Europă. Am cunoscut de curând o distinsă doamnă care mi-a mărturisit că este turcoaică, și venea într-adevăr din părțile Bosforului. Nu putem trece așa ușor peste adevăruri evidente. Și dacă mă gândesc mai bine la acea doamnă, nu pot să nu vibrez ca în fața unei realități istorice de netăgăduit“ (*Annale*, XIII, 12).

Max Norge vine și el cu o observație interesantă: este, ca și Perroquet, de acord că mult mai multe evenimente pretins plăsmuite de Anonim pleacă de la date reale, dar crede că acele date au fost modificate, deformate de creația colectivă, care le-a conturat și structurat conform propriilor năzuințe și tipare stilistice. Astfel, după părerea sa, cucerirea Galiei de către Caesar, fapt foarte probabil, a avut o amploare cu mult redusă față de relatări: n-au existat nici legiuni, nici conflicte, nici tratative, necum vreo organizare administrativă pe terenurile cucerite. E de presupus că evenimentele care au avut loc la acea dată să se fi desfășurat astfel: un bărbat bine înarmat, însoțit de câțiva prieteni, s-a prezentat în Galia, a înșelat câțiva localnici, i-a îmbătat, a pus mâna pe nevestele lor, pe celelalte bunuri casnice și le-a folosit, sprijinindu-se pe prevederile dreptului roman. *Celebrul Comentariu*, nu încapă nici o îndoială, a fost scris de Anonim, nimeni altul n-o putea face mai bine. „Dl Karton ne sugerează însă — continuă Max Norge — că Anonimul n-a putut construi singur o povestire atât de vastă ca istoria omenirii. Trebuie să fi fost ajutat de un colectiv de colaboratori. Unii dintre ei și-au amestecat în epica dată propriile lor fantezii și păreri, astfel că avem acum o relatare mai stufoasă, mai eterogenă decât ne-ar fi dat-o un singur autor.“ Max Norge propune, pentru a așeza lucrurile pe baze științifice, să înlocuim numele „Anonimul“, „Scriitorul istoriei“, cu „Cronicarii ideali“.

Despre Cronicarii ideali savantul german are numai cuvinte de laudă: „Lor le datorăm nu numai crearea unora dintre cele mai

frumoase pagini din istoria popoarelor — scrie Max Norge —, dar și infuzia de idei moralizatoare, patriotice care a fost turnată în explicarea faptelor. Indiferent de autenticitate, când citim acum în manualele noastre despre Frederic al II-lea al Prusiei, inima ne bate în piept cu tărie și suntem copleșiți de sentimente înălțătoare“ (*Istoria și comentariul ei*, Leipzig, 1948).

Revenind la George Karton, ne permitem să adăugăm și noi o modestă opinie: cartea lui ni se pare tulburătoare. Ideea că n-au existat multe dintre evenimentele istorice pe care trebuie să le rețină bieții noștri copii, memoria fiindu-le solicitată de alte cunoștințe, e încurajatoare. Ni se prezentau atâtea crime scârboase și atâtea pertractări și compromisuri, încât noi, cei care nu puteam realiza nici jumătate din ele, ne simțeam etern condamnați la neputință, la mizerie morală. În sfârșit, ideea că n-au existat acele evenimente cred că este un îndemn de a le înfăptui noi, generația prezentă și cele ce vor urma. Istoria Anonimului poate sugera un program.

Și încă ceva: am scăpat, datorită lui Karton, de persecuția învinuirii care ni se făcea adesea, anume că repetăm istoria. Nu, n-o repetăm, de vreme ce istoria nu a fost așa cum ni se spune. Creăm istoria. Cu alte cuvinte, facem și noi ceea ce au făcut Anonimul sau Cronicarii ideali: inventăm, fantazăm, plăsmuim, construim. Suntem capabili să întocmim din imaginație o poveste să se ducă vestea. (Editura Magirus-Ford, Paris, 1940.)

DYONIS FLORA: *Xantipa* — volumul al II-lea al cărții *Ohm și Tom* (v. titlul). Xantipa este femeia care-i urmează pe cei doi eroi, dar se oprește, îngândurată, la jumătatea călătoriei, undeva, într-o stație de cale ferată din Bărăgan, pendulând între sentimentul datoriei și pasiune. Zadarnice sunt căutările poliției și investigațiile autorului. Se speră că rezistența ei este limitată și că Xantipa va fi, în sfârșit, capturată. (Editura Cugetarea, București, 1932.)

KATILINA FOYER: *Durerile secolului* — Principala durere a secolului — scrie Foyer — este lipsa cronică de timp. Până

spre anul 1900 oamenii se cam plictiseau. Secolul trecut a însemnat un pas colosal în evoluția jocurilor de noroc, a invențiilor amoroase, a extravaganțelor sportive (traversarea în barcă a Gibraltarului, ocolul lumii pe jos, colecționarea de mărci poștale, de fluturi etc.) — tocmai datorită surplusului de timp pe care-l dobândiseră, paralel cu alte bogății, multe categorii de oameni. Conștiința inegalității, și în această privință, a făcut ca în secolul nostru problema timpului să devină o chestiune de ambiții, revendicări și conflicte. Oamenii se zbat astăzi pentru a obține măcar câteva clipe de răgaz. Cartea analizează toate aspectele problemei.

O altă durere a secolului, după Foyer, este tendința generală de standardizare. Cutare ființă înzestrată, posesoare a unei bune culturi, a unui talent vădit, a unui meșteșug excepțional, este copleșită de obligații administrative mereu mai complicate, atât de numeroase, încât este împiedicată literalmente să mai lucreze, să producă ceva valoros. Uniformizarea, standardizarea cer ca unul să fie identic cu celălalt, condiție ce permite măsurarea exactă a activității, rezistența la șicane, remunerarea proporțională cu cantitatea producției și baterea pe umăr.

Mai departe: spectacolul cu mii de spectatori este un alt mare neajuns al vremii noastre, unul dintre cele mai cumplite instrumente de uniformizare. Cinematograful, televizorul, spectacolul sportiv, plimbarea duminicală, cenaclurile periodice, strandul aduc pe oameni în rețeaua programelor stereotipe care acaparează și sug pe individ de toată seva vitalității specifice, de aceea sclipire unică a personalității. Competiția, ca să fie reușită, cere calități asemănătoare. Se adoptă principiul lui „a face ca toată lumea“ și atunci oameni luminați și meșteri harnici se lasă târați în fața cutiei cu ecran înjumătățit, acceptă să fie palmuiți de lumina violentă, căzând în cele din urmă într-o stare vecină cu paralizia, care-i scoate din circuitul productiv. Alții aleargă ca somnambului la febrile întreceri pe stadioane, își încurcă viața în rețeaua pronosticurilor și a aprecierilor, se lasă încântați de meciuri de fotbal de categorie districtuală, unde se transformă în triști chibiți. Adevăratele trăiri individuale sunt înlocuite de

spasme și tresăriri sufletești, noutatea mărunță tocește simțul cumpătării. Inactivitatea izbucnește, e drept în răstimpuri (se cunosc explozii ale unor porniri violente, categorice, oribile), dar totul se topește mai apoi într-o pastă cenușie, uniformă, și persoana se complăce a deveni, asemenea unui elefant, o ființă greoaie și inexpresivă, somnolentă în amenințătoarea sa agresivitate. În câțiva ani de existență publică, personalitatea sa anchi-lozează, se tâmpește. Și, ca orice dispariție, lasă în locu-i o firmă, un manechin.

Personalitatea are nevoie de activitate, fie chiar absurdă, ea nu se poate târî printre picioarele altora. Când nu ți se dă posibilitatea de a selecta, a întoarce singur pagina, a-ți dilata meditația pe un fapt și a ignora voit alte douăzeci, personalitatea se veștejește, consumată de o febră străină. Procesul standardizării este o consecință a lipsei cronice de timp. Timpul lipsește în lume așa cum lipsesc, de regulă, pâinea și apa potabilă.

Singurele remedii sunt, după Foyer, călătoria, polemica, îndărătnicia față de programe, revizuirea zilnică și categorică a relațiilor cu oamenii, războiul spiritual împotriva ticurilor generale și a tictacului individual, rafala insistentă a mitralierei jocului, glumei, calamburului și a originalității organice asupra blindajului inerției, „adevărurilor absolute“, lecțiilor. Este mai demn de stimă un original decât un om serios, fericit în normele care-l țin strâns și-l economisesc. Om serios se numește cel căruia i-a pierit pofta.

În încheiere, plecând de la ideea că procesul standardizării omului oferă o soluție de falsă economie de timp și energii, Foyer enunță o teorie foarte interesantă — teoria eroismului — o variantă faustică a sinuciderii cu folos. (Editura Plon, Paris, 1964.)

MARILENA HARDMUTH: *Prindeți și legați pe artist!* — Autoarea pleacă de la părerea că artistul e un specimen anormal. Springinind cu bogate exemple opinia ei, Marilena Hardmuth ajunge să facă un tablou general al comportării artistului, în care găsești, cu satisfacție, sfaturi și norme ce par la prima vedere fantastice

(imposibil de relatat, trimit pe cititor la lucrare — pp. 180–260 — și-l consilies să aibă grijă să facă exact măsurătorile craniului). Întorcându-se la ideea de la început, autoarea scrie o *Scuză pentru comportarea artistului*, în care arată că anomaliile omului dăruit artei sunt firești și scuzabile, dobândite prin exercitarea programului de lucru riguros și, totodată, haotic. Sunt deci nepericuloase, chiar dacă duc, uneori, la crimă. În concluzie, se cere ca, ori de câte ori se aude frecventul îndemn „prindeți și legați pe artist!“, omul cu judecată să vădească bunăvoință și înțelepciune și, zâmbind în barbă, să treacă liniștit mai departe. (Editura Adriano Salerno, Firenze, 1926.)

JOHN FIRMATORIS: *Furtul sistematic* — Teoria asupra mecanismului exploataării, formulată de K. Marx, ne-a deschis ochii asupra unor alte forme de furturi, poate tot atât de deghizate ca și mecanismele plusvalorii, care îmbogățesc pe unii pe seama altora. Listă neașteptat de lungă a mijloacelor de a fura paralel, sistematic și perfect acoperit pe semeni. Un exemplu: creezi o fundație cu program voios de activitate, atragi pe participanți — printr-un sistem de propagandă pus la punct de o firmă de reclame — să se dedice unei cauze oarecare, de pildă emanciparea Mozambicului, și faci lungi consfătuiri zilnice și schimburi de opinii pe această temă. Te alegi președinte, stai acasă liniștit și citești, iar când simți nevoia de alt divertisment, oferi serate și spectacole cu programe exotice. Lectura ți-o aplici apoi în recenzii și conferințe. Din aceste îndeletniciri te alegi cu câștiguri apreciabile, în timp ce locuitorii Mozambicului îți așteaptă răbdători inițiativele. În cele din urmă, bine informat și cu bani destui în buzunar, vizitezi Mozambicul, despre care scrii o carte. (Editura Flammarion, Paris, 1938.)

GEORGES PASCAL: *Iluzia dragostei* — În timpul zilei, oamenii par a acționa conform rațiunii și bunelor obiceiuri. Dar, îndată ce se înserează, un bărbat și o femeie așezați alături sunt cuprinși de aprige friguri și călduri. Purtarea lor devine ciudată, contradictorie. Își spun lucruri inutile, el povestește cum l-a sancționat

un plutonier pentru că a fost descheiat la bocanc, cândva, la un apel de dimineață, ea vorbește despre influența gălbenușului de ou asupra epidermei cu caracteristici fine și relatează ce a zis o mătușă cu prilejul căsătoriei reginei Angliei. El face un haz nebun când ea remarcă luna pe cer; ea se prăpădește de plăcere că lui nu i se aprinde țigara. Mai mult: se simt tulburați când descoperă că au aceleași gusturi, deși lui îi este silă de conopida pe care ea o prepară cu unt, iar ei îi vine greată când își reprezintă racul, pe care el îl adoră. Balzac este fericirea vieții mele, spune el, și ea, care nu-l poate suferi pe plecticos, oftează aprobativ. Despre lună, stele, frunzele copacilor, ape curgătoare se interoghează ca la poliție, apoi își împărtășesc păreri de care s-ar rușina și un copil, căutându-și în răstimpuri mâinile. Aflându-se, în sfârșit, după confuze tatonări și insistente pipăiri, se înlănțuie cu brațele acum violente, acum șovăitoare. Alege poziții incomode, își gătuie respirația, își presează periculos unele porțiuni ale corpului, transpiră și gâfăie. Toate acestea degenerază apoi în situații de-a dreptul nerușinate, trăgându-și reciproc hainele de pe ei, așezându-se unul față de altul în diagonală, în paralel, pe verticală, pe deasupra, pe dedesubt, într-o dezordine consumată cu toată seriozitatea. Exasperați de puținătatea posibilităților — deși mulți inventează, într-adevăr, situații noi —, zvâcnesc cu toată ființa lor în intimitatea celuiilalt, dau ochii peste cap, gem și fac pe morții. În sfârșit, se plectisesc. Atunci caută o evadare. Soluția apare curând: uniiucid femeia cu care au conversat, alții o lovesc numai, cei mai mulți se despart, aruncându-i cuvinte insultătoare. Femeia cade în mania scrișorilor, încearcă diferite procedee de ștergere a lacrimilor. Abia câțiva dintre subiecții cercetați rămân împreună, iau zilnic masa și își amestecă rufăria, merg la cinematograf cu speranța de a afla ce fac alții în situația lor și, din disperare, discută în continuare despre subiectele mai sus enumerate. Din această discuție ies în cele din urmă niște ființe plâpânde, un fel de oameni de mici dimensiuni, drăguți și pufoși, care hrăniți și periați repetat, cu perseverență, știu să facă tumb și să se prelingă pe covor, pe sub masă, cu singura preocupare de a demonta totul în jur.

Aceștia se grăbesc la rândul lor să repete cât mai repede cu putință atitudinile și istoriile celor care i-au produs.

La trecerea a două-trei cicluri, înmulțindu-se peste măsură, oamenii mici încep să-și vorbească diferit, să judece urât procedeele prin care au fost preparați, astfel că se produce în lume curând o harababură cumplită. Nebunia apare incurabilă, după numai zece-cincisprezece generații. Autorul conchide: „Mă înspăimântă și mă îngheață gândul haosului pe care-l va putea răspândi continuarea acestui procedeu nocturn iresponsabil!“ (Editori și edituri, Colonia, 1915.)

FELIX GRAMMA: *Ce avem în buzunare* — „O, dacă ceea ce numim *a vomita* ar fi într-adevăr o pornire mai decisă, mai radicală, pentru a putea într-adevăr elimina din noi tot ce ne umflă pântecul și ne întunecă mintea!“ — exclamă Gramma. În buzunarele spiritului nostru se află multe resturi, idei nemis-tuite, pasaje de cărți și secvențe de film nefolositoare, fluturași din poezii fără utilitate, scobitori din afișe văzute cândva și macaroanele unui roman, smântâna unor întâmplări trecute și zeama de varză a altora, viitoare, dorite, schițate, branșuri ale unor fraze celebre și prezervative ale multor replici ce trebuiau date, câlții unei melodii și ligheanul cu flegmele sufletești ale unor mari compozitori, apoi niște chipuri omenești, un bunic și o prăvălie, blacheuri, o femeie cu ciorapi uzi, frânturi de conversații lipsite de marca celebrității, dar și altele, memorabile, șchioape însă, o gălețică de copii plină cu gândacii albi ai notelor de școală, un briceag, o fereastră anume, prin care privești ca atunci, mereu deprimat, și o frunză de stejar pe o cutie de bomboane, și un camion lovind o cucoană, și un balcon sub care o fată își piaptână părul, și un pișcot pe jumătate rupt, cu două degete pe el, și buza de sus pe buza paharului, și o dojană cu plecarea unui tren fără roți, fără pasageri, doar cu un domn înalt, puțin ador-mit, urcându-se și coborând pe aceeași scară cu un copil. Câte se află în buzunare!

Cartea lui F. Gramma face, sub chipul unui roman, un inventar al celor mai felurite resturi pe care le poartă cu sfințenie

funcționarul George Transpher de la Uzina de gaz din Lausanne. Ceea ce considerăm cu stimă experiență nu e altceva decât un șnur pe care am înșirat, egal și întâmplător, mătăniile proastelor digestii. (Editura Dresda, 1938.)

HERMANN GEYSER: *Caietele de serviciu ale lui Oskar Fenn* — Cel mai nesianos funcționar al regatului este, totodată, cel mai de seamă scriitor al patriei sale în secolul al XX-lea. I se dădeau, la ministerul unde lucra, sarcini importante, ce-ar fi umflat de orgoliu pieptul oricărui slujbaş. Își nota atent ce avea de făcut, pornea la lucru cu un entuziasm sincer. Dar se reazeza, printr-o entorsă funcțională, pe propria lui personalitate, de îndată ce noutatea acțiunii i se părea că pălește. Își uita ambițiile, nu-l interesa ce spun ceilalți funcționari, neglija înfăptuirea sarcinilor. Comod și epicureic, prefera să comenteze pe mici foi de hârtie ridicolul strădaniilor sale administrative, pentru care nu se credea pregătit, să viseze și să lenevească scriind. Așa se face că, în aproape douăzeci de ani de serviciu, Geysler devine posesorul unui amplu depozit de comentarii „ce ating și judecă nu numai activitatea unui birou oarecare, ci însuși mecanismul birocratic al instituției“ (Rudolf Braunschweig). *Caietele de serviciu* sunt, poate, cele mai ample fișe de roman din câte s-au scris vreodată. În paginile lor foiesc controlorii, inspectorii financiari și cei vamali, în cutare pagină se vorbește despre promisiunea unui solicitant de a oferi o filodormă și, iată, în capitolul următor, cum filodorma se plătește cu discreție, corect. Se analizează situații de pe teren, se obiectează asupra unor cheltuieli neproductive, cineva șterge cu creionul roșu o cifră, unul care fumează mult este de altă părere. În cele din urmă se aduc cafele și coniac, se propune o nouă ședință, cineva observă că stenografa e foarte drăguță. Discuția dintr-un birou începe de la părerea unui funcționar care găsește că se face risipă undeva, în provincie. Se cer dovezi. O comisie pleacă să verifice. Este vorba, într-adevăr, de o cișmea al cărei robinet se închide defectuos. Se continuă discuția la fața locului. Părerile sunt împărțite. Unul propune construirea unui eleșteu, pentru ca apa ce se scurge

să devină utilă. Un director susține că treaba e nerentabilă, deoarece peștii din ziua de astăzi refuză să crească până la greutatea cerută pe piață. Un inspector propune o comisie. Cineva observă că apa nu curge egal și că deci nu se poate calcula mecanic pierderea. Apa căzută într-o căldare nu indică exact cantitatea, pentru că mai adaugă apă și ploaia, frecventă și rece. Se admite propunerea de a se construi un acoperiș. În centrala societății există însă o altă părere. Se organizează discuții. Cineva observă, pe puncte, următoarele:

1. Pierderea de apă la robinet nu e concludentă. Se pot pierde cantități importante și pe conductă.

2. Construirea unui acoperiș necesită investiții speciale. Mai ușor este să se dezgroape conducta.

3. Stenografa e într-adevăr foarte drăguță.

4. Concluziile trebuie confruntate la fața locului, pentru că pare ciudată afirmația după care ploaia este frecventă și rece, știindu-se că zona geografică este caracterizată nu de umiditate, ci de vânturi fierbinți, de secetă și vârtejuri.

Se alege pentru discuții un vechi castel, amenajat recent, pe valea unui râu de munte. Un inginer propune instalarea în paralel a unei alte cișmele, spre a determina pierderile prin comparație. Pentru construcția unei cișmele-martor este nevoie de specialiști. Odată cu acceptarea soluției, se trimit în străinătate, pentru specializare, trei mecanici. Unul dintre ei este hidropic, deci de o subiectivitate exacerbată, prezintă pericolul de a învăța procedee prea scumpe și a duce la ruină societatea. Ceilalți doi, ajunși în Statele Unite, declară că mecanica hidrotehnică nu mai interesează pe nimeni și că ei au hotărât să se specializeze în industria electronică și în zborurile interplanetare, meserii mai utile viitorului. Se organizează o masă rotundă, spre a se decide asupra ieșirii din impas. Se află cu stupefacție că, între timp, robinetul cișmelei a fost strâns de un copil care tocmai se juca prin preajmă și că apa nu mai curge. Cum se poate așa ceva? Se trimite pe teren o comisie specială ca să refere asupra amestecului particularilor în treburile obștești. O parte a problemei — cea de procedură — este transferată tribunalului local.

Paralel, se proiectează construcția unui apeduct, a unei conducte magistrale: în acest fel, apa rezultată va putea fi transportată într-o localitate vecină, unde există o căldare și statisticieni pentru strângerea datelor necesare. Recuperarea pierderilor se proiectează a se face prin livrarea apei postului local de pompieri. Neînțelegeri asupra prețului. Pompierii preferă să ia apa dintr-o baltă, chit că balta posedă, în suspensie, multă mătase-broaștei. Se fac demersuri la Direcția teritoriului din minister, spre a interzice pompierilor folosirea apei impure la stingerea incendiilor. Se citează Gaston Bachelard.

Într-o nouă ședință a consiliului experților, se stabilește ca cișmeaua să fie demontată și adusă în laboratorul Politehnicii, pentru a fi studiată. O echipă de instalatori realizează operațiunea în două zile. Cișmeaua este montată în Capitală și, pentru că nivelul tehnic al laboratorului Politehnicii este scăzut, rectorul opinează ca țeava să fie folosită la o instalație de producere a acidului acetic, iar robinetul la chioșcul de răcoritoare al bufetului. La observația comisiei de specialiști că robinetul nu se strânge bine și că va curge fără încetare, responsabilul bufetului răspunde că asta nu face nimic, limonada se vinde de la o vreme în sticle capsulate; instalația e necesară numai pentru decor, spre a satisface necesitățile estetice ale studenților. Într-o scrisoare, rectorul mulțumește comisiei pentru sprijinul acordat, în special pentru numirea tehnicianului specialist în problemele zborurilor interplanetare, întors de la studii din Statele Unite. (Editura „François Perret“, Rouen, 1960.)

MILORAD CELEROVIC: *Subtilizarea gândirii prin tușeu* — Un inginer și doi medici descoperă în ființa omenească un biocurent extrem de slab, dar care indică exact gradul de inteligență al individului. Construind un aparat special, ei determină că inteligența este rezultatul unui fenomen simplu: acumularea mângâierilor. Mama care își alintă odorul prin frecarea repetată a creștetului, a mâinilor sau obrazului, stimulează producerea biocurenților și înlesnește stabilizarea lor. Copilul crește și inteligența lui sporște odată cu sporirea și rafinarea mângâierilor.

Un băiat alintat de mama și de două mătuși dădea dovadă de o rară capacitate de înțelegere a lucrurilor, în timp ce un altul care nu-și amintea să fi fost vreodată mângâiat avea toate caracterile imbecilului.

Descoperirea celor trei specialiști deschide largi perspective științei, care poate, după părerea biologilor, să sporească nemai-pomenit capacitatea de gândire a întregii specii, utilizând în mod sistematic mângâierea, excluzând din practica raporturilor și din educație violențele, periculoase întotdeauna pentru că detur-nează de la marile înfăptuiri umane. Organizarea unei societăți în care oamenii să primească zilnic mângâieri, proporțional cu meritele, posibilitățile, netezimea bucii și a obrazilor, a devenit visul oricărui conducător luminat. Cheltuielile solicitate de un asemenea proiect, deși modeste, n-au putut până acum să fie împlinite de nici un stat, nevoi mai urgente solicitând cu prioritate sumele.

O altă descoperire a tulburat, de curând, mințile. Ducând mai departe ideea celor trei savanți, doctorul Nansi din Manilla a găsit că inteligența nu se naște odată cu mângâierea. Mama care-și mângâie copilul nu-i produce, de fapt, acestuia nici un fel de inteligență — această înzestrare fiind încă inanalizabilă în laborator —, ci doar o stare receptivă deosebit de propice infiltrațiilor. Are loc, prin atingere, o transmitere de inteligență și de capacitate inteligentă. Doctorul Nansi propune și ca mângâierea să fie făcută nu de mamă, nici de o persoană din familie, ci de unul dintre cei mai inteligenți bărbați ai societății, specializat pentru această operație. Pentru a demonstra această idee, Nansi a făcut următoarea experiență: a ales un matematician, căruia i-au fost dați spre mângâiere 100 de copii fără aptitudini vădite pentru adunare și scădere. După un tratament de trei ani, copiii au arătat o pasiune deosebită pentru multiplicările cu 7 și o inteligență neobișnuită la aflarea rădăcinilor pătrate. Procentul celor contaminați nu era însă pe deplin concludent: 52 din 100 (restul de 48 de copii nu ajungea decât să-și numere degetele). Experiența, a arătat doctorul Nansi, nu infirma ideea. Reușita parțială ne dă mare încredere. Cauza pentru care n-au

fost contaminați toți copiii se datorește faptului că matematicianul a mângâiat pe mulți cu răceală, formal, din datorie profesională.

O nouă experiență a confirmat ipoteza sa. Un mare filozof a atins din întâmplare mâna unui imbecil. Imbecilul a început să gândească logic, ideile sale au dobândit cursivitate. Solicitat să repete mișcarea cu mai mulți, efectul s-a repetat și el. Ca să verifice, doctorul Nansi a făcut o extirpare a lobului frontal al filozofului. Filozoful s-a transformat într-un imbecil. Contactul acestuia cu diferiți indivizi de o inteligență medie a dus la imbecilizarea lor totală.

În prezent, studiile continuă. Un spărgător de case de bani care și-a riscat viața într-o acțiune la Banca Artiștilor din Florența (fără succes) are ciudă pe artiști, urând deopotrivă pe Bach și pe Wagner, pe Botticelli și pe Balzac, pe Dostoievski și pe Proust. El atinge brațele unor oameni fără prejudecăți, transformându-i în mari și înverșunați dușmani ai acestor autori. S-a constatat și că biocurenții se comunică în lanț. Astfel, cei atinși de mâna spărgătorului de case de bani, după ce au pornit în grupuri să distrugă tablourile unui muzeu, au bătut pe paznicul unui alt muzeu. Acesta, uitându-și îndatoririle, s-a alăturat grupului, spărgând la rândul său pânze de Rembrandt și Delacroix. Însemnătatea practică a descoperirii este fantastică. De pildă, un individ din Paraguay urăște de moarte pe un individ locuind în Montmartre. Exterminarea dușmanului devine foarte simplă. Cel din Paraguay contactează tactil palmele vecinului, vecinul pe cele ale celui apropiat și așa mai departe; intențiile se transmit rapid, oamenii se orânduiesc în lanț și lanțul se întinde treptat peste țări și continente până la imobilul din Montmartre. Ultimul resimte exact aceeași ură ca și cel care a dat primul impuls, la aceeași intensitate, pierderile de energie reprezentând un procent neînsemnat. Primele două experiențe n-au reușit, pentru că cel care dădea impulsul inițial era atât de furios, încât odată cu lansarea biocurentului a lovit puternic cu pumnii pe discipolul-transmițător. Acesta l-a lovit pe următorul. Totul ar fi mers bine dacă loviturile n-ar fi amețit pe cei ce duceau brațul viu

peste mări, înot. Aceștia, slabi de constituție, s-au înecat. Cea de-a doua experiență n-a reușit pentru că biocurenții formează spontan lanțul, dar nu indică și direcția dezvoltării lui. Așa că impulsul pornit de la Washington s-a îndreptat spre sud, a ocolit câteva golfuri cu oameni care se prăjeau la soare și erau preocupați de dragoste frățească și de petreceri și s-a risipit în junglele Indochinei, pierzându-i-se urma. S-ar putea să se fi scurs în pământ, și atunci n-ar fi de mirare să-l aflăm izbucnind undeva, într-o insulă din Borneo, sub forma unui vulcan. (Presses Universitaires de France, Paris 1950.)

ALFRED ORTHOPEDY: *Drama electricianului* — Când își alesese meseria de electrician, avusese în vedere că lumea, modernizându-se, va avea tot mai multă nevoie de energie. Își amintește cum vedea atunci în visul său de adolescent marile orașe luminate *a giorno*, casele echipate cu aparate electrice, de ras și de gătit, de aspirat praful, de curățat legumele, de emisie și recepție. Negreșit, meseria are viitor, nu va tânji în așteptare de comenzi.

Acum, alegerea de altădată începea să-i pară nefericită. Rețeaua electrică pătrunsese într-adevăr în toate casele, dar nu ocolise pe cele ale prietenilor și vecinilor săi. Fiind un om social, își făcuse relații numeroase, era apreciat și bine primit pretutindeni și, cum nu putea să rămână indiferent ori de câte ori se ardea o siguranță sau făcea scurtcircuit un fier de călcat, trebuia să intervină și să repare. Alerga de îndată la locul accidentului și-și utiliza tot sufletul pentru a repune în funcțiune mecanismul stricat, rămânând întotdeauna la o cafea sau un coniac, oferindu-se cu plăcere să repare suplimentar și o mașină de bărbierit de mult defectă, o lampă de noapte funcționând prost. Era astfel ocupat toată ziua și simțea că oamenii îi intră în casă ca să-l împiedice să mai respire, să se mai odihnească.

Începuse să vadă în electricitate o forță ocultă care urmărește să-i producă numai neplăceri. Suspecta fiecare veioză, fiecare bec, fiecare priză. Când simțea în deget mușcătura de viperă a curentului, răspundea scurt și brutal, împungând cu șurubelnița

firele răuvoitoare, producând mici deranjamente. Odată, unul dintre prieteni avea musafiri și s-a pomenit pe întuneric tocmai în momentul servirii tortului. Intervenii cu promptitudine, se război mărunț cu siguranțele, sparse cu vârful ciocănelului porțelanul, cu gândul să pedepsească obrăznicia celor 220 de volți, legă contactele cu o sârmă groasă, nepermis de groasă. Tocmai se așezase în pat, obosit, scârbit și întrebându-se dacă nu s-ar fi convenit să i se pună și lui într-o farfurioară o felioară de tort, când vecinul îi bătu în ușă să-i spună că s-a aprins ceva la tablou și că se află din nou în întuneric. Merse la locul unde se aflau siguranțele și se grăbi să plesnească peste bot electricitatea dușmănoasă, legă contactele cu mai multă șiretenie, dar nu se putu abține de a deșuruba, din fantezie, două piese izolatoare. În aceeași seară fu căutat de un profesor din cartierul gării spre a-i repara un ceas electric. Întârzie până după miezul nopții, certându-se cu micile piulițe ce nu voiau să intre în fâgașul lor, speră pentru o clipă că poate replica violent electricității, așezând în locul unui transformator o bucată de fier moale. Ceasornicul tresări ca un muribund și tăcu. Pentru totdeauna.

Viața devenea mereu mai zbuciumată. Dimineața se cățara pe acoperișuri și pe stâlpi, uitând uneori că firul pe care voia să-l întindă e sub tensiune. Suporta șocuri, căderi, o dată a avut un spasm din care s-a trezit pe jumătate paralizat. După-amiaza, urmărea cum funcționează un aparat de proiecție într-un cinematograf, interpretând inversarea neplăcută a imaginilor pe ecran drept o nouă provocare electrică. Sparse un reflector și păstrăura nealterată până la alt client, tot un prieten, unde pregăti o răzbunare teribilă: legă haotic poliul tabloului și refuză să lege pământul unei mașini de imprimat textile. Valțurile explodară.

Seara și noaptea vizita alte case, călătorea pe troleibuz sau cobora într-un canal subteran cu cabluri, după care revenea în bucătăria unei prietene cu care voia să se căsătorească. Calm și limpede, printre sărutări, izbutea să repare un aparat de radio și două reșouri pe care, de altfel, și pregătiseră împreună o excelentă budincă. Plecase de acolo enervat nu atât pentru că cineva îl solicita pentru un far de bicicletă, ci pentru că, mângâind pisica, blana făcuse scânteii surprinzătoare.

Spre toamnă, când hotărâse căsătoria, a trebuit să plece în deplasare într-un oraș de provincie, pentru două săptămâni. Programul s-a complicat nemaipomenit. Lucra zece ore la punerea în funcțiune a unui agregat de sortare. Restul zilei și noaptea, cei care-i cunoșteau priceperea, chemându-l, cerându-i să-i inițieze în taina meșteșugului, îi pregăteau de fiecare dată, spre destindere, mici aparate de reparat. Iubita îl căuta din Capitală la telefon. El nu putea răspunde, fiind într-un pod sau într-o magazie. Ea îi scria trei pagini pe zi, dar el nu putea pune pe hârtie nici măcar un rând, preocupat de circuite și contacte.

Se împliniră cele două săptămâni. Logodnica îl primi cu multă răceală, îl servi cu o cafea rece și-i ceru să restabilească o legătură la frigider. Când, spre încheierea vizitei, atmosfera era mai potrivită parcă pentru lămuriri, el observă că scala aparatului de radio filează batjocoritor și înțelese dintr-odată că aceeași 220 de volți îl urmăresc și-i fac farse. Demontă aparatul. Fiind târziu, rămase în bucătărie, în timp ce ea îl rugă să o scuze, apoi, după terminarea reparației, trase ușa încet și ieși cu grijă să n-o deranjeze.

Logodnica îi trimise o scrisoare în care îi cerea explicații pentru indiferența lui. Se așeză să-i răspundă grabnic, să-i vorbească despre sentimentele sincere și regretabilele piedici din calea fericirii lor. Dar, după primul rând încheiat, cineva veni să-i ceară părerea cum s-ar putea instala o sonerie alimentată de la rețea. Verifică, după plecarea oaspetelui, tabloul unui tranzistor, apoi merse în oraș să ajute la montarea unei vitrine. Exasperată de tăcerea lui inexplicabilă și neexplicată, ea îl vizită și-i puse problemele cu violență. Era momentul împăcării, i se păruse, de aceea începu să-i descrie viața lui din ultimele luni, încercând să-i câștige înțelegerea. Îi luă mâna. Degetele îi erau reci, tremurătoare. Aștepta. Pentru moment, el se pierdu în câteva fraze confuze de introducere. „Probabil, spuse, fiecărui om îi este scris un anume destin.“ O privi în față, cu ochii însetați de strălucirea tenului, de linia pură a bărbiei, a frunții. „În ce mă privește, continuă el, sentimentele mele sunt mai puternice decât oricând.“

Se întrerupse. Lumina lămpii fâlfâia și slăbea. Tresări și își retrase înfuriat mâna. Se ridică. Scotoci într-o trusă de piele, scoase un patent și o șurubelniță și ieși. Ea auzi o discuție pe coridor, reproșurile unei doamne care nu era mulțumită de o reparație anterioară a aspiratorului de praf („Doar am apăsat pe buton și a și început să scoată fum“), apoi o ușă trântită. Era gata să plece, când el se întoarse, îi ceru scuze și-i promise o întâlnire pe luna viitoare. Acum avea de terminat o instalație la o pompă de încărcat sifoane. Își luă haina, îi sărută mâna și ieși. Se auzi curând acceleratorul unui automobil.

În săptămânile următoare, ea căută zadarnic să obțină explicațiile promise. Află de la prieteni că inventase un aparat pentru decuplarea automată a magnefoanelor, că repara împreună cu o echipă sistemul electric al unei rampe de lansare a rachetelor. Într-o zi îl și văzu, dar nu-și putură vorbi, pentru că el era cățărât pe-o scară de intervenție și meșterea ceva la cablurile troleibuzului, iar în gură ținea un tub Bergman. Încercă să-l mai viziteze: era plecat, și în ușă erau prinse câteva bilete de la prietenii care-l solicitau. Îi dori fericire și hotărî să nu-l mai vadă niciodată.

Îl mai visă de două ori, mai întâi vorbind la un microfon dinamic, apoi, ceea ce o înspăimântă, pe scaunul electric. (Editura La Notte, Milano, 1958.)

ALCEO PATER-ORBIS: *Cum am crescut un cais* — Citeam, așezat în șezlong, într-o după-amiază plăcută, poeziile marelui Chabert. Ochii, alunecându-mi pe versurile bine făcute, prinseră la un moment dat în acea zonă periferică și difuză a vederii care ne semnaleză uneori obiecte esențiale tulpina unei ciuboțica-cucului. Când raza privirii reluă versul da capo, ciuboțica tresări. La cezură, pe cel de-al treilea vers, planta creșu, nu mult, nu dintr-odată, dar suficient de repede ca ochiul să observe. La capătul strofei (tocmai observam că rima nu este întotdeauna bărbătească), ciuboțica nu numai că se înălțase cu încă un deget, dar se și desfoliase, zâmbind îndrăzneț soarelui ce cădea pieziș. De fiecare dată când schimbam rîndul, pe măsură ce coboram,

planta tresărea din nou, urcând în lumină. Obișnuit cu mașina de scris, cu clopoțelul mărunț ce semnaleză sfârșitul rîndului, așteptam să prind în urechi un sunet cristalin sau cam așa ceva. Nu, creșterea plantei nu era însoțită de nici un sunet special. Dar, evident, tulpina se dezvoltă. Când ajunsei la acel nemuritor catren:

Îți datorez plăcerea în exclusivitate
Ca și surpriza de-a te găsi de veghe;
Plîngeai în colțul scării cu ceas, era o leghe
De locul nostru tainic, de Universitate...

firava inflorescență care se prefigurase în delicatele ramuri ale plantei se desfăcu dintr-odată ca mătasea și cuprinse întreaga mea atenție.

Tulburat, dar încă destul de nesigur de cele ce văzusem, trecui la cântul următor, citii cu îndârjire primele versuri, fără să mai las coada ochiului să rătăcească. Refuzai să mai privesc planta. Chiar încercai, pentru o clipă, un fir de ură pentru ființa ei năzdrăvană și pentru părelnicul fenomen pe care mi-l înfățișase. Planta crescuse însă, asta deveni limpede de îndată ce, mânat de curiozitate, o privii în față, și acum era înaltă și robustă, de o frumusețe impertinentă, parcă voind să mă convingă de vitalitatea ei incontestabilă.

— Să mă ia dracu' — strigai, aruncând volumul —, ciuboțica-cucului crește!

Nevastă-mea, care tocmai robotea prin preajmă, mă privi cu reproș, după obiceiul ei:

— Ei, află dumneata, dragă domnule, că și ciuboțica-cucului crește, ca toate plantele, slavă cerului!

— Crește, continuai. Acesta este un adevăr și când îl vei cunoaște vei putea, dacă îți face plăcere, să și înnebunești.

Îi explicai totul. E de prisos să povestesc cât de neîncrezătoare era la început, cum mustăcea ironică la încercările mele de a-i explica fazele creșterii și cum, urmărind cu mine fenomenul,

pe când reluam lectura, devenea mereu mai atentă, mai curioasă, mai interesată, terminând prin a fi cuprinsă de spaimă și a tremura din tot trupul. În cele din urmă, fugi de lângă mine, alergă în casă, unde se trânti pe divan și fu răvășită de un plâns nervos cu sughituri.

— Te implor, liniștește-te, o mângâiai, e doar un fenomen natural. Electricitatea statică influențează clorofila, metabolismul... Și, pentru că era de-a dreptul înspăimântată și chipul i se înveteșise: un fenomen natural asupra căruia cercetarea nu ne-a dat încă toate lămuririle. Stai, ai răbdare, vom studia, vom da de capătul misterului.

Nevastă-mea nu-și revenea. Am lăsat-o să se liniștească și am decis să mă ocup îndeaproape de această ciudată afacere. Aveam pregătirea s-o fac: studiasem cândva științele naturale și obținusem multe rezultate, printre altele, fenomenul interesant al raporturilor de cauzalitate intimă între frecvența bății aripilor la unele insecte și înălțimea la care zboară de obicei.

În plus, acum mă stimula în cercetările mele starea tot mai rea a soției, sperând totodată ca, îndată ce voi fi în posesia rezultatelor, să o pot vindeca de îngrozitoarea maladie în care o aruncase spaima neînțelegerii fenomenului.

— De ce să ni se întâmple tocmai nouă așa ceva — repeta în clipele ei de relativă liniște —, de ce, de ce?

Trebuia să răspund neîntârziat la această întrebare.

Interesant în studiile mele este că m-am folosit mult mai puțin de cărțile de botanică și de genetică decât de cele de versuri, pe care le-am căutat în toate bibliotecile și le-am transcris de mână și la mașină. Am descoperit în scurtă vreme și relativ ușor că gândirea mea, stimulată de lectura și trăirea (și trăirea, insist și subliniez) poeziei adevărate, poate să influențeze, în grade diferite, creșterea plantelor. Recitam în laboratorul meu pe Raćine: leandru din cutie, pipernicit de-a lungul anilor, își dezvoltă acum coroana, înflorind chiar pe la începutul actului II. Recitam cu pasiune pe Leopardi (plângeam adesea la versurile acestui delicat poet), și atunci asparagusul din gastră devenea de un verde intens, de o vitalitate nebănuită. Petuniilor le priau

mai mult pasajele din Ovidiu (*Tristele* și, mai rar, *Ponticele*), leușteanului — Malherbe. Cactușii erau nespuse de sensibili la Baudelaire și García Lorca, nepriindu-le Ronsard. Cu toate că citeam cu îndârjire ciupercilor din Villon, ele rămâneau la dimensiunile lor, nepotrivire ce m-a indispus multă vreme (inițial considerasem alegerea excelentă). Ciuperca, am aflat-o în cele din urmă, nu se dezvoltă decât cu poeți belgieni și provensali, barocul îi este îndeosebi prielnic, cu condiția să fie administrate și îngrășăminte naturale, pentru că uneori biostimulenții lirici trebuie ajutați cu factorii tradiționali de fertilizare. Oricât ai recita din Bresil, marele poet esperanto din secolul trecut, dacă nu folosești bălegarul, riști să nu obții rezultatele așteptate. Cu vremea, am descoperit că rondelurile cu imagini cuminți, cu descrieri pastorale, contribuie într-o măsură, poate nu tot atât de mare ca elegia, la dezvoltarea celulelor. Alecsandri ajută la lărgirea vaselor de liber, în timp ce Macedonski și Verlaine la formarea unei rădăcini pivotante, robuste și adânci. Extraordinară este influența lui Victor Hugo asupra straturilor de garoafe. Am obținut inflorescențe de cinci centimetri cu *La legende des siècles*, în interpretarea plină de cumpătare și nu lipsită de accente patetice a lui Yonel. Un lot experimental de trifoi mi-a crescut până la înălțimea umărului, tratându-l combinat cu Pascoli, Tvardovski și Pablo Neruda.

Nevastă-mea iubește, încă de când eram logodiți, sparanghelul. I-am oferit legături splendide, crescute cu Mallarmé. Datorită bibliotecii de poezie pe care mi-am alcătuit-o și magnetofonului, am întotdeauna în glastre crizanteme (o parte Hölderlin, două părți Saint-John Perse), regina-noptii (exclusiv Lecomte de Lisle), lălele (două părți Goethe, o parte Prévert), delicate și multicolore frezia (Rilke, Elena Văcărescu, Camões și hexafosfat de magneziu). Copleșită de atenții florale, soția mea a devenit mai înțelegătoare, adesea se așază lângă mine în sera-laborator și urmărim împreună cu calm și răbdare cum plantele, mângâiate de rimele miraculoase, se dezvoltă, înfloresc și fac, uneori, superbe fructe. Ea a venit cu unele sugestii pe care, la început, le-am suspectat ca bolnăvicioase:

— Hai să încercăm Byron pe portocalii abia altoiți!

În cele din urmă, am riscat. Portocalul a dat fructe mari, cu aromă plăcută.

Păstram riguros secretul descoperirilor noastre. Volumul apreciabil de muncă la sere, în grădină, în saloane, în pivniță — la cultura de ciuperci și sparanghel — ar fi solicitat câteva ajutoare. Nu le puteam angaja, de teamă să nu ni se fure rețetele, și apoi, puțin ar fi fost în stare să citească, să recite și să trăiască poezia atât de intens ca noi. Ne petreceam zilele și, uneori, nopțile la lucru. Coboram în pivniță cu Lamartine și Lenau, nevastă-mea se plimba printre straturi cu Ovid Densusșianu, Ivan Vazov, Verhaeren.

Într-o zi, mângâindu-mă (eram așezați pe perne, pe divanul salonului, ascultam o sonată de Geminiani), îmi spuse:

— Te-ai gândit la copaci? Știi cât iubesc pădurea!

Am simțit că mă cuprinde vârtejul. O asemenea idee nu-mi trecuse prin cap. Am sărit din pat ca un nebun, am răsturnat în grabă un scaun, am alergat în cămară, unde știam că se află câteva castane, câteva ghinde. Nu mai erau acolo, probabil le aruncasem. Aflai totuși, rătăcit într-o cutie, un sâmbure uscat de caisă.

Acum, când caisul este în floare, în fața ferestrei, întreținut de stropirile versurilor lui Montale, aproape că nu-mi mai amintesc bine cum s-au desfășurat operațiunile. Știu că l-am pus în pământ de flori, într-o gastră. A crescut cu poezii minore latini, apoi cu versurile aulice ale Siciliei târzii și, în sfârșit, cu Ronsard. Se găesc în acest poet, pe nedrept considerat fastidios, versuri de un rafinament ales, ce pot fi atribuite unui Apollinaire sau Rimbaud. L-am udat, l-am săpat, l-am tuns primăvara. N-a înflorit decât acum, în al treilea an. Dar e viguros, deplin format, florile sunt alb-roșii, parfumate. Lecturile nu mai sunt necesare în fiecare zi, e de ajuns să-l udăm o dată pe săptămână, când îi dăm la rădăcină și două strofe. Atât. E o bucurie pentru noi, care n-avem copii, să-l creștem, să-l vedem mereu mai frumos. Curând, grija noastră îi va fi de prisos. Va fi atunci matur. Fructele lui vor îndulci gura care l-a crescut.

O vreme nu m-am mai gândit la arbori. Azi-dimineață, mi-am amintit de sugestia dată de nevastă-mea. Pentru arbori însă ai nevoie de teren, de versuri grave, de largă și intensă respirație, eventual de un Hoffmannstahl și un Vermorel. Am alergat la primărie, am scris o cerere și i-am dat-o secretarului, cumnatu-meu, ținut deoparte de mersul descoperirilor noastre nu atât din discreție, cât din cauza unui vechi conflict în legătură cu o livadă (o moștenire). Visez de pe acuma dumbrăvi și păduri pentru toată lumea — am trecut peste supărarea de altădată. I-am povestit, pe scurt, despre caisul înflorit de mintea mea.

În nădejdea că mă va ajuta, am scris toată după-masa scrisori către librăriile pariziene, pentru a mi se trimită cărți, am încercat spre seară un magnetofon „Gründig 47“ stereofonic, cu difuzoare mari pentru spații largi (câmpie, deal, luncă), și am solicitat la Institutul de horticultură ghindă, jir și sămânță de frasin și plop. Cu ultimul aş putea începe imediat, având în bibliotecă de pe acum încă două volume inedite de Pascoli.

Cumnatu-meu nu are firea soției mele. N-a vrut cu nici un chip să ne ajute.

.....

La câteva zile după aceea, sub ochii noștri, caisul și toate celelalte plante crescute cu atâta trudă s-au uscat din rădăcini. (Editura Rubicond, Maribor și Littiné, Lyon, 1960.)

CHRISTIAN GADE: *Pentru un sistem mondial de gafe* — Aproape toți cercetătorii sunt astăzi de acord că înainte de 1881, când frații Wilhelm și Friedrich Schmelting au definit gafa, determinându-i dimensiunile și coeficientul de risc, nu se poate vorbi nici despre conceptul de gafă, nici măcar despre sentimentul gafic. Părerea unora precum că romanii ar fi cunoscut gafa, firește într-o formă nediferențiată, nu se mai poate susține. A te sprijini pe câteva dovezi arheologice fără o legătură între ele este neștiințific. Un vas de lut ars, descoperit în vechea așezare Trapesium, în Tirol, lasă să se presupună o cultură locală a gafei, dar urmele lichidului pe care îl conținea păreau să fie tot atât de bine reziduuri ale vinului evaporat sau fragmentele unei

ciuperci anaerobe. Inscriciunile romane descoperite la Paroxia (Elveția de sud-vest) nu indică cert că gafa ar fi constituit un principiu sau o practică curentă. „Legiunile romane mărșăluiau în toate direcțiile, purtau lupte, cucereau teritorii necunoscute, întinse și vrăjmașe, fără să fi cunoscut gafa“, scrie în *Histoire romaine* (vol. I, VI, 42) Marcello Mortari.

Nu este mai puțin adevărat că vagi elemente de gafă au existat în evul de mijloc. Un cavaler pe nume Geronte, originar din Bretania, ar fi fost urmașul unei familii nobile care practica, după prânzurile copioase, un anume gen de gafă foarte nevinovată. Doi călugări germani din Silezia, Snopp și Kropp, se făcuseră cunoscuți prin demonstrațiile de gafe mistice, pe care le organizau la curtea lui Rudolf al II-lea. În sfârșit, o doamnă de onoare a reginei Emanuela I „Recordmana“ (1312–1386) ar fi devenit cunoscută datorită priceperii sale de a produce gafe autentice, spontane, destul de spirituale pentru acele vremuri. Renașterea este săracă în fenomene gafice. Carlos Fuentes Pecuna a studiat cu atenție, timp de mulți ani, textele marilor scriitori ai Renașterii spaniole, fără să fi aflat indicii de manifestare sistematică a gafei. În *Don Quijote* s-ar afla totuși o gafă.

Perioada mașinismului, ca și a concentrării precaute de capital, este lipsită total de gafe. Amoururile sunt amoururi, bătăliile sunt bătălii, moartea e moarte, crima însăși este, în ciuda circumstanțelor atenuante, crimă. Despre o gafă constituită nu se poate vorbi pentru că, așa cum scrie Ernest Freyburg, „...relațiile economice și sociale se caracterizează printr-o seriozitate excesivă, academică. Organizarea societății este fundamentată pe elemente (sic) structurali rigizi și se distinge printr-o exemplară cursă a grupelor sociale, ca și a indivizilor pe deasupra, către scopuri precise, ce exclud gafă“ (*Prolegomene*, VI, p. 62).

Este neîndoios că gafa apare odată cu relațiile moderne de viață, cu formarea capitalului financiar, cu extinderea afacerilor în zone în care i se resimțea lipsa. Secolul al XIX-lea creează condițiile pentru ca, în mai multe locuri ale Americii și Europei, grupe de indivizi să descopere în același timp, cu mijloace diferite, gafa — așa cum e definită în manualele de gafologie. Marea

epocă a gafei începe însă în a doua jumătate a secolului și se dezvoltă în cel următor, după cum vom vedea.

La început se lucra și în acest domeniu meșteșugărește. Înșiși contemporanii fraților Schmeling nu este de presupus să fi avut intenția și nici mijloacele necesare să producă gafe cu o ridicată valoare calitativă. „Tehnica nu permitea, iar raporturile create nu favorizau o dezvoltare plenară a gafei“, scrie Hildebrand Rops.

„Mașinismul excesiv, concentrarea monopolistă a capitalurilor, închiderea societății de consum în sinea ei, organizarea jandarmeriei, ca instrument de contact, precum și răspândirea impetuoasă a căilor de comunicație, apariția cometei Haller, corespondența dintre Walack și concernul Mobil Oil sunt factori de mare importanță, care înlesnesc dezvoltarea și înflorirea fără precedent a gafei. Dintr-o existență accidentală, sordidă, ea ajunge să se organizeze excepțional, căpătând în plus o calitate nouă: aceea a conștiinței universalității ei“ (Francesco Lara: *Gafotehnologia*, IV, 38).

Din acest moment gafa devine instrument de refulare și contacte inedite între oameni, se constituie ca un factor de dezvoltare a neprevăzutului, element ce se dovedește util în numeroase domenii de activitate, îndeosebi la bursele de mărfuri și la serate.

Prima conflagrație mondială debutează printr-o gafă. Luptele care urmează, conferințele, marile bătălii se înscriu pe acest făgaș sigur și fecund. Se produce o largă diviziune de funcțiuni, ce iau amploare în timp de pace, în condițiile regroupării puterilor. Apar acum gafele ministeriale, gafele intelectuale, gafele economice, financiare și diplomatice. Marea gafă de la Geneva, ca și cele de la Lyon (1916), Leipzig (1920), Tătărași (1925), demonstrează cât de bogată în resurse spirituale și efecte ireversibile poate fi gafa, ce perspective se deschid gafeurilor. Secolul nostru, de emancipare a omului mijlociu și de anulare a inițiativelor particulare, coboară gafa din cabinetele dinastice și anticamerele ministeriale — în piață. Burghezul își afirmă acum puterea și independența, făcând în orice ocazie gafe frumoase. Marele catalog (1900–1935) înregistrează multiplicarea gafelor, care duce la o relativă demonetizare, la inflație și crize. Se formează o

mişcare de salvare a gafei de efectele depresive. Se creează o asociație privată a gafei fine, alta a gafei fiduciare, directe, incisive, polemice și retroversive. Englezii își reformează, pe lângă sistemul metric, și pe cel intelectual, programele colegiilor și instituțiilor lor adjuvante includ puncte speciale privitoare la promovarea colegială a gafei. Titlul de *sir* este acordat unuia dintre cei mai cunoscuți gafeuri.

După această introducere istorică, ilustrul savant Christian Gade trece în capitolele următoare la problemele actualității. După părerea autorului, în zilele noastre este tot mai greu să extragi gafele din actele calificate ale oamenilor, din cauza nepuținței de a le diferenția și a le sorta. Cutare reformă a comerțului are aspectul unei acțiuni binefăcătoare pentru piață. În realitate e o gafă. O importantă lege de încurajare a fermierilor agricultori, cu preocupări în ce privește reglementarea rentei funciare prin Banca Europeană, în ciuda aparențelor, e o gafă clasică. Un roman primește Premiul Nobel, dar autorul nu există: gafă. Începe un conflict între două puteri minate de contradicții. Mor câteva mii de oameni pentru un teritoriu mănos, înșorit și cu verdeață. Dar teritoriul disputat se dovedește, dimpotrivă, sărac, umbros și nisipos. Se cercetează atlasul geografic: este vorba de pustiu Saharei și nu de câmpiile fertile ale Canadei.

La Cambridge se alcătuieste un mare *Lexicon al Gafei*, în care sunt trecute 580 de gafe cruciale, aparținând exclusiv secolului nostru. Un scriitor român scrie un *Breviar sau Istoria critică a secolului 20*, în el consemnează toate evenimentele mărunte care, la vremea lor, au agitat și au violentat spiritele părinților noștri. Este o istorie a gafei? Rămâne de văzut. După unii, micile evenimente fără coadă nu se pot numi gafe. Să nu coborâm ideea noastră despre gafă la un asasinat oarecare! — invită autorul studiului.

Cum se produc gafele în ziua de astăzi? Christian Gade răspunde printr-o singură propoziție: „În conformitate cu legile obiective, pe măsura gustului, exigenței și sensibilității dumneavoastră!“ Cine produce gafele? „A trecut vremea gafelor individuale — răspunde autorul —, a gafelor izolate, stângace și

meșteșugărești. Există o mare tradiție a gafei superioare, ce trebuie reluată și îmbogățită. Forme noi, mai evoluate, își cer astăzi dreptul de afirmare. Gafa este o cucerire a vremii moderne. Toți trebuie și putem să facem gafe.“

Tocmai de aceea, faptele arată că numărul gafelor a crescut vertiginos. Numai în Anglia, de la 1 400 de gafe publice, câte înregistrează statistica în 1902, cifrele au crescut la 1 500 000, în 1952. La rândul lor, gafele individuale au crescut, în aceeași țară, de la 12 000 în 1902, la peste o jumătate de milion în 1952. O creștere anuală de 18% asigură o progresie a gafei corespunzătoare cu cerințele mereu mai evaluate. A avut loc și un proces de optimizare a formei și de concentrare a conținutului. O gafă din zilele noastre e mult mai eficace, mai spornică decât una de acum douăzeci de ani. Poate fi comparată, de pildă, gafa unui diplomat, care confundă elicopterele cu premiile Academiei?

De aceea, autorul se și referă la măsuri noi, mai potrivite vremii pe care o trăim: „S-a dus etapa băjbăirii empirice. Este timpul să gândim la un sistem de gafe cu pârghii și rulmenți.“ El face o disociere între gafa cu suport și cea cu curea de transmisie, și cere o serie de condiții pentru a se putea utiliza motorul electric și frâna de picior. Se indică, printre altele, folosirea televiziunii la distribuirea în masă a gafelor (cu explicații), dându-se posibilitatea multiplicării lor în gospodărie, cu cheltuieli reduse.

Un sistem mondial de gafe n-ar face, în fond, decât să pună de acord niște forme, azi învechite, cu realități deja existente. Gafe se fac pretutindeni, în zone geografice foarte felurite și, de la un timp, și în spațiul cosmic. Se fac totuși cu o anume timiditate, acreditându-se ideea că se produc întâmplător. Nu se poate însă admite în continuare ca pornirea firească, componentă sublimă a spiritului omenesc, să mai fie îngrădită de legi discriminatorii, de sisteme fiscale preferențiale, de taxe vamale, de alte opreliști anacronice. Reglementarea prin convenții internaționale, promovarea bunelor tradiții, ca de pildă marea gafă a Concernului de Carne și Brânză, un învățământ realist și gafic sunt măsuri de primă urgență. Gafa mondială se poate dezvolta și singură, dar de ce să așteptăm 20–40 de ani, când ne stau

la îndemână pârgii importante spre a-i da realitate mai devreme? Sunt societăți pe acțiuni foarte active, care se sprijină pe sisteme perfecționate de gafe, au obținut succese în acest sens, posedă o experiență proprie și o producție apreciabilă, ținută la zi de computere. Exemplul lor trebuie să prezideze organizarea tuturor celorlalte, printr-o contaminație binefăcătoare, de la nivelul de gheretă până la cel de complex. Un șir de societăți anonime mai puțin evoluat, parțial falimentare, folosesc deja cu succes această experiență, înlocuind vechile, nerentabilele lor gafe, cu sistemul de gafe al concurenței libere, cel mai eficace. Ne putem baza, de asemenea, pe specialiști, care s-au format aproape spontan. Se află în lume, la această oră, armate întregi de experți în gafe de toate categoriile, toată chestiunea este să se renunțe la prejudecata gafelor cu rază mică de acțiune și să se treacă la alfabetizarea în marea știință a gafei mari. Astăzi, când un avion parcurge distanța între Helsinki și Rio de Janeiro în numai cinci ore, când rachetele zboară până la Venus și mai departe, este nefiresc să utilizezi gafele între parteneri, în afaceri mărunte. De ce să nu facem gafe universale, gafe categoric mai ieftine, dar de o valoare morală și practică de o mie de ori mai mare? O gafă produsă de Siam sau Portugalia poate deveni un bun al fiecărui cetățean al planetei. Beneficiile la Bursa din New York ar putea crește în mod sensibil.

Autorul propune dezvoltarea sistemului de gafe în salturi. El preconizează, deocamdată, numai salturile mici, prudente, nepericuloase. Procesul s-ar putea efectua prin reglementarea legislației a tuturor gafelor mici. În această primă etapă, s-ar putea face exerciții și demonstrații de gafare în cadrul unor organisme deja existente, de pildă Organizația Internațională a Liberului Arbitru, organism care are un capital bogat de gafe internaționale, cu sediul în Columbia.

În încheiere, autorul nu-și poate reține o lacrimă pentru micile gafe, cu pitorescul, cu farmecul lor, și pe care tehnica, noile condiții ale vieții moderne le înlătură și le anihilează. „Gafa de mici dimensiuni, cu un sâmbure scurt și o aromă trecătoare, este sortită dispariției. Părerea noastră de rău va trece repede,

în fața uluitoarei expansiuni a marelui sistem de gafe, a avantajelor și perspectivelor sale.“

Christian Gade mărturisește în final încrederea sa în luciditatea și spiritul de inițiativă al marii finanțe, care va depăși greutățile de moment și va organiza, cu răbdare și pricepere, societăți și grupuri mamut, pe acțiuni sau altă formă de participare, pentru promovarea noului sistem de gafe, cu o structură și capacitate ce vor putea furniza, în anii care vin, gafe din ce în ce mai mari, mai definitive. (Editura Simon Kra, Paris, 1962.)

DAMIAN PRICOPIE: *Antologia manechinelor* — „O idee ingenioasă: a colecționa manechine și, printr-un procedeu tehnic relativ simplu, a le provoca la conversație. La început, manechinele, îndeosebi cele de ceară sau carton cerat, sunt taciturne, încăpățanate sau chiar rebarbative. Ele se încred prea mult în frumusețea lor, se complac într-o situație de poză. Când catadiscusc să scoată o vorbă, nu fac decât să-și elogieze bustul sau umerii (picioarele nefiindu-le esențiale). Adesea se simt bine să dezvolte considerații estetice despre expresia chipului sau prospețimea propriei carnații. Cu vremea, prin dialoguri amabile, însoțite de complimente, ele însele devin amabile, schimbă cuvinte pline de interes și emit chiar idei. Când sunt dispuse în colonii, povestesc lucruri admirabile. Damian Pricopie a stabilit că este o legătură intimă între colecția de manechine și antologia de texte. A colecționat texte și a antologat manechine.“ (François Marie Pinot)

Culegerea pe care o prezintă cititorului se distinge prin puritatea ideilor, prin forța și expresivitatea tipurilor, prin interesul acțiunii. Una dintre povestirile sale este, de fapt, o scrisoare pe care o trimite cetățeanul Anghel Marinescu-Fluture domnului Jean-Paul Hollier-Larousse, descendent al casei editoare pariziene:

„Mă adresez dvs. cu încrederea pe care o are în comitetul de direcție al editurii un cititor atent al publicațiilor *Larousse*. Răsfoind zilele trecute noua ediție a dicționarului dvs. (exemplarul meu poartă nr. 6420), am observat o serie de omisiuni evidente

față de edițiile anterioare și altele, față de realitățile noi ce trebuiau să fie înregistrate. N-am să arăt cât de neplăcute sunt aceste lipsuri care, îndată ce am răsfoit paginile, m-au izbit violent; am să le citez în paginile ce urmează, lăsându-vă să apreciați singur cât de dăunătoare sunt ele atât pentru faimoasa editură pe care o onorați, cât și pentru cultură în general. Iată câteva titluri:

La p. 182, *Chateaubriand*: «Fileu de porc la grătar, cu garnitură de cartofi înăbușiți.» Atât și nimic mai mult. Cum se poate asta? Tocmai în patria care a dat pe cei mai străluciți gurmanzi, nu se pomenește nimic despre celălalt, despre Chateaubriand poetul, cel căruia fileul de porc la grătar îi plăcea la disperare, omul care a revoluționat bucătăria etc. Să ne mai mirăm că lipsesc din *Larousse* importanți poeți balcanici, dacă marele Chateaubriand este lăsat în afara listei dvs.?

La p. 369, *Equilibriste*: «A cărui meserie este de-a face tururi spectaculoase, de a-și menține propria persoană sau diferite obiecte în echilibru.» Atât? Dar Ramiro Georgescu, răposatul avocat al baroului Ilfov, care a inventat legea generală a echilibrului în secante egale? Inventator strălucit, el a colaborat cu austriacul W. Mayer la determinarea legii gastro. Dar ce scrie la titlul respectiv?

P. 441, *Gastro*: «Prefix indicând stomacul și pânțele.» Despre legea gastro care a revoluționat științele mecanice, nici o vorbă. De ce atâta ignoranță?

Mai departe:

La p. 511, *Immoral, e, aux*, adj: «Contrar moralei: operă imorală.» Păi tocmai de aceea, domnule Hollier, pentru că aici lipsesc exemplele concrete. Dacă se vorbește despre așa ceva, trebuie neapărat să se dea exemplul Otiliei din romanul lui G. Călinescu, femeie de o rară perversitate, care refuză dragostea pură a tânărului (am uitat cum îl chema), căsătorindu-se cu vârstnicul (de asemenea, am uitat cum se numea, dar cartea poate fi consultată la biblioteca sindicatului). Otilia este cel mai aprig exemplu de ceea ce înseamnă imoral.

La p. 672, *Multiplication*, se desenează tabla lui Pitagora. Dar cifrele sunt absolute, în timp ce în realitate, după părerea mea,

ele ar trebui să aibă zecimale și chiar interstiții. Cred că sunteți de acord că 12 nu este egal cu 12,32. Rectificați cât mai este timp. Constructorii clădesc azi zgârie-nori după tabelul dumneavoastră. De aia se prăbușesc casele!

La p. 758, *Pendule*: «Orologiu de apartament, cu greutate și resort, ale cărui mișcări sunt reglementate de un pendul; pendulă cu repetiție.» Aici o altă gravă lacună. În 1912 un individ necunoscut, urmărit probabil de poliție, a aruncat în curtea lui cumnatu-meu o boccea cu lucruri foarte disperate. Printre acestea se găsea și o pendulă. N-avea resort și nici greutate. Avea țevi subțiri și un mic bidon deasupra. Am turnat apă. Ceasul a mers. Funcționează și astăzi, deși apa se cam scurge pe margine, din cauza uzurii. Completarea titlului cu această pendulă este neapărat necesară.

Dar cea mai neplăcută lacună a dicționarului dumneavoastră mi se pare cea de la p. 1 528, unde, între titlurile *Marines* și *Marinetti*, trebuia să existe numele *Marinescu-Fluture*. Mai multe nume au ilustrat această familie harnică, valoroasă, posezoare printre altele și a unui pendul.

Marinescu-Fluture, Leon (1902–1960) a creat un nou cod al telegraștilor, mai perfecționat decât cel inventat de Samuel Morse prin aceea că poate transmite nu numai cuvinte, ci și alte elemente ale limbajului omenesc: un zâmbet, o ezitare, un sâsâit. *Marinescu-Fluture, Scarlat* (1926–1962), fiul lui Leon, mai înzestrat chiar decât tatăl său, a scris trei poeme științifice în care sugerează soluționarea unor probleme de algebră superioară printr-o metodă cu bile. *Marinescu-Fluture, Filofteia* (n. 1930), spălătoreasă locuind în Focșani, măritată cu Iorgulescu Filip (1929), subofiter. Și, în fine, *Marinescu-Fluture, Anghel* (subsemnatul) (n. 1925), inginer hidroameliorator, una dintre personalitățile de seamă ale științei contemporane: a realizat până acum trei canale de câte 500 m fiecare, late de 2 m, prin care este adusă apa din balta Borcea până la grădinile fermei din Stufăriș, sporind producția de porumb irigat cu 3 000 kg la hectar. A mai construit și o pompă, obținând o economie de 80 de lei la confecționarea pistonului. În prezent îl preocupă

cum să construiască un dig pentru ca apele fluviului Arno să nu mai inunde Florența.

Cu aceste rectificări și adaosuri, cred că dicționarul LAROUSSE va deveni mai complet.“ (Editura Raymont, Varșovia, 1965.)

MARIO FONTANAROSA: *Agentul de circulație* — Cartea aceasta l-a consacrat pe italianul Fontanarosa drept „o personalitate literară stranie și, totodată, foarte pătrunzătoare“, „excellent psiholog și militar“ (Boisdeffre). Câteva sute de pagini, din care extragem spre exemplificare prima piesă — un jurnal intim despre daunele inerției —, ne atrag luarea-aminte asupra complicării circulației într-un mare oraș, susținând că pietonul devine în acest secol una dintre victimele mașinismului:

„Noiembrie 19... Nu numai să traversez, dar să-i și înțeleg mișcarea, asta doresc și nimic mai mult, pentru că și mâine voi trece tot pe aici și, desigur, și altă dată. Notez intersecția: strada colonel Penalthy, colț cu Bulevardul Curcubeului. Aici s-a produs anul trecut, sau acum doi ani, mi se pare că într-o marți spre prânz, știu că era soare puternic, cam nefiresc pentru primăvara care începuse, un oribil accident.

Mi s-a spus că agentul de circulație adus atunci ar fi venit de la întretăierea Căii Spaniolilor cu strada Balzac, că are așadar experiență, e un tip. Într-adevăr, accidente n-au mai avut loc de atunci. Figura lui îmi inspiră încredere.

Mă preocupă acum ideea de a traversa cât se poate de corect.

Noiembrie 19... Las la o parte întârzierea. Nu înțeleg însă de ce, când am pornit totuși să străbat partea carosabilă, a făcut mișcarea aceea neprevăzută. M-a fluierat.

Decembrie 19... M-a fluierat din nou. A trebuit să revin pe trotuar. Am privit ceasul ca să-mi explic de ce n-am reușit: se răsuște pe călcâie o dată la o jumătate de minut.

Decembrie 19... Nu. Se răsuște exact la 40 de secunde. Poartă un chipiu foarte arătos, seamănă întru câtva cu vărui-meu George, are însă o statură mai impunătoare. Mănușile albe le poartă ca un conte. Dacă n-ar fi blestemata asta de oră fixă, aș zăbovi să-l admir.

Decembrie 19... Am întârziat pe trotuar mai bine de o jumătate de ceas. Întâi a dat liber unui camion cu băuturi, printre sticle am observat și lichiorul de cacao ce-i plăcea atât de mult Magdalenei. Într-o dimineață, îmi amintesc bine, cursurile se anunțau plicticoase. Magdalena mi-a propus să ne plimbăm, promițându-mi că-mi va împrumuta ea gramatica lui Brandt; mai mult decât ce scrie acolo, cu scheme și rezumate, nici tatăl profesorului nu ne poate preda. Am ocolit parcul și-am rămas pe o bancă, sub un castan desfrunzit, până după ora prânzului. Ne-am așezat la o masă, într-una din acele crâșme ce se înșiră pe străduța Poștei, și-am băut lichior de cacao. Magdalena a râs mult și, într-un târziu, a acceptat să urce la mine. Apoi a deschis calea unui convoi de autoturisme — unul purta număr de Milano, Mi 2626, cred, sau 27. Am încercat să cobor spre stânga. Dar tocmai atunci s-a întors din nou, dând liber unui biciclist.

Decembrie 19... Nu mai demult decât noaptea trecută gândeam că, de fapt, în schimbările lui ar trebui să existe oarecare logică. Dar întoarcerile sale sunt foarte inegale. De pildă, azi a stat mai mult de două minute cu fața spre Balzac. I-au trecut pe sub nas două Renault-uri și un Mercedes tip 42. Am dat să traversez în sensul indicat de panoul albastru. Era tocmai timpul să schimbe. N-a schimbat. M-a fluierat.

Mi-a venit ideea de a-l înșela. Când am coborât bordura era să dea peste mine o căruță cu sifoane.

Ianuarie 19... Prietenul meu R., foarte îndatoritor, a calculat toate șansele pe care le am (e un matematician excelent) și a precizat că s-ar putea să nu corespundă totul exact. Dacă ar fi el la fața locului... M-a asigurat că, în orice caz, se poate traversa fără teamă.

Mă aflu de la șase dimineața la întretăierea ce mi-a devenit familiară; încerc traversarea pe dreapta. Mă vede. Cunoștințele celor doi ani de teatru pe care i-am urmat mă ajută să transform mișcarea derutată într-o plimbare liniștită, de-a lungul bordurii. Fac puțin echilibristică sub teii bulevardului, admir clădirea din față. E un imobil care încă se ține bine, cu toate că trebuie să fi fost construit înainte de primul război. Una dintre casele bătrânești,

cu camere înalte, cu ferestre largi, în care bănuiești mobilierul greoi, încărcat, preferință a negustorimii înavuțite, și două-trei uși albe în lături, apoi două holuri, cu scări interioare și dependențe. În general, oamenii dinainte aveau nevoie de multe anticamere, toate aceste încăperi-tampon dădeau proprietarului iluzia unei gogoși de mătase, greu de străpuns. Nepoftiții, insistenții trebuiau să eșueze într-un vestibul, într-o verandă, într-o curte interioară. Pe partea opusă, iată, s-a deschis un culoar liber, dar traversarea e mai periculoasă pe acolo, pentru că din spate mă poate surprinde o mașină ce vine din dreapta. Nu pot încerca necunoscutul. Îmi vine să mă las în voia întâmplării. Agentul de circulație și-a scos o mănușă, cu cealaltă face semne insistente unui tramvai.

Ianuarie 19... Un progres când am încercat să-i dau ocol, nu m-a văzut. Întoarcerile sale sunt mereu pe stânga și eu pot aluneca nevăzut, odată cu mișcarea lui, ca Venus față de Jupiter, evitând conjuncția. M-a surprins foarte târziu, eu deja traversasem și, cu gulerul ridicat și pălăria pe ochi, îmi vedeam acum de drum. Sunt mulțumit.

Ianuarie 19... Exact vizavi e o cutie de scrisori. Alături, un telefon public. Deoarece n-am ales momentul optim, pe care însă am început să-l presimt, cu toate că nu-mi fac iluzii, m-a surprins și m-a fluierat. Am dat buzna printre un tractor și o motocicletă, m-am prefăcut că n-am auzit înjurătura motociclistului și-am sărit, speriat dar încrezător, ca să mă prind de cablul telefonului. Cum venea spre mine să mă sancționeze, am strigat în receptor cât am putut de tare: „Spitalul de copii? Puștiul meu are nu mai puțin de 40 de grade! Spuneți-mi, domnule doctor, pot avea speranța unei internări?” S-a întors încurcat la postului din mijlocul străzii, și-a reluat importanta funcție și a dat liber pe dreapta. Să fi băgat de seamă că nu pusesem nici o fisă în aparat?

Ianuarie 19... O jumătate de bulevard am traversat-o. Mă aflu de câteva ore la mijloc, pe refugiu, între o gură de canal și un coș de hârtii. De aici, printre tei și castani, se vede întreg bulevardul, până la Arsenal. E minunat. La început am crezut că,

din cauza ezitării mele, mișcarea lui nu pare perfect coordonată cu fluxul de autovehicule. Dar acum m-am lămurit: nu-i de vină ezitarea mea, ci faptul aparent straniu că se răsucesce nu pe stânga, cum știam. Întoarcerile le-a schimbat pe dreapta. În cazul acesta va trebui să mă reîntorc pe trotuarul de pe care am plecat, nici o manevră în direcția atacată nemaiaivând șanse. De fapt, îi dau dreptate, pentru situația lui e preferabil să alterneze întoarcerile. Evită amețelile. Evită ridicolul. Nici un agent de circulație nu poate risca să fie ridicol. În timp ce prin Penalthy trece un camion uriaș ce trage după el o remorcă cu țevi, gândesc cu gingășie la Mondrian, la schemele lui colorate ce trădează o anume experiență. Pe partea cealaltă e însă mai puțin periculos. O doamnă în vârstă traversează. O fluieră cu disperare. Doamna e surdă.

Februarie 19... Cu ziarul deschis e mai bine. Am cumpărat *Il Progresso* care, în afară de faptul că publică întotdeauna cele mai bune comentarii externe, inspiră și mai multă stimă, fiind condus de Marcel Herimée, sociologul. Cu ochii ațintiți în pagina ultimelor știri, pășesc hotărât înainte. Agentul se întoarce. Un val de vehicule mă asaltează, cauciucul unuia îmi atinge ușor călcâiul. Dau să ies printre copacii rondului, dar calea îmi este închisă de un tramvai. O ambulanță în viteză îmi smulge ziarul. Când încerc să ies din vârtej, el se întoarce (din nou pe stânga!) și dă drumul coloanei oprite dinspre Curcubeului.

Februarie 19... Emil mi-a spus aseară o anecdotă despre un cățel care scapă de la stăpâni. Nu știu poanta, n-am fost atent la ea, pentru că povestea mi-a sugerat ideea de-a traversa în patru labe. Sunt destul de lucid ca să mă abțin de la asemenea trăsnaie, deși îmi închipui că ar avea un efect moral formidabil când s-ar prinde, mai târziu. O întoarcere pe dreapta. O goană scurtă printre picioarele pietonilor până la cutia poștală. Un răgaz la un copac, apoi o goană nouă peste peluză, până la gardul roșu. De acolo, trecând linia tramvaiului, până pe trotuarul celălalt și gata.

Martie 19... Pe Cornelia Drăghicescu a lăsat-o adineauri să traverseze liniștită pe semnalul roșu, interzis. Are scuzele ei:

e nostimă. Dumnezeu știe cum se poate menține încă tânără. E de vârsta Lianeii. Indiscutabil, greșelile i se iartă de la început: are picioare splendide. Am coborât bordura pe lângă chioșc, preferând să ocolesc decât să mă aibă sub nas. Am trecut repede pe refugiul tramvaiului. El era preocupat să facă loc unui autobuz cu copii, care se înțepenise la intrarea în curbă. Copiii cântau cântece voioase, cu vocile lor cristaline. După ce s-a întors pe dreapta, solemn și energic, a dezlegat coloanele de pe bulevard. Am sărit îndată pe bordura alăturată, am înaintat paralel cu ea și am urmărit să mă adăpostesc pentru o clipă în colțul vecin. S-a întors din nou. M-a zărit. A fluierat. Din bunăvoință, ca să-mi recunosc umil greșeala, am dat înapoi; imposibil însă de atins refugiul, un taxi așezându-mi-se tocmai atunci în cale. Nu știu cum m-am zăpăcit, am alergat în direcția chioșcului, apoi în cea a cutiei poștale. M-am pomenit pe peluză. Începuse să ningă, se lăsase o umezeală pătrunzătoare, cobora seara. Mă avea la mână, situație de care m-a făcut atent cu degetul ridicat. De pe peluză până în colțul din față e o distanță de două ori mai mare decât între un trotuar și celălalt. Am încercat o evadare peste canal, dincolo, unde se găsește o potecă printre tei, peste peluză. M-am înapoiat însă prudent lângă cutia poștală, parcurgând distanța prin șanț, ghemuindu-mă, schiopătând uneori ca să-i inspir compasiunea. Un pieton mai temerar mi-a cuprins umărul. Cum ajunsese lângă mine? Era probabil din alt cartier, necunoștința îi era prielnică: nu-l inhiba. M-a scos din încurcătură, conducându-mă pe trotuar. I-am mulțumit, cu toate că îmi venea să-l gâtuie: de pe acest trotuar evadasem mai înainte...

Martie 19... Mihai mi-a făcut cunoștință cu domnișoara G. E o femeie inteligentă, spirituală, cu o înfățișare ce inspiră, neobosit, optimismul. Cred că-l iubește pe Mihai și alegerea reciprocă denotă afinități reale. Căsătoriile cele mai reușite se realizează printr-o îndelungată frecventare. O vizităm. Locuiește într-o garsonieră destul de confortabilă, cu o bucătărioară de păpuși, cu gaze și toate cele necesare. Balconul dă spre bulevard și, din momentul în care Mihai i-a explicat ce mă preocupă, a fost extrem de drăguță, instalând imediat un scaun, ca din el

să pot studia mișcările agentului de circulație în vederea unei concluzii.

Niciodată nu face mai mult de cinci pași la dreapta. La stânga ajunge să facă și opt, dar niciodată nu se îndepărtează de punctul fix: caseta vopsită în dungi albe și negre, din mijlocul răspântiei. Sensorile le schimbă la intervale relativ egale: 40 de secunde. Sunt adesea și excepții: 6 minute. E adevărat că atunci, din cauza unei pene de curent, un troleibuz rămăsese pe linie în mijlocul străzii, circulația nefiind posibilă decât pe o parte. Nu fluieră întotdeauna. La cinci pietoni care traversează incorrect fluieră o singură dată. Dar fluieră de cinci ori pentru un pieton care traversează corect. În răstimpuri admonestează și verbal, dă amenzi și se răstește la unii. Când circulația este foarte intensă, are momente de inspirație și atunci dă drumul dintr-odată la ambele coloane, care se întretaie, se învâlmășesc, se amestecă de asemenea manieră, că un automobil venind dinspre Arsenal, după câteva scurte viraje, își continuă cursa nu înainte, ci înapoi, spre Arsenal. Șoferul protestează, firește, dar treaba merge. Tramvaiele au un regim mai sigur: ele își continuă drumul, dar adesea ies din răspântie cu câte un Fiat 600 în bot. Agentul fluieră în special după ce s-a desfăcut nodul coloanelor, dar și la început și chiar și atunci când încep să se încurce sensorile. Nu fluieră niciodată stropitoarea primăriei, care împoașcă pietonii cu apă galbenă, de regulă foarte rece: iubește florile.

Are o concepție bine fundamentată asupra circulației rutiere. Semnalele sale sunt plastice și elocvente: când ridică mâna dreaptă, dă prioritate celor dinspre strada Florilor. Când ridică mâna stângă, dă liber celor de pe bulevard. Este adevărat că ridică mâna dreaptă când se întoarce de-a curmezișul căii libere, și pe cea stângă în poziția contrară, astfel că se întâmplă ceva neprevăzut în toată treaba asta, dovadă frecventele coliziuni (Ford cu BMW, Fiat 1300 cu tractor, Volkswagen cu tomberonul unui gunoier etc.) Am văzut multe de astea în ultimele luni, de când cercetez răspântia cu speranța de a traversa.

Aprilie 19... Ceva-ceva a început să meargă. Plecând de la ideea lui Bergson potrivit căreia rațiunea este stânjenitoare

când este vorba să surprinzi devenirea, am închis ochii și-am pășit cu îndrăzneală înainte. Ca prin minune m-am trezit lângă cutia de scrisori. Acolo m-a cuprins panica, pentru că rațiunea m-a ajuns din urmă și mi-am dat seama că mă lăsasem condus de întâmplare, în timp ce posedam destule cunoștințe utile despre mecanismul logic al schimbărilor de sens. A trebuit să meditez asupra conflictului etern dintre haos și organizare. Dacă eram consecvent și traversam și bulevardul cu ochii închiși puteam ajunge în două situații: 1. să ating trotuarul de vizavi victorios; 2. să fiu lovit de un automobil, prilej de-a relua critic studiul lui Bergson, filozof vinovat de multe accidente.

Mai 19... Schimbările nu sunt determinate de inspirația momentului. Agentul modifică și înnoiește mijloacele sale de semnalizare atât din oră în oră, cât și din zi în zi și de la o săptămână la alta. Azi a făcut un gest inedit. Și-a dat șapca pe spate, tamponându-și fruntea cu batista. Am fost inundat de un sentiment de înțelegere față de răspunderile lui. Am traversat lejer. Eram pe sensul interzis. Nu m-a fluierat. Reciprocitate?

Iunie 19... De dimineață s-au tamponat oribil acolo, pe culoarul unu, două camioane încărcate. Se pare că șoferii, transportați la spital, nu vor supraviețui. Pe la 10 (eram la peluză), un biciclist a fost aruncat de un Ford în gardul policlinicii de alături. Cineva a observat că gardul, de altfel și policlinica, nu respectă alinierea bulevardului. Este curios cum o asemenea clădire a rămas în afara rândului, pe acest bulevard unde nu demult s-a ridicat și o statuie, ceea ce vădește din partea edililor o considerație aparte. De fapt, grija pentru monumentele orașului nu este prea consecventă. Sper că, aprobându-mi-se transferul, să mă pot ocupa cât de curând de sistematizarea pieței centrale, agentul de circulație de acolo meritând realmente un decor mai potrivit.

Coloanele pornite din capătul străzii Penalthy ar fi reușit să traverseze, dacă nu schimba. Cele de pe bulevard le-au interceptat. Acum, în învălmășeala care s-a creat, profit de ocazie să traversez. Agentul mă fluieră. Îl văd cum se apropie de mine, și n-am unde să mă retrag. Mă plantez lângă peluză. Amenda pe care mi-o pretinde nu este exagerată, dar n-am bani nici de

țigări. Chiar dacă aș avea, n-aș lua cu mine de-acasă nici cinci franci, din prudență, tocmai pentru a fi constrâns să traversez corect. Agentul îmi încheie acte de dare în judecată.

Iulie 19... Perseverez prin același vad, încurajat de faptul că, ieri, un funcționar de la aeroport a izbutit. Am ajuns la convingerea că este totuși posibil. Până la farmacie n-ar fi de parcurs decât două sute de metri, altă cale nu există. Minte mi-a obosit, ochii mi-au slăbit tot urmărind schimbările agentului din colț, întâlnirile mele cu soția au devenit obositoare, mereu mai triste. Când ne reîntâlnim, nu fac decât să-i povestesc cum am încercat să-l înșel, cum m-a surprins, la cât se ridică suma amenzilor. Până la urmă, simt că nu mai are nici o dispoziție, se ridică de la masă și îmi întoarce spatele.

Îi convine. Ca să ajungă la lucru, ea utilizează pasajul subteran, n-o fluieră nimeni, n-o sancționează nimeni. Pasajul subteran conduce din vestibul până la bucătărie, se diversifică la un moment dat spre cămară. Rareori o împiedică la intersecție vreun sac sau un curcan, acolo unde colocatarul de la parter își depozitează de obicei proviziile.“ (Editura Rizzoli, Milano, 1959.)

ISTORIOGRAFUL: *Istoria literaturii pertineze* — Remarcabilă pentru informația largă și buna selecție, pentru ideile abil reliefate privitoare la curentele literare. Nu putem fi însă de acord cu punctul de vedere al autorului, după care orice lucrare literară este produsul unui dezechilibru psihic. Toți scriitorii sunt ipocriți, arțăgoși, cinici, masochiști, zgârciți, bârfitori, peltici, strâmbi la vedere și schiopi la scris, bețivi, copilăroși în afaceri, plâpânzi în războaie, stupizi în societate, rigizi în pat, afemeiați la serbările școlare, cruzi, coțți, chiori la cinemascop, solemnii la chef, vorbăreți la înmormântări, gurmanzi la aeroport, stângaci la popice, migăloși la înot, democrați cu nevestele, principali cu servitoarele, virili la mașina de cusut, glumeți la academie, prudenți în baie, eroici la Simfonia „Oxford“, ignoranți în Apocalipsă. Falsificatori de bani și desenatori de scene rușinoase. Artileriști.

E o mare injurie adusă omenirii faptul că istoria n-a produs încă până azi măcar un scriitor adevărat (Istoriograful dă formula unui scriitor adevărat la p. 67). Din criminali și pungași el nu-i scoate, adesea ai impresia că rândurile sunt încruntate, că frazele fluieră ascuțit, că paginile se întunecă și, pe undeva, chiar tună și cade grindina. Deși afirmă că s-a aplecat „cu cea mai pioasă dragoste” asupra paginilor literaturii pertineze, Istoriograful consideră pe marele dramaturg Baronetti drept „o cumplită expresie a mizeriei spirituale”, iar dramele sale „o râgâială penibilă, în vers alb, din care nu poți reține decât efortul și transpirația”. Romancierul Protikon este, după Istoriograf, „un cretin și un impotent capabil de crimă”, iar admirabilul nostru prozator Matteotti „un cârnat metaforic mirosind a mucegai”. Unele perioade ale literaturii secolului al XIX-lea lipsesc cu totul din carte, trecute intenționat cu vederea, în timp ce o atenție exagerată este acordată perioadei de formare a societăților literare, caracterizată prin producții rușinoase. Literatura Secolului de Aur este „o continuă băgăiuală, colecție de frisoane, de îndrăzneli necugetate, de eșecuri eroice”.

Revenind la marile perioade artistice ale secolului nostru, istoricul literar se înfurie încă o dată, mărturisește că medicul i-a indicat încă de mult să abandoneze studiul literaturii, care-i poate provoca crize ireversibile, apoi face o analiză genială a cărții *Salahori în frac* de Pompilio Kili, în care descoperă „idei decorticate”, „sâmburi de prună”, „așchii spirituale, dar mucezite la capete”, „pasaje de trențe”, „fraze găurite lateral”, „frumuseți smochinite”, „mici conjuncții spurcate, deocheate, răscrăcărare”, „pagini de smintit”, „strâmbături, chelălăituri, chiorăit de mațe, ațe”. Construcția piesei *Rămureaua* urmează legile constructive ale șandramalei, nodul dramatic al lucrării *Sânge* este de-a dreptul „o splină canceroasă”. „Scriitorii au fost în trecut obiectul indiferenței generale — scrie Istoriograful. Nu se mai poate! Să-i înjurăm pe cei ce-au fost și să-i întâmpinăm cu ocări pe cei ce vin. Nu putem fi atât de ingrați încât să le întoarcem spatele celor ce urmează, să-i lăsăm să-și facă de cap. Jalnica panoramă a literaturii trecutului trebuie întreruptă. E timpul ca meseria de scriitor să devină realmente o profesiune onestă.”

Cum se poate realiza aceasta? Istoricul literar trebuie chemat să-și reia locul în arena vieții artistice. Să se așeze în mijloc, să-i privească pe scriitori în ochi, să-i farmece, să-i hipnotizeze, să-i servească în răstimpuri cu bucațele de zahăr, dar, energic și scurt, să-i ciupească cu șfichiul bicicului la capătul blânii, să-i înțepe cu canga în părțile moi, să-i plesnească peste bot. Să nu-i scape nici o clipă din ochi, pentru că instinctul răzvrătirii se trezește instantaneu și, înfuriați, sunt în stare de cele mai neprevăzute replici. Să-i determine, prin cuvinte plăcute, dulci dacă este cazul, să facă fraze frumoase, să sară prin cercul de foc al temelor majore, să se târască elegant printre subiectele de sticlă verde fără a le sparge, să danseze aerian în lăstărișul problemelor de conștiință și printre corzile cazurilor limită, să sară din doi în doi ca în contabilitate. Numai astfel publicul așezat în cerc va putea fi cu adevărat mișcat de frumusețea ansamblului, de pitorescul fiecărei apariții.

Un capitol al cărții se referă la mențiunea condiției morale a artistului. Este necesar — spune Istoriograful — să i se asigure scriitorului o hrană substanțială, din care să nu lipsească râmele, bogate în proteine și substanțe alunecoase, o îngrijire atentă a blânii prin perieri repetate, de-a lungul întregii zile, o sănătate perfectă dobândită prin conferințe, studii separate, cotețe luminoase, cu apă curentă și femele principiale.

O altă idee a Istoriografului, expusă în postfață, arată că istoricului literar, ca și criticului, îi revine sarcina de a sancționa operele și de a le ierarhiza. El face în acest sens și o tablă de sancțiuni pentru autori. În listă sunt indicate bătaia ușoară la ceafă, plesnirea regulată (de întreținere) pentru cazurile de încăpățănare, retragerea hranei pe una sau mai multe zile — în caz de manifestări anarhice și compoziție incoerentă — băta rapidă și repetiția, în situațiile celelalte. Uneori este indicată, desigur cu temperanță, răstignirea. În tabelul Istoriografului sunt trimiși la pedeapsa capitală 62 de scriitori din secolele XVIII–XX (37 de prozatori și 25 de poeți), iar 102 sunt condamnați la închisoare și muncă silnică pe termene variind între doi și șapte ani. El arată cât de exemplare au fost pentru scriitori sancțiunile date unor artiști ca Eminescu, Mateiu Caragiale și Lucian Blaga

(în România), Proust și Kafka (în Rapetan), Flaubert și Nicolai Colentina (în Franța) etc.

Ierarhizarea — operațiune de mare finețe — se face prin notare școlară. În ce-l privește, Istoriograful notează de șase ori cu 10, ceea ce, pentru o literatură bogată și interesantă ca a noastră, ni se pare destul de puțin. În schimb, dă destui 6 și 7, oferind posibilitatea promovării unor numeroși scriitori. Din practica lui critică desprindem câteva exemple: Hamilcar Brânșa primește pentru a sa *Comedie a culorilor* nota 6. Macedon Macedonski, pentru poemul său *Cisterna*, nota 5. Pentru colosalul roman *Căderea parașutiștilor*, François Rebouy ia nota 7. Lasă însă mulți repetenți și corigenți. *Flautul* lui Brasson — nota 2, comedia *Când rândunelele cerului...* de A. Arnim — nota 3, *Lucefărul* de M. Eminescu — nota 4. *Paradisul pierdut* de Milton — nota 3. Dar istoricul literar nu se mulțumește numai cu atât. Îmbinând sancțiunea notei cu alte metode pedagogice, el cheamă la școală pe părinții lui Mark Twain, organizează convorbiri educative cu băieții din primele clase, oferă la sfârșit de trimestru coronițe și broșuri unor scriitori meritoși. Panait Istrati, Evtuşenko și Garcia Lorca primesc câte un penar, iar respectuosul Borges, un stilou și flori. Pot fi și scriitori preferați ca, de pildă, Andreev, căruia maestrul îi oferă o plimbare pe bulevard și-i dă bani pentru gumă de mestecat. Istoriograful indică această din urmă metodă de stimulare ca fiind deosebit de eficace. „Când vom reuși să-i determinăm pe toți scriitorii să mestece cauciuc — scrie el —, literatura noastră se va putea mândri cu realizări excepționale, cu nume de primă mărime, viguroase și active.“ (Editura Vertebrate, München, 1934.)

MAXIMILIAN UMBLATT: *Uvertură la opera lui Nicolai Colentina* (Hachette, Paris, 1952.)

FRANCISC SOLARIO: *Dispute și anotimpuri* — Când toate alianțele și dușmăniile au devenit anacronice, popoarele refuzând să mai schimbe raporturile, a început disputa în legătură cu anotimpurile. Deveneau aliate puterile care trăiau în același

moment primăvara și își îndreptau acțiunile împotriva celor ce suportau atunci frigurile iernii. Se băteau pentru echinocțiul de primăvară, pentru temperaturile sub 0 grade, dar, degenerând, și pentru umiditate sporită sau ceață. Se dușmăneau, de asemenea, pentru că unii posedau vulcani în activitate și alții nu. Se bombardau și din invidie că n-aveau, ca vecinii lor, revărsări de râuri, incendii, cutremure de pământ violente. Așteptau uneori și câte doi ani, până când un cataclism distrugea Japonia, pentru ca în momentul dezastrului, înfuriați, să se năpustească cu bombele și napalmul asupra insulei ce se remarcase. „Sufereau toți de neliniștea anonimatului“ — scrie Raymont Sever.

NICOLAI COLENTINA: *Discurs către soție pentru justificarea setei de glorie* — Este singura carte pe care ilustrul Nicolai Colentina a publicat-o în Anglia. Ultimele cercetări ale lui Panait Mortari au stabilit că manuscrisul a fost el însuși elaborat în proporție de două treimi în Anglia. „Dar — notează istoricul —, chiar dacă a fost redactat în Anglia, discursul trebuie să fi fost pronunțat mai înainte, poate o singură dată, poate de mai multe ori, în patrie. Nu este exclus ca, inițial, să fi fost mai multe discursuri, doar ulterior alăturate.“ Fapt sigur este că, la apariția cărții, critica a primit cu răceală și chiar cu ostilitate opera maestrului. Majoritatea recenzițiilor au considerat-o imorală. Atâta sinceritate îi speria. Pofta (sau, cum spunea Colentina, „setea“) de glorie nu fusese niciodată până atunci atât de bine detectată. Specia imundă a criticii a fost prima lezată. De reținut ipocrizia unui oarecare William Sprook de la *Politica*: „Dacă voiam să devin celebru, sădeam un pom.“ De ce n-a făcut-o? În setea lui neostoită ar fi dăruit lumii o livadă și nu o bibliotecă plină de referințe, în bună măsură maculatură. (Editura Moriss et Spa, Londra, 1921.)

GERYON TYR: *Despre șapte profesii*. Roman — Cele șapte profesii sunt: medicina, zootehnia, brutăria, anticariatul, trăsul cu urechea, vidanjatul și papalitatea. Fiecărei profesii îi este dedicat câte un capitol. Fiecare capitol este împărțit în

paragrafe. Capitolul despre brutărie este împărțit în versete. (Editura Termopile, Atena, 1936.)

FERNANDO PANAITESCU: *Eu, cocoșul...* Povestire. Motto: „Jeri, către miezul nopții, m-am gândit îndelung la tine și mi-am zis: sunt formidabil.“

Am să încerc, răzvrătit, să te atrag (cu fantezie, cu stăruință, cu șiretenie) în rețeaua de beteală și parfumuri a viziunilor mele, pentru că, iată, după succese personale și derute chinuitoare, după căderi penibile și ridicări victorioase, după rătăcirii nemai-pomenite și regăsiri cuminiți — în timp ce alții și-au pierdut sau nu-și regăsesc mintea —, ochii mi-au rămas limpezi ca la început, fruntea îmi este încă neumbrită, inima tânără, vocea decisă. Am întârziat multe nopți asupra cărților înțelepte, paginile lor mi-au urcat în palma cu care mângâiam furnicarul literelor secrete, numai de mine înțelese: am învățat din ele rostul târâșului, bucuria perseverenței, subtilul comerț cu oamenii, tăcerile copacilor, arabescurile liliacilor pe cerul orb, dansul tremurat al ideilor, platitudinea rimei în strânsoarea pământului. Așa se face că, la masa de brad de care îmi sprijin cotul, în încăperea traversată de țevi, între aceiași pereți pe care-i cunoști, înconjurat de cărțile în odăjdii și de topurile de hârtie în veci imaculate, mă simt ca întotdeauna stăpân și domn, și pot chema la judecată lucidă lucrurile și oamenii.

Te chem, pe tine în primul rând, pentru că simt în tine rezistența, spre a te cuceri, spre a-ți înfrânge definitiv toate chemările care te amețesc și te acaparează: tentația pentru serile gălăgioase, pentru goana automobilului, iureșul prietenilor de o zi, propunerile cu schimbul de locuință, povestea cu salariul, cu trapezul, cu șamponul, cu cheia, cu transferul, cu Belmondo și cu vila de la mare. Nici nu bănuiești cât sunt de priceput în a tăia punțile, cât sunt de rafinat în pedagogia dragostei, și nu te îndoi că voi ști să te constrâng elegant să trăiești numai pentru mine, ca o umbră supusă și atent controlată. Îmi permit să-ți expun deschis, cavalierește, planul acapărării. Iată-l:

Fără îndoială, te voi aștepta la ora ieșirii de la institut către amiază, când voi așeza pe cer, între cele două clădiri ale magazinului cu cizme de cauciuc și paltoane rămase de astă-iarnă, câțiva nori aprig învolburăți, tăiați către orizont de sideful portocaliu al altor nori, striati, prelungi, zimțați pe margine ca niște insule traforate de acizii Adriaticii, aerul mișcându-l puțin dinspre bulevard, pentru ca teii să foșnească suav, să indice târziul care s-a făcut, să te zgribulească și să te resemneze. Îți voi trimite la înălțimea genunchilor mângâierea galbenă a frunzelor de toamnă cu arome reci mai înainte de venirea toamnei, până la care (calendarul spune) mai sunt destule zile și luni. Tu vei veni din dreapta, vei recepționa imaginea mea cu o tresărire, vei observa că nimeni altul decât mine nu putea înjgheba un asemenea cadru, te vei minuna cochet, amintindu-ți fulgerător acea seară, atât de repede uitată, când afecțiunea mea contrariată făcuse să zboare țândări, de pe masa din mijloc a camerei tale, paharele cu dungă aurie, sticla groasă de cristal. Îți voi întâmpina mersul alb, îți voi întinde mâna prietenește, ca să nu șovăi, ca să nu aluneci pe pavajul aleii; intențiile mele adevărate te vei prefăce că nu le cunoști; de aceea, vag temătoare, vei privi în jur, în căutarea unui martor, a unui aliat. Voi pune să stea mai multe persoane pe-aproape, dacă asta îți va fi cu ceva de folos, în preajma boschetului îl voi așeza să discute cu un oarecare pe însuși directorul institutului, figura îi va fi gravă, va ști să-i demonstreze aceleia cât sunt de necesare înnoirea utilajului în laboratorul de electroliză și cumpărarea unui orologiu, de așezat deasupra intrării principale. Interlocutorul își va aprinde încă o țigară, spre a rămâne mai mult timp în acest joc în care l-am inclus, dar dincolo, spre poarta unde tocmai voi plasa o furgonetă, vor sta ca din întâmplare cei doi colegi ai tăi de la aprovizionare, unul desfăcându-și cravata și gulerul cămășii, pentru că pe el nu-l va atinge curgerea înfiorată a vântului, în schimb îl va șoca apariția mea (l-am ales pe el, știind că te-a cerut de curând în căsătorie), celălalt așteptând să-i sosească nevasta cu limuzina, pe care tu ai invidiat-o în fiecare zi, începând din acel septembrie când a câștigat-o la loterie.

Portarului îi rezerv un mic conflict, furgoneta nu trebuie să pătrundă după orele de program pe aleile institutului și, într-adevăr, șoferul nu va putea să invoce nici un interes special, nici nu va avea cum să insiste, directorul fiind de față, ca și cei de la aprovizionare. De altfel, unul din cei doi va interveni conciliant, directorul remarcându-l. Din același motiv, portarul va face oarecare tapaj, citind articolul doi din regulamentul de ordine interioară. Pe bulevard, pe partea cealaltă, voi pune să treacă în acel moment o companie de soldați, cântecul lor îmbărbătător va fi întrerupt de două ori de claxonul furgonetei, nevoită să se întoarcă, să se retragă.

Gata, voi spune, cuprinzându-ți mâna, toate aceste prezențe au devenit de prisos, le îngădui celor ce au jucat în această scenă să se ducă liniștiți acasă. Primul se va retrage directorul, firește, afectat că a trebuit să fie de față, el, care te iubește în taină, apoi portarul, grăbit să-și continue partida de șah de unul singur, în cabină. Norii sunt de asemenea liberi să se descompună după legile lor (care, în realitate, mă privesc mai puțin), să se prefacă în acvile sau balauri. Te voi conduce la autobuz.

Vei fi surprinsă că te însoțesc, la o oră când, de obicei, mă grăbesc să alerg la gară, să aștept trenul de München și pe nefericita de Fifi cu puștiul, care sosește întotdeauna ca să complice lucrurile. Ne vom instala pe bancheta cu două locuri de la fereastră, de unde, pe partea dreaptă, vei fi bucuroasă să vezi câteva clădiri din Paris, ca într-un film, magazinul bunului Pierre Fernet, apoi ambasada spaniolă, cu polițistul, cel cu urechea tăiată, apoi șirul de prăvălioare cu copertine vărgate deasupra vitrinelor și, în sfârșit, Place de l'Opéra. Domnul cu barbișon va coborî, nu înainte de a schița un semn de satisfacție că acum se poate duce la treburile sale (aș fi putut să-l concediez mai devreme), tânărul student îi va ocupa îndată locul, figurația lui fiind încă utilă, până la strada cu plopi, dincolo de Arsenal. Vei simți în bunăvoința mea un fir de tiranie, cu toate că, îți jur, dragostea mea nu are nimic agresiv, îmi vei cere biletul de călătorie și-l vei învărti tulburată între degete, vei căuta să eviți privirile intermitente ale studentului, sclipirilor cărora niciodată nu le poți

rezista — orice femeie e receptivă la chestii d-astea —, vei fi sincer îngrijorată de un nasture care stă să-mi cadă. Îți voi vorbi, ca să ai senzația certă a prezenței mele, despre întâmplarea de azi-dimineață, când în sala turbinelor am surprins căderea îngerilor, asaltul lor împotriva roților dințate, parcă vrând să le oprească, parcă vrând să le protejeze. Vei trece ușor și peste asta, de îndată ce îți voi arăta strada romantică pe care ne-am plimbat odinioară. Un oribil accident de circulație îți va atrage îndată atenția și vei pricepe că nu m-am putut abține de a-l provoca. Un automobil venind dinspre Piața Chibrit a intrat într-o camionetă încărcată cu pânzeturi, șoferul a ieșit prin geam, camioneta s-a aprins, pânzeturile ard cu mult fum, iată la fața locului (ciudată expresie!) câțiva pompieri cu extincitoare roșii, spuma albă s-a risipit pe jos, un copil ține să-i simtă între degete vâscozitatea. Autobuzul nostru va porni imediat, fii fără grijă, îmi vei surprinde, fără îndoială, în colțul gurii zâmbetul complice, mă vei întreba în treacăt dacă sunt convins că scenele tari și se potrivesc, mărturisindu-mi că atunci, la Sinaia, ai încercat împotriva-mi un sentiment de ciudă, inexplicabilă în fond, că dacă ți-ar fi cerut cineva să decizi între mine și tinerii care ascultau pe Celentano, m-ai fi abandonat fără ezitare, lucru evident: nu m-am îndoit niciodată că tinerețea ta va prefera chemarea zgomotului, a uitării de sine, mișcarea și nebuneștiile plăceri ale vârstei. Sunt adesea plictisitor, insist prea mult ca să-ți fac evidente unele situații pe care tu le surprinzi în esența lor dintr-o ochire, cu simțul primitiv rafinat de femeie, de aceea îți voi lăsa îndată plăcerea să remarci la cinematograful Modern noul film al lui Kramer, despre care ai auzit că nu e grozav. Te vei duce mâine-seară, vei spune neîntârziat, nu ai altceva mai bun de făcut, pentru că eu voi fi din nou la uzină și (ironic) s-ar putea ca îngerii să-mi dea din nou de furcă. Autobuzul se va opri la Calea Griviței și va trebui să coborâm.

Am să-ți ofer o Cale a Griviței dementă, copleșită de o omenire care ține să-și manifeste gălăgios bucuria, care face năzbâții, care cântă și râde, cu magazine asaltate de cumpărători, cu automobile ce aleargă către destinații tulburătoare, cu țigănuși

anunțând evenimente senzaționale. Un distrat îți va lovi umărul, un provincial cumpănindu-și valizele ne va întreba cum poate ajunge la Abator, tu vei apela la cunoștințele mele foarte sigure în ce privește Bucureștiul, voi începe o explicație confuză, dar lungă, și călătorul va renunța. Sentimentul de securitate îți voi oferi îndată ce îți voi strânge brațul și te voi conduce, ca în fiecare joi, la chioșc, să îți cumperi lozul, asigurându-te că de data asta vei câștiga indiscutabil limuzina dorită, pentru care o invidiezi pe nefericita ce își confiscă zilnic soțul. Voi ridica pe cer, din nou, câțiva nori învolburăți, de altă calitate însă, și imediat vei remarca: sunt foarte frumoși, pânzele lor au ceva tulburător. Lumina cade șovăitoare, dulce, pe suprafețele blocurilor față în față, între ferestrele lucitoare se înfiripă un dialog de reflexe subțiri, cu fraze arcuite, ca de țânțari, ca de păreri. Mă va bucura comparația ta, cum mă va bucura alcătuirea, potrivită intenției mele, a liniilor de troleibuz, încrucișate deasupra. Ca peisajul citadin să se miște fabulos, voi face să treacă în înălțime, în acea clipă, un avion bimotor, cu aripi strălucitoare, cu însemne colorate pe coada mult ridicată. Deja vei fi obosită, dar vei amâna încă bucuria intrării la tine, printr-o invitație (crezi tu, neașteptată) la cofetărie. Voi alege o cofetărie pe care nu o cunoști, în vecinătatea vilei Bontempi, într-o Florență înfiorată de curgerea multicoloră a turiștilor spre Giulești, spre Fiesole. O fată nostimă va așterne o învelitoare roșie pe măsuta din lemn parfumat, noi ne vom lăsa leneș în scaunele de pai. Îți voi arăta prin frunzișul castanilor cupola lăcuită a Domului și, îndată ce se va însera, echerul Orionului. Nu vei întoarce capul, căutându-mi hoșește ochii ca să citești în ei bucuria de a fi împreună, ca să-mi transmiți tulburarea ta, ca să-mi risipești temerile și îndoielile și să mă asiguri nu numai de statornicia sentimentelor, dar și de încrederea în eșafodajul înțelesurilor mele privitoare la oameni și situații. Vom bea limonadă rece și bună și, dacă vei fi atentă (și trebuie neapărat să fii), vei afla pe buza paharului tău aburit câteva firușoare de zahăr, cristale cărora nu le vei găsi nici o explicație. Voi vorbi puțin afectat, mult mai liniștit, despre transparența lui Luca della

Robbia, spre a nu-ți explica de ce se află acolo zahărul, ce rost și ce nerost are. Ne vom ridica înviorați.

În sfârșit, vom urca la tine. Fereastra a rămas deschisă toată ziua, un aer răcoros vine dinspre Băneasa. La Aeroport s-au aprins reflectoarele. Îmi vei aduce coniacul, ca de obicei, îmi vei mângâia fruntea, ca de obicei, îmi vei cere să numesc discul pe care-l prefer, ca de obicei. După ce vei învărti butoanele, vom asculta (ca de obicei) Bach, acea transcripție pentru oboi și vioară a *Concertului pentru două pianе*. Te voi simți pe jumătate pierdută, prinsă în mrejele tremurătoare ale puterii mele de păianjen îndrăgostit și exclusivist. Îți vei da oare seama că, la rândul meu, voi slăbi întru câțva hățurile care te-au adus acasă? În acest spațiu care îți aparține, între acești pereți albi, încă se întretaie ecurile șoptelor noastre de după miezul nopții, în aer au rămas negreșit dărele subțiri ale mișcărilor calme, tresăririle scurte ale mângâierilor, un crâmpei de dialog, cu un oarecare sens logic, pe care atunci, la început, îl înfiripasem cuprinși de febra neștiutului. Vei observa că oboiul are o anume mândrie domestică (pentru că vei începe să te exprimi cu cuvintele mele), remarcând la Bach, către final, o anume dorință de a destrăma țesătura unei gândiri care, dacă ar fi fost după dorința lui, ar fi trebuit să destrame mai înainte integral propria-i gândire, ca să-i reușească. Voi spune, și asta e bine să reții, că ești pedantă ca toți cei ce se străduiesc să judece opera unuia cu criteriile altora; în aceste clipe unice e necesar să renunțăm la frazele celorlalți, privilegiul celor ce se iubesc este că pot afla, cu o îndemânare inexplicabilă, mijloace de comunicare neștiute. Spectacolul este grandios, dacă te gândești bine; cum oamenii se iubesc fără încetare (nu știi dacă ura procedează similar), omenirea se retrage către înserat într-o altă lume — astfel că, în parcuri, în încăperi discrete, în singurătate, perechile înlănțuite fac tentative merituoase de a revoluționa limbajul și, dacă iubirea va mai continua să lucreze, într-o zi vom vedea pe stradă cum bărbații și femeile (pe care le cunoaștem, ursuze) merg cu ochii închiși, ghidându-se reciproc în labirintul orașului prin scurte semnale melodioase. Va fi halucinant! Vei întinde nu știi cum gâtul, și

bluza va palpita în dreptul inimii. Îți voi prinde grabnic talia într-o aprindere desăvârșită. Nu vei ști, nu vei observa și nu vei putea reține că pe sub streășina acoperișului vecin va trece în acel minut cursa de Istanbul, cu cercurile geamurilor viu luminate, însoțită de bătaii scurte de aripi, asemănătoare celor ale îngerilor care și-au luat zborul, după lupta lor penibilă cu paletele și roțile uzinei, azi-dimineață. Vei mai avea răgazul să-mi declari, sub strângerea aprigă a brațelor, că simți cum timpul s-a suspendat într-un prezent fără curgere.

Voi profita de melancolia ta rodnică și îți voi etala, în cuvinte sclipitoare, bijuteriile. Rubine, smaragde, turcoaze, briliante în monturi masive de aur și platină îți vor trece pe dinaintea ochilor și printre degete, pe unele le vei mângâia insistent, le vei reține în palmă, vei fremăta toată ca o plantă de apă în iureșul luminii. Îmi vei fi recunoscătoare. Îți voi face un semn domnesc: lasă, n-ai de ce, primește-le simplu!

Mai târziu, cu mâinile sub cap, privind cu ochi pierduți plafonul, jocul pe întinderea lui a unui fluture cu aripi circulare, voi trece la o etapă superioară a acaparării tale. Îți voi povesti, astfel, cum am alergat, cu mulți ani în urmă, ca să te întâlnesc, deși nu te știam. Rătăceam pe străzi, de la Universitate la hala Traian, în cercuri tot mai deschise, temător că ochiul nu va reuși (poate) să se desprindă din mulțime. Foliau și atunci, pretutindeni, femei de toate felurile, tulburătoare și albe, înalte și categorice, unele erau miraculoase, aveam impresia că mi s-a pregătit o farsă, că voi sfârși înaintea de a te fi aflat. Sufeream pe-atunci de o anemie avansată, așa că îmi era lesne să-mi închipui că mă scufund în adâncul mării, că acolo se află de mult un vapor cu toate porțile ferecate, care s-a retras în străfunduri spre a inaugura subversiv o nouă civilizație, mai discretă. Mă apropiam înotând de gigantul ce își semnala fericirea prin clipirile strălucitoare ale hublourilor, mă prindeam de cabluri și scări de oțel spre a privi înăuntru. În cabine confortabile, căptușite cu pluș roșu și galben, trebuia să te afli tu, știam bine asta, dar în lumina orbitoare nu distingeam decât profiluri înșelătoare, siluete necunoscute. De undeva se auzea muzică de clavecin, în sala mare se dansa.

Lumea aceea îmi era străină, ostilă, capacele și ușile erau închise pentru totdeauna, mă răsuceam în mine învins, mă îndepărtam furios. Speranțele de a te afla mă prindeau din nou de piept, pe dinăuntru, ca o gheară, mă rătăceam în oraș spre a cerceta vitrinele, apoi la gară trenurile — toate îmi evocau ferestrele vaporului scufundat. Atunci am deprins maladia verde a nestatorniciei, lumea s-a turtit între timp și s-a alungit, după imaginea pe care mi-o făurisem căutându-te. Îți voi spune, în continuare, că acest exercițiu m-a învățat să văd obiectele în conexiuni aparent depărtate, timpul în care se scaldă ele să-l simt ritmat, succesiune de verigi care zornăie egal sau constelație cu stele înșiruite liniar de la un orizont la altul. Năzuiesc chiar să descopăr, într-o zi, o coloană de marmură în spatele căreia să se ascundă alta și, mai departe, încă una și încă altele, la infinit. Într-o lume de repetiții e colosal, e formidabil să întâlnești în răstimpuri unicate. Te căutam în șirul nesfârșit al femeilor ca să-mi confirmi minunea. Vezi bine, femeile erau de toate felurile, dar semănau între ele ca ferestruicile unui vapor, iar pe tine te căutam ca pe o replică, ca pe o stavilă, ca pe un final, ca pe un început...

Îți voi povesti apoi, în timp ce vom sorbi cafeaua, despre anii de facultate, când mă chinuia foamea: îmi pregăteam dis-de-dimineață chiulul de la cursuri (prelegerile erau, în general, plicticoase și nu concepeam să pierd nici o clipă dintr-o tinerețe pe care o simțeam ca singură înzestrare — tu știi cât de sărac sunt în privința asta), îmi cumpăram sfertul de pâine pe cartelă, sticla de lapte pe care o strecuram în servietă și intram de spaima frigului la bibliotecă, în piața Palatului. Citeam cu disperare întreaga zi, desprindeam din raft o carte și tresăreau în șiruri lungi, nesfârșite, alte și alte cărți, către infinit; adesea mă apucau amețelile. Făceam o pauză. Coboram treptele acelei scări până în hol, ținând într-o mână sticla cu lapte și punga cu pâinea puțină, sprijinindu-mă cu cealaltă de balustradă, ca să nu cad. Citisem într-o sâmbătă pe Platon și pe Juvenal, cu deliciile și crampele pe care ți le oferă întotdeauna o ediție îngrijită (preferam *Les Belles Lettres*), umplusem un caiet cu transcripții

abuzive din Voltaire, cu observații pe care aş vrea să le numesc suave și care peste ani îmi par, nu știu de ce, intens violete, am dat să cobor scara cu învelitoare roșie, și totul s-a învățit deodată deasupra, dedesubt. M-am trezit peste un timp într-un cerc de chipuri binevoitoare; erau femei de o frumusețe deznădăduită, simțeam pe frunte cum mă mângâia mâna ta, ca și acum, nu cred că ai fost tu atunci, însă nu izbuteam să te desprind dintre celelalte, mă lăsam atins de degete moi, ca în albia caldă a copilăriei, mirosea a săpun și a levănțică, cineva voia să cheme un medic, voci melodioase se apropiu și se depărtau, de aceea mă destindeam leneș, cu voluptate. Dar îndată ce mi-am revenit puțin, cercul din preajmă s-a desfăcut, am rămas singur pe o banchetă, un prieten mi-a întins consolator bucata de pâine neagră, dându-mi să înțeleg că sticla cu lapte se spărsese.

Și, ca să-ți înfrâng ultima rezistență, către miezul nopții îți voi povesti încă o întâmplare. Mai înainte, vei remarca pe perețele opus ferestrei o întretăiere galbenă de lumini care poate fi explicată prin faptul că, în ciuda cerului întunecat, am procedat la scoaterea lunii din culcușurile ei, și-am constrâns-o să facă tot ceea ce se pricepe și-i place să facă. Așa e mai bine, recunoaște! Voi începe acest din urmă episod prin a-ți vorbi despre teama mea de moarte, mai întâi înțeleasă destul de anecdotic, când, de sub dărâmăturile de la cutremurul cel mare, fuseseră scoase câteva trupuri neînsuflețite, cu o înfățișare vag ridicolă, vrând parcă să convingă pe cei de față că se poate glumi și după accident. Am văzut mai târziu un trup sfărtecat de tren, era un ziarist care, grăbindu-se să ajungă într-un oraș din vestul țării, căzuse sub roțile de oțel, necruțătoare. În lada care-l transportase prin câmpia Olteniei nu se vedeau decât sfărâmăturile unui caleidoscop peste care se stropise cu sânge și se aruncase piatră măcinată, omul fusese recompus cu lopata. Mi-a fost frică, dar mărturisesc că am înțeles mai bine atunci că *starea aceea* era mai firească, mai potrivită cu ideea decât moartea făurită din lecturi. Am fost mulțumit.

Voi continua, și acum este momentul să te înfricoșezi, povestindu-ți câte ceva despre moartea mea. Nu tresări! Înțelepciunea

constă în a-ți pregăti moartea, a face din bogăția de posibilități care ne stau la dispoziție opțiunea cea mai convenabilă, în așa fel ca din această încercare să ieși mai curând victorios, decât înfrânt. Dacă alegi tu, dacă ai tu în mână inițiativa, ai șanse de a reuși. Îi poți face șicane morții timp de o sută de ani (uneori, medicamentele nu sunt de disprețuit!), dar poți tot atât de bine să o tăvălești prin țărână numai câțiva ani, toată abilitatea e să știi cum. Am ales ultima variantă. Am observat de la început că maladia nestatorniciei, de care sufăr din adolescență, îmi propune prin însăși dinamica ei o idee de o frumusețe neasemuită, aceea de a înțepeni în lume, din loc în loc, un stâlp sau o frază cu numele meu, marcă exclusivă a rezistenței în trecerile successive, pedestre. Am făcut lungi, chinuitoare exerciții, învățând să surprind într-o expresie zbârnâitoare inefabilul, vagul, vibrația alburie, tăcerile. Am întreprins subtile judecăți despre oameni și situații, am învățat care sunt rosturile, cele văzute și cele de pe dedesubt, m-am alăturat celor care, curajoși și nestatornici, înfruntă focul, clădesc case, însămânțează ogoare, scot din adâncul pământului petrolul și cărbunele, călătoresc, țeș și îmbină, măsoară. Am însemnat o parte din întreprinderile mele, născocind șiretlicuri de a alunga noaptea și a fertiliza orele rămase, după ce apele târzii s-au retras. Scrierile astea au, după cum ai văzut, anume virtuți. Gustul lor, la lectură, oferă satisfacții. Am constatat cu plăcere că notele, explicațiile, relatările mele nu sunt altceva decât substanța recompusă a materiei din care eram alcătuit, că plămuirile trăiesc singure, se mișcă cu dezinvoltură, că, asemenea trecerii apei dintr-un bazin în altul, pe măsură ce materia s-a scurs în pagină, ființa mea s-a golit și s-a subțiat. De aceea îți voi spune: iată, am făcut-o și pe-asta! Și n-a fost, zău, nici o dificultate deosebită...

Acum sunt liniștit, îți voi mai spune foarte târziu, ceea ce trebuia să se împlinească s-a împlinit. Mă simt ușor, senin, nu regret nici una din îndrăznelile mele, cuminenția mea dintotdeauna. Am văzut multe, am cuprins totul (sau aproape), n-am reținut pentru mine nimic. De mult am încetat a mai tresări în fața unei noutăți, pentru că nu există noutăți tulburătoare, sunt

bucuros că nimic nu mi-a scăpat, acești ochi și-au făcut bine datoria, pentru care merită a fi odată închiși cu mângâioasă atingere.

Și, află de la mine: cu puțină fantezie pot inventa chiar și nașterea unui copil...

ALDIN IRELAND: *Analiza spectroscopică a situațiilor penibile* (coeditare: Editura Hamilton, Londra — Scrisul Românesc, Craiova, 1949.)

MIHAI SOCRATE: *A murit Ceaikovski* — Autorul ne ia prin surprindere. El spune: „Ieri-seară, la orele douăzeci fără cinci foarte precis, a murit compozitorul Piotr Ilici Ceaikovski. Acum ce e de făcut? — întreabă el. Cu ce aparat mai poate fi readus printre noi? Cine se poate angaja la o asemenea operațiune dificilă?” Autorul își construiește povestirea propunându-ne diferiți meșteșugari — eroii cărții. Pe bună dreptate, el observă: „Sunt artiști care mor pe nepregătite, fără suferință, fără cel mai mic semn, însoțiți doar de regrete eterne. Nu e cazul cu Ceaikovski, unicul, marele.” (Editura Paradox, Leipzig, 1950.)

VALERIO VALÉRY: *Experimentul* — Două teste organizate de profesorul de istorie (ce culoare e mai frumoasă, câte stele are Carul Mare, din câte bețe de chibrituri se poate construi o catedrală, ce diferență este între un clopoțel de bicicletă și tocsinul Mânăstirii Santa Barbara) au reușit să stabilească cu o precizie uimitoare că sunt un tip genial. La doisprezece ani mi s-a încredințat un laborator de preparat supozitoare și gumă arabică. În anii următori am cântat într-un cor, asigurând pe lângă partida basului și pe aceea de sopran castrat. Am înfruntat greutatea și am ridicat premii în bani. Acum lucrez la opera mea capitală *Mașina de produs emoția artistică*. Sunt hotărât s-o desăvârșesc până săptămâna viitoare.

A sosit, de câteva minute, săptămâna viitoare. Sunt, în sfârșit, posesorul minunatei mașini. Iat-o: seamănă cu o roată de locomotivă, are înșă în plus parbriz, motopompă, aspersor cu

direcție dirijată și tub. Tubul folosește la stabilizarea emoției, deziderat aristotelic neîmplinit până azi.

Ascultați-mă cu atenție: avem o roată al cărei centru este fixat pe un bulon. Prin învârtire la două mii de rotații pe minut, ea antrenează aceste două fire din oțel special, răsucindu-le în jurul a două lumânări. După cum se poate observa, sub rotor se află o scoică banală, umplută înșă cu clei solidificat. Din interior iese o andrea, care se îndoaie pe acest volum de Balzac. O ramificație permite unor sertărașe să distribuie mici porții de făină. Din șase șarje se poate prepara o pâine. Un grătar din lemn traversează aceste două pălării prin care trece, cu viteză, o peliculă cinematografică. Soluția este economicoasă: pot fi utilizate și filme proaste, de animație sau premiate la Cannes. Cu pârgăhia aceasta, care joacă în orificiul ce se vede alături și care produce la intervale egale un fel de șpan, se încheie agregatul. Plăcerea estetică este în primul rând de natură senzorială, purtând caracterele, mai generale, ale oricărei satisfacții la nivelul epidermei.

Dincoace, legată cu sfoară de primul complex, se află o pisică. Hrănită rațional, vietatea aceasta, cunoscută ca deosebit de inteligentă, impulsionează cu lăbuța un electromotor. O carcasă metalică ferește blana de orice atingere sau mângâiere, în timp ce o farfurioară este prevăzută permanent cu apă, pentru nevoile curente. Atașată de farfurioară, o instalație electronică sumară produce scânteii galbene și emite scurte țiuțuri, pe care, captându-le un condensator variabil, le convertește în emoții. Nu mai insist asupra importanței emoției în artă, ci mă opresc numai asupra funcțiilor complexe ale pisicii. Frumosul mamifer reglează în același timp, printr-un sistem tranzistorizat — iată-l aici, în stânga —, aceste relee menite să agite o pălărie. Angrenajul are ca punct terminus o manetă, un ceasornic de masă și o pereche de ochelari de soare, combinate toate de așa manieră, că ceasul diminuează razele luminoase, în timp ce maneta sună deșteptarea. În marginea aparatului s-au montat o casă de bilete de tren și un prosop. Atât în punctul inițial — să-l numim caseta impulsurilor —, cât și în cel final — prosopul — se află două

diode, un paratrăsnet și câteva furnici. Pentru constanța tensiunii, a circulației curenților, precum și pentru evitarea pierderilor de energie afectivă, s-au prevăzut din loc în loc, deasupra instalațiilor, suporturi elegante de pe care cad cu gust, în falduri, cupoane de mătase și de catifea albastră. O glastră cu flori artificiale completează agreabil atmosfera.

Zona muzicală a mașinii se află, spre deosebire de celelalte, la mijloc. Este însemnată printr-un steag. Sunt aici orânduite pahare, supape cu rumeguș, pachete cu chinină, lanterne pentru căile ferate și seringi, câteva oglinzi, o șubă militară, o doamnă din înalta societate, poze. Funcționarea este extrem de interesantă, producând instantaneu atâtea senzații câte nu pot să ofere toate artele — inclusiv artele decorative — la un loc. Paharele sunt menite să fie șterse la intervale egale, indicate la metronom. Ștergerea se face cu glas-papir. Supapele cu rumeguș și doamna din înalta societate spun poezii, descompuse mai înainte în silabe, diftongi. Pachetele de chinină se desfac apăsând pe locul indicat (pentru aceasta se și administrează la culcare, după sfatul medicului, nu mai mult de o cașetă). Oglinzile sunt anexe ale șubei militare, iar pozele se țin în cărți groase și cu ele se organizează cu grijă o loterie, ca atunci când eram copii. Odată, atunci când eram copii, un prieten a tras puternic un șut și a spart geamul din față. Mama, sârmana, s-a dus să-i ceară tatălui celui vinovat despăgubiri. Nu se făcea. Eram prieteni și ideea am dezaprobat-o. Am și plâns. Au rămas lanternele și seringile. Ele servesc de convertizoare și utilitatea lor, la început, am subestimat-o.

Acum să vedem cum funcționează mașina cu toată puterea ei miraculoasă. Încep prin a învârti acest comutator.

Vedeți? Cu toate că pisica e nemâncată de azi-dimineață, aparatul pe care-l conduce face minuni. Iată, aici o teză de doctorat corectată cu roșu: sublimă! E sublimă de altfel și cenușa care curge prin acest jgheab. Să analizăm împreună cenușa și, odată cu ea, celelalte procese, celelalte efecte. În acest recipient se desfășoară procesul lui Laminor, una dintre cuceririle artei moderne. Dar să ne ocupăm metodic:

Din această zonă electromotorul și țiuiturile ne satisfac cu emoții echivalente celor oferite de un tablou de Orcagna.

Pălăria, combinându-se cu șuba și cu lumânările, ne sugerează stepa și trăim satisfacția unei serenade de Britten. Condensatorul variabil emite tente impresioniste, un Renoir sau Monet picură încă de pe acum în carcasă, reliefându-ne prezența, substanța și caracterul prerafaelit al ceasornicului de masă. Și pentru că a venit vorba de masă, ați observat că cele mai intense trăiri artistice sunt cele dinainte și de imediat după masă? Filmul aduce în primă zonă a atenției culoarea și mișcarea, seringă, înțepătura, doamna din înalta societate, eleganța și paloarea. Dante, Ariosto, Giambattista Marino sunt în față. Imaginea artistică se conturează complex prin casa de bilete și prin paharele șterse cu glas-papir. Acum se înfiripă epica, poemul dramatic, acrostihul și ditirambul. Florile artificiale costă încă destul de scump, obiectivul nostru este să bucure ochii tuturor oamenilor. Din prosop se desprind lieduri și câteva ritmuri în admirabila metrică alexandrină. Victor Hugo, Cardenal și, parțial, Salvador Dali provin din chinină.

Dar să învârtim încă un buton, cu toate că imaginea artistică — o spun toți specialiștii — își este sieși suficientă. Se face dintr-odată cald și plăcut. Acum este vremea iubirii. Vezi parcă poienile molcome ale lui Giorgione, căderile de apă ale lui Varèse, secvențe din filmele lui Fellini. O actriță, Monica Vitti sau Anouk Aimée, este de față, ca să mângâie pisica și să se lase la rândul ei mângâiată de șpanul produs de primul agregat. Se mai adaugă o slujbă de greșier, o paradă cu cavalerie și un tanc circulând neliniștit între frontul francez și cel german, în spațiul numit atât de frumos „țara nimănu”. Mașina produce apoi Telemann combinat cu Pierre Henri, Panait Istrati și cu discursul președintelui Johnson și jocul de table al unui preot din Vercelli.

Și încă lucrurile sunt abia la început. Mașina, pe măsură ce se încălzește, aspiră la performanțe tot mai fantastice. Nici un artist și nici o minte n-a putut să alcătuiască o atât de cuprinzătoare sinteză a artelor ca mașina pe care o vedeți. Suma emoțiilor emise de fiecare agregat este o emoție de o putere imensă, o emoție-megawat.

Cât de glânică ne apare prin comparație construcția sumară a *Simfoniei a IX-a*, cât de surde și mizere concertele lui Brahms!

În câteva minute ai înglobat organic în propria-ți ființă esența vie a tuturor artelor, de la monumental la țăndăra mozaicului, de la *Cina cea de taină la strip-tease*. Pe Homer îl servești cu Stockhausen, iar pe Eminescu împreună cu Bălțatu, marele colorist. Pe Bruegel Bătrânul îl simți respirând alături de mama lui Ștefan cel Mare. E colosal, când stai să te gândești! Televiziunea n-a reușit să îmbine decât câteva arte clasice, mașina aceasta le-a cuprins pe toate, adăugându-le nisip, felii de pepene, plante medicinale, legende, clavecinul și pitulicea, saltele, hexametru, amigdalita, ipotenuza, Marioara, gramatica, somniferele, dimineața și seara, granulomul, secera și cibernetica, petrolul lampant, corectura, puțină melancolie, calofilia, tinctura de iod, perimetrul, geamandura, Petru și Asan, dialectica, nuci, Greenwich, *îci Paris, radiotélévision française*, tentația Sfântului Anton, Rodriguez, trapez.

Și, după toate astea, marea satisfacție a rafinementului: întorci acest buton — butonul zero — care, spre deosebire de celelalte, nu mai declanșează în plus nimic. Toate rămân neschimbate, imaginea de până acum persistă, dar plăcerea sporește până la nebunie, tocmai de aceea.

Putându-ne procura electric, la domiciliu, emoția artistică integrală, avem în sfârșit libertatea de a renunța la operele de artă, aceste modeste cașete, atât de fragile la inundații și la foc, depozitare ale unor satisfacții mărginite, umile și perverse.

Vă mulțumesc pentru atenție. Permiteți-mi să mă retrag. Doamna din înalta societate, căreia îi aparține de altfel pisica, trebuie condusă până la tramvai, căci s-a înserat, bărbații au devenit agresiv curtenitori la această oră, iar cerul, care și-a ivit puzderia de stele, așteaptă să fie admirat ca o adevărată operă de artă. (Editura Madagascar, Paris, 1959.)

ROBERT CHÉVÉ: *Amanta decapotabilă*, Roman (Editura Hachette, Paris, 1928.)

ARTHUR DREY: *Șefoctonul* — Romanul povestește întâmplările unui soldat care, în urma unei înțepături de insectă

(probabil țânțar), devine dușmanul șefilor săi. Din sângele său, ura urcă până la maior și duce o vreme lupte înverșunate, deși cu caracter local, apoi urcă mai departe la Marele Stat-Major. Avantajul eroului este că poate mânca pe alții, iar el nu poate fi mâncat. Stomacul lui se dovedește tare, mistuie repede. Nu vomită niciodată, chiar dacă, în final, încearcă o scurtă greață. (Editura Pompeiana, Livorno, 1924.)

PRÉVÉRT GEORGESCU: *Veșnicia începe la ora 5* (Editura Astra, București, 1905.)

HANS BRION: *Tocătoarele*. Povestiri — Acordăm prea multă stimă instituțiilor noastre, fie moștenite, fie create de noi pentru uzul urmașilor noștri. Oricare instituție (indiferent de menire) este în realitate o tocătoare de timp. Îi acordăm, firește, toată înțelegerea. Dar un certificat solicitat primăriei costă — și calculele sunt precise — șase hexametri încheiați sau o pânză de mare efect; timpul necesar unei convorbiri cu șeful nu știu cărui serviciu — cel puțin o sută de comparații reușite, câteva sentențe memorabile, plus o poezie; scoaterea unui carnet de șofer — o operă de întinderea celei a lui Chagall. De dimineață până seara nu facem altceva decât să sacrificăm instituțiilor opere nemuritoare, idei geniale.

„Cunosc un individ la arhiva ministerului nostru — scrie Brion — care, devenind responsabil cu încopcierea în filieră pe bază de ac, știe să solicite de la salariați 200 de versuri pe oră, 8 capitole de roman, 12 maxime și cugetări și 1 nud (pentru că avem și un sculptor sindicalist). Dacă ne-am putea sustrage, dacă ne-ar putea scuti cineva de acest apăsător tribut, am reuși să producem, noiăștia de față, 33 de capodopere pe an, 20 de romane cu cheie și două realiste, 72 de poezii de lungă respirație și, de asemenea, sonete, rondeluri, epigrame.“ Hans Brion cere omenirii să pună capăt, într-un efort generos, masacrului de opere — cele mai prețuite produse ale secolului. Să terminăm cu formalitățile, cu șicanele, cu timbrele, cu înregistrările, cu semnăturile, cu prezențele, cu ședințele, cu consultările, cu

confruntările, cu viziunile, cu audițiile, cu coroborările, cu referințele, cu parafările, cu discuțiile, cu avizările, evitând pe viitor referatele, aprobările, contractele și toate celelalte cuțite de hărtănit virtutea. Să nu mai purtăm, bieții de noi, pe lângă amărăciunile și kilogramele noastre, povara hârțiilor, să nu mai cerem buletine de identitate, foi de recensământ, fișe medicale, cartele de evidență, numere de înregistrare, bonuri de încălză-minte, rețete farmaceutice, numere de telefon, fișe de cărți, chi-tanțe de fotograf, adrese ale unor cunoscuți, bilete de tren, nume de filme, cuvinte bine sau prost spuse, replici, indicații, termi-nații. Să ne căsătorim pe încredere, să mergem la școală fără număr matricol, să nu ne botezăm, să nu ne angajăm, să nu dovedim, să nu ne încurcăm în nici un fel de repertoare și avi-ziere, boniere sau scrisori de recomandatie. Să citim. Să cântăm. Să scriem. Să ascultăm și să facem muzică. Să bem. Să zburdăm în jurul rondurilor de flori. Să stăm degeaba. Să fluietăm a pagubă. Să rătăcim în munți și să ne scaldăm în mare. Să iubim, să fumăm, să cioplim, să ne tachinăm. Să producem liber felurite obiecte frumoase din aur sau numai din papură. Să facem danii și să organizăm banchete.“ (Editura Dodecanez și fiii, Constan-tinople, 1960.)

SILVIA POSTALIS: *Romanul profesional* — Se pleacă de la ideea că viața este foarte vastă, complexă, multilaterală. Fiecare profesie trebuie să-și aibă romanul său. Sarcina nu este dificilă: o bună cunoaștere a locului de muncă, o relatare a raporturilor dintre salariat și șeful său, o descriere a mobilierului și a utilajului sunt suficiente pentru a umple cinci sute de pagini. Nici nu este nevoie de mai mult, exceptând câteva meserii cu un mare volum de muncă, cu utilaje de mare gabarit. Un căpitan de vapor trans-oceanic are dreptul la opt sute de pagini, după nodurile pe care le înnoadă și după numărul cabinelor.

Până acum s-au scris romane despre profesiunile: șofer, frizer, medic, corăbier, macaragiu, cocotă, spălătoreasă, avocat, pictor, dulgher, compozitor, pește, diplomat, scriitor, filozof, sportiv etc.

Au rămas în afara atenției meseriile, unele bănoase: portar de instituție, acordor de pian, archebuzier, aurar de icoane,

păsărar de circ, schimbător de viteze, numărător de vagoane, corector de moravuri, fabricant de halva și futurolog.

Romanul Silviei Postalis este un început promițător. (Editura Prometeu, Berlin, 1938.)

RICHARD HANN: *Naum și Kapernaum*. Roman — De notat că Naum și Kapernaum nu sunt nici francezi, nici englezi, nici norvegieni, nici malgași, nici evrei, nici români, nici cehi, nici arabi, nici sud-africani, nici australieni. Li s-au făcut (în roman, bineînțeles) măsurători, analize, teste, au fost descompuși în factori primi, au fost cercetați, au fost interogați. În cele din urmă, tot utilizându-i la probe și supunându-i pilei și cheii franceze, s-au uzat în așa măsură, încât cu greu îi mai poate cineva recunoaște. În capitolul de la sfârșitul volumului I băgăm de seamă că romanul nu are eroi, că străzile s-au liniștit și că doar unele baruri mai sunt deschise, pentru întârziati. Autorul ne liniștește mărturisindu-și propria lui părere de rău: ar fi vrut să scrie încă un volum — despre alte și alte întâmplări ale celor doi prieteni, dar, din cauza pierderii lor, renunță. „Totuși, Naum și Kapernaum, asemenea lui Bouvard și Pécuchet, trăiesc, există, se mișcă“ — afirmă critica literară. „O fi, răspunde autorul — dar pe unde își pierde vremea, unde se ascund?“ (Editura Panamerican, Rio de Oro II, 1950.)

PAUL RIGAUDON: *Călătorie la București*. Impresii de călătorie — Surprinzător este faptul că în îndepărtatul oraș din Balcani, pe care l-a vizitat Rigaudon, marelui călător și om de cultură i-au fost prezentate — de către ghidul anume instruit, afectat de oficialități — nu instituțiile științifice, muzeele, personalitățile vieții literare și artistice, edificiile arhitecturale mar-cante, ci alte obiective. Astfel, în însemnările sale, Rigaudon n-a putut descrie decât aleea cu tei de lângă fabrica de spirt, două pompe de aerisire de la depozitul de benzină din Băneasa, rondurile de flori de la cimitirul catolic, depozitul de sticle goale de lângă Colțea, colecția de telegrame-tip de la Poșta Centrală, fabrica de mărgele și pafdale de la Chitila. Un călător neavizat

ar fi conchis că în București nu există nici măcar o bibliotecă. Rigaudon și-a explicat însă situația și a lăsat lucrurile așa, ca să nu-și deranjeze cu nimic gazdele, întotdeauna îndatoritoare.

„Timpul șederii mele la București, destul de lung, aproape două luni — scrie Rigaudon —, aș fi vrut să fie mai spornic, mai bogat în cunoștințe și contacte științifice. Aș fi dorit să vizitez măcar Universitatea, Biblioteca Centrală. Ghidul meu, plăcutul și spiritualul domn Vasile Tănăsescu, pasionat colecționar de curiozități, m-a mai purtat în Șoseaua Crângași, ca să vedem un aparat de radio francezesc și să bem vin de casă la un cizmar. Cea mai lungă vizită a durat patru ore — la grădina zoologică de la Băneasa, unde tocmai sosise un urangutan.“ (Editura Fr. și Cr., Paris, 1958.)

DAVID ROGER-NAUTICUS: *Manual pentru conducerea gospodăriei prospere* (Editura Frederic al II-lea, Königsberg, 1902.)

MAURICE BINDER: *Un prăvăliaș pe Everest* — Aflat la 4 600 m, într-o mică așezare nepaleză, un prăvăliaș procură localnicilor fitile de lampă, sare, curele pentru morile de vânt, stambă și ziare vechi de câteva luni. Câștigul lui se realizează cu mare greutate. De altfel, prăvălia e o gheretă pe jumătate îngropată, afacerile precare abia se ridică la valoarea unei căruțe cu coviltir.

Problema care se pune este dacă în condițiile viitorului, când tehnica va evolua și comerțul se va servi de computere, prăvăliașul din Everest va izbuti să supraviețuiască. Va putea el constitui o excepție? Meritele lui, lupta timp de ani lungi și grei cu asprimea naturii, în această zonă nenorocită, binefacerile pe care le-a înlesnit, îl vor scuti de ruină și uitare? (Editura Financial Report, Londra, 1960.)

MARIO GYMNOSPERMA: *Epopeea farmaceutică* — Când am aflat că s-a instaurat și la noi dinastia bicefală, multilaterală, n-am mai avut motiv să-mi ascund sentimentele monarhice, latente de la vârstă fragedă, și atunci am lăcrimat, și-am strigat,

și-am topăit într-un picior în jurul mesei, în mâna dreaptă ridicând triumfător un steag verde-portocaliu, confecționat dintr-un ciorap. Fusesem crescut cu multă îngrijire, corect și disciplinat, la școala înaltă a absolutismului. Afecțiunea delicată a mamei mă familiarizase încă de copil cu plesnetul rectiliniu peste bot, cu îngenuncherile succesive pe coji de nucă și, în unele momente de compasiune pentru soarta mea de viitor soldat, cu trimiterile bruște la podea, când ghemuirile abia pot să atenueze izbitura capului, să rărească stelele verzi scânteind între ochi. Prevederea înțeleaptă a tatălui îmi oferise, cu bunăvoință, mai multe prilejuri de a cerceta pe dinăuntru carcerele cu ciment pe jos, pe cele cu ferestre înguste, pe cele cu apă curgătoare pe ziduri și cu gândaci negri. La cincisprezece ani, mă puteam considera un om deplin, consiliul familiei îngăduindu-mi să am părerile mele independente, monarhiste de bună seamă.

Lupta pentru acest ideal fusese grea și îndelungată, dacă ar fi să considerăm numai că toți cei cărora le împărțeam convingerile îmi deveneau ostili instantaneu, mă ironizau, căutau să mă scuipe în față, îmi țineau (în cel mai fericit caz) lungi prelegeri cu citate. În afară de înțelepciunea părinților, nu puteam suporta nici o alta, astfel că-mi venea să scot pistolul ori de câte ori venea vorba despre vreo idee constituită. Odată, explicând unui prieten de ce este bine să avem pe lângă un rege central și alții, în fiecare cartier suburbie, într-o ierarhie aurită ca un lanț cu breloc, acesta a râs ca un crocodil și m-a trimis să studiez viața unui stup de albine. Ce idee neroadă!

Mai târziu, pentru opiniile mele elevate am intrat în conflict cu autoritățile. Era prin '25, conduceam o manifestație pentru dinastie, am ieșit din sala cinematografului Parole d'Honneur și ne-am îndreptat spre monumentul regelui Sublimat al II-lea. Carabinierii ne-au întâmpinat în colțul unde se află acum librăria cu păpuși britanice a lui Saliform și au tras în mulțime, fără somații și fără ezitare. Atunci a căzut și Conrad Deka, a cărui memorie o cinstesc astăzi toți monarhiștii. M-au aruncat într-o camionetă și m-au depus la spitalul de boli nervoase. Acolo opiniile mele au intrat în erecție, împotrivindu-se celor ale unui

înraît radical republican pe care la despărțire l-am amenințat cu pumnul, promițându-i că vom mai vorbi...

Grozav m-a bucurat biruința! Așadar, fiecare cartier are acum un rege, îmi spuneam ocolind masa, cu steagul fâlfâind triumfal. În cartierul Perhidrol l-au uns pe Cacodilat de Sodiu. Nicola Antipirin, Paraschiv Sirocol, Vladimir Avil, Pavel Agozol, Socrate Rivanol și Mihail Carbaxin domnesc cu depline puteri în celelalte cartiere. Casele lor, unele imobile de tip vagon, cum este cazul celui al lui Antipirin, și-au modificat intrările, făcându-se dintr-odată mai impozante, au arborat drapele și și-au împodobit trotuarele cu gârzi în uniformă albastră, cu căciuli de iepure și pompoane. Este uluitor cât de repede s-a făcut totul: în numai câteva ore, orașul s-a despovertat de anarhia democrației și a pășit hotărât, mândru, pe calea luminoasă, fericită și maiestuoasă a monarhiei solemne, intrând tumultuos într-o eră nouă. Privești străzile și nu-ți vine să-ți crezi ochilor că fiecare casă este un palat regal; sunt în oraș la această oră peste opt sute de regi cu reginele lor, cu mareșalii curții (căci prin cartiere sunt inventariate multe curți gospodărești, pe care regimul parlamentar de până ieri le lăsase pradă buruienilor), cu prinți moștenitori și frumoase doamne de onoare. În jurul reședinței lor s-au instalat dintr-odată, într-o ordine pe care o poate asigura numai disciplina regală, blănăriile furnizorilor, bijuterii, reprezentanțele caselor de modă din Paris și Amsterdam, cizmarii regali, plăpumarii regali, covrigarii regali, hingherii regali, cerșetorii regali, borfașii regali.

S-au instalat firme noi pe străzi: ulița Papugiilor se numește acum Bulevardul Maiestății Sale; grădinița de lângă poștă — Marea Piață a Demnitarilor; maidanul lui Straton — Parcul Gloriei. Ghirlande de foiță, căței de vânatoare, trăsuri aurite, tutun din India și biserici cu capele particulare pentru membrii familiilor domnitoare au sporit interesul decorativ al orașului. Pe frontoanele caselor, ale gheretelor, pe portierele cupeurilor, teleguțelor și șaretelor, pe plăcintele vândute în piață, s-a așezat în filigran stema diferiților regi. O statistică a stabilit că trei sferuri din locuitorii orașului au obținut dreptul să se numească

începând de ieri moștenitori, cu simpla obligație de a-și face radiografia spre a li se evidenția osul domnesc.

Au început jocurile și petrecerile. Într-un vestibul cu fereastră la stradă se dansează, perechile se scaldă în lumina darnică a unei lămpi cu petrol, pe trotuarul locuinței vecine, unde cândva se afla o ghetărie, se organizează parade de neuitat. Unul dintre cele cinci tancuri ale orașului accelerează printre teii înfloriți. S-au adus și cai frumos împodobiți, în întreg orașul se contează pe cavaleria regelui principal, de la care regii de cartier împrumută pentru câteva ore armăsari superbi, pentru ca și defilările lor să facă impresie, să copleșească pe privitori. În veranda de la etajul doi al casei geamgiului s-a organizat o mare expoziție internațională. Sunt înfățișate acolo șipcile unui gard din trecut, o râșniță de cafea (de asemenea din trecut), o lumânare de seu din trecut, despre care se afirmă că a călăuzit pe regii secolului trecut pe potecile exilului. O femeie din trecut dă explicații competente.

Vizitele reciproce între regi nu mai conțin. Aseară a fost pe la noi, în misiune de curtoazie, strălucitul Cloroform al III-lea cu suita sa, pe biciclete. Însoțiți de trei-patru mareșali, alții călătoresc chiar prin mahalalele vecine, la alți regi, unde țin discursuri, dau și primesc mese. Am mâncat eu însumi o fasole bătută cu ceapă prăjită, la unul Bromural Neînfricatul, formidabilă, cu murături atunci scoase din puțină, cu puțin cimbru și cu un damf îmbucurător de usturoi. Am plâns de plăcerea pe care mi-au oferit-o darurile regalității, clipele împlinirilor. Am glumit cu regina și am dat șah la rege de două ori. Nicola Antipirin m-a primit și el cu mare pompă. I-am sărutat mâna, m-a ridicat de jos și mi-a prins în piept o decorație pe care scria „Merite”, obligându-mă la mărturisiri auguste. După aceea mi-a îngăduit să asist, de pe balconul casei lui, la lupta regală dintre doi cocoși, în curtea de-alături, prilej de a culege adânci observații privind capriciile destinului față de cei mici și neștiutori. Interesant de notat este faptul că Maiestatea Sa își scaldă copilul, sâmbătă seara, într-o copaie de tinichea, ceea ce ar trebui să fie reținut ca exemplu de modestie.

De mai multă vreme, în urma uneltirilor republicane, anarhice și socialiste, robinetul de la bucătăria noastră nu mai funcționa. Dădea pe țevă fum gros, iar pe coș stropea cu apă fierbinte. Am cerut audiență la Maiestatea Sa Matei Gomenol I. M-a primit cu simpatie, mi-a îngăduit, ca orice monarh modern, să iau loc la masa lui de lucru, pe un taburet. I-am expus situația. M-a înțeles de la primele cuvinte. A chemat pe înaltul șambelan, pe câțiva sfetnici și s-au sfătuit. A doua zi, cu o precizie suverană, gărzile regale au arestat pe toți republicanii din cartier. Ne-am simțit cu toții, nu numai noi, cei din imobilul cu robinetul defect, dar și cei din alte clădiri, satisfăcuți în drepturile noastre.

N-am primit, deși nu pot spune că n-am fost solicitat, nici o slujbă la palat sau, mai bine zis, la palate. Alții au făcut-o. Un vecin al meu s-a angajat portar la blocul de pe Bulevardul Tăbăcarilor, un altul, venetic de altfel, a acceptat înalta funcție de trâmbițaș regal pe un acoperiș, cu drept de a cânta în orele libere pentru propria-i plăcere. În ce mă privește, vreau să rămân încă vreo două-trei luni un idealist. Pentru aceasta, singura obligație care îmi revine e să scriu ode la adresa regilor noștri cei mai de seamă. Pentru ode însă am avut nevoie de fapte de arme. Prilejul de a le trăi și cânta nu mi-a lipsit: monarhia fără conflicte, fără momente supreme, fără eroism și marșuri cu ală-muri e de neconceput. Au început curând războaie, poate cele mai spectaculoase din câte a cunoscut istoria până acum.

Francisc Pentalong a declarat război lui Analcid al III-lea; Părvu Sulfatiazol lui Sulfamid Bretonul; Perhidrol lui Eleudron al V-lea; Andrei de Precipitat lui Rodolf de Gaiacol. Și așa mai departe. Luptele s-au dat în general cu generali, dar și cu arme albe: tingiri, polonice, ceainice, oale de noapte cu mâner; unii au folosit ca piese de ofensivă ferăstrăul, furculița, cangea de pescuit, funia de rufe, aruncând spaima în adversar. S-au înregistrat atacuri din balcoane, breșe în magazii, asalturi pe scări și salturi în golul lor, lifturile fiind defecte. S-au aruncat în aer mașini de gătit, burghie și capre de lemne, cotețe de porumbei, motorete, patine. S-au dat la timp comunicate de pe câmpurile de luptă — din grădini sau de pe culoarele de acces spre băi și

bucătării; puțin cam strigat — din chichinete și luminatoare. Unul din regi a spart un sifon în capul comandantului de oști al unei armate, refugiat într-un beci, altul a folosit cu succes furtunul cu apă la dezarmarea unei gospodine ce se pretindea avangarda unei coloane de blindate. O pagină cu adevărat eroică s-a scris în mansarda de la 46 bis, unde o altă femeie, o cucoană-erou, a prins în ușa pe Vitamin cel Tânăr, zdrobindu-i cu mașina de tocat gleznel și încheietura mâinii. Câțiva copii au rezistat până la ultimul, înarmați numai cu câni de tablă, date din mână în mână, cu care aruncau în dușman apă fiartă, apărând eroic o săliță în care se afla bustul de ghips al regelui și părintelui lui. Supușii altui rege, pe altă stradă, în alte case s-ar fi apărat de atacatori cu șuruburile și angrenajele unei limuzine scoase din circulație, aparținând unui avocat; atacatorii au părăsit repede câmpul de bătaie, cu piesele prin buzunare, în timp ce reporterii de război au relatat că agresorii manifestau o mare bucurie pentru trofee obținute: aragazurile cu patru focuri, ulcelele de pământ frumos pictate de artiștii populari de pe domeniile regale, perlele și bățătoarele de covoare, preșurile din cârpe care, trase energic de sub picioare, produsese războaie.

Putea-voi să cânt (îmi repetam) toate aceste minunate fapte de bravură, înaintarea temerară a lui Rivanol dincolo de chioșcul cu răcoritoare, până în curtea atelierului de tinichigerie, sau acea fantastică, uluitoare învăluire a lui Nicolai Urodonal, cu toată oastea sa, în clădirea la roșu a filialei Băncii de credit... căderea șefului Marelui Stat-Major în varniță, și memorabilele cuvinte pe care le-a rostit atunci, pentru a fi trecute în cronică: „Alelei, fraților, dați-mi o mână de ajutor, ei, drăcia dracului!“?

Cu mici neclarități, războaiele s-au încheiat fără învingători și fără învinși, ca toate războaiele. Trofee au fost multe și numai la vederea lor te cutremuri din toată ființa. În fața casei mele, de pildă, zăceau la pământ sticle goale de bere, un bideu, o cuvertură cu trandafiri, o găleată, două scărițe de coteț, un glob pământesc, o pereche de tablouri. În alte cartiere s-au văzut port-jartiere, pantofi de lac, tablouri cu țigănci, lămâiță artificială de la nunți, un pătuț de copil, un patefon cu pâlnie, două șiruri

de dantelă, un porumbar pentru voiajori și un cărucior pentru paralitici.

I-am citit lui Pantovit Păsărarul, căruia m-am atașat în campania împotriva Antispasticilor — neam războinic și veninos de pe Strada Mare —, primele mele încercări de odă. Nu a ridicat ochii de la treburile lui înalte (cosea un magnific ham, pentru că spera să-și cumpere un cal în locul catârului ce-i căzuse jertfă în bătălii), dar, ascultând încheierea versurilor despre întreprinderile lui eroice, n-a întârziat să scape jos o lacrimă sunătoare, pe care m-a îndemnat s-o consider moneda de aur a bucuriei domnești. Am cules-o simbolic, printr-o reverență, rămânându-i etern recunoscător.

Pacea și regalitatea au adus, în zilele următoare, momente fericite, mărețe. Mi-am construit sub soarele binefăcător al sceptorului Maiestății Sale un șopron cu giruetă pe acoperiș, un scaun de bucătărie și o jardiniară, în sfârșit, un acvariu cu trei pești colorați. Am un asparagus splendid, pe care îl ud dimineața și seara, cu grijă de părinte. Din odele plătite de casa regală, mai ales după proclamarea imperiului, mi-am făcut o cămașă cadri-lată de toată frumusețea, pe care o port la recepții, ca să dau prilejul doamnelor de onoare să o admire, iar eu să le vorbesc despre zilele de încordare și neostoit elan ale trecutului apropiat.

Visez să pun capăt desfrâului pe care mi l-a adus o viață cam prea ușuratică, să economisesc bani și să-mi procur cu vremea o bicicletă de ocazie. Plimbările prin vecinătăți, la pădure, îmi vor face bine, îmi vor stimula inspirația, voi putea scrie în anii care mi-au mai rămas, cu buna milostenie a bunului meu domn, regele Pantovit Schizofrenul, marea epopee a neamului nostru. Odată încheiată această misiune de seamă, mă voi împăca ușor cu gândul că va trebui să-mi dau și eu obștescul sfârșit — fie liniștit, în patul meu cu baldachin, fie doborât bărbătește de briceag, așa cum au terminat toți bravii mei strămoși. (Editura Hoechst, Bamberg, 1942.)

UGO AGRICOLA: *Povestirile ciclice* — Povestirea întâi este continuată de a cincea, cea de-a doua de a șaptea, cea de-a treia de a unsprezecea și așa mai departe. Fără să fie un roman,

cartea are o unitate de organizare în spațiu datorită tocmai așezării atente, amănunțite a temelor, care merge până la simetrii de capitole, de paragrafe, de fraze. Simetria frazei este realizată cu ajutorul oglinzii. „Ugo Agricola — scrie Prado Marlo — ne sugerează posibilitatea confecționării unor cărți după schemele mașinilor electronice, adică armonioasă, arhitecturală, funcțională.“

DAVID EICHORN: *Despre îmbrăcăminte* — Autorul, un ilustru croitor vienez, pledează pentru utilizarea mai intensă a sentimentului în arta vestimentară. Haina nu este numai un mijloc. Punem prea puțină afecțiune în hainele noastre. Din prejudecăți grosolane, nu mai îmbrăcăm rochia ce ne-a oferit fericirea cândva, la o serată, sacoul în care am călătorit într-o dimineață alături de o femeie frumoasă. Așa cum nu ne mai atașăm de nimic, părăsim prea ușor și prea repede o haină pentru o nou-venită. Priviți de sus, părem niște actori medievali jucând o singură seară în mantia împrumutată de seniorul care i-a invitat. Unii, în copilărie, au trăit greu; se îmbracă îndată ce au mijloace cu tot ce este mai frapant, mai scump. Își dau seama cum încearcă să se ascundă de noi, cum se ascund, astfel că în cele din urmă nu-i mai aflăm niciodată? Lumea este alcătuită astăzi din haine care circulă singure de colo-colo, ele ne salută și ne plictisesc cu opiniile lor inepte. Uneori, printre boarfe descoperim câte o ființă. Rar.

Mentalitatea unui prieten: să apară în lume elegant, întotdeauna „șic“. Și-a pierdut personalitatea acordând drepturi nelimitate hainelor. Odinioară, în bluză — era el. Acum mă aflu cu o haină în față, iar el îmi vorbește de nicăieri.

Cartea conține o mie de alte observații. (Editura Sempre, Viena, 1960.)

CONRAD DAHN: *Raporturile absolute* — Sunt imposibil de realizat. (Editura Ra, Cairo, 1962.)

MYRON FLEMING: *Dublul deceniu al familiei umbeliferelor*. Roman — Evoluția a trei generații de artiști — prima

reprezentând idealurile dinainte de primul război mondial, cea de-a doua pe cele dintre cele două războaie mondiale, cea de-a treia, generația actuală, înaintea de-al treilea război mondial și așa mai departe. Permanentă rămâne preocuparea artistică, principala forță care iese învingătoare din conflagrații, deși slăbită, cu ciobituri și lipsuri, cu proiecte rănite și realizări provizorii. Cea mai importantă parte a romanului este aceea care înfățișează programe din ultimele două decenii — de unde și titlul cărții. (Editura Ruggero-Gravin, Paris, 1960.)

BEN SAVONA: *Libidologia* (Éditions scientifiques de Paris, Sorbona, 1960.)

DORIAN BARKUKIS: *Cum am inventat subterfugiul și corespondența* (Editura Saprofitt și fiii, Atena, 1928.)

NICOLAS FONTANA: *Explicații* — O carte de comentarii răbdătoare pe marginea unor opere literare valoroase, adresată cititorilor nedepriși cu arta.

Nicolas Fontana își asumă sarcina de a explica, la un nivel mediu, câteva din operele moderne care se înfățișează publicului drept „echivoce, aproximative, obscure“, insistând, uneori într-un mod exagerat didactic, asupra semnelor cuprinse în text, căutând să scoată la lumină „demonstrația strânsă și rigoarea logică“ a operelor analizate. „Nu pretind nimic mai mult de la aceste explicații decât să funcționeze asemenea cuvântului introductiv din programele de sală“ — scrie autorul.

Pentru a ne da seama cu ce se ocupă Nicolas Fontana în cartea sa, reproduc una dintre explicațiile sale la proza *Eu, cocoșul* de Fernando Panaitescu, inclusă în acest volum:

„Din capul locului, cititorul trebuie să înțeleagă din titlu că eroul narațiunii (care nu e potrivit să fie nici o clipă identificat cu povestitorul, acesta deținând un post de contabil la un mare magazin, iar în arborele său genealogic neaflându-se nici o ascendență avicolă) se pune în situația unui cocoș față de femela favorită (se presupune a fi o găină, deși nu o găină veritabilă). Ce

este un cocoș? De bună seamă, un cocoș este o ființă mândră, atotștiutoare, omnipotentă. Natura a chibzuit când i-a sporit penajul și i l-a colorat violent. După cum se știe, capacitatea lui de a se mândri este practic inepuizabilă, ca și aceea de a-și exercita virilitatea fără discriminări de rasă sau de apartenență domestică. Ca să nu se ivească confuzii, autorul a întărit ideea prin acel motto așezat în fruntea povestirii.

Acum, odată lămurită ideea, ce face mai departe acest erou? Firește, se laudă, ca orice mascul înfierbântat. Nu trâmbează cu ochii închiși, nu se împintenează — asta s-ar numi naturalism —, în schimb își etalează forța, forța fiind cel mai evident atribut al bărbăției. Ce rațiuni îl îndeamnă la aceasta? (Pentru că nu se poate concepe o povestire din care să lipsească raportul strict de cauzalitate, explicația logică a fiecărei acțiuni, în general și în parte, rolul mișcării epice în luminarea conștiinței cititorului.) Rațiunea principală este aceea, determinată de natură din capul locului, de a cuceri femela. Autorul nu vrea să creadă nici o clipă că, întocmai cocoșului, un bărbat serios își poate pierde mintea în asemenea măsură, încât să facă gesturi necugetate, cu toate că s-au văzut cazuri când bărbați cu funcții sau, dimpotrivă, fără nici o ocupație (ultimii trăind numai în pagini de roman) și-au curmat șirul zilelor pentru o femeie. Dar acestea sunt excepții... El optează, așadar, pentru o soluție mult mai nevinovată și (firește) mai firească, la îndemâna fiecăruia, cu alte cuvinte mai confortabilă: minte. Și minte frumos. Dacă bunul cititor a iubit vreodată și binevoiește să fie pentru o clipă sincer, își va aminti că, strângând în brațe pe aleasa inimii, i-a șoptit negreșit, măcar o dată, perfect stăpân pe posibilitățile sale, că e gata să-i ofere pe loc, dacă nu luna și stelele de pe cer, măcar un apartament cu balcon sau un automobil, când se vor căsători. Știind că și minciuna cea mai frumoasă rămâne tot minciună, autorul, care nu vrea să-i scape nici un prilej de a trage semnalul de alarmă asupra falselor situații cărora le cădem victime uneori, s-a gândit să inventarieze principalele mistificări ale îndrăgostitului ce urmărește să obțină liberul consimțământ al femeii. E dificilă depistarea lor în textul analizat? Nici vorbă. Să-l

parcurgem împreună, fără ca descoperirea lor să oblige și la recunoașterea faptului că multe dintre minciunile înșirate ne-au fost nouă înșine de folos, cândva: 1. Cea mai învederată este lauda că el poate comanda demiurgic elementele naturii, cunoscând temeinic toate secretele ei, din experiență («după succese personale și derute chinuitoare...»). Acestea îi dau dreptul, consideră el, să cheme «la judecată lucidă lucrurile și oamenii». 2. Convingerea că poate să convoace, cu atât mai mult, iubita personală la judecată, să o atragă la înțelegerile sale (care nu pot fi decât ca o «rețea de beteală și parfumuri»), bărbatul fiind cel care pretinde că deține în exclusivitate adevărul, în timp ce realitatea e alta: femeia nu e nici măcar curioasă să știe ce e în capul lui: ocupată cu ciugulitul, n-are timp să urmărească discursurile bărbatului cocoș. Autorul înregistrează corect situația și, pentru a-l salva, își îndeamnă eroul să-și închipuie că are puterea de a pune capăt tentațiilor femeii iubite, adică 3. «serile gălăgioase, plăcerea de a goni cu automobilul, iureșul prietenilor de o zi, propunerile cu schimbul de locuință, povestea cu salariul, cu trapezul, cu șamponul, cu cheia...» Ca orice om deplin stăpân pe mijloacele sale, eroul simte nevoia să repete cât este el «de rafinat în pedagogia dragostei...» 4. Nu numai natura îi este supusă, dar și oamenii și, ca atare, eroul mânuiește pe demnii săi semeni ca pe niște marionete: «voi pune să stea mai multe persoane pe-aproape...» și le creează raporturi cerute strict de intențiile sale amoroase, chiar și un conflict (cel cu furgoneta). 5. Ca să fie subliniate efortul, sacrificiile pe care e dispus să le facă, eroul va menționa că nu este lipsit de griji și de anume obligații (nefericita de Fifi cu Puștiul...), la care însă, vezi bine, știe să renunțe... 6. Călătoria reprezintă pentru orice femeie unul dintre cele două-trei scopuri supreme ale vieții; este necesar ca eroul să declare imediat, dacă nu poate evita momentul, că o va purta prin lume. Unde? Evident, la Paris — pentru cumpărături, pentru spectacolul fascinant al străzii, pentru măreția Luvrului, pentru vestigiile unui trecut formidabil. 7. Un accident: el este necesar ca să demonstreze că, din moment ce eroul este capabil să regizeze un accident cu toate cele necesare,

îi este cu atât mai la îndemână să prevină orice neajunsuri și pericole ce s-ar ivi în viața lor împreună. Care femeie, tulburată etern de amenințarea morții, rămâne de neclintit la asemenea promisiuni și asigurări? 8. Urmează un moment, cel de la Sinaia, când eroul șovăie un minut simțind că a promis cam prea mult, la urma urmei le-ar face întocmai pe toate, dar el cu ce se alege, ce-i iese din asta? Ar vrea să retracteze măcar accidentul, dar, pentru că iubește, continuă să mintă. 9. Revenirea pe traseul obișnuit al autobuzului (unde va joacă un film de Kramer, fapt perfect autentic) nu trebuie să descurajeze transporturile iubitei, astfel că eroul concede să aducă unele ameliorări cartierului în care se afundă împreună, și le aduce cu folos, aceasta se poate constata imediat după faptul că femeia personală cedează, poate și datorită oboselii călătoriei de mai înainte. 10. Eroul este foarte grăbit să-și savureze victoria: sufocat de orgoliu, lui îi place să audă cum femeia, contaminată, începe să-i folosească ideile, comparațiile, limbajul, deși nimeni nu poate ști cum stau în realitate lucrurile. O recompensă: o nouă călătorie, de această dată la Florența. (Ah, Italia, cu soarele ei fierbinte, cu nopțile misterioase!) 11. Deplin stăpân (unde? în casa iubitei, cu alte cuvinte pe terenul adversarului), eroul va asculta neapărat Bach. De ce Bach? Pentru că Bach este compozitorul virilității, al abstracției, al geometriei, spre deosebire de Chopin, Verdi sau Rahmani-nov, aparținând exclusiv femeilor. Femeia, total învinsă, vorbește din nou cu cuvintele eroului, ceva mai confuz însă, așa cum se cuvine unei găini. (A se observa că ea a cedat cu mult înainte de a ceda propriu-zis.) 12. Întru câțva conștient de cantitatea cam mare de vorbărie (lauda are trebuință întotdeauna de multe cuvinte, în afară de cazul când este adresată unui bărbat, atunci rezumându-se de regulă la un singur cuvânt: *genialul*), eroul face teoria imposibilității comunicării — se poartă! — încercând să sugereze, chipurile, că preferă să tacă, lucru de nerealizat în asemenea situații. 13. Iluzia unui timp etern prezent, expusă imediat, e și ea o minciună, fiecare dintre participanții la un cuplu de dragoste posedând deopotrivă un trecut, un prezent și un viitor (luminos). 14. Una dintre cele mai eficiente metode

de cucerire sunt bijuteriile. E suficient ca eroul să le numească pentru ca iubita să saliveze abundent. 15. Cu actul nu se încheie, nici vorbă, cucerirea (târguiala). Eroul perseverează, el nu suportă nici o clipă ideea că în îmbrățișare ar fi putut ceda și el cu ceva. De aceea scuză eșecul parțial, oboseala, deruta, înfiripând povestea cu căutarea ei, sunt mulți ani de-atunci — nu știe; ea era aceea, nu era ea? Jocuri! Cum să o fi căutat pe ea, care e din Râmnicu Vâlcea și a terminat liceul de câțiva ani, printre fetele de la Biblioteca Centrală, imediat după război? În schimb, imaginea cu vaporul scufundat, în șirul de viziuni învăluitoare, e realmente reușită. 16. Știi cine sunt eu? — întrebare cât se poate de legitimă. 17. Deși robust și viril, cum s-a dovedit, eroul se asigură și prin centura de siguranță în cazul unei eventuale dispariții a prețioasei sale ființe. Gogorița perisabilității omului este bună producătoare de fiori. Femeia nu poate suporta și e în stare să se prindă de grumazul iubitului cu ambele mâini. Dar dumnealui a fost, iată, abil și precaut și în această eventualitate: a luat toate măsurile să surmonteze veacul prin scrierile sale, confecționate din materialul cel mai rezistent, și i se cuvin acum toată lauda și mărirea. E atât de superb, de formidabil, încât nu mai încearcă nici o curiozitate. E blazat, dar nu ca un oarecare, el e Marele Blazat. Ce noutate îl mai poate tulbura? 18. Eroul nu mai are motive să tresară, să fie îngrijorat, sentimentele lui plutesc la înălțimea norilor Cyrus. E mare! De aceea se rezumă să constate: aducerea pe lume a unui copil e, printre altele, o invenție ce-i este oricând accesibilă.

De ce a ales autorul acest fapt banal — nașterea unui copil — și l-a lipit în finalul povestirii? Pentru a evidenția, pe neprevăzute și din imprudența eroului său (care pâlăvrăgește după cum a învățat), meritele umile ale femeii — cele mai firești, cele mai emoționante. Numai față de un asemenea act natural, simplu și comun, laudele de sine ale eroului, întreg eșafodajul său de scamatorii se prăbușesc dintr-odată.

De ce a înfățișat Nicolas Fontana aceste explicații? Pentru a atrage atenția cititorului superficial că faptele prozei corespund întru totul realității, că au logică și se desfășoară conform

rigorilor ei. Ce a mai vrut el să ne arate? El a vrut să ne arate că semnificațiile povestirii *Eu, cocosu* sunt dispuse matematic în pagină, sunt conduse cu luciditate spre efectul satiric și umorul dorit. Ce înseamnă aceasta? Aceasta înseamnă că cititorul, fie din lipsă de atenție (câte alte treburi are el pe cap!), fie din alte pricini, nu reține dintr-o lucrare nici un sfert din sursele de altfel evidente, tot astfel cum, împăunându-se cu puterea și bărbăția lui, nu-și dă seama că poate fi uneori ridicol, ca eroul povestirii parcurse — despre care nu ar mai fi de adăugat decât că e perfect real, deosebit de simpatic și, în fond, de o bună credință dezarmantă. Literatura, cum bine zici, dragă nene Vișane, este chemată să surprindă realitatea în toată delicata ei țesătură de intenții și semnificații.

În concluzie: nu întotdeauna scriitorul trebuie făcut de două parale și tras de urechi.“ (Editura Prometeu și fiii, Magdeburg, 1963.)

JOHN OBB: *Nu locuiți sub scări* — În vremea noastră de reglementări minuțioase, prescripțiile care încep cu NU se înmulțesc mai rapid decât accidentele de circulație și decât cazurile de icter. „Nu rupeți flori“, „Nu călătoriți pe vagoane“, „Nu vă aplecați în afară“, „Nu mâncați gras“, „Nu vă înălțați la cer“, „Nu fumați“, „Nu dormiți“ — au devenit chemări îmbietoare cărora trebuie să le dăm ascultare. Cu trecerea timpului vom fi, nu peste mulți ani, condamnați la un imobilism total. Universul nostru se transformă treptat într-o realitate negativă. Când, într-o vizită, ni se vor oferi paharul cu apă și cafeaua, vom prefera a ne reține pentru a nu contraveni cine știe cărei instrucțiuni. Viața se va desfășura după această schemă de biografie. „Y. nu s-a născut în 1928. N-a copilărit la... N-a fost elev bun. N-a fost elev rău. Nu a făcut armata, nu s-a căsătorit, copiii nu i-au aparținut, n-a fost un funcționar conștiincios. N-a ieșit la pensie. N-a fost bolnav. Nu i-a fost fatală congestia pulmonară. N-a murit. Nu a rămas în amintirea prietenilor drept un om cald și plin de surprize.“

Nu locuiți sub scări e o carte ce te îndeamnă la afirmații. (Editura Ribbe-Griblet, Lyon, 1930.)

GEORGE PRETORIAN: *Nu* — Din păcate, cartea de eseuri a lui Pretorian, cu toate calitățile ei, pastșează volumul lui Eugen Ionescu, apărut la București înainte de război. Autorul, ca de altfel și alții, profită de faptul că ilustrul patron al teatrului absurd nu întreține corespondență cu confratii, astfel că îi smulge titlul cărții și destule idei, cu speranța că nimeni nu va protesta. „Ei bine — scrie Camilian Drăguț, care a observat această necurată afacere —, ei bine, nu!”

NICOLAI PINTOR: *Inventar de calități* — „Pretutindeni se pretinde o calificare profesională înaltă. Un examen, din timp în timp, al calităților proprii este necesar. Mă întreb acum, cu obiectivitate, *ce știu să fac?* Dar nu oricum; ce știu să fac *foarte bine?* Însemn în această carte, sincer, îndemănările și specialitățile mele.”

Acesta este pretextul cărții lui Pintor. În cele două sute cincizeci de pagini ale volumului sunt notate aspecte foarte semnificative privind pregătirea nu numai a autorului, eroul acestei epici ciudate, dar și a celor din generația lui:

„Știu bine să citesc un manual. Îl iau metodic în mână, rețin ideile principale, le analizez; rețin ideile secundare, le organizez; mă bucur de logica, de frumusețea frazei și de expresivitatea expunerii; tresar la comparații reușite și la unele raționamente; în special apreciez căderile de frază, cele vijelioase, către concluzii; iubesc adevărurile.

Știu să pictez: din îndemănarea mâinii mele a ieșit ieri un tablou pe care îl cred superior oricărei lucrări de Magritte; sensibilitatea mea e de o ascuțime uluitoare; tușele sunt inspirate, de o mare vigoare; culoarea are la mine o funcție extrem de exactă, definitorie, mai ales în ce privește nuanța; departe de a fi un abstract, culoarea o folosesc pentru a cuprinde esențe intraductibile în alt limbaj; gândesc limpede.

Știu să iubesc: o știință pe care nu-mi aduc aminte când și unde am dobândit-o conduce cuvântul, ca și mâna, către mângâieri de o rară finețe; rafinamentul meu constă în alternări savante, întotdeauna însă spontane, de o bărbătească intoleranță;

știu să comunic printr-o strângere de mână o fierbinte și categorică intenție; nu ezit să violentez simțurile, să deschid apetențe foarte josnice, dându-le patina suavității și sentimentul inevitabilului; conversația mea, înainte și după apropierea pătimașe, este extrem de agreabilă; niciodată nu mă grăbesc, sugerând în totul ritmurile interioare ale veșniciei; știu să mă port de o discreție seniorială cu femeia care mă iubește, întârziindu-mi ființa în viața ei cu o eleganță și bunăvoință niciodată diminuate; știu să scriu poezie și să cânt dulce.

Știu să lupt — cu loialitate, hotărât și neînfricat; nu port spadă, dar brațul îmi este sigur și lovitura grea; în împrejurări dificile am rămas neclintit în fața loviturilor celor mai înverșunați rivali; știu să atac rapid, dar știu să mă apăr; dovedesc o perseverență fantastică în a urmări scopul, lovitura decisivă — pe aceasta o pregătesc extrem de minuțios în viața de toate zilele —, înfrunt cele mai descurajante adversități; nu deznădăduiesc și nu plâng; visez adesea, albastru, în relief, îndeosebi animale.

Știu să mă joc: împletirea degetelor o realizez într-o sută de variante; cu creionul fac adevărate minuni din combinarea cifrelor, a pătrățelelor, a coordonatelor majore, chestia cu formarea a trei casete din douăsprezece bețe de chibrit o dau gata cât bați din palme; știu bridge, banca face și desface, ruletă, capota și generalul, la cartofi, table, popice, golf, patinaj viteză și slalom funcționăresc; cacialmalele mele sunt adevărate lovituri de teatru; trag bine la semn, fac sărituri cu calul și fără; sunt teribil la «unde-i forfecuța, la vecinița», și mare maestru la acrobațiile aeronautice; țin echilibrul unei bare de lemn pe bărbie, urc scări neproptite, rămân suspendat de plafon, ținându-mă răsturnat numai în palme, ca musca; scot două dopuri dintr-o singură sticlă și petele de pe haine.

Știu să vorbesc: sunt un mare orator — o spun fără modestie, convins că atâția pot mărturisi marile mele talente în materie; posed un sistem propriu de argumentare, ce, în măsura în care este convingător, se înfățișează auzului ca un șirag de nestemate, adesea năvălășe, adesea somnolente; storc lacrimi și bărbaților. Mă bălbâi când am de-a face cu un copil.

Știu să dansez și să descopăr în realitatea înconjurătoare legi fizice și morale noi, analizez cu mare perspicacitate, clasific și sistematizez; știu să ajung la sinteze pe care mintea omenească le obține o dată la mulți ani; am un mare și nesecat izvor de idei tehnice, invențiile mele aplicându-se nu numai în știință, dar și în arta filmului sau horticultură; știu să număr până la cifre astronomice, descurajând mașini cibernetice cu renume; știu să reproduc din memorie simfonii și oratorii, cu dedicațiile originale, toate tabelele de logaritmi, putând în același timp să servesc oricui și în orice împrejurare cifrele distanțelor dintre planete, volumul exporturilor, procentul natalității, numărul atomilor din toate elementele cunoscute, principiile funcționării organelor vitale; legea formării hematiilor o cunosc pe de rost; știu să obțin coloranți noi din gaz metan și frunze de salcâm, și efecte neașteptate acustice și luminoase; pentru mine a dirija programe cromozomice e o glumă. Știu să conduc luna la culcușul ei, spre dimineață.

Știu să produc sisteme de guvernare optime pentru condițiile oricărei țări — muntoase sau mlăștinoase, cu o istorie în spate sau numai cu vulcani în erupție —, să organizez partide și asociații, să statornicesc dreptatea socială și repartitia după nevoi, să obțin o mare productivitate în cooperative și o adevărată fântână de bunuri spirituale în Academie; dacă mi se lasă timp la dispoziție, pot crea condițiile pentru ca în viitorii ani războaiele să fie pe veci desființate; știu să asigur fericirea unor colectivități de oameni ce nu depășesc o sută de mii de locuitori și năzuiesc să ating cifre și mai mari; știu să multiplic bogățiile naturale ale țării, știu să instaurez în lume marile învățături ale religiilor de pretutindeni; știu să separ binele de rău. Binele rămâne să fie utilizat numai în scopuri pașnice.

Dar nu știu să ies din apartament: nevastă-mea a plecat de trei ore, m-a închis în casă, altă ieșire apartamentul nostru nu are, pe fereastră nu cred că se poate sări, căci locuim la etajul zece.“ (Editura Pleonasmе și Zone, Atena, 1965.)

FERUCCIO SERAFINI: *Lupta femeii cu roata dințată* — „Dramatică, sângeroasă, mereu neprevăzută și niciodată

încheiată este lupta femeii cu roata dințată. Autorul, printr-o măiestrie inegalabilă, printr-o bună știință a distribuirii efectelor, ne poartă în chiar locul înclăștatei lupte, astfel că simțim aievea găfâitul oribil al femeii, scrâșnetul roții dințate, toată acea atmosferă de transpirație și ulei ce alcătuiește nu numai o mare scenă plastică, ci chiar un simbol al condiției femeii în angrenajul tehnologiei de mare randament. Cititorului îi sunt îngăduite însă și unele momente de răgaz, de meditație, când roata dințată este oprită, spre a fi revizuită și gresată de către aceeași femeie, care — ne asigură autorul — are calificarea necesară spre a face o treabă bună, de garanție, precum și sentimente delicate pentru utilajul de care și-a legat destinul.“ (Editura La Stampa, Milano, 1939.)

LIVIO CID-CAUSTICUS: *Orașul ruinelor*. Roman — Henri Maginot, merceolog, patronul unei onorabile familii, consideră că simpla declarație privind pasiunea pentru trecutul istoric, fără urmări practice doveditoare, este demagogie curată. El își hotărăște familia să-l urmeze în orașul natal, unde se mai păstrează numeroase ruine ale vechii cetăți. Opoziția soției, care nu citise pe Volney, este violent sancționată. Renunță cu toții la confortul capitalei și se instalează în localitatea în care, pe lângă zidurile arse și oarbe, își înjghebează o colibă acoperită cu stuf. Romanul înfățișează traiul demn al familiei Maginot: tatăl se angajează paznic principal, cu obligația de a stârpi șobolanii de prin hrubele umede ale palatului seniorial, soția își găsește de lucru spălând în lighean resturile arhitecturii de altădată. Cel mai mare dintre băieți, inginer hidrolog, ocupă postul de referent al ogivelor, acceptând și responsabilitatea lepezilor pe care și-a săpat istoria curgerile. Ceva mai norocos, cel de-al doilea fiu, tehnician textilist, ia în primire funcția de urbanist principal, lui atribuindu-i-se și bălăriile ce inundă ulițele și ungherele umbroase, precum și partea iconografică, deocamdată dispărută. Fiind persoane întreprinzătoare, treburile merg bine, familia prosperă.

Un singur neajuns: tatăl se îmbolnăvește de paseism decompensat și este supus unui tratament sever, hrănindu-se numai cu amintiri. (Editura Frații Lux, Avignon, 1952.)

SIEGFRIED CONYA: *Paleografie* — Printre altele, autorului i s-a prezentat un document de o mare frumusețe: este vorba de scrisoarea unui meșter zugrav al bisericii, în care acesta pretinde preotului să-i achite lucrările excepționale de restaurare a frescei principale. „Am călăfăruit foarte corect corabia lui Noe — scrie zugravul —, că ajunsese ca vai de lume și intra până la urmă la apă, având găuri în mai multe locuri, am îmbrăcat trupul firav al lui Iona cu haine scumpe, ca să nu-l mai rădă lumea, iar chitul să-l respecte. Ambele lucrări: cinci franci. Am umplut cu pești două dintre mările sfinte, pomii de pe mal i-am încărcat cu fructe. Cerul l-am umplut cu stele, lună și soare: doi franci.“ Etc. Documentul este emoționant.

J.I. NOCRIN: *Jurnalul de creație la „Cheile bucătăriei“* — Ca romancier, așez în primele pagini ale cărții mele un erou. El declară că, deși sărac, aspiră să devină cel puțin șef de birou. Pentru aceasta studiază cu seriozitate, își desăvârșește politețea. Piedici întâmpină numeroase. Atunci pun, începând cu pagina 18, toată știința mea pentru a-l scoate din încurcături, spre a-l ajuta. Îl căsătoresc repede cu fiica unui procuror, îi dau moștenire o casă cu două etaje (nu e puțin!) ce aparținuse unui unchi îndepărtat. Îi deschid un magazin și-l fac să câștige la loterie. La pagina 29, ca povestirea să nu pară frivolă, îi produc un ușor accident de automobil, dar curând după asta îl trimit în străinătate și cu această ocazie vizitează Florența, recent lovită de aluviuni, unde cunoaște persoane interesante din viața mondenă a Italiei. Îi facilitez vizite, îi descurc afacerile, îi organizez o aventură cu o cunoscută actriță de cinema. Nu-l las mult timp prin Italia. Sunt pericole. Partenerii nu-l agreează (este hipercorect în afaceri), iar soția a auzit unele lucruri ce nu-i convin. Îi înjghebez grabnic o viață de familie fericită, îi ofer doi copii. La treizeci de ani îi acord calități noi, pe care nu le avea: îl pun

să-și dea doctoratul — și-l dă, și-l ia. Îl port pe trepte din responsabilități în responsabilități, îi pregătesc migălos, cu tenacitate, o carieră strălucită. Devine, înainte de pagina 100, subsecretar de stat la Comerț și apoi guvernator al băncii. Nu pot să mă mulțumesc numai cu atât. Am și eu ambiția mea. Îl împing mai departe, îl pun la încercări și-l scot din ele călit și întreprinzător. Când își iese din fire și strigă ca un turbat în urechile unei delegații reprezentând o societate colaboratoare, îl iau deoparte, îi fac muștrări și-l trimit să studieze codul bunelor maniere. Îl prepar apoi pentru lupte politice importante, îl învăț — cum s-ar zice — știința vieții și-l arunc cu toate riscurile în vâltoare. Este chemat la președintele republicii și i se încredințează, nu știu cum, șefia cabinetului. Îi umplu sertarele biroului cu dosare de maximă importanță, dar și cu ciocolată și unele mici cadouri, pentru situații speciale. Îi dozez bine satisfacțiile și neplăcerile, ca să nu se angoaseze, dar nici să nu se îngâmfe, să nu se rătăcească. Când alții îl lucrează în fel și chip, aranjez ca totul să iasă bine: la pagina 106, se poate ușor constata, îi numesc fără teamă pe adversari escroci ordinari și măgari. Îl trimit din nou în străinătate.

Cu toate precauțiile mele, încercă unele acțiuni independente, necugetate. Vrea, de pildă, să intre de unul singur în Piața Comună. Îl opresc categoric. Mă caută, mă roagă să-i îngădui acest capriciu; îl refuz cu fermitate. Mă imploră. Nu, nu, nu!

Îl trec repede peste cei trei ani următori — convingându-l că e în propriul lui interes. Piața Comună intră în criză, țările participante nu reușesc să soluționeze problemele privitoare la tarife și circulația produselor lactate. Îmi dă telefon ca să-mi mulțumească, dar, scos din răbdări, i-o retez scurt.

E atât de copil în tot ceea ce face! Îl încântă vânătorile, uită să meargă la Parlament, acasă preferă să privească un meci la televizor decât să răsfoiască o carte. Are chiar naivitatea să mă întrebe ce am de gând să-i mai rezerv în anii ce vin. Ce să-i mai ofer? N-are destul?

M-am gândit bine. N-am fost niciodată meschin. Nu am motive să-i opresc avântul spre culmi tot mai înalte. Putea-voi

oare? Am început să obosesc, biografia lui, oricât de interesantă, a început să mă plictisească. Au rămas prin capitolele de la mijlocul romanului destule fete sărace, destui indivizi cu calități ca și ale lui, dar mai puțin ajutați de soartă (de mine). Nu e oare de datoria mea să le ofer și lor șanse în viață? Am poftă să fac câțiva copii unor funcționare. Doi soți care se iubesc și n-au în casă de nici unele merită măcar un câștig neprevăzut, o decorație, o afacere cu pui de găină sau materiale de construcție.

Mă simte. E gelos. Îmi reproșează că-l neglijez. E atât de delicios, încât nu-i pot refuza plăceri noi. Îl plimb prin Europa, pe la congrese internaționale, îl urc într-o rachetă experimentală și-i fac vânt spre Lună, spre stele. Îi descopăr, utilizând mijloacele pe care le am la îndemână, un peisaj cosmic unic, cu sori spectaculoși enormi, cu albăstrimi uluitoare. În rachetă este oprit să fumezi și să bei. Îi instalez în cabina spațială o măsuță cu un splendid serviciu de fumat și un bar cochet cu câteva sticle de Campari și Baccardi. Îi îngădui să iasă din cabină pentru câteva minute, să simtă plăcerea imponderabilității și în spațiul deschis. Îl readuc teafăr pe Pământ.

Spuneam că am cam obosit. În plus, către sfârșitul biografiilor, te cam simți copleșit de prea marea personalitate a celor înfățișați. Începi să te întrebi la ce folosește toată această goană către mai sus. Acestea și nu scăderea afecțiunii cred că sunt adevăratele cauze pentru care i-am produs ulterior câteva evenimente incoerente. I-am dat, la un moment anume, însărcinări de stareț și, în ipostaza de păstor de suflete, l-am pus în câteva situații nu prea convenabile. L-am făcut campion de lupte libere, deși efortul i-a cam sporit tensiunea arterială, provocându-i o respirație greoaie. L-am pus să converseze îndelung cu soția și să facă filozofie și asta l-a îmbătrânit prematur. L-am internat cu chiu cu vai într-un spital și ciudățenia a fost că medicii n-au recunoscut, la investigații, formidabila lui forță. Într-o zi i-a fost descoperit un cancer pulmonar. Vestea m-a întristat de bună seamă. L-am vindecat. L-am acuzat de îndărătnicie, fără ca cineva să știe că îndărătnicia îmi aparținea exclusiv. În împrejurări

favorabile, sociale și politice, l-am făcut, în ciuda orânduirii pe care o slujise și a jurămintelor, împărat.

Încoronarea a fost formidabilă. I-am pus alături o împărăteasă tânără, fostei soții încredințându-i alte însărcinări, i-am apăsat pe cap coroana plină de nestemate, încet, cu eleganță, evitând mișcarea lui, poate firească, de a-și apropia singur, ca Napoleon, podoaba puterii nețârmurite. Cum mi-am dat seama la un moment dat că evoluția contravine ideilor mele republicane și întru câțiva anarhice — am urât întotdeauna puterea absolută —, am încercat să-l ironizez în această nouă situație, făcând ca doi înalți demnitari să se împiedice la picioarele sale și să cadă. I-am trimis în același timp pamflete antimonarhice anonime.

A primit cu înțelepciune farsa, dar la telefon m-a implorat să n-o mai repet. I-am pus în mână în loc de sceptru — era într-o dimineată și întreaga lui curte tocmai îi prezenta onorurile — un cocoșel pitic, alb și cântător. Cei de față și viitori au râs cu poftă, poate cam prea mult, încât a fost profund afectat.

A venit la mine, m-a făcut cu ou și cu oțet, m-a calificat drept cel mai nepriceput romancier de pe continent, m-a acuzat că m-am abătut de la realism, ba chiar că scriu ca Dimov și Țepeneag, apoi a trecut la reproșuri cu lacrimi. Omul era realmente foarte nenorocit: plângea, se lovea cu palmele peste cap, se jura că se îndoiește de prietenia mea, el care fusese convins că orice autor rămâne pe viață prieten cu eroul cărții sale. Mi-a făcut rău disperarea asta, așa că, după ce i-am promis că la pagina 240 îi voi face o surpriză foarte plăcută, a plecat ceva mai îmbunat.

Acum îmi bat capul să găsesc o surpriză care să-i șteargă din suflet mâhnirea. Ce satisfacție să-i mai dau unui împărat? M-am gândit să-i prilejuiesc o luptă cu Verde-Împărat. Ar simți, poate, că personajul nu-i e pe măsură și, cum știe că se cultivă literatura populară, satisfacțiile i-ar scădea, crezând că i le-am oferit de circumstanță. Să-i încredințez misiunea sfântă a cuceririi unor țări vecine? Am rezervat-o în volumul următor altui erou, mai întreprinzător, mai pregătit pentru aceasta. Tot căutând, mi-a

venit pentru o clipă ideea să-i închei biografia așa cum se încheie, adică să-l duc simplu și încrezător într-o bătălie și... dar îmi este rușine de gândul care mi-a venit.

Nu, eroul îmi este mult prea drag ca să-l duc acolo unde toți ne ducem, necântitori și supuși, ca vitele. Este timpul ca, înaintea științei, literatura să realizeze ființa omenească nemuritoare, condiție atestată de veacuri în poveștile poporului.

Cum ne-a fost vorba, la pagina 240, i-am făcut surpriza: i-am comunicat că este nemuritor. Ciudată reacție: în loc să-mi sară de gât și să mă pupe, s-a lăsat cuprins de o stare cumplită de neliniște, a început să fumeze țigară după țigară, s-a ridicat de pe tron și s-a pornit să măsoare nervos încăperea, încercând să iasă de două ori din roman. De fiecare dată garda personală l-a oprit. În cele din urmă și-a trântit fruntea de podeaua de marmură, izbucnind în hohote.

Am trecut de trei sute de pagini fără să-l pot liniști. Mi-a explicat că el n-are nevoie să trăiască o mie de ani, că mai bine i-aș prelungi tinerețea încă zece ani, dar acești zece ani să fie cei mai frumoși din viața lui.

I-am împlinit dorința. Îl port acum pe la curse, îl duc la femei, îl fac să câștige la cărți, îl pun să vorbească la radio și televiziune. Palatul — pentru că a rămas cu prerogativele imperiale — i l-am umplut de flori și jocuri. Dacă ar fi să judec după faptul că n-a mai dat pe la mine, cred că este fericit și că profită din plin de cei opt ani de satisfacții maxime care i-au mai rămas.

Urmărind în ziare buletinul Palatului și bucurându-mă de fericirea bunului meu prieten, îmi găsesc totuși timpul necesar să fac în capitolele intermediare unele observații morale și filozofice și numeroase fișe pregătitoare pentru capitolul morții sale, care, după părerea mea, trebuie să fie eroică, îndeajuns de frumoasă pentru a încununa viața unei personalități plămădite din cea mai bună substanță omenească. (Editura Arca lui Noe, Liverpool, 1956.)

OSVALD SPOHR: *Subtilizarea cheilor* — În Antichitate, după cum ne asigură Homer, porțile cetăților se deschideau cu

berbecele-sau, mai rar, cu calul. Mai târziu, s-a folosit cheia de foc, care avea însă dezavantajul că aprindea ușa, ba, uneori, întreaga clădire. Era preferabilă intrarea pe fereastră, dar oamenii, grecii, pregetau. Mulți au rămas timp de nopți în șir pe-afară, citind constelațiile.

Evul de mijloc a confecționat chei mai ușoare, portabile în căruțe sau chiar de doi-trei servitori. Meșterii au reușit să realizeze broaște și chei foarte fine, pentru centurile de castitate. O femeie ferecată nu depășea niciodată o sută cincizeci de kilograme. În acest ev apare pericolul pierderii cheilor, neajuns care, apoi, a luat proporțiile unui adevărat dezastru.

Procesul de subtilizare a continuat în vremurile moderne. Metalul a fost treptat șlefuit, ajungându-se nu numai la dimensiuni foarte neînsemnate, dar și la o diversitate de profiluri și tipuri cu adevărat extraordinară. Omul contemporan nouă posedă chei pentru geamantan, pentru case de bani, pentru dormitor și baie, pentru îndeștulara tuturor popoarelor, pentru oricare roman, pentru exercițiile din manuale, pentru diferite situații politice. S-a ajuns până acolo că multe chei nici nu se pot vedea cu ochiul liber.

Autorul observă că progresul a fost mai lent în ce privește gaura cheii: ea n-a scăzut mult, nu s-a modificat structural, cu toate că denumirile — Yale, Zeiss, Kleyton — ar fi vrut să indice anumite schimbări. Privirea prin gaura cheii și-a păstrat funcția, se practică la fel de bine ca și odinioară.

Se consideră că cel mai mult s-a schimbat peisajul din spatele găurii. Un om modern poate vedea astăzi nespuse de multe obiecte pe care străbunii nici nu le puteau închipui. Un ofițer întors acasă după un joc de cărți și-a văzut prin gaura cheii apartamentul golit de mobilă, iar un avocat — lucru pe deplin autentic — rudele venite din provincie dându-și aere de proprietari. Spiritele josnice văd, îndeobște, scene scabroase, scandaluri și chiar măceluri. Dimpotrivă, oamenii aleși, animați de sentimente nobile văd prin gaura cheii situații înălțătoare, personaje de neuitat. Astfel, privind atent, dar cu suficientă detașare, nu este greu să distingi, odată cu miriadele de meteoriți ai prafului

în suspensie, liniștea culoarului sau vestibulului fiind asigurată, cum se orânduiesc dincolo, în încăpere, șirurile compacte ale ostașilor pictați de meșterii Renașterii sau alaiul generațiilor de scriitori din istoria literaturii lui Thibaudet. (Editura François Sharpp, Liverpool, 1962.)

IACOB VINCI: *Deliciile pâinii* — Deși fiecare om menționează că muncește pentru o pâine, seara vedem o mulțime de oameni întorcându-se acasă cu câte o femeie. Iacob Vinci ajunge la concluzia că omul va fi fericit numai atunci când își va prepara femeia acasă. Dospită bine, frământată de două ori, ea poate oferi delicii fantastice. Imensă evoluție de la pâinea cu sare, oferită oaspeților, la femeia cu farmece și susan păstrată exclusiv pentru sine. (Editura Socrate et fils, Caen, 1960.)

FELIX HAND-NEUMAYER: *O după-amiază memorabilă* — Abia trecură câteva zile de la încheierea războiului dintre bavarezi și tuaregi (luptele s-au purtat în nordul Africii, într-o climă nepotrivită pentru bavarezi, lucru pentru care niciodată ei nu-i vor ierta pe tuaregi!), abia se trimiseră diplomați la masa păcii, abia au fost înlocuite la radio marșurile prin cântece vesele cu cimpoaie și strigături, că un alt război se declanșă pe negândite. Fură surprinși, desigur, numai cei care nu se pricepeau la treburile politice. Altfel, conflictul era iminent pentru oricine citea ziarele, căutând printre rânduri. Cotidiene de cele mai felurite convingeri, de la conservatorul și perfect informatul *The Times*, până la radical-combativul *Il Tempo*, și apoi la causticul *Le Temps*, publicaseră în pagina externă informații privind respectarea regulilor de circulație. Nu era nici o îndoială: războiul șoferilor era gata pregătit și nu se aștepta decât sunetul de claxon al atacului.

Iată că mult pregătitul război al șoferilor a început și că îl pot urmări de aproape. Pentru un reporter ca mine, condițiile acestui conflict mi s-au părut, încă de la început, deosebit de atrăgătoare. Conform regulamentului, luptele se dau numai pe arterele de circulație —, șosele naționale cu două sensuri,

magistrale, străduțe și ulițe cu lumină publică. Interzis câmpul. Dar condiția cea mai convenabilă este că pot fi folosiți și căteii. Și aceasta era de așteptat, deoarece toate informațiile din presă privind situația internațională relatau despre foxterieri și bulldogi — achiziționați, vânduți, pregătiți, antrenați, periați, hrăniți, învățați să facă frumos și să răspundă la aport. Curelușele făceau modă.

Ura cumplită dintre șoferii de camioane și cei de limuzine este mai veche decât motorul cu explozie, și chiar decât cel cu aburi. În secolul al XVIII-lea, orașele germane erau adesea zguduite de conflicte crude și păgubitoare. Șoferi deghezați în neguțatori sau dascăli se încăierau pe ulițe, își spărgeau cu ușurință capetele. „De la o ceartă oarecare — scrie Rudmar Mardu — treceau foarte repede la manivelă, la levier.” Fără îndoială, nu erau încă vizibile diferențe între șoferii de camioane și ceilalți. Se loveau orbește, dintr-o nevoie metafizică de afirmare.

Uneori, diferențierile funcționale de mai târziu erau evidente chiar în situații ce puteau părea ne semnificative. Relatarea lui Jules Chevrolet, remarcabil istoric al secolului trecut, este concludentă pentru sensurile încă nedefinite ale tendințelor (este vorba despre bătălia de la Austerlitz): „Austriacul Werner Troppa conducea un roib splendid, cu o stea în frunte, așezată între farurile de ceață. Comenzile erau simple, schimbătorul de viteză la mână, foarte comod. Frâna funcționa instantaneu, fără șocuri. Marșarierul se obținea cu toate acestea greu, cu chiote și pintoni.” Despre năvălașul rusului Nicolai Teplovski, același istoric spune: „Albă, uriașă, gloaba ofițerului rus era de o putere impresionantă. Mașină mare, destul de grea. Virajele cereau diminuarea apreciabilă a vitezei (scăzută de altfel și din cauza gabariturii), pedalele funcționau greu; în schimb avea o tracțiune constantă, depășind ușor șanțuri și arătură, ca un tractor. Consum mare. Sistemul electric extrem de complicat. Semnalizare inconsecventă, aparate speciale de bord, un hăț bătut în aur, relativ de prisos. O suspensie foarte bună, datorită șasiului lat și mai cu seamă șei captușite cu postavuri groase de Gruzia.”

Bunele mele intenții n-au fost suficiente. Iată că, din cauza unei ședințe, a trebuit să lipsesc și de la acest război. Mi-au

povestit însă băieții că a fost grozav, că au fost lupte cum nu s-au mai văzut.

După relatările lor, încerc mai jos să consemnez mersul operațiunilor, indicând la început sursa:

Matei Z.: Primele coloane de camionagii au apărut dinspre localitatea G. pe la ora 4 dimineața. Soarele abia răsărise, aruncând tușul său roșu pe stâncile ce domină șoseaua. Posturile de pază ale limuzinelor au și dat alarma: lungi țipete de claxoane. Camioanele coborau serpentina în mare viteză. La intrarea în sat, le-au ieșit în întâmpinare zece Citroënuri. Un vuiet oribil înecă văile din împrejurimi. Atunci un camion de șapte tone, Leyland, intră cu toată viteza în coloană. Două limuzine fură îndată răsturnate. Șoferii scăpară cu fuga. Dar o nouă coloană de limuzine își făcu apariția. Se apropie de camioanele care acum staționau pe stânga, nereglementar. Opriri la o distanță de o sută de metri, după semnalizările de rigoare. Din limuzine săriră câțiva căței. Erau ciobănești, potâi fără rasă, câțiva prepelicari. O panică îngrozitoare se răspândi cu iuțeala fulgerului în camionagii. Ei părăsiră grabnic mașinile și o luară la sănătoasa peste zăplaz, alergați și zdrențuiți fără încetare de câini. Limuzinii erau învingători.

Grigore M. pretinde că nici vorbă să fi învins limuzinii, ei n-aveau condiție fizică să reziste, și că, de fapt, camionagii s-au descurcat mult mai bine, cu toate că șoseaua era foarte îngustă la serpentine, iar manevrele, firește, deosebit de dificile. Când a lovit primul camion (era un Leyland), soarta Citroënurilor era pecetluită. Au mai încercat ei să se salveze cu câteva baterii de jigodii, dar nu le-a mers: a fost destul ca unul din șoferi să pună mâna pe o manivelă și îndată toți au luat-o la fugă, cu coada între picioare...

„Pe dracu’! zice Nicolae S., lucrurile au stat cu totul altfel. Să vă povestesc eu cum a fost: camionagii n-aveau nici un Leyland. Mult mai prost înarmați decât se spune, ei au urcat muntele foarte șovăitori. Când au ajuns pe culme și au zărit de acolo cele zece Citroënuri staționând în vale, pe serpentină, au sperat că le vor putea răzbi numai datorită vitezei de coborâre,

știind bine că motoarele lor nu fac doi bani. Așadar, și-au dat drumul, cu ochii închiși, înainte. Uralele nu mai conteneau. N-a mai fost nevoie din partea limuzinelor de nici un cățel, deși aveau doi, splendizi. Camioanele s-au răsturnat într-o vâlcea și pe locul bătăliei n-au rămas decât câteva mormane de tablă. Șoferii au fugit în pădure.“

„Căteii au avut totuși rolul decisiv în această bătălie, declară Felician B. Șoferii de pe camioane n-au avut îndrăzneala să coboare nici măcar o clipă. Ei și-au stabilit tabăra pe culmea dealului, folosind câteva ridicături de stânci spre a se apăra de un eventual atac frontal. Ca să-și intimideze adversarul, au ridicat steagul lor verde-galben pe capota camionului comandant și steagul se vedea de la mari depărtări. Arme: două bidoane Mobil Oil, o duzină de chei, șurubelnițe, leviere. Ca armament greu: un cric pneumatic și o bancă rabatabilă. Alta era situația în tabăra limuzinilor. Ei posedau, pe lângă cele zece automobile, câteva furgonete provenite dintr-o modificare a unor limuzine tip 36, aveau butuci, furtun, pompă de aer detașabilă, o cheie franceză și nu mai puțin decât șase cricuri, păstrate în cea mai perfectă stare. N-aveau steag, dar la nevoie puteau scoate pe capotă o cuvertură înflorată de pe banchete. Superioritatea lor consta însă în brigada de elită a cățeilor. Aveau căței de toate calibrele. Când le-au dat drumul, șoferii de pe camioane au simțit fiorul morții străbătându-le inima, și-au oprit îndată atacul, au lăsat pe șosea și armament, și steaguri și s-au dus în sat după ajutoare. Marele lor Stat-Major s-a făcut nevăzut.“

Gabriel L.: „Am urmărit totul de foarte aproape: camionagii erau reprezentați de o singură basculantă, care venea dinspre R. cu o viteză ceva cam prea mare, fiind la coborâre și neuzând de frână (șoseaua era liberă). Deodată, pe la a treia turnantă, în dreptul bisericii, i-a ieșit în față un câine. Șoferul a dat să-l ocolească, dar n-a reușit și l-a lovit. Atunci a ieșit din curtea bisericii dascălul, stăpânul câinelui, și l-a luat la bătaie, fără prea multă vorbă pe șofer, cerându-i să-i plătească dulăul. Dascălul este în timpul liber el însuși șofer, face curse cu propriul lui

Citroën. Conflictul a fost local, relatările prăpăstioase aparțin agențiilor de presă.“

„N-am văzut și nu mi-am închipuit vreodată să văd — zice Emil P., corespondent al agențiilor de presă — atâta material rulant cât s-a adunat în valea întunecată a serpentinelor. Mii de camioane, macarale, basculante, furgoane, mașini-atelier, mașini de intervenție, camioane-generatoare, camioane-laborator, camioane-cinematograf, camioane-săli de așteptare, camioane de transmisie, camioane de refulare, camioane de încercare, camioane de concert, camioane BMW, camioane de cvartet, camioane-bufet-restaurant, camioane WC, camioane-bucătărie (altele dormitor), camioane-crematoriu, camioane-panteră, camioane-cloșcă, camioane-pistol, camioane-șezlong, camioane-mitralieră, camioane-avion, camioane-pinguin, camioane blonde și camioane brune. Veneau de pretutindeni, ca frunza și ca iarba, pe șosele și pe pante, de prin văi și de sub stânci. O armată imensă, fantastică, disciplinată de la radiator la ștergătorul de parbriz. Și apoi șoferii! Tehnicienii de mare, de foarte mare precizie, luptători neînfricați, eroi al multora dintre bătăliile memorabile ale istoriei moderne. Erau șoferi-macaragii, șoferi-furgon, șoferi-atelier, șoferi-generator, șoferi-generalii, șoferi-de-relaxare, șoferi-pe-butuci, șoferi-pe-jantă, șoferi-categoria I, șoferi-femei, șoferi-îngeri. Un șofer-dispecer foarte mobil conducea avangarda.

Greul bătăliei l-au dus camioanele conduse de șoferii-îngeri, zice mai departe Emil P., pentru că sub aspectul vitezei, al mobilității ca și al eficacității de atac erau mai înzestrate decât autovehiculele așezate în formație de luptă pe șosea. Când s-a dat semnalul bătăliei, primele care au intrat în foc au fost limuzinele, niște improvizații de motociclete carosate larg și neglijent în ateliere de provincie. Nu aveau nici o șansă. Șoferii-îngeri le-au reperat la o cotitură și le-au scos din luptă după câteva accelerații. A venit rândul camioanelor-mitralieră. Erau piese grele, extraordinare, cu o rază de acțiune relativ mare. Îngerii la volan le conduceau în galop desfășurat, în iureș năvalnic. Fură scoase din bătălie două Citroëni vechi, oribile la aspect și cu defecte la sistemul de direcție.

Interveniră de pe o șosea lăturalnică alte două mașini. Erau Studebaker lăturalnice. Din primele lovituri, șoferii-îngeri le turtiră. Încleștarea oarbă a forțelor beligerante dură încă o jumătate de oră, când, convingându-se de superioritatea camioanelor, limuzinele, câte mai rămăseseră, își lasară roțile și-o luară la sănătoasa, pe valea unui pârâu, lipăind pe poteci cu tâlpile lor de patruzezi mizeri. Martorii acestei fugi rușinoase au declarat apoi că văzuseră căței. Eroare: erau limuzinele bătute și fugărite prin livezi și prin ostrețe. Nimic mai jalnic decât o armată învinsă!“

„N-a fost decât o încăierare de căței, spune madam Perugia, nici vorbă de război! În munții noștri n-au mai fost lupte din '916. Câinele nostru, căruia răposatul bărbatu-meu i-a pus numele Ford, s-a mușcat și s-a tăvălit cu alți câini din sat, pe șoseaua care chiar aici își începe serpentinele. Se pare că era și căteaua Leyla a notarului printre ei. După ce s-au hărtănit cât s-au hărtănit, Ford a venit acasă cu blana desfăcută după ceafă. De frică să nu turbeze, l-am rugat pe Alexandru, vecinul nostru, să-l ducă la oraș, să-i facă injecții antirabice. Alexandru este șofer pe un camion și, în timpul liber, dascăl la biserică. Probabil că cineva l-a văzut pe șosea cu câinele în mașină și a interpretat lucrurile cum i-a poftit imaginația. Alexandru este singurul șofer care a fost amestecat în această afacere. E un băiat priceput, n-are nimic de înger în felul său de a se purta, dar nu pot să mă plâng, a fost nu o dată extrem de îndatoritor. Ford a făcut injecții, rana i s-a vindecat și acum bea apă și mănâncă normal. Un accident — o ciocnire între un camion și o ambulanță — a fost prin părțile noastre, dar acum doi ani, și n-au fost victime, nici pagube deosebite. De altfel despre ciocnire au scris atunci ziarele. Ceea ce este foarte atrăgător în locurile acestea este un izvor cu o apă gustoasă, dincolo de troiță; vin oameni din alte sate să-și umple gălețile și să-și potolească setea...“

Începe să nu-mi mai pară rău că n-am fost de față la marele război al șoferilor. Comunicatele, relatările m-au convins că, chiar dacă m-aș fi aflat la locul bătăliei, tot n-aș fi înțeles exact

evenimentele. „Față de evenimente trebuie să ai întotdeauna o distanță legală, până la evitarea...” — scrie Nicolle Marot, doctor la Universitatea din Padova. Voi urmări de acasă, după buletine, radiojurnale și după ziare, alte dispute, mai interesante, războiul din Algeria, de pildă. E și mai ieftin. În ultima vreme, biletele de intrare pe câmpul de luptă au devenit inaccesibile publicului, chiar celui cu venituri bune. (Editura Francofonia, Frankfurt am Main, 1958.)

FILIPO MALAYA (SCARIFICATUL): *Călătorie în Baterya*. Note de drum — O reluare, într-un stil original, a celebrei *Das Schlaraffenland*.

Baterya — principat [brazilian] cu statut special — este singura zonă de pe glob unde, în epoca turismului, ai posibilitatea să vizitezi întreprinderi, locuri, orașe, fără ca ghizii să-ți impună cu orice preț să remarci realizări, să admiri minunății. Învățând din faptul că Anglia, Spania, Italia și-au pierdut turiștii străini și din cauză că țineau cu tot dinadinsul să le arate ce grad de perfecțiune a atins civilizația lor, plictisindu-i nespun în timpul concediului, principii Bateryei și-au propus din capul locului un sistem diferit.

După o călătorie de două zile, incomodă și extrem de plictisitoare, printr-un peisaj dezolant, ajungem în sfârșit în capitală. Trenul trage în fața unei băltoace. Un miros greu pătrunde prin ferestrele compartimentului. Cineva ne arată cu degetul câțiva porci urâți și cinci rațe care se bălăcesc în mocirla sulfuroasă de lângă terasament. Nici urmă de peron. Ne întâmpină o bătrână cerșetoare. Dăm să-i punem în palmă câțiva franci. Mulțumește și refuză. Ne lămurește, sâsâind cuvintele, că este reprezentanta societății locale de turism și că a primit dispoziții de la direcție să ne însoțească prin oraș. O face cu plăcere, deși e într-o proastă dispoziție, din cauză că acum o oră i-a murit soțul într-un accident. Îi prezentăm sincerele noastre condoleanțe.

Printre linii, nimeni care să ne ajute la bagaje. Trecem printr-o magazie plină de călători zdrențăroși, de copii palizi, îngrămădiți pe saci de făină, după cum indică pospaiul alb de pe chipul tuturor.

— Este principala noastră gară — explică, morocănoasă, bătrâna.

Dintre călătorii care așteaptă aici, puțini vor reuși să ia trenul în următoarele zile. Traficul nostru feroviar este foarte modest, două vagoane în douăzeci și patru de ore, dar sperăm că în anul care vine să punem capăt spectacolului. Industria feroviară nu rentează. Mulți dintre cei ce așteaptă sunt tuberculoși sau victime ale subnutriției cronice. Orașul nostru, de altfel, bate recordul deceselor din cauza subnutriției.

În timp ce ascultam atent cuvintele ghidesei, un individ cu șapcă se apropie de mine și-mi șopti: „Feriți-vă, domnule. După ce vă arată sala de așteptare, bătrâna vă va conduce în restaurant!”

N-am înțeles nimic din povestea asta, astfel că nu-i luai în seamă cuvintele. Mai apoi, când ne-am aflat în restaurant, mi-am dat seama că fusese un om de bună-credință. Ghidesea ne așeză la mese și ne oferi din partea societății de turism câte o sticlă cu o băutură acrișoară. Abia o dădurăm pe gât, că și simțirăm crampe violente în stomac.

— Face o purgație rapidă și zgomotoasă — ne spuse ea cu mândrie. Vom avea grijă de tot ce e nevoie în continuare.

Nu era nici un moment de așteptat. Rugarăm gazda să ne indice locul potrivit pentru ca călătorii să-și refacă capitalul de bună dispoziție. Ne scoase printr-un culoar într-o grădină și ne arătă amabil niște tufișuri. Cu multă gentilețe ne oferi fiecăruia exemplare proaspete din ziarul *L'Aurore*.

Așteptarăm două ceasuri până sosi autocarul. Era un Chevrolet de vârsta însoțitoare, cu două geamuri sparte, plin de praf. Ne instalaram bagajele unele peste altele, iar deasupra lor ne aruncarăm și noi, încă chinuți de efectele limonadei.

La prima întretăiere de străzi furăm victimele unui accident. Roata din dreapta a autocarului se sparse din nu știu ce cauză și furăm răsturnați, cu chiote și icnituri, într-un șanț. Ni se aduse la cunoștință că până la hotel mai sunt doar trei kilometri, că drumul trece printr-o groapă și urcă apoi un deal cu pantă pronunțată. Peisajul este superb și putem merge voioși prin aerul curat al serii.

— Am avut noroc că accidentul ne-a scutit de acest traseu periculos. Am însoțit mulți turiști. Niciodată n-am scăpat pe această pantă. O dată am avut și morți. Pe jos e mai sigur.

Am ajuns la hotel ruși de oboesală, prăfuiți și tușind să ne rupem plămâni. Groapa prin care ne-am târât geamantanele era plină de moloz. Mi-am încheiat seara în camera mea, pansându-mi genunchiul în care intrase un cui la a treia căzătură.

Dimineața — splendidă. Soarele intră pe fereastră optimist, o adiere parfumată învăluie lucrurile din cameră. Asta mă mai consolează pentru noaptea nedormită, agitată. Ploșnițele din Baterya sunt cele mai active din lume și lasă pe piele o mâncărime dureroasă, difuză. Asupra acestui aspect va trebui să revin într-un articol.

Suntem primiți la Ministerul Știrilor Îndoielnice. Însoțitoarea ne prezintă ministrului, care a dorit să ne cunoască. E un bărbat urât, cu un nas foarte turtit, ochii îi stau în permanență încrucișați. Ne strânge mâna schițând un tic ca o tresărire, ca un spasm:

— Am ținut să vă prezint personal realizările noastre, își începu el discursul. Avem un principat sărac, slavă Domnului, oamenii sunt leneși, dușmănoși, în schimb foarte murdari. Baterya, capitala principatului pe care o veți cunoaște în zilele următoare mai îndeaproape, are 20 000 de locuitori: 5% sunt tătari, 3% francezi, 2% spanioli, 8% brazilieni, 3% columbieni, 2% eschimoși... (Nu mai notez: rețin numai că trăiesc aici circa 500 de naționalități.) Fiecare neam — continuă ministrul, ștergându-și nasul cu mâneca — se dușmănește cumplit cu celelalte. Conviețuirea lor ajunge adesea la conflicte armate, la masacre. Iată cum se explică scăderea populației, de la 300 000, cât era în 1912, la cifra de astăzi. Desigur, într-o bună măsură, la această dinamică au contribuit și bolile, numeroase.

Ministrul ne conduce într-un cabinet alăturat. La intrarea noastră, un funcționar, surprins parcă, ieși în grabă printr-o ușă secretă. Mi-a făcut impresia — dar se poate să mă fi înșelat — că se încheia la nasturii pantalonului. Observai îndată pe perete o udătură cunoscută și, după mirosul din încăpere, ca și după umbrele de umezeală de pe covor și de pe luciul biroului, se

pare că personalul ministrului... Repet: poate să fi fost o simplă impresie. Ministrul ne conduse în fața unei hărți în relief, spartă la mijloc.

— După cum se poate observa, principatul nostru este alcătuit în proporție de două treimi din terenuri mlăștinoase și din câțiva munți. Mlaștinile sunt neproductive, în schimb munții se caracterizează printr-o vie activitate vulcanică. Avem în fiecare an circa (aici ministrul consultă un index) 30 de cutremure de gradul 8. După fiecare zguduire mai serioasă se înregistrează nu numai prăbușiri spectaculoase, dar și inundații năvalnice. Cu ocazia ultimului cutremur, acum trei săptămâni, au dispărut de pe fața pământului șase sate. Un incendiu a părjolit singura pădure pe care o aveam. Printre efectele pe care le produc de asemenea cutremurele, trebuie să notăm și epidemiile. Țara noastră bate recordul cazurilor de holeră, de bubă-verde și de smin-teală. Prin vaccinări periodice, am reușit să introducem pe o scară largă și icterul virotic, fapt ce a făcut Organizația Mondială a Sănătății să ne citeze de două ori în buletinele sale anuale.

Principala îndeletnicire a locuitorilor, în afara încăierărilor zilnice despre care vorbeam și care se datoresc nu atât varietății neamurilor, cât mai ales neînțelegerii limbilor — se vorbesc peste 800 de limbi, dialecte și graiuri —, principala îndeletnicire, zic, este extracția mълului din băltoace și mlaștini. Mълul acesta are calități recunoscute: este mirositor (are un înalt procent de sulf), e moale și extrem de lipicios. Oamenii îl scot din fundul apei cu mare greutate, uneori scufundându-se cu capul în mocirlă. Ei reușesc să extragă 100 până la 200 de litri pe zi și să-l depoziteze în țarcuri special amenajate din scânduri și tablă de bidoane. Important de reținut este că savanții noștri se preocupă să-i afle o folosință, trecând tema, an de an, în programele lor. Producția e în continuă creștere. Dacă în 1950 aveam anual o cantitate de 8 000 de tone, astăzi ne mândrim cu o producție ce trece de 6 000 000 de tone, în condiții în care populația țării a scăzut simțitor.

Industria noastră este concentrată în două mari orașe. (Aveam trei orașe industriale, unul a fost însă înecat acum cinci

ani de apele fluviului, după un cutremur.) La Ragona, în munți, se construiesc poduri rulante. Aceste poduri nu întârzie nicio dată să se înțepenească la prima manevră. La cea de-a doua, se prăbușesc definitiv. Succesul constructorilor, realizările lor au ocupat săptămâni în șir primele pagini ale ziarelor. Dar lucrurile nu s-au oprit aici. A început curând lupta pentru reducerea dimensiunilor. De la 20 de tone, capacitatea a scăzut tot mai mult. Astăzi fabricăm poduri de 10–15 kilograme, extrem de fragile. Există chiar un proiect de pod super care să-și reducă partea metalică la o șipcă. În acest fel vom atinge normele de finețe ale japonezilor.

În cel de-al doilea oraș, aici, la Baterya, avem o mare uzină de capace. O veți vizita; despre ea nu vreau să vă spun decât atât: exportă în 20 de țări capace de diferite mărimi și profiluri. Este uzina care a primit reclamații din peste 40 de țări.

Agricultura. Plantăm pomi fructiferi și cultivăm porumb. Producția întregii țări se ridică în acest an la 8 kilograme de cireșe, 10 kilograme de mere și câteva pere de Bergamo. Porumb scoatem două banițe pe an în fermele marilor latifundiați. Fermierii mai mărunți completează golurile din hambare cu încă trei banițe. Cum populația practică abținerea alimentară, exportăm în Argentina întreaga cantitate. Cumpărăm, în schimb, fluturi pentru insectare — ocupație a unei alte părți a populației.

În timp ce ne vorbea, ministrul ronțâia un pesmet ce nu se mai consuma. Ghidesa ne explică îndată că este un biscuit confectionat din material plastic, având aroma cuvenită, produs al unor artizani din localitate.

Ora 13. Vizităm uzina de capace. Producția într-o singură zi este de 5 capace perforate și 2 bune. Cei 8 000 de muncitori ne întâmpină cu băștile fluturând, cu urale.

— Ce operație faceți? mă adresez unui tânăr care conduce un strung uriaș.

— Transform capacele făcute de colegul meu de alături într-o făină subțire. Noi îi spunem șpan.

— Și apoi?

— Șpanul este aglomerat dincolo, cu clei și alamă. După aceea îl punem în cutii și-l trecem la pierderi. E rentabil.

— Asta este echipa specială de rebuturi — intervine inginerul-șef, care ne însoțește. Sunt douăzeci de muncitori de înaltă calificare. Sarcina lor este să distrugă capacele pe care le facei de la conveierul 1. Acolo se lucrează încă manual.

— Se întâmplă să scape vreun capac întreg?

— Exclus. Băieții noștri sunt extrem de atenți, iar calificarea, repet, deosebit de înaltă.

Ni se explică, în continuare, cum funcționează un ceainic pus pe foc:

— Știți că temperatura apei la fierbere este de 100 de grade. Noi obținem această temperatură cu ghemotoace de ziar și vreascuri. Ceainicul este pus pe pirostria. Așteptăm circa o jumătate de oră și apa începe să fiarbă. Atunci aruncăm în interior, cu multă grijă, flori de tei, o plantă care crește la noi fără a fi cultivată. Este nevoie de capac. Aici e problema: capacele noastre sunt extrem de scumpe, revine cam la 40 de dolari unul. Nimeni nu-și închipuie că poate folosi așa ceva. Atunci vărsăm ceaiul în acest canal și reluăm operațiunea. Vedeți, această muncitoare n-are altă sarcină decât să verse ceaiul...

— De când faci meseria aceasta? întrebă unul dintre noi.

— De la doisprezece ani. Pot să vă spun c-o fac și azi cu aceeași plăcere ca atunci, în prima zi. Dau numai lucru de calitate.

Ne luăm rămas-bun de la muncitorii, tehnicienii și inginerii uzinei. Directorul ne însoțește până la ieșire, ne strânge mâna și ne oferă fiecăruia, dar din partea consiliului, câte un căpăcel pentru sticle de bere, găurit frumos la mijloc.

În timpul șederii noastre în Baterya am mai vizitat un spital de tuberculoși (unde, ni s-a spus, de câteva luni s-a reușit accelerarea deceselor printr-o nouă metodă chirurgicală), o școală de preoți, un muzeu. O scurtă relatare a istoriei care ne-a fost prezentată în muzeu este necesară.

Baterya a fost întemeiată de Baterya I la 1720. După el au urmat 40 de alți regi, cu același nume, toți succedându-se în serie. Astăzi țara este principat de gradul I, cu drept de împrumuturi din partea Băncii Angliei. După ce a făcut o pauză de

trei săptămâni, principele actual, Batty Actualul, și-a reluat activitatea. N-are decât două clase primare. Princesa a fost actriță de varieteu. Toți membrii familiei princiare sunt analfabeți. Strămoșii au purtat războaie. Câte două în fiecare iarnă, câte patru în timpul verii. Toamna făceau vânători și escapade la cules de vii (pe vremea aceea erau vii, astăzi distruse). Au câștigat două războaie. 80 le-au pierdut. Bugetul țării e deficitar. Se fac în prezent multe călătorii în străinătate, foarte costisitoare. Locuitorii țării vizitează în special Lima și Bogota, ca să cerceteze întru cât cutremurele de pământ de acolo sunt mai interesante decât ale lor. Au un consiliu de miniștri format din 3 membri, care se otrăvesc sau se înjunghie pe rând, astfel că la fiecare început de trimestru principatul pornește la treabă cu un guvern nou.

Am părăsit Baterya cu un avion special, primul avion care a aterizat în această țară. Ce se întâmplase? Trimisesem prima parte a acestui reportaj la ziarul pentru care scriu, *Morning Post*; relatările au părut alarmante, iar sindicatul ziaristilor britanici a trimis avionul să mă scoată cu orice preț din această zonă ciudată. N-au procedat rău colegii mei de breaslă. Cei care făceau parte, alături de mine, din grupul turiștilor au plecat cu o zi mai târziu, cu vaporul, un vapor adaptat la condițiile mlaștinilor, au rătăcit trei săptămâni și se află acum naufragiați pe o coastă în Peru. Crucea Roșie le-a trimis alimente, medicamente și perii de haine.

Acum, când scriu în continuare notele de drum despre Baterya, mă gândesc ce perspective clare are acest principat în care, nu peste mulți ani, se va introduce și febra tifoidă, iar podurile rulante vor atinge performanțele unei funii de întins rufele. Cât de rușinați ne vom simți noi, englezii, cei ce avem pretenții la dominația lumii, convinși că deținem secretele civilizației, când o fâșie de pământ ca Baterya va atinge procente nemăintâlnite de morbiditate și erupții vulcanice. (Editura Loon, Manchester, 1952.)

RODOLFO STRAPONTIN: *Tratat despre stil* — Trei dintre scriitorii cei mai avizați în materie scriu împreună o carte cu

exerciții de stil în care se prezintă, sub forma unor compoziții de douăzeci-treizeci de rânduri, toate posibilitățile și accidentele uneia sau alteia dintre modalitățile categoriilor stilistice. Tehnica alcătuirii cărții: și-au ales câte un capitol — de pildă: povestire cu paranteze, povestire cu supin, compoziție cu dialog, compoziție cu aparaturi etc. — și le-au alăturat cum au crezut mai bine. *Tratatul este savuros.* (Editura Radames, Milano, 1960.)

S.A. OLIPHANT: *L-am cunoscut pe Louis Manifest**

MIHAIL SADOVEANU: *În târg la Tananți*

ANDREI OȚETEA: *Noi contribuții privitoare la năvălirile goților și ale credulilor*

EUGÈNE PHILIPPE: *Noi, cei cu semnul plus*

TH. R. CHIȚIMIA: *Cățelul în literatura manuscriselor sec. XIV*

PANAIT I. D. NICOLAESCU: *Cuvinte de două silabe la Vasile Alecsandri*

ERIK SAGA: *Să nu alergi singur spre Marathon*

DAGOBERT HAMER: *Fuga lui Ibsen la perși*

IGOR BAR: *Divanul înțeleptului cu perna*

HARY MACPHERSON: *Convențiile sudorișare*

THÉO LALOU: *Considerații despre literatura afișelor*

AL. XANTISSIMI: *Biroul cererilor acceptabile.* (Editura Saponis și Alba, Atena, 1952.)

* Dintr-o neglijență, alcătuitorul ediției a pierdut indicațiile bibliologice ale seriei de cărți care urmează. Cere cuvenitele scuze.

WILHELM ZWINGLER: *Constelația discreției*

FELIX CR. WOLF: *Coborători cu liftul*

MARIN CORĂBIEȘCU: *Ascensiunea unei matracuce*

HANS FREYTAG: *Lumea ca panoramă și sanatoriu*

NICOLAI ROBERT: *Teoria postumelor* — Plecând de la constatarea că unii autori publică mai mult după moarte, Nicolai Robert studiază foarte atent fenomenul și trage concluzii deosebit de interesante. Autorul arată că este și firesc să fie așa: în timpul vieții, scriitorul este foarte mult timp ținut de vorbă; mort, are răgaz să-și desăvârșească opera. Goethe mărturisește că a ratat numeroase momente de inspirație din cauza audiențelor, interviurilor și, mai cu seamă, a conversațiilor cu apropiatul său, un oarecare Eckermann.

„Aveam o poftă grozavă de scris. Dormisem bine, petrecusem cu o seară înainte în compania doamnei procuror Gerda Z., astfel că ideile se limpezeau acum fără efort, cafeaua cu lapte fusese bună, cu caimac gros, dimineața se înfățișa neobișnuită, de o limpezime ce îngăduia razelor soarelui să-mi îmbrace încăperea în aur și argint. Ani luat pana, am strâns între palme, lateral, topul de hârtie de Prusia, pe care îl îndrăgesc numai când simt în inimă preaplinul fericirii de a trăi, într-un cuvânt m-am așezat în acea poziție comodă în care îți devin indiferente dezastrele lumii. Am desenat puțin, am căutat să stabilesc, prin contact cu vârful penei, comunicarea cu lumea ficțiunii, în așa fel încât ideile mele geniale să nu fie stânjenite cu nimic la scurgerea lor în pagină. Atunci a intrat valetul, care m-a anunțat că Eckermann dorește să-mi vorbească. Iarăși? N-a simțit, imbecilul, nimic din răceala cu care l-am întâmpinat alaltăieri, și de atâtea ori mai înainte? De câte ori nu l-am îndemnat să stea acasă, să-și vadă de familie! Tip mediocru, înzestrat cu un simț confuz al valorilor, temător de propria lui persoană, ca atare unul dintre cei care se plictisesc, individul mă obosește, mă

exasperează. Nu citesc nici o sclipire de inteligență în ochii lui; se așază în fotoliu, mă agasează câteva ore în șir cu întrebări de conțopist, îmi scotocește prin hârtii, încurcându-mi-le. Îi răspund politicos la toate întrebările, reîncep să-i dau indicații privind esența artei, bănuitor că nu înțelege, că nu poate înțelege nimic din cele ce-i mărturisesc. Funcționar mărunț, fiu de funcționari mărunți, nepoftitul notează *ad litteram* toate prosoarele pe care, din plictiseală, i le spun, și nu m-ar mira să le transcrie pe vreun caiet, deformându-mi afirmațiile și slujindu-mi migălos imaginea. Mă gândesc cu grijă la părerea pe care și-o vor face oamenii despre mine după relatările unor indivizi ca Eckermann, pentru că întotdeauna ei ne supraviețuiesc nouă, celor care ardem pentru o pasiune.

Acum e clar: așteaptă la ușă, deci va trebui să-l primesc, să-i zâmbesc, să-i fac cinstea de a-i părea afabil, pentru că, altminteri, deși slugarnic, va deveni subit agresiv. Și dacă o fi în slujba poliției? Cine știe...

Oameni ca el ne subminează încrederea în caracterul binefăcător al vieții.“

Extinzând argumentele la alte domenii ale creației, Nicolai Robert ajunge la concluzia că piramidele, Capela Sixtină, metrul din Paris și multe alte opere n-ar fi existat dacă autorii lor ar fi stat să asculte, ca Goethe, pe cei care aveau chef de vorbă.

Din păcate însă, lucrarea degenerază în exces de analogie. Astfel, autorul afirmă mai departe că o campanie mai de temut decât cea a lui Alexandru ar fi putut fi înfăptuită de unul din regii Bavariei, Mauriciu de Pomerania, dacă în ajunul începerii expediției n-ar fi sosit la curte un oarecare Paolo Barriera, italian naturalizat, care a povestit toată noaptea curtenilor și ostașilor nenumărate întâmplări extraordinare, cu șerpi și răpiri, cu dispute religioase și evadări pe fereastră. De dimineață, când s-a anunțat pornirea, nemții, oricât de nemți, n-au mai răspuns la comenzi, oamenii erau oboșiți. Culmea a fost că însuși Mauriciu de Pomerania, mai înainte foarte hotărât să înceapă expediția, aflând de povestirile italianului protestant, a cerut să i se relateze și lui întâmplările, astfel că, în cele din urmă, n-a mai avut tăria

să pronunțe nici una dintre comenzile militare pe care le învățase, preferând să rămână acasă, tolănit pe o sofa comodă, îndulcit de prezența unei blonde tocmai atunci sosite din Suedia și de o halbă de bere brună, după consumarea căreia a și declarat că nimic altceva în lume nu merită osteneala. (Editura Gallimard, Paris, 1954.)

RAY FORD: *Triunghi de floare* — „Roman sfâșietor, sfârșind prin a se autosfâșia“ — așa îl prezintă Alga Marinetti în *Il Contemporaneo*. După ce urmărești îndeaproape destinul eroilor lui Ford, suferind cu ei, luând parte la micile lor aventuri, gustând împreună cu ei mâncărurile preferate (un șalău cu sos alb va face întotdeauna deliciul cititorului), ești derutat dintr-odată de încercarea lor insolită de a evada din carte. Lucrurile se petrec în pagină mult mai complicat decât s-au întâmplat în realitate. Un funcționar de bancă se îndrăgostește de o plăpumăreasă, mai exact, de nevasta unui plăpumar. Soțul o bănuiește, se zbate între sentimentul datoriei și dragostea curată pe care încă i-o mai purta soției infidele. Descoperind ceva probe ale înșelăciunii, plăpumarul face scandal. Femeia nu poate suporta reproșurile. Amanții hotărăsc să fugă. În capitolul al III-lea, își împachetează cele câteva lucruri intime, în capitolul al V-lea îi vedem luând trenul spre Atena, în capitolul următor sunt semnalati undeva la granița cu Iugoslavia. Soțul părăsit, anunțat de un preot, îi urmărește. Îi zărește în gara din capitolul al VI-lea, chiar la graniță, însă cei doi se refugiază într-un tren staționând pe o linie secundară. Capitolul al VII-lea, cel mai palpitant, se oprește asupra urmării dintr-un vagon într-altul. Plăpumarul și cei doi amanți ajung la coada trenului, care tocmai în acel moment pornește. Direcție necunoscută. Admirabile pagini de analiză psihologică pe care le înțeleg mai lesne cei care au trecut în viață dintr-un vagon în altul, într-un tren a cărui destinație e ignorată. Plăpumarul își limpezește cel dintâi sentimentele, scoțând de undeva un revolver criminal, hotărât să împuște pe cei vinovați. Funcționarul se refugiază în cabina closetului, femeia adulteră se ascunde într-un portbagaj. Nu întâmplător capitolul

al VIII-lea al romanului se ocupă de condițiile social-politice ale Europei acestui secol agitat, pentru că imediat după aceea începe războiul. Plăpumarul primește ordin de chemare, coboară din tren și se înrolează în trupele terestre care trec spre front, având și avantajul că este gata înarmat. Cei doi vinovați ies din ascunzătorile lor, își dau sărutarea de despărțire și pleacă fiecare la cercul de recrutare căruia îi aparțin. Războiul se încheie însă în câțiva ani, iar destinele oamenilor care l-au purtat trebuie să-și urmeze cursul. Micul funcționar de bancă se întoarce în trenul unde avea de rezolvat o veche socoteală, de această dată este ceva mai bine înarmat, pentru că, servind la geniu, omul și-a însușit un sac cu grenade. Plăpumarul poartă același revolver, nu reiese dacă posedă suficientă muniție pentru a-și susține, cu aceeași hotărâre, punctul de vedere. Oricum, el este cel care trebuie să intre acum în closet. Femeia, mult mai menajată în război, își reia locul în portbagaj. Este momentul ca vechea răfuială să ia sfârșit. Capitolul al IX-lea al romanului e dedicat răfuiei.

Aici este cazul să spunem că, de-a lungul întregii aventuri, un alt personaj a fost de față la urmărirea celor trei. El e însuși autorul cărții, îngrijorat de soarta eroilor săi. L-am văzut în capitolul al III-lea luând o limonadă pe când se înfiripa dragostea celor doi, l-am zărit în capitolul al V-lea, când trenul de Atena abia pornea, purtând chipiu de controlor de bilete, l-am cunoscut în tranșee, pe front, mâncând lacom supă cu arpacaș și așteptând să înceteze bombardamentele nocturne.

Acest personaj, iată, intervine, tocmai în clipa răfuiei. Cum acționează el? Ce zice? Care sunt mobilurile activității sale? Știindu-se puternic, el scoate din closet pe plăpumarul înfricoșat și-l trimite acasă, promițându-i, prin cuvinte convingătoare, că va aranja lucrurile. Să-și vadă liniștit de sfoară și darac, de ciubuce și căptușeli, că știe el cum să procedeze. O ia apoi de mână pe soția infidelă, îi asigură pe viitor o oarecare liniște în familie, lucru pentru care tânăra femeie nu-i poate rămâne decât recunoscătoare. Îl conduce apoi pe micul funcționar dintr-un vagon într-altul, demonstrându-i că viața e scurtă, că dragostea e fragilă, chiar dacă e dragoste adevărată, că mai sunt pe lume

femei... Cum trenul a pornit din stație, iar cuvintele autorului nu par prea convingătoare — lucru pe care l-a observat și critica, de altfel —, funcționarul se opune, face scandal, nu permite amestecul nimănui în afacerile sale intime, pălmuiește pe autor, autorul ripostează, agresivul îi replică cu grenada, călătorii sunt înspăimântați, cineva trage semnalul de alarmă. De atâtea ori vinovat, ultima vină fiind oprirea trenului, lucru nepermis pentru un mic funcționar de bancă, amantul rămas singur aleargă peste câmp, trece printr-o grădină (în capitolul al XIII-lea) și-apoi iese din carte, înjurând și amenințând că se va adresa justiției. Autorul, a cărui conștiință profesională nu dispăruse cu totul, își dă seama că n-avea dreptul să intervină brutal în cursul acțiunii narației sale, astfel că își trage încet mâna din capitolul final al romanului, își potolește înverșunarea și acceptă, în cele din urmă, să se împace cu adversarul său.

Romanul se încheie cu o floare, desenată de autor la sfârșitul operei sale, după ce s-a asigurat că plăpumarul trudește corect la masa lui, că soția plăpumarului își vede conștiincios de căsnicie, iar micul funcționar și-a epuizat stocul de grenade, distrându-și colegii holtei, împreună cu care a dărâmat o sobă. (Editura Azi și ieri, Galați, 1947.)

PEER VAN DORT: *Voința de a face* — Cine își închipuie că este ușor să dai foc unei biblioteci se înșală amarnic. Treaba e tot atât de dificilă, de complicată ca și atunci când vrei să dărâmi un oraș. Omul modern, hrănindu-se cu știri de prin ziare, martor al multor înfăptuiri spectaculoase, dar, la drept vorbind, destul de izolate, crede că uneltele construite după ultima tehnică, miraculoasele instrumente ale științei contemporane îi și aparțin din momentul publicării invenției în revista de specialitate. Dar trec uneori zece și chiar douăzeci de ani de la descoperire și oamenii de rând încă nu se bucură de binefacerea ei. Este cazul, printre altele, al ciorapilor de lână cu deget, care au fost împlețiți pentru prima oară în Anglia, în 1914, și care n-au devenit bun de larg consum decât abia după cel de-al doilea război mondial. Treizeci de ani de așteptare! Mai mult încă: prin 1908, un medic algerian de origine franceză izbutea

să prepare o loțiune grasă împotriva rictusului sprâncenei la unele persoane suferind de autoritate agresivă. Efectele erau extraordinare, bolnavul tratat timp de câteva săptămâni devenea afabil și îndatoritor, sprânceana afectată se îndrepta, o bunăvoință fără margini i se desprindea de pe chip, înseninând prin simpatie viața celor din jur. Erau suficiente alte două săptămâni pentru ca sechelele urâtei boli — infatuarea, vorba răstită, fraza încărcată de scuipat și construcții adverbiale paralele, sincopate de sughit — să dispară pentru totdeauna. Ei bine, cu toate dovezile clinice, cu toate succesele dobândite în laboratoarele europene pe hamsteri și broaște, loțiunea n-a putut fi pusă în comerț decât cu mare, prea mare întârziere, abia după o jumătate de secol, redând societății, destul de tardiv, oameni valoroși care își pierduseră speranța că vor mai putea zâmbi. Și problema încă nu este definitiv rezolvată, pentru că medicamentul rămâne exagerat de scump, sunt oameni care, neputând achita costul rețetei, se resemnează să suporte chinuitoarea crispă a sprâncenei, să terorizeze pe alții. Eradicarea acestei maladii nu va fi posibilă, după opiniile Organizației Mondiale a Sănătății, înainte de secolul următor, când eforturile bugetare ale altor țări vor permite prepararea loțiunii în cantități suficiente. Știința ne oferă satisfacții, dar și destule deziluzii.

Construirea aceluia aparat acționat pe bază de potasiu și fosfor, inventat de doctorul Herman Naske din Himmelburg, merită să incendieze și să transforme în cenușă orice bibliotecă, nu constituie o soluție pe care să ne bazuim. Mașinăria este extrem de greoaie. După cum ne dăm seama din rapoartele experților care au vizitat pe inventator și au cercetat aparatul, instalația solicită, pe lângă agregatele care o compun, foarte costisitoare, cadre de tehnicieni cu înaltă calificare, cunoașterea amănunțită a literaturii universale, opinii critice în legătură cu diversele opere ce alcătuiesc biblioteca menită să fie transformată în scrum. În cadrul demonstrației care a avut loc la Leipzig, urmărită deopotrivă de experții noștri, au reieșit și alte inconveniente, printre care sunt de amintit: rezistența deosebită a lui Platon în fața soluției de fosfor alb, violența sonoră a volumelor de exegeză care ard, după cum se știe, în grupuri compacte, șuierând.

Într-o scurtă notă anexată raportului se menționează și faptul că trâmbele de foc, cu toată puterea lor de penetrație, nu sunt suficient de rapide, astfel că, înainte de a cuprinde rafturile, unele cărți ies din rând, unde nu mai suportă presiunea, cad pe podea și, netezindu-și o clipă penajul, își mai află forța spre a-și lua zborul prin ferestre, salvându-se aiurea.

Desigur, se prefigurează și o serie de avantaje, cele care au și îndreptățit pe unii să considere aparatul drept o invenție epocală. Ne-au fost semnalate, astfel, vioiciunea flăcărilor, gradul înalt de ardere, ce permite transformarea unor colecții în cenușă cu un mare procent de leșii, culoarea plăcută a combustiei. Inventatorul și-a exersat timp de mulți ani mâna și ochiul printre bibliofili, pentru a putea aprecia finețea unei hârtii satinată, profunzimea literei, rezistența unei legături în piele de vițel.

Câteva experiențe ale savanților noștri din trecut sunt prețioase. Prețioase sunt de asemenea sugestiile unor oameni simpli. Barrientos, un priceput frizer din Guadalajara, a incendiat, îndată după recucerirea orașului, marea bibliotecă a Congresului, având la îndemână, lucrul este aproape incredibil, doar o sticlă cu gaz și o cutie de chibrituri. Modestia mijloacelor el a suplinit-o cu o ingeniozitate ce ne apare extraordinară: a aprins pe rând șomoioage de hârtie, îmbibate în uleiuri tipografice, pe care le-a înfipt la distanțe egale, printre cărți. S-a dovedit că bunul lui simț așezase șomoioagele fără calcule prealabile, exact între operele originale și cele de contrafacere, utilizând, repet, fără nici cea mai mică cunoștință de specialitate, acel spațiu numit de bibliofili *zonă de ficțiune*. Un altul, Alcuno Fuentes, de profesie lampagiu, ajutat de câțiva ostași cu suflet, a reușit să aprindă, după sistemul „din șapte colțuri deodată”, frumoasa bibliotecă a avocatului Marino Rodriguez de Salvia, compusă din câteva mii de manuscrise, texte vechi și incunabule. Focul s-a extins repede, începând cu cărțile dispartate și terminând cu cele așezate în vrafuri. Cei care au urmărit incendiul stau mărturie că operațiunea a durat relativ puțin, obținându-se la un moment dat chiar flăcări larg deschise, ruguri înalte, arderea împlinindu-se complet, cu minimum de rebuturi.

S-a constatat că doar versurile:

...Comme , aimable bête,
() coupe fend dard,
Et, des pieds tète,
Un air subtil, un ...

au mai rămas dintr-un Baudelaire în piele.

În ce mă privește, am încercat la rândul meu câteva soluții. Experiența mi-a fost oferită de faptul că am fost luat în armată, printr-o fericită întâmplare, încă la începutul conflagrației, când armatele germane erau dispuse să pună la dispoziție celor cu talent toate mijloacele necesare unei bune activități. Am călătorit mult, dintr-un capăt în celălalt al Europei, am avut puțința să cercetez din timp toate soiurile de hârtie, iar în ce privește combustibilul, n-am fost pus în situația penibilă a altora, dându-mi-se pe mână benzină de avion, grenade, aruncătoare de flăcări. Mi s-a dat cu generozitate posibilitatea studierii planurilor Bibliotecii Naționale din Paris, încă înainte de intrarea trupelor în capitală, și am primit informații detaliate despre fondul, dispoziția și aranjamentul celor mai multe biblioteci departamentale, convingându-mă cât de exactă este pregătirea specialiștilor nemți, atât în ce privește biblioteconomia, cât și tactica generală.

Condiții istorice, pe care n-am să le analizez aci, nu au permis o incendiere corectă a tuturor obiectivelor însemnate pe hartă. După cum este cunoscut, au rămas în picioare, după încheierea ostilităților, numeroase biblioteci și colecții din diferite țări. Totuși, experiența dobândită nu e de disprețuit. Sunt în măsură să afirm, și n-aș vrea să se ia drept ușurință sau îngâmfare afirmația mea, că sunt în stare să ofer servicii prețioase oricărei întreprinderi viitoare ce își propune scopurile amintite. Aș putea înfăptui lucruri extraordinare, priceperea mea interesând aspecte felurite, zone importante ale culturii tuturor timpurilor...

Înainte de a încheia expunerea sa, Peer van Dort respinge categoric opinia după care alte metode, înfățișate și susținute

de persoane care n-au nimic comun cu știința, ar putea contribui la realizarea aceluiași scopuri. El se ridică cu vehemență împotriva celor care, vulgarizând problema, susțin că bibliotecile pot fi anulate prin tăierea mărunță a paginilor, din zece în zece, cu desclieirea organizată a copertilor și ferfenițirea materiei dintre ele. Nu ne este îngăduit să ne întoarcem la metodele meșteșugărești de altădată. De altfel, epoca civilizației recunoaște încă dinaintea incendiului Bibliotecii din Alexandria superioritatea focului.

Unde am putea ajunge, se întreabă pe bună dreptate autorul, dacă, ignorând binefacerile focului, ne-am apuca să distrugem rafturile și pereții cu barosul și ranga? Operațiunea s-ar degrada până la aspectul unei răfuieli mărunte, nedemne. Da, poți utiliza, firește cu măsură, barosul, ranga, șicanele, otrava împotriva auto-rilor, asta este altceva, procedeul poate fi acceptat în măsura în care se lucrează individual, obținându-se o diminuare a afluxului de carte în biblioteci. Dar a purcede la distrugeri pe rază mică e echivalent cu a încerca să inunzi Italia lărgind canalele Veneției. Nu pot fi acceptate, din aceleași rațiuni, nici bombardamentele, pentru că bombardamente în timp de pace se organizează cu mare anevoință, cu aprobări speciale și nu fără cheltuieli împovărătoare pentru bugetul public. Argumentul după care prinderea în obiectiv a unei mari biblioteci este destul de precisă, incluzând sub căderea bombelor și alte biblioteci (particulare), nu e convingător. S-a văzut, și autorul a fost martor, că în timpul războiului bombardamentele grele n-au nimerit bibliotecile cunoscute, ci numai caravane de refugiați, spitale și școli cu biblioteci mici, cu indicativul C.Z. 875-94-39, randaamentul fiind mai curând un motiv de rușine și neputință, decât de mândrie.

Din nefericire, Peer van Dort n-a izbutit să-și tipărească opera, manuscrisele ei s-au aprins de la sine, în miezul unei zile a lunii lui cuptor. (Editura Hermann Faulkner, Berna, 1962.)

BRUNO MARINNA: *Moartea generalului* — În volumul său, care însumează peste opt sute de pagini, Marinna, un vechi

combatant pe frontul de la Marna, demonstrează imposibilitatea practică și teoretică a morții unui general. „L-am văzut pe Champignon lângă mine, căzut într-o rână lângă adăpostul în care refuzase să mai rămână, bombardamentul de artilerie continuând încă de dimineață. Ziua era ploioasă; șrapnelele răscoliseră terenul, soldații diviziei noastre se comportau ca niște lei, menținând pozițiile, îndeosebi cota 67, în ciuda puterii de foc revărsate cu disperare peste noi. Generalul a ridicat mâna la piept imediat după prima explozie, a spus «băieții mei, dragii mei», apoi, când cel de-al doilea proiectil a bubuit în stânga, s-a încăpățânat să se îndepărteze de locul în care se afla, voind să mă caute. Aici, în acest tranșeu plin cu apă, a început să se împletească, apoi a căzut.

Căderea lui nu era convingătoare. Învătasem încă în școala militară că un general nu poate muri, că alunecarea nu e decât o aparență, că rana din trup nu poate fi nici pe departe adevărată. False sunt, de asemenea, horcăitul, strigătul stereotip «băieții mei», hemoragia, darea ochilor peste cap. L-am tras de îndată spre adăpost, lupta cu trupul său voluminos a fost penibilă, l-am descheiat la veston. «Domnule general, i-am spus, nu-i nimic, bazați-vă pe credința mea nețărmurită, sunt lângă dumneavoastră, fiți încrezător în steaua generalilor.» El m-a privit cu ochii ficși, abținându-se de această dată să mă mai contrazică, și-a sprijinit umărul de brațul meu și, în loc de alt cuvânt, făcu din buze un țț, mai curând gutural. Îi aflai cu ușurință rana, era în zona inimii, o gaură neagră, urâtă, sângele proaspăt se mai scurgea din ea. Nu mai respira, mâinile i se răciseră și privirea nu mai avea nimic înfricoșător, dar am dedus din atitudinea lui că dorește să preiau comanda.

Nu-l puteam lăsa singur. Îi vorbii în acest sens, generalul refuză însă printr-o tăcere semnificativă, binevoitoare. Căutai pe cer steaua generalilor, despre care îi vorbisem, dar nu se înserase, astfel că steaua nu se zărea. Îmi înfrânai intenția de-a apleca urechea pe pieptul lui, de groază și de silă. Se vedea cât de colo că generalul își dase sufletul, neputința sau sila mea puteau fi înțelese de la sine. Privindu-i cadavrul cu mult respect,

gândii să-l târască de îndată în șanț, să-l scufund în băltoacă și, dacă trupul lui umflat se opune, să-i apăs pieptul cu cizma, ca să-și poată găsi în sfârșit odihna.

Soldatii diviziei noastre se luptau ca niște lei, asta am mai spus-o, dar o repet pentru că, exceptând câteva văicăreli regretabile, oamenii continuau să alerge în jurul tunurilor, convinându-mă că fac o treabă merituosă. Generalul mă privea cu satisfacție. «O făcuși de oaie, domnule general, și când? tocmai acum, la spartul târgului, îi spusei camaraderește; peste o jumătate de oră va cădea seara și nemții, băieți cumiști, se vor retrage la culcare.» Interlocutorul meu părea să nu fie de acord, el, care îi cunoștea pe nemți mult mai bine decât mine; mă privea cu ochii holbați, vădit ironic, gulerul vestonului îi era înspumat de sânge.

Simțeam nevoia să-l aud retezându-mi pălăvrăgeala. Doream arzător să-mi transmită măcar o comandă. Cum însă tăcea, și se pare că avea motive să tacă, încercai să-i explic câteva aspecte ale situației. Începui destul de stângaci: «Sunteți un om de inimă...» (gafa nu trecu neobservată, o regretam, omul se cam supără, sau poate mi s-a părut), sunteți un strateg neîntrecut, nu știu cine v-o fi pus să alegeți acest teren nenorocit ca să ne adăpostim. Puteam foarte bine să rămânem ceva mai la spate, lângă sat, apărați de colinele acelea cu pruni, casele din sat au paturi moi, găsești de-ale mâncării, se zice că sunt acolo multe văduve tinere, bărbații lor slujesc cu credință, sub comanda altor generali. Am fi fost apărați ziua de perdelele acelei pădurici, am fi avut răgazul să alergăm după cai prin sat și tunurile nu ar fi rămas înțepenite în noroaie, ca să nu mai vorbim că ne puteam îngropa morții comod, în cimitirul satului, nu așa... scuzați-mă că vorbesc despre moarte, nu știu ce-mi veni... În familia mea de mici funcționari înrâiți de nevoi nu se vorbea niciodată de moarte. Fricoși din fire, dar și din pricina prea multor necazuri și amenințări, am învățat de timpuriu să-mi cruț viața, că n-avem decât una, tot astfel neamurile mele până la verii de-al doilea. Așa că nu se vorbea de moarte printr-un consemn tacit, cum nu se vorbea despre fuga mătuși-mii Sisi

cu un chelner, și nici când trecea pe stradă o înmormântare nimeni nu alerga la poartă și nici nu sta la fereastră, bunica sancționând pe cei care cedau curiozității, ca și pe cei ce avuseseră prostul-gust să organizeze asemenea spectacole însoțite de fanfară. O pișcătură de albină, un furuncul, un strănut ne aminteau că moartea există totuși. Schimbam vorba și treceam repede la alte preocupări: unchiul Samson, de pildă, deșuruba sau înșuruba niște fiare, organe ruginite ale unei mașini de decorat mazăre, salvată dintr-un depozit, cândva.

Totuși frica ne urmărea mereu. Ne paraliza gândul și picioarele ori de câte ori ne aminteam că dincolo, spre Transformator, în vecinătatea râului, se afla sanatoriul de tuberculoși. Locuitorii orașului n-aveau de-a face cu cei din sanatoriu, bolnavii urcaseră spre munte din localități îndepărtate, însă știau bine că apa de pe conductă era trasă din albia râului și că râul acela, destul de limpede dimineța, spăla haznalele sanatoriului spre prânz. Concetățenii mei nu erau scârboși, se bălăceau în noroaiele ulițelor cu superbă distincție și indiferență, cei din familia noastră însă se arătau îngrijorați. Îi vedeam cum se tot chinuie să fiarbă apa, s-o strecoare, să o pritocească. Nu murea nimeni, se produceau însă frecvente indispoziții, unchiul Boulanger devenea mereu mai rumen la chip, pielea umplându-i-se de o eczemă de care n-a scăpat niciodată. Vară-mea Sonia, spălată cu apa fiartă despre care vorbeam, a răcit într-o zi și a murit de meningită. Nu se poate spune, domnule general, că trăiam liniștiți, cum s-ar fi convenit, interdicția de a vorbi despre moarte creând, după cum vă puteți închipui, o oarecare neliniște și nervozitate în familie.

Cartierul în care locuiam era pitoresc și nu suferea niciodată din cauza iernilor geroase, nici a căldurilor de vară excesive. Doar o dată sau de două ori pe an, nu știu ce fenomen ciudat transforma mișcările de aer obișnuite în vârtejuri pustiitoare. Am văzut mai multe asemenea vijelii; mă voi strădui să vă raportez exact, ca să înțelegeți despre ce era vorba. Toată ziua fusese un timp frumos, dar, pe la ora cinci, trâmbe de praf au început să se năpustească asupra noastră, întunecând cerul, apoi s-a

pornit un vânt îngrozitor, cu rafale ce păreau adevărate bice ale naturii. Copacii se rupeau de-ai fi zis că sunt bețe de chibrituri, pereții caselor se clătinau cum se clătina ieri în zori adăpostul nostru sub bombardament. În general, ploile erau binefăcătoare, răcoreau atmosfera, potoleau praful, înviorau verdeța. Dar atunci, după o oră de învolburare, cerul s-a înseninat și animalele curții au putut ieși de prin coclauri. Au început să curgă șuvoaiele de pe râpa din spate, apele adunate aflându-și cu greu drum. Torentele veneau mari, amestecate cu bolovăniș, cu crengi rupte, cu pământ. Rupeau totul în cale, intrau în casele descoperite, curățau zăgazurile, surpau pereții. Lucrurile s-au potolit către seară, cam pe vremea asta s-a făcut liniște, nu mai auzai din nămoluri decât horcăitul porcilor și văicărelile femeilor (toate femeile sunt slabe de înger și plâng pentru mai nimica-toată). Poate că nu fusese atât de rău pe cât boceau ele, ca să se aleagă cu ajutor de la primărie.

Motive mai însemnate de frică ne dădeau alegerile. Se fixa din vreme ziua alegerilor, hotărârea avea ceva solemn și sărbătoresc. Las deoparte perioada de pregătiri, nu lipsită de un farmec al ei, și îmi permit să vă rețin atenția asupra evenimentului cu pricina. Încă de dimineață, tata — vechi și constant radical — pleca la urne. Înainte de a trece și vecinii noștri spre școală, tata se întorcea acasă cu datoria împlinită, ceea ce nu s-ar fi putut crede, după înfățișarea lui. Hainele îi erau rupte, din buză îi curgea sângele șuvoi (mai abundent decât curgea adineauri din rana dumneavoastră). Schilodit la picior de o lovitură pe care el o considera ușoară, ne vorbea chiar în acest sens despre un cumnat al său înjunghiat, nu înțeleg ce legături găsise el în toată chestia asta. Soseau pe rând, mai târziu, unchii mei, tot atât de radicali ca și el, bătuți măr, cu ochii învinetiți și mâinile zdrobite. Vorbeau înflăcărat, în cuvintele lor mustind a sânge răzbăteau mândria și intoleranța. Relatau ticăloșii înfiorătoare, evitând să rostească măcar un cuvânt despre moarte, pentru că era, îmi permit să mă repet, absolut interzis în familia noastră. Aceste rezultate fuseseră probabil prevăzute, altfel nu-mi explic de ce, cu multe săptămâni înainte de alegeri, toți ai casei,

cunoscuți ca oameni de suflet, binevoitori, se întunecau la față, își împărtășeau sfaturi înțelepte, femeile mergeau să aprindă lumânări la biserică, copiii își luau mai des porția lor de palme peste gură.

Câțiva dintre ai noștri, începând cu bunelul, povesteau adevărat pe înserat despre război. Toți bărbații aveau plăcerea asta, de îndată ce se aflau împreună. Le citeam pe chip scârba și frica, vă rog să mă iertați dacă vă supără sinceritatea mea, domnule general, ori de câte ori își aminteau de luptele cărora le fuseseră martori. Dezvelindu-și brațele de funcționari harnici, ei își răscoleau amintirile și în încăpere se făcea o tăcere de mormânt (de m-ar auzi mama că vorbesc astfel!), apoi aerul se îngroșă și pretutindeni nu vedeai alături de brațele lor decât picioare hărtănite de schije, guri căscate peste care plesnise pământul aruncat de suflul bombelor, capete fără corp și burți umflate sau numai despicate, în așa fel încât intestinele, organele și toate celelalte porcării care mucegăiesc înăuntru se revărsau pe iarbă. Aminteau pe șoptite și despre cățeaua care arunca plumbi de mitralieră, și despre ursul care, odată început dansul, îngrămădește pe capul oamenilor toate cazanele cu smoală ale iadului. «Asta nu fusese nimic, spunea atunci un deștept (mi se pare că nenea François), să vezi acum cum vine japonezu' cu iperita, de-ți despoaie cât ai clipi pielea, în așa fel că vei vedea oameni într-adevăr goi, cum nu s-a văzut.» «Dar ce, crezi că neamțu-i mai prejos? — spunea altul, deștept ca și primul: vine în avion, te zgândără de sus cât te zgândără, și degeaba te furișezi în pivniță sau în umbra zidului, el poc! te lasă în nesimțire.» Femei gravide împunse în burtă cu baioneta, oameni serioși cu scrisul frumos și care n-au lipsit nici o zi de la slujbă erau acum aruncați în văzduh, apoi veneau indivizi de toate felurile, zăcând de holeră, de pelagră, de mușcătura fierului. Aiurea! Vorbeau așa de curajos pentru că le țâțâia fundul de frică, asta am înțeles-o de la început, noroc că nimeni n-avea voie să vorbească despre moarte, bunica s-ar fi făcut foc și ar fi ieșit cine știe ce altă belea.

Generalul asculta cu interes cuvintele, pe unele le urmărise cu vădită bucurie. Îmi făcea semn să-l ridic puțin, pentru că

fi amortise un picior. Executai cu plăcere — dar cu destul efort — comanda lui, ce suna prietenească. «Ei, domnule general, spusei, faptele despre care v-am vorbit și care, sper, nu v-au plictisit, v-au lămurit întru câțva cine sunt și cât de mult doresc să vă revăd preluând comanda. Vă rog să mă credeți că, după câte mi-au văzut ochii, nu sunt în stare să merg în fruntea diviziei. Sufăr de frică cronică.»

Generalul clipi din ochi, aprobă mărturisirile mele și își umflă militărește pieptul. Își strânse la gât vestonul, își potrivi centura, își mângâie cu gestul cunoscut bărbia. Redeveni, în câteva clipe, maiestuos. Spuse cu o voce pe care n-o voi uita și care ar merita să intre în analele războaielor: «Comunică oamenilor, dragul meu, că generalul Champignon veghează. Atât.»

Electrizat de bucurie, alergai înainte să caut oamenii pe care-i știam pe-aproape. Nici urmă de soldat. Căutai în urmă, către cota 73. Nimeni. Făcui timp de o jumătate de oră o cercetare în adâncime a terenului, investigația se prelungi dincolo de tranșeele dușmane, dincoace de pozițiile noastre. Întunericul mă împiedica să văd la distanță. Într-un târziu, zării două ochiuri de lumină și aerul îmi aduse în urechi un murmur ciudat. Cu toată frica ce-mi zdrobea maxilarele, alergai către obiectiv, indiferent la gândul că cele două lumini ar putea veni din pozițiile dușmanului. În sfârșit, mă aflam în apropierea unui tractor. Semnalizai reglementar în fața farurilor, un țaran coborî de pe mașină și mă întrebă, în cea mai plăcută limbă franțuzească, cine sunt și ce vreau. Îi dădui toate explicațiile necesare. Mi le dădu pe ale sale:

Războiul se terminase de câteva zile. Oamenii începuseră muncile agricole, terenul era al dracului de bătătorit, cu toată ploaia căzută în săptămânile trecute, ba mai aveai și surpriza să te afli aruncat de vreo mină neexplodată. Moartea te pândește la fiecare zece metri. «Nu vorbi despre moarte, ducă-se pe pustii — spusei la rândul meu. Chestiunea este că acolo, în direcția cotei 73, se află un general. A fost mort și mi-a dovedit prin exemplu personal că nu a murit de-adevărat. Generalul meu dorește din toată inima să continue războiul.» «Haida-de!» se mulțumi să

spună țaranul și, oprind de îndată motorul, alese de pe jos un cocean de porumb. «Să-l căutăm împreună. Amândoi îl vom potoli», spuse.

Mă aflam într-o încurcătură îngrozitoare. Țăranul ăsta era în stare de grosolănie. Îi refuzai serviciile, făcui stânga-mprejur și o luai la sănătoasa peste câmp, prin întuneric, către locul unde știam că aștepta generalul.

Nu-mi era îngăduit să-l las să mă aștepte prea mult. (Editura Supersonik, Zagreb, 1963.)

ALBERT PELISSIER: *Conversație* — De un sfert de oră îmi vorbea despre îngrijirile date unui câine care, după ce el ieșise de la cinema, îl urmase credincios până acasă. Subiectul mă interesa prea puțin, ceea ce nu mă opri a-i spune. Îmi zâmbi cu amărăciune. Crezi că se poate povesti ceva mai interesant, mă întrebă, când timpul ce ne stă la dispoziție e atât de scurt? Menirea noastră e de a acționa, de a demonstra că suntem în stare să facem ceva merituos în această viață, de aceea încă de timpuriu învățăm arta de a nu fi singuri și de a umple răstimpul întovărășirii cu discuții. Credeam că te supui resemnat acestei conversații, că povestirea, banală cum e, te ține treaz în răgazul acordat vizitei mele. Lucrurile importante le păstrăm nemărturisite, avem nevoie de a le urmări cu coada ochiului, de a le lăsa să se zbenguie, în timp ce gura înșiră chestiuni neutre, împlinind un ritual. E nevoie să ne amintim că suntem împreună, pentru un aparat de fotografiat chiar suntem, fiecare însă e în raport cu celălalt la sute de kilometri depărtare, doar murmurul, sau cântecul, sau dialogul ne apropie întru câțva. Cutare stă de vorbă cu cutare, adică noi doi, asta e o iluzie. Mărturisesc, îmi face plăcere. Să-mi expun luminii adevăratele mele gânduri, în afară de faptul că îmi pare o indecență, ar fi o treabă foarte oboșitoare, întocmai ca atunci când, legat la ochi în mijlocul bulevardului, mi-ai cere să rămân impasibil, străin de goana mașinilor foșnind pe lângă mine. Dar îmi pretinzi încă mai mult, și anume să construiesc pentru plăcerea ta o versiune a unor întâmplări trăite de mine într-un trecut vag și foarte particular.

La drept vorbind, prețuindu-ți prietenia, poate că așa accepta să fac și o asemenea nebunie. Cu ce te-ai alege? Nu am avut niciodată darul povestirii, și chiar dacă l-aș avea, nu văd cum așa reuși să contrapun niște desfășurări epice de mult sedimentate în memoria mea unor gânduri vii, actuale, ce ne traversează, ce sunt de o mie de ori mai relevante, a căror gestație ne mișcă acum, nu mai vorbesc cu câtă putere, sângele și inima. Și mă întreb, n-ar părea grosolan să-ți împrășc pârâul tău sufletesc, limpede și armonios, cu noroiul unor cuvinte de care amândoi suntem nemulțumiți pentru că știm cât de aproximative sunt, cât de murdare se alcătuiesc în frazele pe care le debităm? Propun, așadar, să continuăm să pălăvrăgim, să ne scărpinăm împreună mâncărimea spirituală, să suportăm răbdători ceea ce în mod curent se numește o întâlnire între prieteni. Îți vorbeam despre calitatea zgărzilor. Am aflat, în cele din urmă, o curea prin cămara cu vechituri și, cu chiu cu vai, am confecționat o zgardă lată, pe măsura cânelui, spre a-l putea pune pe lanț și a mă scuti de o mulțime de neazuri.

*
* *

Omul care vorbea îmi era prieten și nu puteam să nu recunosc că în cuvintele lui se ascund, sau se descoperă, adevăruri pe care nu le bănuisem. Totuși, mi-am spus, observațiile lui vădese o oarecare puțință de comunicare, dovadă e că unele cuvinte mi-au înfiorat pielea și au născut în mine un fulg suav din sentimentul recunoștinței. Îi mărturisii îndată ce gândeam. El îmi mângâie amical brațul și-mi spuse că este mult mai ușor să constați câteva nepotriviri (simțul nostru critic fiind infinit mai dezvoltat) decât să cazi, da, acesta ar fi cuvântul potrivit, să cazi pe cursul viu al narației ce se prelinge în făptura noastră, undevă foarte adânc, acum confundându-se cu amintirea, acum ocolind-o și zbătându-se independent de ea, rareori identificându-se cu realitatea, aproape niciodată aparținând întru totul ființei, care o poartă ca pe un balast. Narativa este creație spontană, întâmplările înfățișate se formează coerent sub ochii noștri,

spre propria noastră uimire, așa cum norii se plămădesc în chipuri surprinzătoare unii dintr-alții, iar adevărul faptelor pe care ne prefacem a le relata rămâne neexprimat.

Prietenii sunt niște măgari, gândeam, atunci când, vizitându-ne, țin cu tot dinadinsul să ne convingă că ei nu mai au nimic de spus, toate fiind de mult spuse, și încă admirabil, și sunt și nepoliticoși răspunzând afecțiunii cu care îi întâmpinăm, cu refuzuri intelectualiste și pretenții de neînțeleș. L-am întâmpinat cu sufletul în palmă, i-am pus magnetofonul înainte spre a o asculta pe Amalia Rodriguez, mi-a replicat caustic că îl interesează Arcimboldo, foarte bine, i-am spus, și eu îl iubesc pe trăsnițul ăla, mi-a dat să înțeleg însă că sunt un sentimental neevoluat, atunci i-am dat o replică mai groasă, mărturisindu-i că, înainte de a intra, ascultasem, cu delicii asemănătoare, pe Karlheinz Stockhausen. Ca să nu se înduplece — acesta a fost motivul —, a mizat pe incomunicabilitate. Mi-a citat un nume cu rezonanță japoneză. M-am dat învins. Nu știu dacă voi mai rezista la o întâlnire de felul acesteia.

Aș fi dorit măcar să știu ce țintește, pentru că nu sunt omul care să-mi pierd vremea cu povestiri despre căței și, cum era dispus să reia expunerea privind dimensiunile cotețelor pentru dulăi, și cum din scurta noastră dispută ieșisem înfrânt, făcui un act disperat: deschisei fereastra.

În stradă avusese loc — puturăm înțelege după mulțimea adunată — un accident de circulație. O limuzină trăsesse lângă trotuar, masca radiatorului și un far erau zdrobite, un bărbat între două vârste căuta să explice unui agent în uniformă bleu cum se petrecuseră lucrurile. Undeva, mai în stânga, pe trotuar, o femeie frumoasă, într-un fulgarin scurt, privea scena trăgând dintr-o țigară. Printre spectatori se aflau și măcelarul din spatele casei, și băiatul de la Piscicola, și avocatul care a câștigat în tinerețe un proces la Casație.

Prietenul meu era indiferent la cele întâmplate, nu se întrebă nici măcar dacă a fost lovit cineva, așa cum mă întrebam eu privind strada, destul că își avârlă privirea printre castani și pronunță un cuvânt, de nereprodus. De fapt, cuvântul merită a

fi reprodus pentru că, în cele din urmă, a deschis și el o fereastră — cea pe care o încercasem fără succes mai înainte: a ființei lui adevărate.

*
* *

Rahat! spusese el, privind printre castani. Cuvântul nu mi-a displicut, ca să fiu sincer, poate și pentru că l-am auzit ca pe un citat din Jarry sau din Albee, și întotdeauna pasele scurte de inteligență, citatele trimise lung dintr-un teren într-altul se numără printre materialele subtile cele mai agreabile, nu supără, ba chiar produc o surpriză plăcută și pot fi fructificate la poartă. Asta nu e nimic, continuă prietenul meu, de-ai ști tu prin câte am trecut în viață, multe, foarte multe întâmplări îți sunt necunoscute!

Și începu să povestească.

Aveam zece ani, spusese el, și se așeză în fața mea pe scaun, așa cum se așază un copil de zece ani, cu capul sprijinit pe brațul întins pe spătar, cu un picior bălăbănindu-se dedesubt, cu o tresărare ușoară a umărului ori de câte ori căuta să-și amintească un amănunt, pentru o clipă uitat. Știam că războiul nu ne va ocoli, dar nu-mi închipuisem că va veni atât de repede, încât imaginile pe care le făurisem în mintea mea de copil, după povestiri de toate felurile cu boși, cu zepeline și cu Dicke Bertha, urmau să fie imediat contrazise de realitate. Nu-mi amintesc bine unde mă aflam atunci când au intrat diviziile brune în oraș, dar știu că aveam în față o clădire înaltă, cu trei sau patru etaje, și că pe balcoanele și ferestrele ei fuseseră arborate, ca un gest de rezistență, steagurile noastre. Pe bulevard ieșisem prin fraudă, părinții mă ținuseră din scurt, îi urau pe nemți de pe când erau la rândul lor copii, acum eram fericit că le putusem scăpa. Într-o ordine desăvârșită se aliniau pe sub castani motociclete lucitoare, mânate de oameni frumoși ca zeii, îmbrăcați în pelerine cauciucate cu epoleți, pe cap purtând căști de oțel cu o tăietură formidabilă. Motocicletele aveau ataș și pe ataș erau instalate mitraliere — arme atât de atrăgătoare nu mai văzusem niciodată. Înaintea coloanei, am uitat să-ți spun, erau câteva mașini

înalte, Volkswagen, cu pânii de gramofon, care răspândeau în aer un marș eroic, Wagner mi se pare, de o forță și de o frumusețe de-a dreptul cuceritoare. Din când în când fluturau de pe motociclete stegulețe galbene și negre, semnalele erau urmărite atent de oamenii care veneau din urmă încolonați, privind ca de dincolo de lume. Cât vedeai cu ochii, de-a lungul bulevardului, în ceața albastră a benzinei arse se zăreau numai căști de metal, ca o noapte înstelată, noapte cu stele de oțel.

Copilul care-mi povestea fremăta pe scaun pe măsură ce evoca această scenă, și cele relatate de el îmi păreau pe cât de adevărate, pe atât de stranii. Într-adevăr, pe bulevard înaintau căști purtate de o apă de oțel, o muzică gravă, dură, se revărsa de pretutindeni, ca să se amestece cu zumzetul motoarelor. Și eu văzusem cele două mașini cu megafoane și, după ele, stegulețele semnalizatoare. Dar la răspântie... Privisem curgerea fluviului de metal de pe terasa casei și putusem să văd încă de la început pe civilii aceia zăpăciți cum se cațără pe acoperișuri ca să fotografieze și să atârne, încă unul și încă unul, steagurile noastre tricolore. Momentul când coloana s-a oprit l-am prins încă de la început, am avut impresia că la intersecție agentul de circulație încerca să evite o încrucișare periculoasă cu alte vehicule, dar m-am lămurit îndată că era vorba despre altceva după bubuiturile care au urmat când câțiva motocicliști, descălcând, au alergat spre casa din față, trimitând prin ferestre limbi de foc dese și pustietoare, din aruncătoarele lor de flăcări purtate în spinare. Au fost azvârlite și grenade, fațada casei știrbise dintr-odată, firma ardea sub steagurile pe care limbile de flăcări se cățarau ca niște mainuțe. Da, și mai încolo, la ieșirea din oraș, spre pod, locul se vedea bine de pe terasa unde mă aflam, alt incident oprise coloana. N-am înțeles niciodată ce s-o fi petrecut acolo, ceva se petrecuse, un fum gros se înălța către pod, iar aici, dedesubt, pe bulevard, coloanele care se scurgeau spre Capitală se opriseră, oamenii descălecaseră de pe motociclete, își potriviseră spre acoperișurile din jur țevile mitralierelor, câțiva ofițeri se foiau pe trotuare cu pistolul în mână, vorbind tare, răutăcios, poate înjurau. M-am târât pe burtă prin culoarul deschis al

etajului și m-am ascuns în closet. Știu că am plâns mult, pentru că impresia aceea de forță de la început se fleșcăise, și îmi părea mai rău de faptul că vinovați ai dezordinii fuseseră niște civili oarecare, niște necunoscuți.

Abia mult mai târziu am înțeles că civilii pe care-i acuzasem făcuseră o treabă bună, cum făcuseră isprăvi de necrezut, bune și ele, și în alte puncte ale șoselei ce ducea spre Capitală. Îl ciupii de obraz pe copilul din fața mea și-i spusei:

— Nu cred că e satisfacție mai mare decât să vezi o armată invincibilă risipindu-se în dificultăți mărunte. Când am început să pricep despre ce era vorba, anume că nemții intraseră în țară călcând în picioare convențiile și amenințând totul cu noua ordine, aureola pe care o răspândea tehnica lor militară formidabilă s-a întunecat dintr-odată. Civilii le dăduseră lecția meritată.

— Care civili? mă întrebă copilul zvâcnind scurt din umeri.

— Cei care arborau steagurile pe balcoane, cei de pe acoperișuri, cei de peste tot. Patrioții!

— Nu știu despre cine vorbești. Eu îți povesteam despre excepționala forță și despre ordinea pe care le răspândeau coloanele nemțești trecând prin oraș.

— Și eu îți urmăream atent relatarea...

— O armată ca aceea a pierdut războiul pe nedrept. Nu-mi pot explica de ce.

— Ai să-ți explici când te vei face mare.

*
* * *

Fu, pentru moment, nedumerit. Apoi, dezmeticindu-se puțin, încercă să-mi explice că lucrurile înfățișate în relatarea de mai înainte își schimbaseră culoarea, probabil pentru că s-a lăsat stăpânit în timpul evocării de impresia puternică de *atunci*. Doar nu-l bănuiesc de simpatie pentru hitleriști, știe el bine ce a însemnat ocupația germană! Dar dacă a trebuit să fie sincer, continuă el, a căutat să reproducă cu maximă fidelitate. Greșeala noastră este că narăm evenimentele cărora le-am fost martori

cu sentimentele dobândite ulterior. De aceea falsificăm frecvent. Eu ți-am oferit câteva impresii ce dezvăluiau experiențele mele, tu m-ai urmărit cu plasa explicațiilor tale, la rândul tău deformată de experiențe și impresii străine, pentru că știi din relatarea altora că, în marșul lor către Capitală, nemții au fost bine hărțuiți de atacurile patrioților. Dar îți jur că eu n-am văzut aceste scene; e o întâmplare, dar îți jur că nu le-am văzut. Pentru că ți-am promis să-ți vorbesc despre o istorie *a mea*, adevărul mă constrânge a nu-ți face concesii. Te-am avertizat că n-ai să mă poți urmări. Te împiedică de la aceasta propria ta istorie, amintirile tale. Tu i-ai cunoscut pe patrioți și încă de pe atunci.

Tânărul (copilul dispăruse) își aprinse o țigară, își smuci umărul și-mi ceru să-l urmăresc mai departe; doar eu fusesem cel ce i-o cerusem.

După ocuparea țării, continuă el, am fost înrolat în armată. Încercările unchilor mei de a mă sustrage serviciului militar n-au reușit. Am fost repartizat la un regiment de gardă și a trebuit să însoțesc coloane militare germane, mai bine zis să-mi pierd vremea pe drum, pentru că nemții n-aveau încredere în noi și ne purtau după ei doar pentru a le înlesni contactul cu funcționarii locali și cu populația. Bănuitori, nu știau cum să scape de noi, deși superiorii îi instructaseră să ne păstreze drept garanție pentru situațiile neplăcute. Ne vârau de aceea în trebile cele mai spurcate. Atunci când un general neamț a fost atacat într-o noapte — întâmplările pe care ți le povestesc s-au petrecut în orașul N. —, grupa mea a fost dislocată de la depozitul de alimente pe care-l păzea, spre a pedepsi pe locuitorii ce-i tăinuiau pe atentatori. Generalul nu fusese atins de gloanțele îndreptate asupra mașinii lui, cu atât mai rău pentru noi, fiindcă preluă el însuși operațiile de curățire. Ne-au ordonat să ridicăm de la casele lor pe toți bărbații care se mai aflau în oraș, să-i sechestrăm în sala de gimnastică a liceului și să așteptăm. Au înjghebat la repezeală un consiliu de război, s-au așezat în jurul unei mese din cancelaria liceului și au înscenat acel proces care a dus la împușcarea a 76 de oameni. Mă cuprinde groaza când îmi aduc

aminte de neliniștea celor care așteptau să li se decidă soarta, fiindcă nemții nu se jucau în asemenea împrejurări.

În timp ce îmi povestește episodul, îl privesc pe prietenul meu cu îngrijorare, îndoindu-mă că el cunoaște bine acele evenimente. Desigur, le-a fost martor, dar în sala de judecată nu putuse intra. Se rezuma deci să evoce reacțiile celor încarcerați, adevărul adevărat scăpându-i.

Eu însă participasem fără voia mea la acel consiliu: generalul aflase că studiam dreptul la Sorbona și avea cunoștință că-mi trecusem strălucit examenele cu André Martinon. Trimisese după mine, cu ordinul de a mă prezenta în orașul N. Cum lucram în cadrul tribunalului militar teritorial de care orașul cu pricina aparținea, m-am grăbit să-mi procur bilet la prima cursă, gândindu-mă că poate voi izbuti să ajung acolo înainte de a se face cercetările în cazul despre care auzisem doar câteva vorbe. În asemenea situații mai poți interveni cu ceva încă pe parcursul anchetei, compatrioții mei știu că am reușit în alte împrejurări să evit, datorită tactului și cunoașterii limbii germane, unele consecințe ce puteau fi tragice.

Când am sosit, completul militar era însă edificat: ancheta se făcuse de autoritățile germane, așa că am intrat direct în ședință. Trebuie să-ți spun, și este de datoria mea de jurist să țin parte adevărului, că ofițerii germani care fuseseră însărcinați cu elucidarea faptelor lucraseră extrem de corect. Cercetaseră îndeaproape toate circumstanțele, audiaseră câteva zeci de martori, stabiliseră exact cum se petrecuse atentatul și cine era de vină. Concluziile citite de un maior erau logice și limpezi. Cei arestați se făcuseră vinovați de tentativă de asasinat sau, și asta nu le diminuă culpa, de tăinuire și ajutor. Am cumpănit bine fiecare probă și n-am ezitat să mă alătur, cu toată mila omenească ce-mi strângea inima, celor care condamnau, chiar dacă aceștia se numeau ocupanți. Adevărul se află mai presus de interesele războiului. Așadar, am semnat alături de înaltul tribunal condamnarea la moarte.

Prietenul meu ignora în continuare adevărul, astfel că îmi povesti, terciuind în scrumieră capătul țigării consumate, cum

i s-a dat ordin să evacueze din curtea liceului familiile celor închiși, cu consemnul de a folosi arma în caz de dezordini, și cum, în timpul nopții, sentința a trebuit să fie executată. Nu știu cum să-ți înfățișez situația în care mă aflasem de-a lungul câtorva ore bune, spuse el, între mine și oamenii pe care-i păzisem se stabiliseră, în acel scurt răgaz, raporturi esențiale, care-mi creau responsabilități noi, pe lângă cele ce rezultau din faptul că aparțineam aceleiași națiuni, că vorbeam aceeași limbă. Poate pentru că vorbeam aceeași limbă și puteam să ne comunicăm unele semnale cu totul particulare — exclamația, un găgâit anume, o sincopă fără conținut semantic foarte precis —, semnale ce constituie un cod mai cuprinzător decât un întreg discurs, începusem să ne înțelegem și să ne prețuim. Oamenii erau cu totul nevinovați, nu cunoșteau mai nimic din cele pregătite, cei care atacaseră mașina generalului intraseră în oraș în timpul nopții, căutaseră să intre în relații cu locuitorii lui, câțiva martori susțineau că ar fi recunoscut în grupul acelor străini pe un inginer de la căile ferate din orașul învecinat. Am căutat, folosind înțelegerea stabilită cu cei pe care-i păzeam, să obțin unele indicii sigure care să-i disculpe. Cei întrebați se dovedeau în afara acuzațiilor, unii mi-au spus-o răspicat, precizând că, dacă ar fi știut ce se pregătește împotriva ofițerului neamț, n-ar fi stat pe gânduri și ar fi colaborat cu oricine pentru ca atentatul să nu eșueze. N-o făcuseră. Regretau sincer. Oricum, nu încapă îndoială: nu luaseră parte la acțiune, pot să jur că erau nevinovați. Asta nu i-a împiedicat pe nemți să-i așeze pe rând la zid și să-i împuște fără a clipi, renunțând să mă treacă în plutonul de execuție, așa cum hotărâseră la început. Scârba, disprețul și revolta m-au aruncat într-o deznădejde cu febră și vomismente; au hotărât să se dispenseze de serviciile mele în zilele următoare, când am intrat la infirmerie mai mult mort decât viu. Contribuise la această jalnică stare descoperirea adevăraților făptași, printre care se afla, într-adevăr, și inginerul de la căile ferate.

Sării de pe scaun. Prietenul meu, tânărul, se sperie. Nu cunoscusem urmările acelei întâmplări, chiar înainte de a se ordona execuția trebuise să părăsesc orașul N., chemat urgent în Capitală pentru altă afacere, și mai încurcată.

— Știi că au existat probe indubitabile împotriva celor arestați — strigai —, cei condamnați la moarte își meritaseră... Iartă-mă, juristul din mine e în stare să justifice, după atâția ani, o crimă. Oricum, existau probe, sentința era acoperită cu dovezi concrete... Nu văd cum se putea...

— Am fost acolo, spuse grav, printre dinți, prietenul meu. Tu n-ai de unde să cunoști adevărul. Versiunea publicată în ziare era absolut falsă. Știrea despre descoperirea adevăraților făptași n-a mai apărut. Dar nu are rost să ne mai batem capul cu asemenea chestii, ele sunt îngropate de mult în amintire, versiunea pe care ți-am prezentat-o n-are în perspectiva istoriei o importanță mai mare decât de a ilustra cum se pot face erori în timp de război.

*
* *

Interlocutorul sărise o altă etapă a narațiunii. Arăta acum îmbătrânit. Ticurile pe care i le cunoșteam deveniseră supărătoare, trecea adesea cu degetul arătător peste muchia mesei, parcă vrând să înlăture o scamă prinsă sub cristal. Țigara și-o umezea insistent, cu vârful limbii, înainte de a și-o aprinde. Mi-a vorbit îndată despre suferințele lui în familie, la serviciu, în viața de toate zilele.

Urmase artele frumoase, dând curs unor înclinații promițătoare. Încă de pe băncile liceului își dăduse seama că vârful condeiului surprinde pe marginea maculatorului volume și contururi neașteptate. Luase câteva lecții cu o profesoară de desen, citise cu pasiune biografia unor pictori celebri, iscusitele însemnări ale lui Vasari. Îndată după bacalaureat însoțise pe un unchi în Italia și putuse să-și confrunte cunoștințele și îndemânarea cu tehnica unor maeștri al căror nume îl știa de prin cărți. Piero della Francesca, întâlnit la Arezzo, îl turmentase.

Începuse lucrul îndată ce se înapoiase în țară. Avusese norocul să intre pe mâna unor profesori buni, care, în facultate, nu pretindeau să fie imitați. Pierzându-și părinții într-un accident de automobil, rămăsese dintr-odată fără sprijin și, din cauza unor

evenimente asupra cărora nu voia să insiste, destul de sărac. Promisiunea unei burse în Spania nu se putuse realiza. Apoi a început războiul și a trebuit să plece și el pe front. Mizeriile războiului le trăise ca în vis, era și foarte tânăr, fusese dat la școală prea devreme. La revenirea acasă, singura realitate era lipsa oricăror mijloace pentru a-și continua studiile. A trebuit să abandoneze pentru un timp și să-și caute un serviciu. Găsise de lucru într-o editură. Desena coperti pentru romanele despre război, unele imagini trăite reveneau pe frontispiciul cărților care i se încredințau. Asta îi asigura o viață onestă, muncea conștiincios, adesea în desenele lui încerca să fie sincer, deși activitatea de grafician reprodus în mii de exemplare îl nemulțumea. Unele comenzi de afișe îl încântau pentru moment, izbutea să schițeze lucruri interesante, câștigă chiar un concurs. Ideea că este un artist îi intrase bine în cap și, după cum reieșea, dăduse probe elocvente de înțelegere adâncă a rosturilor artei. Își transformase camera într-un adevărat atelier, acolo mânca și dormea, acolo își petrecea nopțile citind. Era destul de tânăr când și-a dat seama că își trădase prin ricoșeu adevărata lui chemare. Se desprinse pe îndelete, dar categoric, de manufactura pe care o producea în timpul dimineții la serviciu, alcătuindu-și treptat un alt mod de viață și de lucru în timpul după-amiezilor. Persoana lui se dedublă pe măsură ce solicitarea la editură creștea, neoferindu-i altceva decât o muncă dură și destul de monotună, pe măsură ce simțea că ideile lui se recuperează cinstit și mulțumitor pe pânzele de acasă.

Nu sunt convins că mă vei înțelege exact — continuă prietenul meu, trăgând cu degetul arătător peste muchia de cristal a mesei —, îți voi spune totuși că o serie de neplăceri, de invidii și moșcii la slujbă, îndârjindu-mă să fiu măcar tot atât de abil ca și colegii de breaslă, mă stimulau extraordinar în activitatea mea, convingându-mă că numai acasă sunt autentic. Nu se putea ca o asemenea schismă să nu transporte toată energia și toată imaginația spre arta mea adevărată. Meseriaș bun la editură, îți mărturisesc cu mâna pe inimă, nu eram nici cât negru sub unghie un artist în realizarea copertilor și afișelor pe care le

desenam. Dexteritatea, răspunsul prompt la solicitarea rapidă a unor comenzi, abilitatea dobândită de a-mi etala marfa mă recomandau drept un bun colaborator, pe care se putea conta. Privite cu ochiul de-acasă, lucrările pe care le comercializam mă indispuneau, era în ele o superficialitate exasperantă, virtuțile mele veritabile, câte se puteau număra, nu lăsau nici o dâră în liniile lor, deși aceeași mână realizase tablouri izbutite. Arta este act compensator. Nemulțumirile, câte se adunau în activitatea publică, conștiința că nu cel înghesuit de obligații ziua întreagă este veritabilul mă dispuneau și mă furnicau ori de câte ori reve-neam în fața șevaletului.

Pictura a devenit astfel, în anii următori, un viciu. Mă izolam cu înverșunare de toată lumea, căreia știam bine că i-am cedat cele mai rodnice ore ale zilei (știi ce înseamnă pentru un pictor orele clare ale dimineții), mă retrăgeam în camera mea și lucram pentru sufletul meu și pentru câțiva prieteni. Pe atunci tu nu mă vizitai, pe cât mi-aduc aminte, deci nu știi cât de dureros, dar și cât de hotărât a fost tot acest proces care a făcut din mine un Ianus perfect. Amicii care mă frecventau erau surprinși de duplicitatea mea nevoită și făceau adesea greșeala să afirme că nu puneam mai puțină artă în oribilele afișe răspândite în oraș. Erau, spuneau ei, două maniere diferite, dar nu numai două maniere, ci chiar două gândiri. Firește, era rândul meu să-i contrazic: gândirea era aceeași, numai că, odată constrânsă de comerț și de necesitățile mele imediate, ea se exprima dubios, în timp ce în condiția sincerității ea îmbrăca haina nobilă a adevărului. Cum viața devenea după război mereu mai grea, părea imposibil să-mi câștig existența cu arta mea adevărată, deci ar fi fost o nebunie să-mi părăsesc serviciul de la editură, cu atât mai mult cu cât obișnuința, cunoștințele făcute îmi economisau eforturile, îmi împrăștiu anumite griji zilnice. Nu-mi permiteam nici un lux. Am continuat să câștig atât cât să supraviețuiesc ființa asta ce îndurase destule privațiuni, și mai cu seamă arta, pe care o voiam scutită de orice fel de compromis. Mă mândresc de a nu fi confundat niciodată domeniile. Mi-am dat seama că asta înseamnă libertate, mai exact spus, conștiința libertății, și,

deși lucram uneori câte șaisprezece ore pe zi la serviciu, eram bucuros că îmi răscumpăram astfel, pentru mine și pentru lucrul de acasă, două ore de libertate absolută. Singura alterare mi-a produs-o doar ideea că aș putea modifica proporțiile dintre lucrul public și cel particular. Aș fi dorit să lucrez cât mai puțin coperti și afișe, spre a-mi rămâne timp să-mi pot duce la capăt proiectele, de care capul îmi era plin. Ideea aceasta devenea obsesie, strădania și îndărătnicia mă înverșunau până la a face bătărnii față de oamenii care mă prețuiam, creștea în mine indignarea că norocul nu m-a născut rentier sau escroc. Arta mea a devenit un protest, adresat de fapt nimănui, exprimând panica, neînțelegera, nepotrivirile. Asta mi-a dat conștiința unei vinovății. Viciul s-a lămurit pe sine. Am hotărât să nu arăt niciodată, nimănui pânzele mele de acasă. Cine ar fi fost în stare să mi le prețuiască, fără a-mi fi răpit cu asta încă o cantitate din timpul care-mi era vital? Pentru că mi-ai cerut să fiu foarte sincer, îți voi spune acum, fără cea mai palidă urmă de modestie, că pânzele mele sunt capodopere, cerându-mi scuze pentru faptul că, vechi prieten, nu ți le-am înfățișat nici ție vreodată. M-ai fi întrebat o mie de chestii despre ele, ai fi simțit nevoia să facem o mie de aprecieri și considerații. Acest lucru m-ar fi costat însă timp, și cred că îți este clar: acest timp nu ți-l puteam da, cu toată dragostea pe care ți-o port, pentru că nu-l aveam.

Spunându-mi toate acestea, arăta foarte obosit. Scoase o țigară, o umezi cu mișcări bătrânești, își gârbovi spatelul căutând o poziție mai comodă în scaunul pe care înțepenise. Prietenul meu continuă: Toate aceste eforturi de a supraviețui sunt, în realitate, maladive. Dacă arta cere abstragere, împotrivire, singurătate și, cum văzuși, neprietenie, cu greu mă voi lăsa convins că ea poate fi realizată fără puțină nebunie, fără ruperea convențiilor cunoscute. Dacă vrei să plăsmuiești o operă mare, trebuie să-ți lași barbă, să te îmbraci țărănește, să jignești ochiul mondenului de lângă tine, care te-a invitat la o cafea; mai mult, trebuie să-i contrazici brutal convingerile, să macini cu verbul tău cuvintele interlocutorului, care-ți vorbește despre fericire, ordine și îndatoriri. Pentru că aveam nevoie de acel serviciu, de acele

nenorocite de coperti, iar instituția în care concepeam, ca orice instituție, îmi impunea aspectul cuviincios al unui funcționar, nu am purtat barbă și nu am îmbrăcat haina adevărată a austerității. Oamenii m-au luat drept altul. M-au avansat. Am fost șef al biroului de proiectări, apoi al celui de prospectări, și iată-mă, de câteva luni, director al editurii. Timpul mi s-a subțiat și, mai mult, sunt acum în cea mai disperată situație, în timp ce toată lumea mă invidiază. De la serviciu merg acasă cu automobilul, ieri m-ai și văzut alături de șofer, îți păream probabil un om fericit. Dar știi bine că am refuzat să mă mut într-o casă mai confortabilă, cu toate că anumite obligații îmi cer să invit colaboratorii și să-mi fac noi relații. Sunt fericit, dar numai în camera mea jumate atelier; condiția de umilință e singurul mediu în care pot încă rezista. Mi-am spus: omule, atâta timp cât mai simți în sânge pomirea de a scuipa pe limuzina unui funcționar de ministru, de a lua de gât pe un domn pe bulevard, de a pune o bombă sub șandramaua unei academii — ești încă om! Ține-te bine! Relațiile mele preferate sunt cele cu oameni nefericiți; refuz să intru în restaurantele elegante în care artiștii cred că-și pot limpezi gândurile în fața unei mese cu multe pahare. Îmi păstrez bunele purtări învățate în familie, dar mi-ar fi greu să mă rețin de a mă alătura tinerilor gălăgioși care ar veni într-o zi să spargă geamurile editurii, editurii căreia îi sunt director!

Ciudate gânduri — îmi spuneam ascultându-l, privind îngrijorat cum își poartă arătătorul pe marginea cristalului mesei, care ar fi putut să i-l însângereze —, ciudate gânduri și false: prietenul meu înțelege lucrurile cam anapoda. Îl cunosc de atâția ani. E unul dintre cei mai buni graficieni, succesele lui sunt recunoscute astăzi de toată lumea. Ca orice om, are ciudățeniile lui. Ciudățeniile acestea îi dau o imagine eronată despre propria-i persoană, despre propria-i viață. Dacă arta de care-mi vorbește, tablourile lui de-acasă, pe care a refuzat să mi le arate, or fi niște prostioare, poate hazlii, poate numai interesante? Nu are dreptul să jighească pe admirabilul grafician care este. De altfel, uleiul cred că nici nu i se potrivește. Are o situație socială de invidiat. Nu știi ce l-ar putea nemulțumi. Munca extenuantă îl face mai

ursuz. Fenomenul l-am mai semnalat și la alți cunoscuți. Cât despre faptul că nu vrea să se mute într-o casă omenească, asta e o prostie dintre cele mai mari. Un apartament luxos și toate comoditățile le-ar merita pe deplin.

E sigur că cel subiectiv, dintre noi doi, nu sunt eu. Îl pot judeca mai bine decât se poate judeca el însuși.

— Și ce gândești că vei face în viitorul apropiat? — l-am întrerupt din relatările sale.

— Dacă nu voi reuși să-l impun pe artistul care sunt, dacă nu voi scăpa de grafică, de editură, de direcție, mă voi sinucide. Nu văd la ce bun aș prefera o moarte lentă, îndelungată. Aș putea intra cu scuterul sub roțile unei mașini...

Volumul continuă să înregistreze conversația celor doi prieteni până când glasurile lor, din ce în ce mai monotone, se contopesc, apoi, brusc, nu se mai aude nimic. (Editura Perrigord, Nancy, 1958.)

ROBERT LIGHTFOOD: *Teoria și practica modernă a măcinării de mare capacitate* — „Într-o lucrare de sinteză se prezintă stadiul actual al teoriei și practicii măcinării de mare capacitate, cu exemplificări concrete la prelucrarea minereului de fier, bauxitei și cimentului. Se analizează căile de perfecționare a morilor rotative, principiile instalațiilor de automăcinare cu posibilități de separare și clasare cu ajutorul aerului, controlul și reglarea automată a instalațiilor, controlul granulometric al produsului finit și aparatele moderne pentru măsurarea caracteristicilor granulometrice ale pulberilor foarte fine.* Fără a trece cu vederea lacunele care mai persistă în teorie, studiul își propune să prezinte ansamblul problemei cât mai complet.” (Referință transcrisă dintr-o revistă de specialitate.)

* În ce privește instalațiile de automăcinare, automăcinarea ca proces obiectiv, inevitabil și ireversibil, vezi James Joyce: *Ulysse*. Cât despre „posibilitățile de separare și de clasare cu ajutorul aerului”, specialiștii trimit în mod obișnuit la antologiile de literatură, la Boisdeffre și Maurice Picard. De reținut că, în fiecare proces de construcție, dialectic vorbind, se instalează încă de timpuriu germenii măcinării și ai automăcinării.

Volumul aduce lumini bine-venite într-un domeniu mai puțin cercetat, bogat în probleme dintre cele mai interesante pentru știință. (Editura Prometeu, Londra, 1962.)

GIORGIO SEMPRONIUS: *Recuzita* — Cercetătorul a observat că omul modern, tineretul epocii noastre, nu mai sesizează unele elemente esențiale din literatura trecutului, nemaiaivând reprezentarea articolelor și produselor pe care cărțile vechi le evocă. El a reținut faptul că aproape toate cărțile clasice amintesc de obiecte sau ființe despre care tinerii, în special, n-au nici o idee. Acestea sunt: *goeleta, arbaleta, spada, berlina, trimera, hidromelul, duelul, pana, naramza, brocartul, labirintul, stindardul, toga, papirusul, trâmbița, eunucul, clavicordul, purpura, berbecele, homarul, usturoiul, chitul, inorogul, tridentul, linta, sparanghelul, colereta, stiletul, sepia, smaragdul, enibaharul, stilul, coiful, lampa lui Aladin, palimpsestul, chitra, alexandrinul, rondelul, mitra, coturnul, racul, oftica, amfora, corbul* și multe altele. Este aproape imposibil să mai poți obține plenitudinea unor imagini poetice care utilizează elemente dintre cele citate dacă n-ai cunoscut niciodată, în realitate, calitățile produselor și elementelor cu acele denumiri. Ca atare, cercetătorul a propus conducerii confecționarea imediată a unor prototipuri, spre a le breveta și a le introduce ulterior în fabricație în micile ateliere meșteșugărești.

MATEO ORGA: *În așteptare* — „Dincolo de câteva amănunte, întreaga noastră viață este o continuă, mare așteptare. Îl aștept de două zile pe Ricardo să se înapoieze din cruciadă. El întârzie. Va întârzia, desigur, și după ce se va fi înapoiat. Îmi datorează cinci dinari. Sunt sănătos tun, nu mă mai supără nici încheietura mâinii, acolo unde am fost rănit în bătălia de pe Arno. Starea aceasta de perfectă sănătate mă îngrijorează neînchipuit de mult. Dacă, cine știe cum, ai în trup o rană, o nevralgie oarecare, dacă ochiul îți lăcrimează uneori, iar piciorul îți șchioapătă, ești firește îngrijorat, dar știi sigur până unde a pătruns răul. Situația e clară: ai fost încercat, ți s-au cumpănit meritele

și răutățile și ai fost sancționat pentru ultimele cu rana aceea, cu lacrima, cu șchiopătul. Dar când n-ai nimic și te bucuri de cea mai strașnică sănătate? Înseamnă că încă nu ai fost judecat, că o încurcătură, o neglijență în acte, o scăpare anumită în sistemul birocratic al evidențelor s-a petrecut, și atunci te poți aștepta, tocmai în momentele tale cele mai rodnice, mai plăcute să cadă peste tine pedeapsa. În ce mă privește, aș prefera să mă doară maxilarul și un picior, prețul n-ar fi prea mic, dar aș sta liniștit, rămânându-mi prea multe lucruri de făcut cu piciorul celălalt, cu maxilarul rămas teafăr. Îl aștept negreșit pe Ricardo, îmi datorează cinci dinari, dar aștept cu aceeași nerăbdare să cad la pat. Poate să se întâmple asta în două-trei zile, sunt sănătos tun și asta înseamnă că terenul e pregătit. Dar sunt unii care au așteptat, terorizați de curiozitatea unde îi va lovi, nu mai puțin de șizeci de ani. Nenorocirii! Ce viață mizerabilă! În situația lor, nu te poți apuca de nimic, orice începi, începi sub spectrul provizoratului.

Călugărul Benedict mi-a recomandat să fiu liniștit. A văzut și a cunoscut oameni care au rămas sănătoși până la adânci bătrâneți. Lasă că aproape toți călugării înfrumusețează peste măsură realitățile — călugării sunt primii ziariști pe care i-am cunoscut —, dar dacă ar fi după spusele preabunului Benedict, lumea ar fi oribilă: toți indivizii care compun societatea ar avea un procent nepermis de înalt de certitudine și, firește, de imperțință — și nimeni nu s-ar mai înțelege cu semenii.

Dacă fericirea mi s-ar înfățișa sub chipul unei tuberculoze osoase, cu localizare florală la picior, stângul de exemplu, treaba ar fi excelentă: aș evita, pe baza unui certificat medical, atât campaniile din Pomerania, cât și mult așteptatele întâlniri cu Filip de Anjou, belicosul.

Dar visez fericiri nepermise. Poate că am fost de mult uitat și gândurile acestea prostești abia provoacă supărarea celor care împart pedepsele și, în loc de ceea ce aștept, mă pot trezi cu un cancer de toată frumusețea. Nu se poate însă să nu recunoaștem că întocmirea lumii este foarte nedreaptă. Maté Rodrigo, pescarul, care are o familie nefericită și bea de stinge, a putut

fi dăruit cu o tuse ce-i congestionează chipul până în vârful bărbii, astfel că stăpănu-său i-a interzis să mai iasă în largul mării, silindu-i pe ceilalți să muncească și pentru el, ca să nu-i moară familia de foame. Celălalt, ticălosul de Bruno Modi, a fost atins de boala lui Iscariot și acum trândăvește pe la curțile seniorului său. În schimb, mie mi-au lăsat o sănătate de ghiulea, mie — om cu treburi multe, care la patruzeci de ani, deci în plină putere, tot aștept să le încep, necum să le termin vreodată. Dacă ar fi pe dreptate, ar trebui să mi se încheșteze maxilarul, să devină hrănirea foarte anevoioasă, cu tubul de cauciuc sau cu pâlnia, ceilalți fiind convinși că moartea îmi încheie nasturii, iar eu să pot cerceta în acest răgaz mersul stelelor pe cer, răsăritul și apusul soarelui și al lunii. Am descoperit raporturile dintre stele, creșterea plantelor și acțiunile oamenilor în condiții cumplite, de sănătate perfectă, mereu amenințată, trăgând din greu la socotitul pe hârtie al afacerilor seniorului. Cu cât ar fi fost mai avansate cercetările mele dacă necumpănitul judecător ar fi venit cu câțiva ani mai devreme ca să-și împartă pedeapsa! Ar fi bună, nici vorbă, și o fractură nevindecabilă a piciorului, stângul de exemplu, cu posibilitatea prelungirii văicărelilor după trecerea durerii. De fapt, mult mai bună, ca să vorbim cinstit, ar fi o boală spectaculoasă, de pildă apariția pe piept, spre gât sau chiar între ochi, pe frunte, a unei inflorescențe de carne, o excrescență roșie, hidoasă, care să nu atingă vederea, dar suficient de băloasă ca să îndepărteze pe cei din jur. Am văzut undeva, în Africa, un băcan căruia îi mai crescuse un cap. La început, stăpânii săi au fost bucuroși că omul e mai deștept cu încă pe-atâta. Curând, s-au convins că bolnavul rămăsese, sub acest aspect, același. Ceva deșteptăciune, totuși, păstra el în tigve, de vreme ce s-a priceput să răspândească vorba printre cetățenii orașului că simte cum puțina minte pe care o are se tot mută dintr-un cap în altul, în așa fel că membrele nici nu mai știu de cine să asculte. Știa, al dracului, să dovedească prin mișcări dezordonate adevărul spuselor sale. A fost lăsat la treburile lui. S-a dus în lume, s-a apucat de poezie, mai exact și-a reluat activitatea predilectă și a scris până la adânci bătrâneți

piese de teatru, sub numele de împrumut Shakespeare. Unii l-ar fi văzut prin țara englezească. Cine a mai auzit de el?...

S-ar zice, după visele pe care mi le hrănesc, că aștept învierea morților. Eu, sărmanul, aștept pe Ricardo, îmi datorează cinci dinari, trebuie să mi-i dea, oricât de îndărătnic ar fi, îl învăț eu să fie om. Și Ricardo ăsta, un nefericit! Credea că are să scape de nevoi, spera să-l lovească damblaua și comandantul să-l lase acasă, are opt copii, i-ar fi prins bine niște spume la gură înainte de imbarcare, are nevoie de Ierusalim cum eu de tichie de mărgăritar, acum își rupe carnea de pe el pe cine știe ce dâmb împuțit, prin pustie. Prăpăditului îi plăcea matematica, făcea adunări și înmulțiri cu zece cifre, în minte, fără plaivaz. Baniii trebuie să mi-i dea, dacă l-ar fi lovit într-adevăr damblaua, îl scuteam de datorie...

Cunosc pe unul Cristoforo Luca, om norocos ca nimeni altul, care a căzut de pe cal. Osul pieptului i-a intrat în umeri, iar gâtul i s-a strâmbat, zdruncinându-i omoplații. Din falnic cum era, a devenit o stârpitură. Dar asta și voia. Stârpitură fericită. Norocosul stă acasă, ținut de fiii lui, nu mai știu câți sunt, desenează toată ziua, maistrul Girolamo Battista Alesse spunea, văzându-i panourile, că artist atât de înzestrat el n-a mai văzut.

O căzătură bine făcută poate desfigura în așa fel încât oame-nii te-ar scoate imediat din registrele lor și ți-ar da pace. Tibia zdrobită, la piciorul stâng de exemplu, cu deplasarea din șold, ar fi o soluție. Rămâne de văzut, dacă, într-adevăr, lichidele se lasă influențate de apariția și de dispariția astrilor. Am verificat doar parțial ipoteza, pentru că, tocmai când pusese semnele și așteptam (o, cât de mult așteptam!) o confirmare, m-au trimis cu flota la Alexandria, pentru înfruntarea satrapului, și când m-am întors, toate erau stricate. Altă muncă, alte semne, altă așteptare. Între creșterea plantelor și dispariția în anotimpul cald a unor constelații (printre acestea aş aminti Orionul) este o strânsă legătură, se va vedea. Cercetarea a trebuit să o amân pentru anul viitor, rămăseseră de notat deocamdată intrările carelor cu bucate, numărul zilelor de prașilă, ieșirile seniorului la vânatoare, totalul vânatului și al darurilor. Am observat că

cei mai nedreptățiți sunt cei care lucrează cu mintea și sufletul, trebuințele lor în ce privește timpul sunt mai mari decât ale celorlalți, cu toate acestea tocmai ăștia sunt și cei mai împovărați, nimeni nelăsându-i în pace. Pe țăranul care transpiră în soare, încordat pe coarnele plugului, nimeni nu îndrăznește să-l supere cu ceva, nici măcar cu o întrebare. În schimb, ori de câte ori cineva întâlnește pe unul care meditează asupra rostului oamenilor în lume sau își zdrobește mintea pentru a găsi legăturile ascunse între fenomene, sau întocmește cu gemete versuri, sau cercetează ca mine cerul, îl întrerupe din treburile sale cu fel de fel de întrebări, îl șicanează cu toate amănuntele de prisos ale lumii, îl pune pe drumuri, îl hăituește, îl torturează cu prostii și alarme false. Oamenii resimt o plăcere nemaipomenită să deranjeze pe un cărturar, pentru că meseria asta lasă impresia de huzur, de indiferență și de sustragere de la îndatoriri. Chiar dacă produsele minții sunt prețuite, părerea generală este că actele gândirii și ale creației fiind spontane, rezultat al reveriei și lenei, ele trebuie să coste extrem de puțin. Cunoscut artiști foarte înzestrați, batjocoriți de semenii lor pentru că rămân adesea cu privirea în gol, cu degetul sprijinit de tâmplă, și fiecare găsește de datoria sa să-i scoată cât mai grabnic din starea în care se găsește, care este, de fapt, atitudinea specifică a travaliului ăsta. Din aceleași motive, categoria respectivă este, până una-alta, și cea mai năpăstuită, societatea îi pretinde îndatoriri excesive. Cunoscut un scriitor spaniol de cea mai aleasă plămădă căruia i se cere să-și utilizeze scrisul frumos în alcătuirea de liste de meniuri pentru seniorul său. Cum seniorul a cam scăpătat, activitatea lui constă în a imagina prânzuri fantastice, banchete extrem de rafinate și a le tot aranja — firește, pe hârtie. Bietul om este astăzi autorul unei serii de câteva cărți de bucate, admirabil alcătuite, triste însă. Cercetați atent birourile de inten-dență, cele de pe lângă grajduri, cele ascunse prin docurile din porturi, și veți afla acolo, îngropați în catastife, mii de oameni delicați ce puteau lăsa omenirii opere strălucite; în urma lor nu vor rămâne decât șiruri negre, îndurerate, de cifre și însemnări, nefolositoare în veci.

Aștept pe Ricardo, nevastă-sa crede că va reveni, ca și data trecută, nu mai înainte de trei ani, oricum, banii nu sunt pierduți, îmi datorează cinci dinari, în ce mă privește mai aștept o febră, un pojar, ceva provizoriu măcar, o chestie d-asta te poate ține în casă, departe de ceilalți, câteva săptămâni, toți se dau înapoi ca să nu-i contaminez, în răstimpul unei asemenea boli, cu toată temperatura criminală, îți mai găsești ceva timp pentru a-ți arunca ochii pe cer spre a urmări împerecherea Scorpionului cu Fecioara, laboratorul îți stă deasupra capului, îți mai găsești timp și pentru a pipăi ficatul, a controla regularitatea spasmelor intestinale în legătură strânsă cu constelațiile numite și, dacă febra trece, ai răgaz să faci și câteva însemnări.

Repet, asta e o soluție provizorie, cea salvatoare rămâne însă cealaltă: o tuberculoză osoasă, o incontinență urinară, deformarea piciorului, stângul de pildă, cu ajutorul cărora te poți clasa definitiv, în folosul integral al cugetării înțelepte.

.....

Îl aștept de trei ani pe Ricardo, bag de seamă că bietul băiat întârzie, acum mai mult decât oricând am nevoie de bani, îmi datorează cinci dinari. Boala pe care o aștept întârzie și ea. Dacă aș fi mai luminat și mai curajos, ar trebui să nu mai amân de a-mi strecura piciorul în valțul morii, pentru ca apoi, zdrobit și îndurerat pentru tot restul vieții, să-mi aflu în sfârșit liniștea și rostul, spre a scrie tratatul despre raporturile dintre astre și creșterea plantelor, pe care îl port în cap de mai bine de un sfert de veac.

Galuppi, Menelao, Parini, Alighieri, Diodor din Tripoli, Boccaccio, Prohaska, Dionis și mulți alții au încercat salvări asemănătoare. Din nefericire, valțul sau ferăstrăul, menghina sau perforatorul nu s-au oprit la timp și i-au sfârtecat și i-au ucis fără milă. Erau băieți talentați.

E drept, de la dispariția lor tehnica a mai evoluat, oricum, a evoluat mult mai rapid decât părerile oamenilor despre activitatea cărturarului, azi mașinile au mai mare precizie, ferăstrăul retează mai sigur, la semnul făcut, și piciorul, stângul de

pildă, poate cădea în găleată exact de acolo de unde l-ai însemnat mai înainte.

Ca să nu mai vorbim despre țigară, al cărei fum uscat și otrăvitor izbutește în câțiva ani, mai în glumă, mai în serios, întotdeauna cât se poate de amuzant pentru cei ce privesc la rece fenomenul, să doboare de pe picioare până și pe cel mai tare bărbat, dăruindu-i fie o anghină pectorală persistentă, fie o sufoare recurentă, iremediabilă, pe care anii și alte câteva îndeletniciri o potențează până la accidente sublimе.“ (Editura Sansoni, Florența, 1937.)

KARL NIELSEN: *Inscripție pe un Panteon* — Întreaga lucrare se străduiește să ne convingă că nu este vorba nici pe departe de așa ceva. Titlul i-a fost procurat autorului de un prieten și, firește, serviciul trebuia onorat într-un fel. Prietenia este sentimentul care, legând suav oameni foarte diferiți ca temperament și adesea ca intelect, le permite să se critice și să se înjure candid, fără urmările neplăcute ce au loc în cazul altor raporturi. Un prieten care ne-ar dubla factura sufletească și priceperea cărturărescă ar fi de prisos și, curând, ne-ar provoca plictiseli de netămăduit. Intelectualul adevărat (dar nu numai despre intelectuali este vorba) are datoria de a deschide larg ochii asupra fenomenelor lumii; or, cum nu are decât doi ochi și o singură lentilă-etalon, unica salvare e să se însoțească de prieteni foarte diferiți, pentru ca prin ei să pătrundă în zone largi și diverse, în înțelegeri felurite, verificând totodată modalități extreme de abordare și apreciere a lumii. Se citează drept caz-limită un individ care și-a împins antenele atât de departe în realitate, încât i s-a părut firesc ca, atunci când un pericol îi punea reputația și integritatea sufletească în primejdie, să-și împingă prietenul în care avea încredere în mijlocul focului amenințator. Confuzia avea loc în planul soluțiilor, sentimentele și judecata care-l îndemnaseră să procedeze astfel au fost temeinice, nici o altă persoană decât prietenul neputând aprecia mai bine pericolul. De aceea, în mod curent, prietenul la nevoie se cunoaște. Adevărata prietenie este să acorzi o atât de mare încredere celui apropiat,

încât simți irezolvabilă problema dată, dacă nu i-o încredințezi lui. Desigur, rămâne de văzut dacă prietenul acceptă să ardă în locul tău. Paradoxal este că prietenul se dovedește util numai în măsura în care te refuză și, de fapt, te trădează. Adevăratul prieten trebuie suspectat de nesinceritate. Ai nevoie câteodată de contraziceri, de întoarceri de spate, de arșag creator și de frecvente scandaluri.

Dar nu despre asta este vorba, ci despre motocicletă. Instrument ingenios de locomoție, suport echilibrat al greutății trupești, motocicleta face parte dintre obiectele cele mai potrivite a lega sau a desface prietenii. Antichitatea nu cunoștea mașinăria. E de necrezut cum de s-au putut statornici raporturi de prietenie între oameni care ignorau carburatorul și țeava de eșapament. De aceea, au dreptate cei ce cred că nu se putea vorbi despre prietenie autentică în acele timpuri. Fără existența motocicletei în viața de toate zilele nu poate fi concepută nici dragostea. Cât de naive ni se par astăzi scrieri ca *De amicitia* sau *Panegiricul lui Traian*, în paginile cărora nu păcănește nici un motor, în care admirabilul fum, provenind din arderile interioare, nu învăluie pe oameni într-o aureolă albastră, etern mișcătoare. Marile sentimente nu angajau inimile simple ale oamenilor preocupați, ca Vergiliu, doar de foșnetul banal al copacilor. Recitind *Phaidon*, vrăjit de legăturile spirituale dintre gânditori, aștepți zadarnic să sfârșie o bujie înaintea morții lui Socrate; categoric, Antichitatea ar fi avut alt prestigiu în ochii noștri, dacă motocicleta ar fi existat.

Nu e locul să elogiez aici rostul deplasării în spațiu pe două roți, când motociclistul — cu ochii ațintiți înainte, riguros plasat între linia întreruptă și bordura șoselei, sensibil la indicatoarele pentru intersecție sau drum fără prioritate — poartă pe șaua secundă un prieten ce refuză să privească peisajul tern prin care treceți, întrebându-te dacă ai schimbat la timp uleiul din baie, dacă folosești 410 sau chestia o lași în seama atelierului, dacă ai mai verificat frâna. Cel din spate acceptă a privi moartea alături de tine, căderea poate fi de multe feluri, cea mai frecventă este deraparea pe o suprafață uleioasă sau pe mazăgă, intrarea

triumfală într-un șant, însoțită de răsturnare, cu aflarea în majoritatea cazurilor a unui obiect marginal — un stâlp, o piatră kilometrică, o tăblie pentru reclame, un câine — de care să-ți sprijini violent capul.

Cel mai mișcător fapt, în toată treaba asta, este însoțirea. Îndeobște aranjamentele se fac în ajun. Se caută prin telefon un prieten. Câțiva dintre cei sunați refuză. Cineva acceptă. Se fac câteva preparative. A doua zi, în zori, ritualul cere încălecarea motocicletei cu o mișcare detașată, vie și sportivă, acceptarea riscurilor solicitând de la subiecți afișarea unei dăruiri depline. Ieșirea din oraș și așternerea la drum pune în valoare trăsăturile sportive: ghemuirea, reșezarea feselor pe șaua întotdeauna îngustă, strângerea în jurul gâtului a fularului de lână sau numai a gulerului, tragerea pe urechi a căștii. Mai departe, prietenia se dezvoltă prin accelerație.

Dar nu despre asta este vorba aici. Mai curând despre faptul, evident pentru oricine, că viața modernă e net superioară tuturor epocilor istorice, că niciodată ca astăzi omul n-a îmbrățișat cu atâta generozitate fenomenele universului. Nu știu cum s-a deșteptat omul, sigur este că astăzi motocicleta îți procură mai multe informații decât cele pe care ți le ofereau o sută de tratate ale Academiei lui Ficino. Te oprești cu motocicleta într-un mic sătuc, mergi la oficiul telefonic și în câteva minute obții legătura cu domiciliul, afli că nevasta urmărește un serial la televizor, că băiețașul își demontează mitraliera dăruită de unchiul Onofrei. Intri peste o jumătate de ceas într-un bar instalat pe șosea, schimbi o vorbă cu președintele Asociației internaționale de luptă împotriva cancerului, el însuși motociclist, ascuți la aparatul de radio portativ începutul unei melodii abia lansate de Juliette Greco. Apoi citești cât se poate de repede „Tricotajele Diolen se mulează perfect pe trupul dumneavoastră de faun“, „Crema de noapte Zambila întinerește tenul“, „Introduceți un tigru în motor!“, „Numai Pepsi-Cola sporește vitalitatea“, „Între Oslo și fiorduri, alegeți fără ezitare pișcoturile“, „La drum lung, nu uitați Ghidul portocaliu“, „Brânza ideală — Crema Trenchcoat“ etc., înjghebi rapid dialoguri platonice cu cei ce circulă anarhic, adăugând

culturii proprii un surplus de termeni, caracterizați prin concizie și culoare.

Aventura se sfârșește printr-o înfrățire de destin. Prietenul se ridică mai anevoie, lovitura i-a desfăcut maxilarul și brațul i se bălângăne din umăr, încurajator. Îți ștergi sângele de pe piept, îți prinzi cu clame tăietura deschisă sub ochi și trăiești din plin sentimentul uniunii desăvârșite cu însoțitorul. E o posesiune unică, superbă, față de care dragostea cu femeia care a refuzat să te însoțească, dacă te-a refuzat, pare o glumă mecanică de cel mai prost gust. Roata făcută 8 e un semn al afinității electice, piesele răspândite prin iarbă demonstrează universalitatea.

Dar nu despre aceasta este vorba. Esențial pe motocicletă este să ții dreapta, să faci depășirile corect, să oprești motorul ori de câte ori îți pare că pistonul bate cu greutate și, desigur, să frânezi la barieră înainte de-a intra sub roțile ucigașe ale trenului, de sub care prietenia se ridică întotdeauna mult diminuată.

În acest sens, poate că *Inscripția pe un Panteon* rămâne datoare cititorului cu o explicație. (Editura Carbid, Modena, 1967.)

JACK DAINES: *Gândacii mor pe șpate* — Este foarte interesant de știut cum poate fi dăruită o casă solidă și frumoasă. La început se folosesc, dacă șantierul dispune de macarale, macaralele. Se ia un cablu de oțel, se prinde un capăt de brațul macaralei, la capătul inferior se leagă un bloc de beton de câteva sute de kilograme. Prin mișcarea semicirculară ce se imprimă macaralei, pendulul creat capătă o amplitudine destul de mare, astfel că bolidul de beton se repede cu putere de elefant turbat în ziduri. Indiferent dacă imobilul se sprijină pe amintiri durabile sau nu, zidurile crapă și cad imediat.

Se poate proceda și altfel: se sapă o groapă de doi metri în interiorul clădirii, după ce s-au scos lucrurile mai mari din casă, și apoi se împing zidurile din afară înăuntru, pe rând, cu ajutorul a zece–doisprezece oameni. Construcția alunecă ușor în groapă, astfel că și cea mai solidă casă se surpă îndată, cu folos.

Se mai poate recurge și la berbece clasic. Se fixează un bulu-mac pe un cărucior cu patru roți (dacă terenul din jur permite

manevra), apoi, prin împingerea repetată a berbecelui, se izbesc zidurile, ceva mai sus de fundații. Lucrarea cere oarecare pricepere, decizie și timp.

Una dintre metodele cele mai eficace este utilizarea (cu măsură, firește) a dinamitei. Se introduce încărcătura activă în colțurile casei, folosindu-se sertarele, cutia pianului, vasele de flori, casetele intime, se conectează la un aparat central numit și declanșator, apoi se aprinde electric sistemul. Clădirea se surpă într-o clipită. Pentru ca operațiunea să fie încununată de succes, sunt necesare la început pregătiri speciale, darea de găuri, fisurarea unor grinzi de beton cu picamerul, demontarea unor instalații care ar putea eventual să reziste, aranjarea și remobilarea interiorului. Este necesar a se lua toate măsurile de cuviință, pentru ca în momentul exploziei să nu treacă prin apropiere vreun copil (căci s-ar speria) și, în orice caz, să nu se afle în casă cineva care să stea la masă sau să dorească să doarmă.

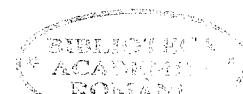
Față de procedeul de mai înainte, care prin violență poate să impresioneze neplăcut pe privitor, este mai recomandabil un altul, în aceeași măsură eficace, poate însă ceva mai costisitor.

Se pătrunde în casă, înarmat cu o rangă și câteva ustensile mărunte, portabile: foarfece (preferabil foarfece de tăiat pomii), ciocan, piroane, frânghie, pilă mare, strung longitudinal și screper. Se desfac mai întâi conductele de apă și electricitate, lem-năria, tavanul. Se bat piroane în pereți, în scopul de a forma lanțuri slabe în țaria zidului, se foarfecă tablourile, fotografiile, perdelele. Se prinde frânghia de grinzile slăbite și se trage. Cu ciocanul se dau jos apoi cărămizile una câte una. Mare atenție la ornamentația de ghips și la lămpi, care, lovite fără menajamente, răspândesc cioburi și praf. Este preferabil să se desfacă totul cu vârful mai subțire al rangii. Ranga se dovedește foarte potrivită și la detaliile de stil — împinsă, răsucită, săltată. Am văzut case splendide care au devenit ruine în mai puțin de trei ore, și toată treaba fusese împlinită mai eficient decât cu alte procedee, ca spre pildă dinamitarea sau bombardamentul; metoda aceasta este mai precisă (procentul victimelor scade sub 2 la sută!), iar cât despre satisfacții, ele sunt neașteptat de mari,

pentru că nu e plăcere mai completă, mai delicată decât să vezi cum se sfarmă sub propria-ți mână lambriuri, ciubuce, basoreliefuri, casetoane, ornamente florale aurite sau picturi murale. Foarte atrăgătoare sunt ferestrele.

S-au întâlnit cazuri când s-a procedat la dărâmarea unei femei frumoase prin exact aceleași metode folosite la năruirea unei case frumoase. Gravă, penibilă eroare! În primul rând e o greșală, pentru că femeia frumoasă este, față de o casă, o alcătuire mult mai puțin complexă. Înzestrată cu un sistem relativ simplu de încăperi, adesea lipsită de stil și de sugestii istorice, femeia nu prezintă acea bogată gamă de materiale care-și vădește rezistența sub rangă. Apoi, în timp ce o casă are o construcție cvasimuzicală, femeia apare ca o structură rudimentară, liniară, săracă. Dar și din punct de vedere funcțional se vădesc diferențe: când desfaci parchetul sau stucatura unei case, ești uimit de perfecțiunea cu care au fost îmbinate elementele, în scopul asigurării unei termoizolații cât mai eficace și chiar a unei acustici moderne. Nimic din toate aceste prevederi n-a urmărit constructorul la femeie. În timp ce casa a fost clădită pe fundații solide, cu stâlpi de beton sau șină de cale ferată, ce se împreună în bolți foarte afectuos gândite, rezistând adesea îndelung la loviturile berbecelui și la perfidia dinamitei, femeia este edificată pe piloni subțiri, strâmbi, restul fiind paiantă, trestie și aparențe. Disproporționată, asimetrică, șubredă de jos până sus, culminând printr-o mătură blondă sau brună, femeia nu face față decât unor solicitări ușoare; în ciuda șarpantei cu aspect atrăgător, constituția ei apare o îngrămădire de detalii cel mult agreabile cărora le lipsește însă o linie directoare, o coloană sau legănatul unor ogive sistematic repetate. Construcție ilogică, femeia este rebarbativă la surpare. E bine spus că nu trebuie atinsă nici măcar cu o floare. S-au întâlnit femei care au provocat adevărate scandaluri la simpla apropiere, unele se opun în asemenea măsură, încât produc pagube utilajului pregătit pentru demolare.

Pretutindeni în lume se dărâmă casele frumoase spre a se reda terenurile unor scopuri mai importante; construcții de zgârie-nori, aeroporturi, magistrale. În special pentru a se trage

șosele și străzi se fac eforturi merituoaase la Paris și Sidney, la Milano și Atena, și nu este departe timpul când grandioasa lucrare a răngii și berbecelui va pune la pământ Panteonul și Galeria Uffizi, Turnul Londrei, Schönbrunnul, Coliseul. Cu puțină străduință, ajutată de o mai judicioasă utilizare a celor mai adecvate metode de dărâmare, se pot crea în mai puțin de un deceniu condițiile ideale de a se trece la realizarea acelu mare proiect al inginerului Almiro Trampa: transformarea lumii într-un modern pasaj de nivel.

Dărâmarea unei case frumoase este însoțită, uneori, de o părere de rău, surparea zidurilor are ceva solemn și impresionant. N-am văzut încă semne ale părerii de rău la dărâmarea unei femei frumoase. Aceasta pentru că o casă are o anume utilitate, în ea s-au adăpostit familii, s-au făcut petreceri, pereții au fost martorii unor bucurii intense. În case s-au sinucis oameni, s-au înnodat legături durabile, s-au făcut jurăminte și s-au desfăcut prietenii. Nunțile, botezurile, despărțirile funerare, banchetele, conjurațiile, perchezitiile, amorurile, amenințările, împăcărilor, audițiile muzicale au avut loc, în genere, între patru pereți și un acoperiș (de ce acoperișul, care ridică multe probleme la demolare, este adesea trecut cu vederea când se vorbește despre cei patru pereți, de care el pare legat?). Tot așa, operele mari au fost plăsmuite în încăperile caselor, mai frecvent în mansardele sau subsolurile lor. Toate aceste momente și acțiuni sunt străine femeii frumoase, care, departe de a fi încăpătoare, necum ospitalieră, apare indiferentă față de tot ceea ce reprezintă viață semnificativ trăită, evenimente vibrante. Conformistă, ea nu e capabilă de alte sentimente decât de cele generate în debaralele construcției ei, și refuză cu îndărătnicie așezările largi și statornice. Nu întâmplător înseși asociațiile feministe din lumea întregă, apărându-le în abstract, le disprețuiesc: ele nu pătrund în nici un comitet, în nici un organism cu oarecare putere și influență.

Am cunoscut pe Lago di Garda, cu ocazia vernisajului unei expoziții de sculptură, numeroase femei de o frumusețe răpitoare. Se știa că sunt contese, baronese, soții și fiuce de mari industriași, că altele aparțin clanurilor selecte prin legături mai puțin

cimentate legal. Ei bine, în timp ce asistența era preocupată de interesantele lucrări expuse, am avut prilejul să le studiez îndeaproape structura, să le analizez constituția, să le dezbrac din ochi. Materiale ieftine! Cuverturi ambulante! O mână harnică n-are ce alege din blănurile și bijuteriile lor. Cu un foarfece de croitoreasă, în mai puțin de o jumătate de oră, desfaci totul. Absența unor materiale trainice este evidentă și, deopotrivă, penibilă. La asemenea exemplare nici nu e vorba de a demola, ci mai curând de a descoase. În ce mă privește, am avut ocazia, cu mulți ani în urmă, să descos o femeie frumoasă și să las, în apartamentul în care am întâlnit-o, un vraf de boarfe parfumate, îngrămădite în mijlocul patului. Îmi amintesc că zidurile încăperii rămăseseră, după operațiunea amintită, întregi, solide. Ce poate fi mai elocvent decât această experiență?

Vă amintiți să fi întâlnit vreodată o femeie frumoasă care să înfrunte veacurile? (Editura John & Sohns, Londra, 1965.)

NICOS SITARIDIS: *De ce este necesar ca Pierre Boulez să fie plimbat printr-o grădină* — Grădina (autorul se referă la spațiul ce este exclus provizoriu construcțiilor utile și se populează temporar cu flori, bazine cu pești roșii, chioșc cu fanfară, anumite jocuri, soare, vară, cald, seara lună) atrage în fiecare zi mulțime de oameni, care dau un singur scop vizitei lor: să se recreeze. Aerul plăcut, foarte pur în mijlocul unui oraș înecat în fum și copleșit de miasme, invită la sentimente nobile, sugerează gânduri bune, izolează de mizeriile vieții. Toate aceste aspecte l-au determinat pe academicianul Nicos Sitaridis să-și închine eforturile cercetării grădinii ca mediu dezirabil, propice activității umane în general, activității artistice în special. Ilustrul om de știință* este de părere că, în vasta bătălie ce se dă în lume între arta tradițională și arta abstractă (înțelegând prin aceasta din urmă cubismul, tașismul, op-artul, muzica electronică, stocastica

* Laureat al Premiului Tzandaros, Nicos Sitaridis este autorul, printre altele, al unui *Tratat de floricultură*, în 8 volume, al mult discutatei cărți de eseuri *Vântură-lume*, al unui *Manual pentru trecerea prin inel*, al unui roman *Cum cântă Panaiotis* și al volumului de versuri intitulat *Gargaris*.

etc.), grădina reprezintă o armă de primă importanță. El constată că arta modernă se lipsește prea ușor de sentiment; or, acest lucru își are explicația în faptul că artiștii nu mai vibrează în fața naturii. Plimbarea prin grădină a autorilor este singurul remediu. A verificat personal aceasta. Foarte ocupat în ultimele decenii, copleșit de prea lungile ședințe, de obligațiile publice, de referate și minute, începuse să scrie poezii fără sentimente, un fel de formule birocratice cu care își închipuia că poate surprinde adevărul vieții. Și-a dat seama de zădărnicia încercării în momentul când, ieșind de la o consfătuire de breaslă în care se stabiliseră noile baremuri și procente ale veniturilor artistice, o femeie bătrână, după aspect deloc mizeră, i-a întins mâna, șoptindu-i că e amenințată de moarte prin inaniție. A simțit — mărturisește autorul — că persoana nu face parte din categoria escrocilor, în care până atunci încadrase pe oricare nenorocit; a simțit că suferința ar putea fi reală. S-au văzut situații — și-a spus — în care un individ are o mulțime de motive bine justificate spre a nu putea depune eforturile necesare întreținerii traiului celui mai modest. În inimă s-a răsucit atunci un apendice de sentiment, un fel de combinație între scârbă și milă. Întâmplarea i-a sugerat ideea de a cultiva acest sentiment. O atmosferă favorabilă creșterii și dezvoltării, umedă, caldă, protejată de vânturile tari, se află numai în grădină. A inaugurat seria plimbărilor serale în grădină și a constatat cu bucurie că, într-adevăr, sentimentul firav pe care-l simțise încolțind în ființa sa se întărește și dă mlădițe noi în spațiul acela, la umbra răcoroasă a unui copac secular. După un timp, binefăcătoarea boare a vegetației a început să influențeze poezia, în care sentimentele au prins butași, corzile s-au împlinit și s-au diversificat.

Trecând la generalizări, autorul și-a dat repede seama de rezultatele pe care le va putea obține plimbând anumiți autori prin aleile grădinii publice. Invitat să iasă din casă la aer, artistul ajuns la dezumanizare este introdus în grădină, oferindu-i-se generos asistența horticolă necesară.

Minunată e grădina! În ronduri frumos aliniată cresc floricele, unele galbene ca aurul, altele albastre ca cerul, iarba e deasă,

mătăsoasă, în ea colcăie viața sub forma unor vietăți gingașe ce se numesc (miraculos fenomen de terminologie!) gărgărițe, furnici, libelule, efemere. În frunzișul copacilor de tot felul se bucură păsările zglobii, care ciripesc slăvind pe Domnul. Câte o plantă cu floare roșie se înfățișează ochiului ca o surpriză, are o alcătuire delicată și ingenioasă, și te copleșește gândul cum a știut natura să făurească asemenea minuni, spre a le dărui omului în vederea bucuriei ochiului. Iată colo, în boschet, un cintezoii cu cintezoaica lui, zbenguindu-se în razele de soare, ca un imn închinat perfecțiunii, frumuseții. Grădina are și un lac în care pești roșii țin în materia lichidă nevăzute pânze. Privirea surprinde jocul acvatic, mângâierea difuză pe care peștii și-o dăruiesc reciproc, în timp ce aleg firimiturile de pâine ce li se aruncă.

Spre seară apare din desiș, minunată frunte de poet, luna. Păsările, găzele, plantele se retrag în liniște să-și doarmă bine-meritul, fericitul somn. Oamenii tineri se așază pe bănci, prin cuvintele lor în șoaptă își comunică bucuria de a trăi, își împărtășesc cu emoție evenimentele zilei, satisfacția de a fi muncit eroic pentru progresul omenirii, fiecare la treaba lui, în uzine, în mine, pe ogoare, în laboratoare și universități. O atmosferă armonioasă se revarsă prin crengile aurite ale copacilor, odată cu polenul lunii, iar dragostea, și bucuria, și satisfacția lucrului împlinit, și recunoștința pentru cel care a înființat grădina, ca și pentru cei care cu devotament o îngrijesc, umplu sufletul.

Cât de străine îți par acum zvârcolirile lumii, conflictele meschine între oameni, interesele egoiste! Viața este perfecțiunea preaperfectă, nu rămâne decât să te întorci acasă, să răsfoiești de plăcere o carte ușoară și să te retragi mulțumit, cu inima dol-dora de sentimente alese, la culcare.

Revenind la ideea enunțată în titlul cărții, Sitaridis arată că nu află alt remediu pentru înobilarea și recondiționarea muzicii lui Pierre Boulez decât plimbarea autorului printr-o grădină.

În anexă, volumul oferă o listă cu grădinile publice ale principalelor orașe europene. (Editura Onasia, Pireu, 1968.)

D.A. HECKERT: *Raporturi și fenomene* — De la un timp, se exagerează cu bună știință importanța factorilor geoclimatici

asupra împlinirii personalității. Fără îndoială, temperatura medie anuală, cantitatea de precipitații pe metrul pătrat, intensitatea vântului și unele detalii de magnetism, dintre care nu trebuie ignorată marea anomalie de la Palazul Mare, au o influență bine determinată asupra formării (sau degradării) integrității în comportament.

Cu toate acestea, factorii geoclimatici rămân destul de depărtați de efectele pe care le constatăm în evoluția curentă a personalității; în condiții normale, nu putem acuza nici ploaia, nici poleiul sau chiciura pentru schimbarea contradictorie a unei plăcute, rectilinii și armonioase atitudini publice. Raporturile ce se stabilesc sunt atât de forțate, încât Heckert nu ezită a considera pe susținătorii metodei drept spirite antiștiințifice, metafizicieni fără perspectivă.

Personalitatea umană, arată autorul, e mult mai puternic influențată de factori imediați, deși poate accidentali. Astfel de factori sunt, printre alții, medicamentele. „Ingurgităm cantități fantastice de droguri, fără să mai luăm seama la pericole, notează Heckert; drogurile cele mai binecuvântate nu sunt lipsite de elemente toxice. De aici, răul care se instalează treptat în organism, contribuind din interior la dezagregarea personalității.“ Nimic mai nevinovat decât un antinevralgic. Aveai o migrenă ce îți făcea insuportabili pantofii. Iei un Veropax, un Veramon, un Ciclostop sau un Juvenal. Cantitate infimă de substanță. Ușor digerabil. Gust plăcut. Ia cu mâna durerea de cap. Vindecă nevralgii, risipește stările anxioase, readuce buna dispoziție. Miracolul se produce în câteva secunde: durerea s-a topit, tonusul vital s-a reinstalat. Îți poți continua bucuros, nestânjenit, activitatea, te poți încălța din nou, mai mult chiar, îți vin poște proaspete: îți exprimi, de pildă, dorința de a vorbi la radio Paris sau de a deschide în Anzii Cordilieri un restaurant pentru turiști.

Fără să-ți dai însă seama, ai încorporat și câteva fire din substanțele nocive, cu care elementele bune stau de regulă împreunate. O doză, două nu evidențiază răul. De-a lungul unui tratament mai îndelungat, răul, iată, se manifestă acut. Particulele

binelui se găsesc întotdeauna disperate și rămân astfel chiar dacă sunt supuse unor procese foarte unificatoare. Nu același lucru se petrece cu particulele răului, care, strecurându-se în organism în etape, izolat, stabilesc repede, îndată ce condițiile le permit, legături multilaterale, contacte indestructibile, adevărate bariere și cătușe ce imobilizează și distrug tot ce e viu și curat în organism. Particulele binelui pălesc, încep să tremure, dau din colț în colț, caută un refugiu, o salvare, se chinuie, suferă. Fără scrupule, așîșând o impertinență grosolană, particulele răului le urmăresc fără odihnă, le hărțuiesc, le înghesuie în locuri umede și fără aer, le batjocoresc cu nerușinare și le lasă fără cea mai mică speranță. Ciupite în multe locuri, disprețuite, izolate de sursele elementare de alimentare, particulele binelui nu mai nădăjduiesc să guste lumina zilei și pier. Multe se sinucid înainte de sfârșitul procesului.

Răul se propagă cu mare viteză în toate țesuturile. Îl caracterizează violența și pofta de absolut. Personalitatea care a înghițit pilula se poate aștepta la orice. Heckert enumeră o serie de fapte din care reiese că, asemenea cazurilor de tumori maligne, răul este depistat întotdeauna foarte tardiv. Se poate ușor închipui sfârșitul... Unul dintre subiecții prezentați în tratatul său a înghițit o cantitate de trei vagoane de piramidon. A făcut aceasta treptat, pe nebăgate de seamă, îndemnat de gândul de a-și ameliora starea sănătății, șicanată de un reumatism la glezne. Subiectul nici nu era conștient de volumul apreciabil de substanță pe care-l dase pe gât, cu puțină apă. Îndată ce a avut în organism un vagon și jumătate, deci într-un moment în care mai putea apela la un antidot sau măcar întrerupe cura, a simțit cum ceva neobișnuit i se petrece în stomac. A neglijat, atribuind deranjamentul unui chef recent, când nu se preocupase îndeajuns de calitatea vinului. Răul i-a revenit la împlinirea vagonului următor. S-a arătat unui medic. Era târziu: calitățile sale înnăscute, consecvența, spiritul de ordine, răbdarea, vigilența îi fuseseră simțitor atinse. Gusturile, deopotrivă alese și ferme, erau esențial afectate. De unde își făcuse un renume din toleranța și înțelegerea cu care aborda problemele, acum nu înceta să se

tot bage în vorbă, emițând prostii una după alta. Nu se enervase niciodată, faptul că prin tavan, printr-un complex de țevi și defecțiuni, i se scurgea pe masa de lucru și în supă o apă murdară de pe la băile vecinilor nu-l deranjase. Acum făcea scandal pentru nimica toată, manifesta repetat tendința de a lovi cu piciorul, de a smuci mâna infirmierei care se apropia de el cu cele mai bune sentimente. Renunțase la alesele purtări de mai înainte și în relațiile cu animalele, fără a-și închipui o clipă că pomirea de a lega pisica de picioarele mesei se datorește piramidonului.

Dar să fie oare atât de discrete semnele incipiente ale degradării, pe cât par să ne convingă faptele? Trebuie să răspundem cu hotărâre negativ — afirmă Heckert. Pe orice prospect care însoțește cutioara de medicamente sunt indicate întotdeauna fenomenele secundare, ce ne rezervă surprize semnificative. Se cunoaște că orice medicament este considerat în popor drept o sabie cu două tășuri. Lucrurile cad, așadar, sub controlul bunului-simț comun. Mă doare ficatul. Iau Pentacortol. Criza hepatică îmi trece. Dar fenomenul secundar, mai persistent decât efectul calmant și curativ al doctoriei, îmi provoacă dereglări. Să le numesc — le numește Heckert: iată, degetele încep să-mi tremure, ochiul stâng trădează tendințe spastice, inima inaugurează o tahicardie polifonică, arsuri paroxistice urcă din coșul pieptului către gât. Gura se lărgeste, ca și cum pe ea ar vrea să iasă o minge de ștrand; răcnete prelungi, sincopate duios la anume perioade, trezesc vecinii. Ca și cum cineva utilizează cauterul, simt unele fierbințeli în zone pe care din rușine nu le pot analiza, curând mă cuprinde un leșin în care cad ca într-un fund de lac.

Insuficiența renală o tratez admirabil cu Urodonal. La câteva secunde numai după ce-mi administrează doza, arunc cât colo fotografia primei soții, pierdută în timpul războiului într-un dezgustător bombardament inamic, femeie înzestrată de altfel cu calități neîntrecute, trântesc pe Jean-Jacques Rousseau, pe care îl descopăr dintr-odată un impostor dintre cei mai periculoși, sting țigara în crema prăjiturii ce mi-a fost adusă la pat și proferez aprige amenințări la adresa fiului meu, care nu întârzie să părăsească încăperea. Evident, politica Portugaliei, pe care

o admiram cu consecvență încă de pe băncile liceului, îmi apare dintr-odată deplorabilă.

Ceaiul de tei nu e însoțit de vreun prospect, pentru că e cules de-ai casei, în mai, cu scara sau cățărându-se pe gard, în serile cu lună ce evocă zile fericite și inundă sufletul cu miresme și amintiri. Lipsa prospectului nu înseamnă că infuzia asta cu aspect nevinovat nu conține și particule nocive, care produc fenomene secundare dintre cele mai ciudate. Băutorul de ceai se calmează, e drept, dar acuitatea percepțiilor lui se atenuază până la aplatizare. După primul pahar, acțiunile mărețe ale contemporanilor îmi apar deodată inexpresive, fapte diverse, întâmplări provinciale nedemne de-a reține atenția măcar a unui paracliser. Nevasta încerca — și izbutea parțial — să semene cu fata plăcută pe care o cerusem cândva în căsătorie. Acum se înfățișează mult mai bătrână decât se putea închipui că are să fie vreodată, uscată ca o pastramă și neîndemnatică. Lucrurile prin casă făceau până de curând o față onorabilă. Ce hală de vechituri îmi stă acum înainte! Praful gros ce s-a depus pretutindeni nu reușește să mascheze uzura înaintată, știrbiturile, rosăturile, murdăria. La al doilea pahar dezgustul crește, resorturile spirituale slăbesc și prefer să cad în nesimțire decât să mai privesc dezagregarea generală. Lucru care se și întâmplă: curând îmi ies din simțiri, mă duc ușor în jos, absorbit de un tub de clei și de sacâz și, dacă nu-mi mușc limba, gustul sângelui fiind singurul care mă mai poate chema înapoi, coborâșul riscă a fi complet. De aceea se și recomandă ceaiul de tei seara, înainte de culcare; ziua, căderea ar fi ireversibilă.

Mai departe. Doctorul Kneipp, se știe, descoperise calități curative excepționale în apa de fântână. O durere de cap insuportabilă, o criză de astm, o artrită cronică, o fractură a coloanei vertebrale, o zdrobire a picioarelor, urmată de amputarea de la genunchi, se vindecă și astăzi aproape complet cu dușuri. Un vicar din Andaluzia s-a tămăduit de un tic nervos care-i zbârcea în răstimpuri chipul străluminat de gânduri pure, bând în fiecare dimineață, pe stomacul gol, un pahar cu apă rece; servitoarea unui astronom englez, sterilă fără speranță, a dat naștere la doi

gemeni reușiți, tratându-și maladia și singurătatea cu băi reci; un primar de târg provincial din Turcia, suferind, încă înainte de campania electorală care l-a ales, de insuficiență organizatorică și, tot timpul vieții, de impotență administrativă, după o cură cu apă chioară a devenit dintr-odată vizionar, forțele latente desferecându-se în mari acțiuni publice, care au și făcut ziarele să afirme că nu știu care bulevard, cutare fundație culturală, cutare reformă sunt creații născute din apă. Și, dacă exemplele curative nu sunt de ajuns, trebuie adăugat că și Metternich, și Clemenceau, și, mai recent, Mussolini au tras foloase deosebite de pe urma mănuirii furtunului cu apă.

Dovedindu-se un medicament miraculos, apa a fost îmbuteliată, depozitată în canistre și în fiole, cultivată în laboratoare. Omul nu și-a dat seama, în orbeasca lui bucurie, că astfel a consacrat și a conservat, conform dialecticii, și substanțele toxice ale lichidului. Bem zilnic trei-patru pahare cu apă. Fără să ne dăm seama, introducem cu seninătate în organismul nostru elementele dușmănoase ale morții. Din umbrarul adânc al muntelui, pe țeavă, ne vine în casă germeul care ne va desființa. Luăm o linguriță cu dulceață, un biscuit, o pricomigdală, simțim nevoia — și tăria sufletească nu e atât de absolută spre a ne opri de la acest act — să dăm pe gât un pahar cu apă. Îndată ne simțim îngreunați, stomacul ni se balonează, ochii ni se împăienjenesc: toxinele pătrunse în organism au și trecut la atac. În scurt timp, după câteva cisterne consumate, boala apare necruțătoare, ne macină repede, ne distruge. S-au înregistrat cazuri, îndeosebi în zonele cu mari precipitații, în delte sau în bazinele marilor fluvii, unde populații robuste, indiferent dacă îl cunoșteau pe doctorul Kneipp sau nu, au suferit pierderi grave.

În încheiere, D.A. Heckert pledează pentru o farmacopee a bunului-simț, mai adecvată vremilor tumultuoase pe care le trăim. El crede că poporul, în înțelepciunea sa, are de veacuri la îndemână leacuri excelente pentru toate bolile cunoscute și chiar pentru câteva necunoscute. Cartea invită la reconsiderarea și explicarea științifică a străvechilor medicamente și practici numite în popor „zeamă de cuțit“, „frecătură de bozii“, „rândunica sfântului Ilarion“, „ceai de peri răi“ (recomandat în afecțiunile

oculare), „ceapa ciorii“, „izmă de piscică creată“, „mătrăgună de casă“ etc., medicamente și practici a căror eficacitate este absolută, în special în cazurile în care pacientul care le utilizează este pregătit să nu se deplaseze dintr-un loc într-altul, să nu respire, să nu mintă, să nu fure, să nu fie ingrat față de părinții care l-au crescut și i-au dat o educație îngrijită. (Editura Hypocrate și frații, Bremen, 1960.)

ELVIS LEVERSOHN: *Datorii reciproce* — În ciuda faptului că fiecare om prezintă o personalitate care nu poate avea seamă în lume, că nu pot fi închipuiți doi oameni identici pe suprafața pământului, ne sunt prezentați în această carte doi indivizi foarte asemănători, creați de natură în așa fel încât oricine i-ar întâlni e tentat să-i îndemne să se cunoască, să se cerceteze, să se stimeze și să se ajute. Mario Suck, purtătorul unui admirabil nume european, era originar din Mozambic și nici prin gând nu-i trecea că Mario Puck, cel identic cu el, trăia în Danemarca. Mario Puck se născuse foarte sărac, în timp ce Mario Suck era frizer și perfora în orele libere benzi neperforate pentru o fabrică automatizată. O neliniște oarecare, desigur, îi stăpânea pe cei doi eroi, pe motiv că văzuseră lumina zilei la aceeași oră a lui ianuarie 1928 — unul mai devreme, iar altul mai târziu, dacă ținem seama de fusele orare. Dar ca să-și închipuie vreunul din ei că undeva în lume trăiește un exemplar care reproduce întru totul propria sa alcătuire organică și funcțională — nici vorbă. Lucrurile nu puteau rămâne așa. Ar fi fost nedrept.

Se căutară câțiva ani. Dădură la ziar. În cele din urmă se aflară. Își fixară întâlnire în Italia, în fața gării din Arezzo, locul fiind deschis, lumina propice unei confruntări multilaterale. Se recunoscură imediat, îndată ce se văzură și se pipăiră puțin. Descoperiră cu deliciu că aveau nu numai organe croite la fel, dar că sufereau deopotrivă de o transpirație excesivă, de o deviere de sept, de unele complexe, de o contracție musculară ce le altera uneori, pe nepregătite, mersul drept și le destindea sfincterul. Relativ la ultimul neajuns, făcură haz amândoi, când constatară efectul olfactiv.

Își jurară să se ajute. Cum identitatea nu-l împiedicase pe Mario Suck să progreseze ceva mai rapid la limba germană decât prietenul său, care cunoștea limba aceasta perfect, simlul său învățând mai greu din cauza asemănării germanei cu daneza, fenomen de altfel cunoscut, unul începu de îndată să-l mediteze pe celălalt, urmând să se lămurească ulterior care pe care. Ca să-l răsplătească pentru strădania sa și spre a nu produce un dezechilibru somatic perechii pe care o alcătuiau, cel meditat înțelese să-l inițieze pe celălalt în exercițiile yoga, cu care el era din copilărie antrenat, care-l și ajutaseră să dobândească față de alții, de prietenul său în primul rând, o statură impunătoare, o agilitate deosebită, o dexteritate rar întâlnită în trecerea picioarelor peste umăr, urmată de izbucnirea sângelui pe nas și pierderea cunoștinței. Exercițiile reușiră din capul locului, dară ușor sânge pe nas împreună, la aceasta contribuind și faptul că, în ciuda diferenței de înălțime, cei doi erau perfect egali.

Când mai crescură puțin, iar prietenia lor se consolidă și mai mult, își oferiră unul altuia prilejul de a iubi. Mario Suck remarcă o grecoaică de o frumusețe deosebită. Nu surprinse pe nimeni când Mario Puck, evocând frumusețea mamei sale, o frumusețe specific mozambicană, remarcă aceeași grecoaică. Se felicitară, își dădură întâlnire cu femeia iubită la aceeași oră, în același parc, îi scriseră scrisori identice, cu aceeași hârtie indigo. Realizară din asta ceva economii, permițându-și să-i trimită același cadou, un frumos binoclu, apoi întreprinseră o călătorie alături de femeia iubită, prin strămtorile Cattegat și Skagerak. Grecoica se simțea fericită în compania lor, apreciind la unul spiritul viu, spontan, firea optimistă, sinceritatea și cultura, iar la celălalt cultura, sinceritatea, firea optimistă, spiritul viu, spontan. Erau admirabili: unul era mai gras decât celălalt care, la rândul său, era ceva mai gras decât primul. O adevărată plăcere să discuți cu ei, să pălăvrăgești cu ei. Mario Suck remarca la un moment dat un vapor care deșira pe cer, ca într-un tablou de Turner, o panglică neagră de fum; Mario Puck remarca și el, în același moment, un vapor care scotea fum, deși vasul era o corabie cu pânze, părea pictată de Turner, cu toate că mai curând amintea de un pictor olandez pe care-l cunoscuse la Hamburg.

Băieții povesteau atunci din amintirile lor, unul își evoca copilăria, suferințele în urma unui accident de bicicletă, celălalt dădea amănunte mărturisind cât de greu i-a fost să stea două săptămâni în ghips și să repare roata din față. Grecoica era vrăjită, recunoscând în fața tuturor că n-a mai întâlnit așa ceva, că în genere accidente de bicicletă sunt nepericuloase. Ea mai relata cum unul dintre prietenii săi identici se dovedea un matematician de forță, era net superior celuilalt în această materie, făcând înmulțiri și împărțiri cu șase cifre fără ajutorul condeiului, și cum îi este imposibil ei, care îi cunoaște și-i deosebește, să afle care e de fapt matematicianul, într-atât de bine îl secondează celălalt și îl concurează. Oricum, comportarea lor nu îngăduie nici un reproș, cu toate că Puck e mai calin decât Suck, care e doar drăgăstos.

La întoarcere, Italia i se înfățișă lui Suck asemănătoare Mozambicului; Puck remarcă numeroase peisaje daneze. Aceasta, desigur, le spori dorul de casa părintească. Prietenia și identitatea de vederi îi ținură împreună. Trecură cu bine șocul produs de plecarea definitivă a grecoicei în America, unde spera să-și întâlnească o prietenă descoperită prin corespondență, și care, după toate datele, era dublura ei perfectă, trecură câteva examene la facultate — unul urma Istoria, celălalt Politehnica — și, în sfârșit, ieșiră medici veterinari. Fură bucuroși că destinul lor face meandre scurte și se ajutară reciproc să-și completeze fiecare cunoștințele, cel ce studiase istoria deprinzând elementele politehnicii, celălalt învățămintele istoriei. Aceste cunoștințe îi entuziasmară atât de mult, încât descoperiră în cele din urmă o metodă proprie cu ajutorul căreia să investigheze trecutul și istoria țărilor lor de origine. Constatară că Danemarca e, sub un anumit aspect, Mozambicul leit, că Mozambicul e, de fapt, populat cu danezi, că regii primei țări poartă nume identice cu ale celei de-a doua, că luna și soarele din Danemarca sunt identice cu astrele ce răsar și apun în Mozambic. Își propuseră, fiind la vârsta gândirii mature, să lupte pentru unificarea celor două țări.

Aveau nevoie de fonduri pentru propagandă. Învătară rapid unul vioara și altul pianul, dădură recitaluri de sonate, având avantajul de a nu obosi niciodată, căci evitau epuizarea prin

schimbarea locurilor, trecând Suck la vioară și Puck la pian, publicul neobservând substituirea.

Erau aproape gata cu preparativele, când sosiră la Arezzo două doamne elegante, între două vârste, în două haine croite la aceeași casă de modă din Paris, care se grăbiră să declare ziaristilor că ele sunt mamele celor doi tineri talentați, că vin de la capătul pământului și că fiii lor, stăpâniți de o idee fixă, pretind zadarnic că sunt identici. Mamele semănau ca două picături de apă, fotografiile lor, publicate pe pagina întâi a cotidianului *Corriere della Settimana*, păreau trucate cu ajutorul oglinzii. Femeile se duseră la hotelul unde se aflau cei doi Mario, cerură explicații, primiră omagii, nu luară în seamă jurămintele tinerilor precum că prietenia le este nevinovată, că se ajută admirabil unul pe altul și că nu se vor despărți nici în mormânt. Doamna Suck smuci violent pe tânărul Puck, incredințată că are de-a face cu fiul ei, doamna Puck îl îmbrânci puternic pe tânărul Suck, convinsă că își tratează propriul copil, țipând la unison că n-ar permite nimănui să se atingă de odraslele lor. Dojana degeneră în bătaie, tinerii fură bine chelfăniți, popourile lor se dovediră de asemenea identice, hotărâtele mame servindu-le o lecție bună, adesea descumpănite de ideea că cel părut s-ar putea să nu fie chiar propriul copil, dar pătrunse de utilitatea aplicării străvechii pedagogii mozambicane, respectiv daneze.

Băieții plânseră egal, paralel, cu sughițuri alternate, pe același ton, apoi își cerură iertare. În mintea lor, asemănarea — fenomen cu totul superficial și neconcludent — îi purtase pe căi rătăcite. În fond, și ei, ca toți oamenii, se străduiau să devină personalități distincte, chiar dacă voiseră să facă acest lucru împreună și în același sens. Recunoscură că simpla similitudine nu le putea conferi dreptul de a se separa de familiile lor. Regretară cu atât mai mult cu cât argumentele celor două doamne erau inatacabile: era o tristă iluzie că între istoria Danemarcei și cea a Mozambicului ar fi existat vreo identitate. Aceste două țări n-avuseseră decât o dinastie comună, restul de regi și împărați care domniseră acolo fiind băștinași danezi sau mozambicani. Nu se preciza în aceste explicații materne de ce, totuși, cele două

țări trecuseră prin aceleași războaie, prin aceleași frământări sociale. Argumentele fură înțelese foarte diferit, dar identic, de către cei doi prieteni.

Se ajunse la înțelegerea să se înapoieze cu toții acasă. Dar ce înseamnă acest *acasă*? Părerile erau împărțite, pentru că daneza Puck se jura că fusese născută în Mozambic, iar mozambicana doamnă Suck nu accepta nici măcar ideea de a merge în altă parte decât la familia ei din Danemarca, unde își avea rosturile și trăise până atunci fericită. Sosiră, în aceeași zi, la aceeași oră și în același minut, două avioane speciale, din ele descinseră doi bărbați mai în vârstă, dar foarte distinși, în ciuda faptului că purtau redingote asemănătoare, fulare și pălării asemănătoare, monocluri identice, însemnați pe gât de câte o aluniță foarte vizibilă. Amândoi graseiau, arătau un obiect în același timp, își suflau nasul cu zgomot, simultan. Se remarcau printr-un aer distins, prin gesturi care corespundeau întocmai, prin mișcări nobile și sentimentale, își mângâiau în răstimpuri bărbia cu aceeași detașare, ca într-o oglindă. Spuseră aceleași cuvinte (în mozambicană fraza era mai molâie, mai imprecisă, mai lungă, spre deosebire de daneză, în care aceeași idee se exprima redundant, difuz, echivoc), își sărutară fiii și soțiile, le comunicară volubili mersul bursei de la Londra și situația pe frontul din Borneo, apoi, după ce luară cafeaua dădură semnalul de plecare.

Se urcară în cele două avioane identice și își luară zborul.

Suck, mozambicanul, cu mama și tatăl său mozambicani, se îndreptară, după o scurtă manevră, spre Danemarca, iar Puck, danezul, însoțit de tatăl și mama sa, danezi sută în sută, spre Mozambic, tot după o scurtă manevră.

În timpul zborului lor spre patrie, ascultară cu plăcere radiojurnalele, care transmiteau reportaje despre aventura celor doi Mario, laudau fermitatea părinților, înțelepciunea finală a tinerilor. Ascultară cu interes și reclamele care urmau, în care se vorbea extrem de entuziast despre performanțele noului tip de Rolls Royce, identic cu tipul de acum doi ani. (Editura Castor și Pollux, Tokyo, 1965.)

GEORG SOLONA: *Urmărirea* — Am văzut în altă parte cum Hrizante a încercat să ajungă din urmă roata de motocicletă. Să vedem în ce fel s-a orientat el în alte împrejurări.

Problema în fața căreia se afla era dacă să se înscrie la universitate, chestiune care i-ar fi răpit posibilitatea să se întrețină singur, într-o slujbă oarecare, frecvența la cursuri fiind obligatorie, sau să accepte un post de consultant tehnic la o societate petrolieră, variantă care i-ar fi permis să agonisească ceva bani și să călătorească în străinătate; eventual, când va observa că s-a plictisit, să se căsătorească. O decizie chibzuită nu este imposibil de luat, din moment ce în față îmi stau două săptămâni pline — își spuse Hrizante —, universitățile se deschid în octombrie, propunerea societății poate fi studiată până atunci. Hotărî să-și procure imediat cele mai sigure informații despre universitate. Află astfel că cei mai mulți absolvenți ai ei deveniseră oameni stimabili, cu funcții bune, apreciați în societate, folositori colectivității, cu venituri sigure și cu posibilitatea colaborării, chiar și după absolvire, la *Analele centenare*, avantaj deloc neglijabil. Zăbovi multe ore la ghișeul secretariatului, interesându-se ce materii se predau, dacă se editează cursuri, cum sunt acestea ilustrate. Ceru explicații asupra criteriilor după care se face aprecierea cunoștințelor, fu puțin surprins că la examene nu se mai utilizează bilele albe și cele roșii. Deschise discret ușa mai multor săli de cursuri, înregistrând vădita grijă a administrației pentru repararea mobilierului, pentru curățenie. Un raft cu cărți cartonate, într-o bibliotecă, îi făcu impresie; deduse că instituția este serioasă.

Călători timp de două zile, în zona exploatărilor petrolifere. Vizită câteva sonde, se interesă de calitatea țiteiului obținut, de rezervele păturilor subterane, de politețea funcționarilor, virtualii săi colegi, nu uită să investigheze cât de întinse sunt raporturile comerciale ale societății. Semn al maturității, nu se mulțumi până nu discută la un pahar de coniac prevederile regulamentului de ordine interioară, interlocutorul și invitatul său fiind un ofician ce slujise treizeci de ani interesele societății.

Revenit între pereții camerei sale, vru să ia o decizie, gândul era însă pripit, astfel că se hotărî să aștepte încă. Merse la Biblioteca Centrală, ceru anuarul universității pe ultimii zece ani, scoase note pe un caiet de dictando, reținu amănuntul că de-a lungul anilor structura programei fusese de două ori revizuită, însemnă pe marginea notițelor observația că o parte din corpul profesoral fusese pensionată, din motive de vârstă și nu de incompetență. Un aspect din viața societății petroliere îl contrarie: dividendele cuvenite acționarilor rămăseseră aproximativ aceleași, lucru de mirare într-o vreme în care prețurile creșteau de la o zi la alta.

Află de la un prieten că există un proiect de apropiere a activității universitare de viața sportivă, un adevărat intelectual neputându-se lipsi de pregătirea fizică, cu prevederi pentru exersarea din timp a piciorului pentru șuturile precise, pentru lupta corp la corp. Gândi că n-ar fi rău să amâne înscrierea la cursuri cu doi ani, pentru ca proiectul să prindă viață, să fie experimentat, descoperind în experiența sa de până atunci necesități neglijate în ce privește antrenamentul la bară, respirația exclusiv pe nas. Un program sportiv bine pus la punct îi convenea, l-ar fi ajutat să întâmpine cu mai multă siguranță căsătoria. Era pe punctul de a opta pentru postul oferit de societatea petrolieră, când la radio se transmisesse știrea că în Venezuela se face simțită o criză de supraproducție în ramura petrolului. Nu avea rost să riște. Convergent și inevitabil, insecuritatea de pe piața mondială avea să-l atingă și pe el, în alternativa alegerii postului. Își îndreptă gândurile din nou către universitate. Ar fi fost o treabă bună să învețe ceva lingvistică structuralistă, să parcurgă câteva texte în latina târzie. Nu-i venea la socoteală însă faptul că de la secretariat lipseau, cine știe pentru câtă vreme, formulele-tip pentru examene, secretara asigurându-l că acesta nu este motiv de îngrijorare, până la examene mai sunt multe luni, în martie vor sosi neapărat, întocmai ca și în anii trecuți.

Începu o corespondență activă cu câțiva prieteni aflați cu felurite treburi în străinătate, în scopul obținerii unor sfaturi competente. Le recomandă să viziteze cât mai multe universități

ilustre, dacă se poate pe cele din Padova, Bologna, Paris, să intre în legături cu cadre didactice, cu studenți, cu sindicate, sprijinind chiar mișcările lor revendicative. Comandă în Anglia un istoric al Universității din Oxford, invită pentru două săptămâni, pe masă și casă, un conferențiar german, care într-un articol se arătase interesat de cusăturile naționale — cu intenția de a-l descoase și a face comparații. În cea de-a zecea zi, neprimind răspunsuri la semnalele sale, profită de o relație și se înscrie pentru o călătorie în munți. Excursia era organizată de Casa Corpului Didactic și convingerea sa era că în grup se vor găsi neapărat câțiva licențiați ai universității, împreună cu care avea și putința să studieze rocile montane, cu mostre ce vorbesc adesea mai bine decât orice altă informație despre starea, cantitatea și evoluția straturilor de țitei.

Excursia se dovedea reușită, masa îmbelșugată, compania extrem de plăcută. Cunoscu câțiva doctori în geologie și doi medici urologi. Cunoscu o tânără foarte amuzantă. Se îndrăgosti fulgerător. Lucrurile se precipitară, descoperi în tânăra excursionistă pe femeia vieții sale. Îndată ce se înapoiară în Capitală, o ceru de nevastă.

În ciuda frumuseții ei tulburătoare, fata n-avea serviciu și nici nu spera să obțină vreunul, pentru simplul motiv că nu-și terminase liceul. Hrizante nu fu afectat de această situație. Îi promise că o va sprijini, căsătoria fiind cel mai bun mijloc pentru întrajutorare. Se căsătoriră. Închizându-se un capitol al vieții lui, i se deschise, astfel, în față o nouă problemă. Se gândi să amâne decizia în ce privește universitatea sau postul de consultant tehnic un an sau doi, asta nu însemna mare lucru. Începu să se preocupe de situația soției. Ea era indecisă, neputându-se hotărî dacă să termine liceul sau să reintre la un atelier de remaiat ciorapi, care îi solicita serviciile. Cerură sfatul unei mătuși, dar, cum aceasta îngrijea un muribund, trebuiră să apeleze la mintea mai puțin solicitată a amantului aceleia. Între timp, viața, care nu așteaptă, le oferă un copil. Bucurie. Proiecte. Speranță.

Dacă se deciseră ceva mai rapid în privința numelui pe care să-l poarte drăguțul moștenitor, nu același lucru se petrecu

atunci când, după trecerea anilor, se aflară în situația de a hotărî ce profesiune să-i aleagă. I se oferea posibilitatea de a se înscrie la universitate, ar fi fost admirabil dacă ar fi urmat lingvistica, unele studii de structuralism păreau foarte îmbietoare, textele în latina târzie evidențiau procese fonetice și accidente semantice atrăgătoare. Băiatul simțea în același timp nevoia să iasă din strâmtoarea materială a familiei, părinții câștigau puțin, tatăl nu părăsise ideea de a urma la fără frecvență cursurile universității, mama, cum s-a văzut, avea încă un pas de făcut: să termine liceul. Cum i se oferea posibilitatea de a fi angajat consultant tehnic la o societate petrolieră, băiatul întârzia să opteze. Începu să facă investigații, zăbovi câteva zile pe la secretariatul universității, se interesă de condițiile de admitere, de criteriile de apreciere, fiind surprins că la stabilirea notei se ia în considerație acum și hărnicia candidatului la acțiunile de muncă voluntară. Făcu câteva drumuri, însoțit de tatăl său, care nu contenea să se minuneze de trenul electric, de curând inaugurat în zona sondelor petrolifere, solicitând lămuriri privind producția de țitei, calitatea petrolului extras, întinderea și adâncimea zăcămintelor. Purtă corespondență cu câțiva prieteni străini pe care-i cunoscuse într-o tabără de copii, pe când era încă puști, în scopul de a se documenta asupra felului în care funcționează alte universități, în primul rând cele mai vechi din Europa — Padova, Bologna, Paris. Programele universității locale nu-i inspirau suficientă încredere.

Tatăl, îngrijorat că băiatul se frământă mult prea mult și considerând că în următoarele două săptămâni răgazul care rămăsese până la deschiderea cursurilor era suficient spre a chibzui și a decide, fu de părere ca sfârșitul acestei vacanțe să fie utilizat cu folos: hotărî să-l înscrie pe tânăr pentru o excursie ce tocmai se proiecta. Țara este plină de frumuseți, pe care, din păcate, nu le cunoaște — observase Hrizante, amintindu-și satisfacțiile trăite cu mulți ani în urmă, când călătorise prima oară în viața lui și avusese fericirea să cunoască pe aceea care avea să-i fie soție.

Tânărul călători la rându-i, făcu în tren cunoștința unuia care cânta minunat la vioară, dar nu devenise violonist pentru că tatăl său murise tocmai în ajunul examenului la Conservator, conversă plăcut cu un contabil care studiasse Politehnica și nu devenise inginer din cauza idiosincraziei la vederea compasului, legă o caldă prietenie cu un scriitor care se angajase șofer înainte de a termina primul său roman și se străduia acum, la vârsta de cincizeci de ani, să inventeze o masă de scris atașabilă la volan, schimbă impresii utile cu un plutonier ce nu putuse deveni medic, în ciuda talentului, din cauza unei aventuri amoroase intervenită chiar în timpul primelor examene la facultate.

Dar cea mai plăcută legătură stabilită în excursie fu cunoștința cu o tânără veselă și frumoasă care, dacă nu era cultivată, comițând frecvente greșeli la folosirea acorurilor gramaticale, părea extrem de binevoitoare, se îngrijea cu multă afecțiune să-i strângă tânărului, în jurul gâtului, fularul de mătase mereu alunecos. Iubirea lor fu galopantă, minunată, de tăria fulgerului. Hotărâră să se căsătorească imediat. Bucurie, speranță, încredere.

În conversația lor, pe puntea vaporului ce îi purta spre inima Deltei, cei doi tineri îmbrățișați discutau adeseori despre fericirea lor viitoare, despre căminul cald în care se vor simți bine.

E de la sine înțeles că, urmărind visul lor, ce desigur se va împlini, se gândeau senin la viitorul copiilor, la anii lor de școală, la intrarea în universitate, la criteriile aprecierii cunoștințelor, mereu mai obiective, pe măsură ce computerele pătrund în procesul de învățământ, odată cu apropierea acestuia de sport și de pregătirea militară. (Editura Lafôret, Toulouse, 1965.)

HEINRICH GASS: *Ciupitura în profunzime* — S-au dovedit false și ridicole toate explicațiile care s-au dat până acum mecanismului dezvoltării societății. Cărți esențiale pentru economiști și istorici își dovedesc în lumina cercetărilor contemporane șubrezenia, caducitatea. A fost de ajuns ca un chimist din Iran să reușească sinteza în laborator a acidului loric, și iată că toate cunoștințele noastre de bază despre rațiunea de a fi a evenimentelor nu fac doi bani. Generatorul de aburi reci, stiloul cu scris

paralel, propulsia Rigolló, ceasul cu fitil, paratrăsnetul melodios, foarfeca de tăiat pătrățele au apărut ca să zdruncine nu numai disciplinele cărora le aparțin, ci însăși concepția noastră despre istorie. Fiecare nouă zi vine să infirme unele credințe eronate, să schimbe optica tradițională privind viața și resorturile ei.

Cineva, un autor retrograd, se întreba de ce este necesar ca omul modern să alege ca un disperat după informație. Se consumă zilnic cantități fantastice de știri, de noutate. Fericirea nu depinde, după afirmațiile aceluia autor, de gradul în care suntem conectați la aparatul ocazional de transmitere a veștilor. Bunicii noștri nu gândeau nici mai puțin, nici mai urât decât gândim noi, astăzi. Și n-aveau nici radio, nici televizor, nici ziar. La cinci sute de kilometri de casa lor se încingeau războaie oribile, ei își vedeau liniștiți de treabă, n-am auzit ca din cauza unei revărsări de ape în valea Rinului bunica să nu-și poată țese până la sfârșit covorul început. Ea ignora adesea chiar și unele întâmplări ce aveau loc în satul în care trăia. Firește, nu era nici o pagubă în asta — conchide autorul despre care e vorba. Astfel să se prezinte lucrurile? E îndoielnic.

Modificările structurale ale vieții și activității noastre, datorate informațiilor de fiecare moment, nu mai pot fi ignorate. Am atins acel nivel de sensibilitate la care devine important să cunoaștem îndeaproape și să trăim cu intensitate evenimente ce se petrec nu la zece kilometri de ființa noastră, ci la sute de mii de kilometri. Știm bine că nu mai putem întreprinde nimic fără a consulta ziarele, radiojurnalele mai multor posturi de radio, opiniile unor experți în materie. Se dă adesea exemplul unui îndrăgostit care, condus de fierbințeala sângelui, își propuse să-și întâlnească în cursul după-amiezii iubita, să se plimbe alături de ea, să-i strângă în brațe trupul fremătând de dragoste, să o sărute. Până la întâlnire mai erau doar câteva ore, dar el uitase că în acest răstimp aveau să fie transmise trei radiojurnale, să-i sosească ziarul. Primul buletin de știri căzu asupra predispoziției sale amoroase ca un duș rece: se comunicară rezultatele alegerilor din Guadelupa, catolicii învinseseră, măsluind adevărata intenție electorală, el ținea de mulți ani cu democrat-radicalii.

Buna dispoziție supraviețui, dar o a doua lovitură nu întârzie: un vecin îi spuse peste gard că uzina electrică urma să intre în reparații încă de săptămâna viitoare, tocmai când îndrăgostitul nostru își avea de pregătit lucrarea de control la facultate (urma fizico-chimicele). Pe când își rădea barbă, devenită foarte țepoasă din pricina emoțiilor, simți nevoia să se lămurească mai bine pe ce lume se află, imperativ permanent al omului civilizat, astfel că suci butonul pe mai multe lungimi de undă. Un medic, la radio Madrid, tocmai stabilise că sediul funcțional al sentimentelor se află neapărat în zona rinichilor, că buna funcționare a aparatului urinar are importanță la alegerea tablourilor de valoare și că prepararea zilnică a unui ceai diuretic înlesnește activitatea afectivă, predispunând la scrisori de dragoste inspirate, la legături durabile, lipsite de conflicte. Ascultând observațiile tulburătoare, își puse întrebarea dacă ține într-adevăr la iubita lui, sau dacă atracția pe care o simte față de o femeie cu o calificare profesională superfluă nu vine de la indispoziții repetate ale rinichiului, îndeosebi după abuzul de coniac din ultimele săptămâni. La radio Londra se anunța descoperirea unei gropi cu cadavre într-o colonie portugheză, cei uciși în timpul unor represalii dovedindu-se oameni nevinovați. Simți repulsie față de odioasa crimă, senzație agravată de scăparea pensulei cu spumă de săpun pe buze și pe limbă. Gustul sălcii îi evocă, printr-un mecanism asociativ lesne de imaginat, faptul că iubita preferă pe Camoëns lui Torquato Tasso; preferința ei i se păru inacceptabilă. Se tăie în mai multe locuri. Răsuci nervos butonul în căutare de amănunte. Dar zadarnic, despre masacrul portughez nu mai află nimic, în schimb găsi la un post german un program Rimski-Korsakov. Compozitorul îl enerva, fără motive lămurite. Își făcu o dureroasă plăcere din a urmări programul până la sfârșit. Urmă un radiojurnal, în care se dădu și știrea despre ancheta întreprinsă de un american privind cauzele accidentelor frecvente de automobil: în timp ce capacitatea cilindrică și comoditățile au sporit în ultimii treizeci de ani la toate produsele marilor firme, sistemul de direcție și de frânare a făcut progrese cu totul neînsemnate. Nu avea bani pentru un automobil, dar

plănuia, ca orice om, să-și procure în viitorii doi-trei ani dacă nu o limuzină nouă, măcar una de ocazie. Indispoziția îl copleși. I se păru întâlnirea fixată pentru seară o pierdere de vreme, un capriciu, un lux, o trădare a preocupărilor înalte ale timpului său. Află la radio Ankara că echipa de fotbal a Braziliei primise un gol la Berna, neizbutind să se califice pentru campionatul din Australia. Trânti pământul de bărbierit, se opări la robinetul dat peste cap, sparse oglinda de mână cu care urma să-și cercezeze coafura spre ceafă. Prinse o ură disproporționată față de iubita care-l aștepta (era ora), blestemă ființa ei care i se vârâse în suflet ca musca-n lapte, se repezi la sertarul cu corespondență și, scoțând de acolo ilustratele primite de la ea pe când se afla la Marienbad, le făcu bucățele și le împrăștiă pe covor.

Abia după două ceasuri își reveni din starea întunecată în care îl azvârliseră știrile de ultimă oră: întâlnirea ratată, își aminti, avea o importanță deosebită, pentru că iubita, înțelegând situația lui financiară de-a dreptul disperată, îi promisese un împrumut cu care să-și achite măcar chiria restantă. Fără doar și poate, fata se supăraseră, hotărâse să nu se mai întâlnească cu el, decepționată de nepunctualitatea devenită recidivă și neștiind că mai întotdeauna adevăratul vinovat fusese radiojurnalul.

În lipsa unor informații calificate, circulă în pâlnia aparatului de radio și, imediat ulterior, în mintea noastră fel de fel de zvonuri și știri cu pretenții de realitate imediată. Cel care a lucrat vreodată într-o agenție de presă știe foarte bine cum se confecționează informațiile pentru ca ele să poată fi vândute. Astfel, se cunoaște cazul unei știri aduse de un reporter economic pentru rubrica ce voia să demonstreze că pe șantierul nu-știu-care se introduce rapid tehnica nouă. Reporterul nu aflase pe șantier decât doi muncitori care transportau cu roaba pământ de flori pentru ronduri. Construcția nu începuse, câteva lucrări preliminare erau foarte întârziate, abia se săpase fundația. Șanțurile erau pline de apa ploii de toamnă, pregătiri deosebite nu se vedeau, șantierul arăta jalnic. Reporterul redactă știrea cum că cei doi muncitori, preocupați de îmbunătățirea peisajului, se străduiau să planteze câteva panselle în mijlocul unei brazde. Secretarul

de redacție care primi materialul își dădu seama repede de subțirimea informației, ridiculiză lucrările și respinse textul. Reporterul, care se și vedea muștrat pentru lipsă de productivitate, ceea ce atrăgea după sine scăderea câștigului în acord, hotărî să reformuleze faptele. Nu peste mult timp prezentă o informație nouă, despre același șantier, de această dată cu cifre și fapte foarte concludente. El elogia aici preocuparea conducerii tehnice pentru crearea condițiilor propice introducerii pe scară largă a inovațiilor și raționalizărilor. Cadrele de răspundere ale șantierului, cunoscute pentru hărnicia și devotamentul lor, studiaseră posibilitatea ca, paralel cu desfășurarea planului de lucrări capitale, să fie introduse noile cuceriri ale esteticii industriale în spațiul ce, curând, va cunoaște zumzetul muncii încordate. Ingenioși, bine pregătiți, cei doi specialiști imaginaseră și realizaseră două agregate de mare randament: pe baza principiului pârgurilor de gradul I, ei fixaseră într-un cadru metalic cu inserții de lemn o roată de dimensiuni mijlocii, bine calculată după formula lui 3,14, anexând în capătul opus două manete ce pot fi acționate prin ridicare. Între roată și manete, pe un schelet ale cărui proporții le-au aflat după cercetarea atentă a documentației străine, au așezat pereții unei cutii dreptunghiulare cu o capacitate optimă. Cu asemenea agregat, care se distinge prin linie suplă, funcționalitate simplă și înaltă eficiență, cei doi inovatori au trecut la probe practice, experimentând valoarea lor productivă, eficiența pe unitate de timp și volum. Ei au transportat, în admirația celor de față, cantități sporite de material. Informația fu apreciată de toată lumea, ziarele preluară textul prin telex, îi făcură loc pe prima pagină, și astfel publicul larg avu prilejul de a afla la timp amănunte despre una dintre realizările merituoase ale industriei.

S-a dus o luptă teribilă împotriva informării de acest tip a opiniei publice, dar trebuie spus că nu întotdeauna ea a fost încununată de succes. Aceasta pentru că 1) reporterii sunt și ei oameni, ca atare cunosc psihologia semenilor și curiozitatea cu care aceștia întâmpină tot ce e nou pe planetă; 2) adevărurile, oricine știe, sunt puține și ar fi o pretenție irealizabilă de a scoate

la fiecare cinci minute adevăruri noi, capabile să le concureze pe cele tradiționale; 3) s-a creat o industrie cu mii de salariați pentru captarea, prelucrarea și difuzarea informațiilor; astfel că, fie că sunt sau nu, știrile trebuie să fie ambalate și expediate la beneficiar; 4) nu interesează prea mult adevărul faptelor, cât mai ales prezentarea plastică a unor situații și probleme, reporterii fiind conștienți că se deosebesc de colportorii de rând prin capacitatea lor de a prezenta măiestrit, gradat și atractiv realitățile; 5) omul civilizată, consumator de informații în vederea formării unei opinii proprii, pe baza căreia să opteze și să acționeze, și-a pierdut capacitatea de a refuza o știre, nădăjduind să primească, oricât de târziu, acea informație concludentă, miraculoasă, care să-i fundamenteze în sfârșit opțiunea, atitudinea, acțiunea. Tot așteptând, el își prelungește starea de pândă comodă, inactivă, complexat de valurile de știri care îi parvin cu mică dar fatală întârziere. Când se va hotărî, în cunoștința exactă a tuturor opiniilor, a tuturor aspectelor, a tuturor datelor — va fi, categoric, formidabil, dar până atunci...

Așadar, în pofida intențiilor omenirii de a acționa, de a împropăta viața, de a dinamiza istoria, existența socială rămâne, datorită indivizilor — inerti consumatori de informații —, întotdeauna aceeași. Nimic esențial nu se petrece; se mestecă și se consumă mereu aceleași vechituri, neîncetat îmbrăcate în ambalaje poleite, prezentate drept ultima noutate — susține doctul și infailibilul Heinrich Gass. Omul modern, afirmă filozoful, se află într-o situație fără ieșire: cantitatea de informații care îl asaltează copleșește, capacitatea lui de a consuma rămânând aproximativ aceeași ca pe vremea egiptenilor și fenicienilor. Pentru a face față avalanșei, el renunță a mai *inseria și sistematiza* informațiile care-i parvin, recurgând la ele hazardat. Se ajunge la situația că doi indivizi din același mediu nu posedă, la un moment dat, aceleași criterii, aceleași cunoștințe despre viață, despre istorie, despre realitățile contemporane. Unul cheamă pe ceilalți să se unească pentru a construi un pod, primul care înțelege semnalul ar vrea să răspundă, însă părerea lui este că podurile, mai devreme sau mai târziu, se vor prăbuși. Cel de-al doilea nu înțelege

mesajul pentru simplul motiv că pe el îl preocupă în acel moment jocul de fotbal, or, știut este, pentru o partidă reușită nu-i nevoie de poduri.

„Nu ne rămâne decât să ciupim în dreapta și-n stânga, cât mai profund“ — constată în încheiere Heinrich Gass. Trebuie să ne resemnăm cu această activitate-popândău.

Aci este timpul de a interveni critic față de teoria lui Gass. Dacă informația ne agravează indecizia și ne amână acțiunea, atunci poate că singura soluție de a supraviețui onorabil este de a recurge la ideile noastre dinainte de a începe goana pentru informație. Este imposibil ca în noi să nu existe o atitudine elementară, un arhetip de ideologie. Să apelăm la ele, să ne conducem după îndemnul lor, să evităm pe cât e posibil cinematograful, radiojurnalul, emisiunile pentru gospodine, consultațiile juridice la televizor, lecțiile de limbi străine, să ne lipsim de influența cărților, de luminile manualelor, de sfatul prietenilor și de asistența instituțiilor. Se poate imagina foarte bine o viață onestă, demnă, activă, mai presus de febra lui *a ști ce se întâmplă în lume*, organizată rațional, într-un coteț capitonat cu paie, în tovărășia unei străchini cu apă și a câtorva oase de ros, cu posibilitatea ieșirii din zgardă o dată pe zi, seara, până la gard sau până la zidul din fund al curții, cu angajamentul față de propria conștiință că nu vom arunca privirea în stradă și nici nu vom lătra după ora de culcare a celorlalți. (Editura Parasol, Lima, 1965.)

RAMIRO HELVETO: *Circumstanțe* — De Sanctis nu are dreptate când afirmă că Ariosto avea o cultură inferioară aceleia a cărturarilor contemporani lui. Din cauza superficialității cu care a studiat biografia autorului lui *Orlando furioso*, el n-a ajuns să cunoască niciodată opera majoră a ilustrului poet. O cercetare mai atentă l-ar fi îndrumat către arhiva ce păstrează câteva sute de scrisori ale concetățenilor lui și în care se vorbește mult despre opera de maturitate a lui Ariosto, *Lucynda și pădurea*, „cea mai desăvârșită plăsmuire a geniului omenesc“ (Guicciardini), „stranie, strălucită, ingenioasă și doctă scriere italiană“ (Aretino), cartea pentru care Folengo îl numea pe mai vârstnicul

său contemporan „ilustru doctor și academician al suferinței universale“. Marcel Roy spunea: *Lucynda și pădurea* este un poem grandios, omenirea va uita într-o zi *Orlando furioso*, simplu crochiu, și va recunoaște geniul acestei opere înzestrate cu toate calitățile în stare să învingă secolele.“

Este de notat că niciodată această epopee strălucită n-a fost copiată sau reprodușă, ca să nu mai vorbim că nimeni nu s-a gândit la publicarea ei. Ea a existat într-un singur exemplar, a fost citită de Ariosto de repetate ori unor prieteni, după care a fost distrusă, cu câteva ore înainte de moartea poetului, de autorul însuși.

Singura carte care ar fi putut să dea măsura universalei, solidei, uluitoarei culturi a lui Ariosto a dispărut fără urmă. Iată împrejurările pe care istoricul literar R. Helveto le pune în evidență, după o muncă asiduă de mai bine de treizeci de ani.

Ariosto se distinsese prin câteva cărțuții fără importanță, printre care și mediocrul poem-epopee *Orlando furioso*, încropire de fapte cavalești împrumutate din epoei similare franțuzești și spaniole, când a început să scrie *Lucynda și pădurea*. Ajuns, se pare, la peste două mii de pagini de manuscris, autorul și-a dat seama că desăvârșirea lucrării îi va solicita încă cincisprezece ani de muncă îndărătnică. Spre a-și verifica forța și a-și da seama dacă versul sună bine, a început să facă lecturi prietenilor, singurii martori ai acestei opere miraculoase.

Prietenii l-au lăudat, convinși că, în sfârșit, poetul se află pe calea potrivită cu temperamentul său artistic, cu posibilitățile lui încă nedezvăluite. Ei au vorbit despre acest fapt altor prieteni, mai puțin literați, dar oameni de bine. De aici a pornit răul care avea să ducă la stingerea definitivă de pe firmamentul literaturii universale a unei capodopere de o rară, magnifică strălucire.

Lucrurile s-au desfășurat astfel: Giani Monaco, încântat, l-a vizitat îndată după lectură pe cardinalul Marucci, căruia i-a vorbit cu căldură despre marile calități ale poetului. Marucci tocmai era preocupat în acel moment de scandalul care se iscase într-o mănăstire din Vercelli, unde o novice ucisese, în urma unui conflict, pe una dintre colegele ei. Avea nevoie de un

ambasador cult, care să expună situația și să susțină cauza bisericii în fața podestatului, peste măsură de afectat de acest scandal. Socoti că omul potrivit pentru o asemenea misiune era Ariosto, pe care îl căuta, fără să-l cunoască, din momentul izbucnirii afacerii. Ariosto fu adus grabnic, i se explică totul. În prima clipă refuză, pretextând că o astfel de însărcinare îl depășește, apoi, neavând nici o ieșire, acceptă. Petrecu la Vercelli câteva săptămâni, se dovedi prea puțin capabil de a lumina lucrurile și a se dumiri ce se întâmplase, după care, în vizită la cardinal, făcu o figură deplorabilă, lăsând impresia unui idiot. Cazul se clasă în lunile următoare, tânăra criminală punându-și capăt zilelor. Între timp, primarul Genovei, auzind despre talentul lui Ariosto de la un prieten al poetului, îi pregăti la rândul său o altă misiune. Era necesar să se procure din Spania câteva vase de pescuit, armatorii spanioli erau constrânși să le vândă, însă se mai iviseră amatori din Grecia și din Polonia. Numai o minte ageră putea dejuca urzelile comerciale ce urcau de la o zi la alta prețurile. Îl chemă pe Ariosto, pentru că auzise despre el cuvinte bune, îi ceru să-l sprijine, îi dădu puteri depline, lăsându-l să înțeleagă că nereușita îl va costa pe emisar libertatea. Ariosto merse în Spania, trată îndelung afacerea, vasele de pescuit erau minunate, ar fi fost o bună achiziție, dar pierdu în fața grecilor care, mai iscusiți, oferiră mai mult. Dacă tranzacțiile durară relativ puțin, în schimb, la înapoiere, om condițional, fu nevoit să accepte temnița, cum fusese vorba. Nu stătu decât un an din cei trei câți pretinsese înfuriatul primar al Genovei, pentru că îl scoase din închisoare condotierul Geraldini din Orvieto, în atelierul căruia armurierii se chinuiau să confecționeze un tun de cireș de mare calibru, cu tragere repetată. Meșterii nu puteau da de firul invenției, abia izbutiseră să construiască țeava, roțile și ghiuleaua. Se simțea nevoia unui spirit deosebit de pătrunzător care să ducă la capăt întreprinderea. Apelă la Ariosto. Poetul se scuză, arătând că, dacă dovedește vreo pricepere, aceasta privește numai percutarea versurilor. Mai de voie, mai de nevoie, în cele din urmă acceptă să-și pună la dispoziție geniul. Lucră pe spetite câteva luni, zi și noapte, în căldurile

forjelor și în haosul dulgheriilor. Nu reuși să aducă nici o soluție în chestiunea tunului, fu însă mulțumit să scape nepedepsit de condotierul care-l amenințase că, în cazul eșecului, îl va castra. Norocul a făcut ca patronul să-și piardă picioarele într-o bătălie, astfel că își putu vedea de drum în altă parte. Lipsit de orice mijloace de trai, acceptă să scrie un poem de cinci sute de strofe pentru rectorul universității din Padova, care să fie recitate cu ocazia aniversării a cincizeci de ani de la deschiderea porților acestei instituții pentru fiii de militari care nu reușiseră în bătălii. Cântă în versuri inspirate ideea, elogie derogarea de știință de carte drept un act de justiție care va sta la temelie Italiei de mâine, încasă modesta sumă și plecă în lume înainte de ceremonia pe care o onorase cu talentul său. Pe drumul dintre Padova și Verona fu arestat de oamenii unui arab îmbogățit la Mantova. Arabului îi vorbise despre arta lui un prieten care putuse să și reproducă din memorie câteva versuri. Fusese încântat. Îl sechestră cu onoruri, îi promise o leafă substanțială, încredințându-i cabinetul său de hărți, spre a-l organiza și a i-l spori cu noi lucrări. Pentru că lipseau posibilitățile procurării de la corăbieri a unor schițe corecte, arabul îi îngădui poetului să primească în audiență pe diferiți călători, din relatările cărora să alcătuiască hărțile de care avea nevoie (arabul se pregătea să cucerască în anii următori Asia Mică și India). Ariosto își petrecu doi ani din viață primind sute de străini, ascultând nesfârșite povestiri. Întocmi hărți de toate felurile, la toate scările, în toate stilurile și culorile, cu un singur neajuns: erau flagrant inexacte. Asta se dovedi îndată ce arabul își porni expediția către Asia, când, îndrumat de indicațiile lui Ariosto, întâlni Marsilia. Fu pedepsit aspru (bătaia cu varga era pe atunci pedeapsă frecventă), apoi fu alungat. Nimeri la oficiul poștal din Siena, centrul principal de distribuire a corespondenței pentru întreaga Italie. Refuzul lui de a lucra la cartare a fost zadarnic, pentru că poșta era pe acea vreme o anexă a armatei, iar pe el îl recomandase comandantul suprem însuși. Trie și cartă cu pricepere, timp de un an, scrisorile italiene și pe cele de peste mări, se distinse prin destoinicia lui, prelungită până după miezul nopții.

Izbuti pentru prima oară să economisească din salariu ceva bani, astfel că, ajutat de un împrumut de la Casa de Credit a Poștelor, reuși să-și construiască într-un cartier al Sienei un apartament cu confort sporit. La capătul stagiului de trei ani, pe când se putea considera un om făcut, o reclamație privind întârzierea unui colet îi zdrobi cariera. Fu dat afară, i se ocupă apartamentul și fu obligat să plătească despăgubiri care depășeau micile sale economii. Îl salvă o scrisoare din Roma. Noul papă, de origine portugheză, tocmai auzise de la un prieten galițian despre talentul său neobișnuit. După ce, în audiență, discutară îndelung despre conținutul și forma poemului său în manuscris, papa îi încredință preasfintele gânduri care-l preocupau: sfetnicii, păstorii sufletelor din Mondolia și din Franconia, îi semnalaseră existența printre enoriași a unei secte periculoase care amenința unitatea și armonia. Trebuia să trăiască câțiva ani printre necunoscuți, să le afle intențiile, să raporteze. Poetul obiectă că are de terminat epopeea sa *Lucynda și pădurea*, că, în faza la care ajunsese, opera nu reprezenta mai mult decât o schiță, un bruion. Sfântul părinte îl înțelese. Îi replică însă că problema de care dorea să se ocupe e mult mai importantă, relevându-i gravitatea situației în cazul în care nu vor fi stăvilite încercările sectanților de a converti pe credincioși. Îi vorbi cu căldură de câtă încredere se bucură cel mai luminat poet al Italiei moderne în ochii Conciliului, îl făcu să înțeleagă că epopeea sa nu putea spera să mântuie mai mult de zece-cincisprezece rătăciți, în timp ce acțiunea la care îl invita va salva mii și mii de suflete nevinovate aparținând Domnului. Ariosto își pregăti grabnic bagajele. În Mondolia făcu treabă bună, pentru care primi chiar Marele Cordon Azurii, în schimb în Franconia avu mari neplăceri. Franconii, sectanții și ceilalți, descoperiră repede că Ariosto trage cu urechea, că se amestecă în treburi care nu-l privesc, îl prinseră cu rapoarte secrete, cu cerneală simpatică. Îl bătură zdravăn, îl înfierară, în cele din urmă îi arseră locuința. Papa îl rechemă, îl dojeni și-l aruncă în temniță. Era cât pe-acți să fie condamnat la moarte, dacă împăratul Germaniei de Sud, un bărbat foarte sensibil la poezie, nu l-ar fi răscumpărat. Aflase

de la un prieten al poetului, se pare de la Bembo, că este genial. Îl aduse la curte, îl copleși cu elogii, apoi îl numi custode secund la biblioteca sa personală. Custode-șef era un olandez, Van der Vande, om capricios și exigent, plin de ambiții, printre care cea mai importantă era să copieze toate operele celebre ale lumii, manuscrise, tablouri și statui. Ariosto nu se putu sustrage activității preconizate, care solicita circa două sute de ani de strădănie, astfel că transcrise în decurs de trei ani, neobosit, de dimineața până seara, tratate de poetică, militare, de grădinărit, de brodat și ajurat, de astronomie, de artă culinară, de comerț și finanțe. Se îmbolnăvi grav, își ceru scuze și se întoarse la Florența. Închirie o cameră la un șlefuitor de diamante, căută să nu-și semnaleze cu nimic prezența în cetatea luminii meridionale, se simți fericit că poate relua minunata sa operă poetică. Dar cei cincisprezece ani ai ultimului ciclu trecuseră. Boala îl doborî.

Gândi că ar fi o nenorocire ca oamenilor, pe care în fond îi iubea, să le lase o operă neterminată, iluzie a unor splendori ce nu s-au alcătuit. Din patul în care zăcea, azvârli filele manuscrisului, una după alta, în foc. La capătul acestei ambițioase și neînduplecate fapte de o frumusețe etică nemaipomenită, muri.

Așadar, se pierdu pentru totdeauna epopeea *Lucynda și pădurea*, cu versurile căreia omenirea ar fi putut să fie cu mult mai frumoasă decât o cunoaștem noi astăzi.

FRANÇOIS BATON: *Trenurile* — „Trenurile, ele singure, ne aduc moartea în oraș. Am să explic cum m-am convins de aceasta.

Ori de câte ori mergeam la gară, în copilărie, mă însoțea încă de la intrare un sentiment de teamă și de nesfârșită tristețe. Oameni necunoscuți, mulți și grăbiți, foiau în susul și în josul peronului. Dar să explic, mai înainte, cum se înfățișează ochiului o gară. În general e o clădire mare, cu aspect de cazarmă, în care pătrunzi printr-un culoar sau tunel, unde stau îngrămădiți pe bănci, sau chiar pe jos, diferiți oameni care își așteaptă sfârșitul. La capătul culoarului se deschide o boltă, pe sub ea treci temător, ca să întâlnești un peron larg, podit cu dale, ornamentat cu plante, cu ghirlande și afișe de toate felurile. Din perete

interior se deschid mai multe ghișee, la care cei ce nu vor să moară se tocnesc îndelung, protestează, fac scandal. Cei resemnați acceptă să-și plătească taxele, li se eliberează un bilet și sunt pierduți. Alții — recidiviștii, îndărătnicii, scandalagiii — se avântă spre ieșire sau se precipită de-a lungul liniei, grăbiți să se ascundă în magazii. Funcționari serioși, îmbrăcați curat și cu chipiu, se preocupă ca totul să se desfășoare cât se poate de civilizată. Atunci când se semnaleză refuzuri sau se produc incidente, dau alarma prin clopote melodioase sau comunică la telegraf situația. Un ceas mare arată cât se mai îngăduie celor de pe peron să vorbească, să respire aerul proaspăt, să se bucure în preajma rudelor sau prietenilor.

Trenul se apropie, anunță la un moment dat careva, înfiorat, cu ochii tulburi și bărbia tremurândă. Vine pe roți de metal, necruțător, gâfâind, bolborosind, tunând prin pământ. Deasupra peronului se află un acoperiș, pentru ca bolta cerului, soarele și stelele să nu fie martore.

Trenul intră în gară. Mașina grea, spurcată, acoperă cu silueta ei neagră fâșia de orizont. Un șuier scurt declanșează prăpădul. Oamenii se reped unii către alții, se îmbrățișează, își sărută cunoscuții. Unii se urcă în vagoane, nerăbdători, alții se țin de mâini spre a întârzia despărțirea. Peronul se umple de vaier.

Apoi se dă semnalul. Omul cu chipiu se dovedește încă o dată hain, neînduplecat, inimă de piatră. Șirul de vagoane se pune în mișcare. Pe peron rămân câțiva oameni, spăimântați și tăcuți. Niște domni îmbrăcați în haine de blană se îndreaptă către birjele de pe bulevard, ca să ajungă cât mai iute în oraș, bucueroși că beneficiază de o amânare.

Dar dacă nu te-ai aflat în gară la plecarea trenului, ci ai stat la oarecare distanță, de pildă pe pasarela dinspre vest, ai putut vedea mai mult. Trenul iese pe sub pomi, în câmpie. Îl urmărești câteva minute și, deodată, alunecarea lui ezită. Dând fum pe coș, începe să coboare. Ca un șarpe veninos scuișă înainte-i, se zvârcolește o dată, de două ori, apoi se scurge în pământ. Huruitul, pufăitul se sting.

Și astfel călătorii se duc în altă lume. În oraș e mereu mai pustiu, și toți vom merge odată și-odată la gară pentru plecarea din urmă.“

Cartea cuprinde circa o sută de asemenea povestiri, unele dintre ele de o tristețe nepotrivită cu bucuria și satisfacțiile vieții noastre de azi.

GUSTAV ZINKWEISS: *Pledoarie pentru cratița de doi litri* — Că se găesc în comerțul Pieței Comune cratițe de diferite mărimi, capacitatea lor având, se pare, o importanță bine cunoscută de gospodine în realizarea așa-numitului meniu zilnic, este o chestiune secundară. Esențial în problema pe care o dezbate autorul este dacă se găesc în magazinele lumii suficiente cratițe de doi litri, adecvate necesităților celor mai multe familii de pe glob, nedepășind fiecare capacitatea pentru trei până la cinci persoane. Răspunsul oferit cititorului încă de la începutul cărții este categoric: nu se găesc. Urmează explicațiile.

Omenirea și-a propus, încă din cele mai îndepărtate epoci, să mănânce bine, să se îmbrace călduros, să se înfrunte deconectant și să călătorească agreabil — în interes personal (turistic) sau în interes de serviciu. În ce privește alimentația, cei mai luminați oameni au stabilit de la început că hrana nefiartă este dăunătoare, putând provoca indigestii regretabile, boli de stomac și halucinații. Au recurs deci de timpuriu la serviciile focului. O bucată de carne se mestecă ceva mai ușor dacă, înainte de a o rupe în dinți, este trecut prin vâlvătaia focului, prăjită sau scufundată în apă, pătrunsă de fierbințeală alături de câteva zarzavaturi, cartofi, ceapă, țelină și morcovi. E adevărat că cele mai gustoase sucuri, sângele cald, mirosul de piele și de pământ, ca și reziduurile sufletești ale animalului, dispar prin fierbere, în schimb se obține pe lângă bucata de carne și o zeamă foarte spornică, utilizabilă și generoasă, cu care pot fi mulțumite gurile celor înfometați. Unii au numit acest subprodus zeamă, alții supă. De reținut e faptul că în soluția apei ce a spălat bine carnea se mai află câte un fir de păr, câte o unghie răătăcită, iar în cazuri norocoase — câte un ciolan.

Dar, alături de carnea aruncată în vas și de zarzavaturile citate mai înainte, se descoperă în farfurie încă ceva: contradicția internă a supei. Să fim limpezi: calitatea soluției finale este invers proporțională cu cantitatea de apă turnată în oală. Experiența stă la îndemâna fiecărei gospodine. Mama mea, de pildă, a făcut-o de multe ori și a tras interesante concluzii pe care ni le-a transmis odată cu mânuirea polonicului: supa preparată din douăzeci de litri de apă e inferioară celei obținute numai din doi litri. Am mâncat de multe ori supa rezultată din fierberea unui os în mari cantități de lichide. N-avea nici un gust. Am mâncat ulterior și o supă preparată doar cu zece litri de apă. Altceva! Gustul era excelent. Necazul venea acum de la neputința de a sătura cu această concentrație toate persoanele care se aflau în jurul mesei și care salivau utopic. Mama, inventatoarea acestei soluții, se considera vinovată, făcea complexe și tăieței compensatorii, se pedepsea renunțând să mănânce. Într-o zi îi veni ideea să schimbe rețeta: a aruncat în apă fel de fel de alte produse, ca să întrețină și să sporească tăria concentrației. Am înțeles asta la masă, când ni s-a turnat în farfurie o zeamă violacee, de un gust elevat, din care am reconstituit îndată elementele preparației: pusese acolo picioare de scaune, bine curățate, nasturi, piele de curea răscoaptă, sâmburi, rumeguș alb de scândură neagră, esență de creolină, mucuri de țigări, ziare proaspete, tocătură de piatră arsă, copci și clame, papuci de casă. O supă la fel de gustoasă am mâncat și la mătușa Alma, preocupată, ca și mama, să sature multe guri. Ea utiliza, avea de unde, o veche pendulă cu greutateți, fierbând laolaltă cadranul, greutatețile și cucul.

În curând, mama descoperi carnea de supă, dar un individ în bleumarin și cu papion pepit, ce se pripășise pe la noi, ne vorbea însuflețit despre cantitatea ucigătoare de toxine pe care o conține metrul cub de carne. El nu mai mânca de mulți ani asemenea porcărie; se simțea perfect, nădăjduia să nu îmbătrânească niciodată, regimul pe care-l urma prezenta avantajul de a-i produce o vioiciune neobișnuită; asta se și vedea după pofta lui de mâncare. Ne simțeam vinovați că trebuie să ducem la

gură lingurile cu supă în care se prefirau, printre tărățele mucedă și nisipul mărunț, și unele urme suave de carne. Fără îndoială, aveam să îmbătrânim înainte de a crește la înălțimea unchilor, măcar a unchiului Perruchot, care era pitic.

Totuși... Una dintre cunoștințele mamei, o femeie tânără și econoamă, realiza niște supe eroice, delicioase, extraordinare, într-o oală turtită, căreia îi spunea cratiță, tot un fel de oală, dar scăzută la spălat, tot cu deschiderea deasupra. Punea în ea un kilogram de carne și un litru de apă. Ciudat, ieșea ceva ce nu mai semăna cu o supă, apa se infiltra în bucata de carne, o macera, până la urmă sub bucată rămânea un fel de zeamă vâscoasă, în care pluteau foi de dafin și boabe de piper. Din bucată n-am gustat, am întins însă în zeamă puțină pâine, femeia având în casă multe minunății, chiar și pâine.

Importantă era cratița. Să reținem că avea doi litri. Încă din primul moment se putea trage concluzia că în asta constă secretul. Mama n-a înțeles însă adevărul, a continuat să-l ignore sau, mai știu eu, s-a încăpățânat să-l ascundă. Problema era să-și procure o cratiță de doi litri, în care să pregătească, indiferent de cantitatea de carne, supa delicioasă a familiei?

După opinia unuia din cei unsprezece frați ai mei, mama nu găsisese în comerț asemenea cratițe de doi litri. Ca să nu se distrugă frumoasele turme și cirezi de vite ale pământului, mereu mai puține din cauza îngustării pășunilor, precum și din cauza molimelor de tot felul, marile societăți de import-export și alte tranzacții, dintre care aveam și noi vreo două în oraș, au inventat fel de fel de oale și de cratițe, farfurii de toate formele, platurii, tăvi și polonice, în afară de cratița de doi litri. Era sigur că asemenea cratiță nu trebuia să fie încurajată — în urma înțelegerii industriei cu medicii oficiali. Era clar: chiorăiala mațelor, anemia pe care o cultivam cu delicatețe, ba chiar și visele frumoase pe care ni le procura foamea se datorau unor înțelegeri cu mult superioare vieții noastre mărunte de provinciale. Nu se putea face nimic, atâta vreme cât lipseau din comerț cratițele potrivite. Degeaba se lăfăiau în vitrinele măcelăriilor pulpe grase, uneori câteva vite întregi, desfăcute din pielea lor,

porci frumoși, bucăți rumene de ficăți și rinichi, proaspete și aburinde. Degeaba treceau spre Germania vagoane frigorifice cu carne de toate soiurile, cu care nemții, avantajăți de o organizare militară nemaipomenită, izbuteau să prepare la cazan supe excelente, făcând să meargă cu aceeași soluție, plus ceva arpaș, chiar și tancurile și avioanele.

Mama avea să jubileze abia mai târziu, când a reușit să cumperi din Capitală o cratiță de doi litri — dar asta a fost foarte târziu, după război și după evenimentele pe care le povestesc.

După informațiile autorului, cratițe de doi litri lipsesc încă în multe țări ale lumii, îndeosebi în țările africane și sud-americane, după cum lasă să se înțeleagă ziarele pe care le avem la îndemână. Se fabrică puține și, în lipsa lor, gospodine harnice și pricepute continuă să se străduiască, ca și mamele și bunicii lor, de la începutul lumii până astăzi, să afle proporția ideală dintre carne și apă, spre a produce supa de care se simte atâta nevoie. Această constatare amară este menită să modifice însuși sensul ideii pe care o cunoaștem din statistici, anume că o parte a omenirii suferă cronic de foame. Termenul este abstract și nu indică ieșiri. Omenirea este înfometată nu de foame banală, ci de *foamea de supă*. E mai precis. Ca atare, permanent e nevoie de cratițe de doi litri, cu toarte, cu deschizătură deasupra, iar dedesubt cu fund, supranumite și cratițe de calibru calibrat, măcar acum când morcovii, cartofii, ceapa și țelina au început să se găsească în toate piețele, cum se găsesc și pendule cu cuc și greutăți, nu numai elvețiene, nu numai dintre cele cu cadran însemnat, ca pe vremuri, cu cifre romane. (Editura Europa, Ljubljana, 1958.)

GIORGIO OLIFANTI: *Neoromantică* — Însemn aici, cât se poate de exact, cum s-au petrecut lucrurile, căutând să urmez întocmai succesiunea faptelor.

Am intrat cu Tania în restaurant, la mesele din separeuri câteva persoane au întors capul, curioase, chelnerii mai mult n-aveau ce face, se uitau pe fereastră cum ninge, printre perdelele groase privirea lor leneșă abia putea urmări câte un fulg alunecând

paralel cu geamul, un client gras ceruse pește, i se adusesse peștele crud, pe un platou, ningeă totuși bine, paltoanele ni le-am lăsat la garderobă aproape ude, Tania purta un căpișon alb, era palidă și frumoasă, ca întotdeauna, restaurantul elegant, puțin frecventat la ora prânzului, afară ningeă surd, peștele era proaspăt, culoarea lui rece, minerală, din tablourile îmbelșugate ale flamanșilor, atunci când pictează fructe de mare și lasă compoziția în seama lui Van der Goes, unul singur dintre chelneri avea mai multă treabă, în afară, bineînțeles, de cel cu peștele, eram încântat că, în sfârșit, sosiseră mașinuțele albastre și roșii, cu pedale, electrice, trebuia doar să stai la coadă și le puteai obține de la orice magazin, cineva încerca la pian să însăileze o melodie, sub candelabru la o masă stăteau șase persoane, unul ziarist pe cât se pare, îl cunoșteam, sau poate fac o confuzie, n-are importanță, celălalt ducea peștele la bucătărie, era oricum foarte plăcut, toate erau în ordine și, la întrebarea dacă locul era bine ales, Tania a ridicat, cochet, din umeri.

Scena aceea de ieri, sau de acum zece zile, n-are importanță, fusese penibilă, asta ne-am grăbit să afirmăm îndată, Tania coborându-și privirea în farfurie, eu, după aceea, încercând să-i prind culoarea privirii, să descopăr în ea lumina unui regret. Venise să-mi ceară să ne despărțim, avea motive temeinice, argumente inatacabile, nu le-a spus pe acelea, ci, cum stătea în fața mea în biroul inospitalier, încă stânjenită de bunăvoința secretarei și de sunetul neîntrerupt al telefonului, a pronunțat câteva cuvinte surprinzătoare; nu le reproduc, pentru că m-ar răni încă o dată, apoi a învățit creionul pe luciul unei hârtii, închipuind, în conturul de o puritate pe care am remarcat-o din primul moment, un autoportret, cu nasul fin înțepând pustiul hârtiei, cu bărbia înainte, cu obrazul întins, palid, aproape transparent.

Încercase să fie categorică, mândră, asta se putea ghici din primul moment, ocolea motivele adevărate — alunecase pe un ton străin și nu mai știa cum să întoarcă, apoi, când am ieșit sperase, iată, abia acum îmi mărturisește, că ar fi dorit din toată ființa să-i cuprind umerii în mijlocul străzii, printre trecătorii care se clătinău ca somnambunii, ne înghionteau, ne împiedicau

mersul, și să-i cer să mă sărute ca s-o iert, pentru că o asemenea înfruntare nu mi se mai făcuse; o iubeam, evident, sentimentele mele erau, dacă nu mai puternice, oricum constante, chiar dacă, la intrarea ei în birou, fusesem absent, pentru că mă preocupase încă de dimineață sunetul neîntrerupt al telefonului și convingerea că cineva se pregătea să-mi comunice că se dau mașinuțe, albastre și roșii, cu parbriz, electrice, cu pedală și marșarier, însă de cuprins pe după umeri nu-mi dăduse prin gând și, dacă ar fi fost pe sărutate, bucuros aș fi sărutat-o eu, n-aveau decât să protesteze trecătorii, dar fusese încă de la intrarea în birou categorică, ostilă, falsă, fals fusesem și eu, însă la asta putusem să mă aștept, pentru că încă de dimineață îmi surprinsesem unele nesincerități, unele incoerențe, când ar fi trebuit să retez sunetul prelung al telefonului și n-am făcut-o. Mărturisirea ta îmi place, îi spuneam, acum, în restaurant, strângându-i mâna, e binefăcătoare, potrivită pentru doi oameni care se iubesc, și poate că se iubesc mai mult, mai profund decât au sperat atunci, la început, în seara când, sub lună, au prospectat fantezist șansele dragostei incipiente, da, acesta este cuvântul, *binefăcătoare*, deci nu avea rost să adopți acel ton, dacă nu cumva tonul era dinainte fals, de la început, din seara amintită, sau de mai înainte, de când te-ai pomenit pe lume, când, într-o clipă căreia nu i-ai dat importanță, a trebuit să alegi din mai multe modele cum să te comporți ca să fii tu însăși, nereușind în tot răstimpul care a urmat decât să eziți între o grimasă, un zâmbet echivoc și o poză oarecare. Știu, recunosc, ai spus, mă angajasem datorită unei prea încordate deliberări, știam bine că lunec pe o pistă falsă, aproximativă, aleasă la întâmplare, de care acum mă simt vinovată; răspunde însă de ce continui, i-am spus, încă vorbești mecanic, ca o păpușă cu arc, îndărătnică, tot repeți absurditatea cu sentimentul sfârșitului, când nici nu poate fi vorba despre sfârșit, nici măcar despre alterarea iubirii, cum ți-am spus, tocmai acum când se dau mașinuțe albastre și roșii, cu pedală. E vădit că acelei prime alunecări, a mea involuntară, a ta mai autentică, deși amândoi alunecasem greșit, datorită unui impuls, cine știe, e vădit, zic, că acelei alunecări i-am pus capăt acum câteva

minute, în pat, mângâindu-ți tâmpla și gâtul și coapsa molicioasă, bucuros că în timpul mesei, îți amintești, ți-am deturnat gândul și înverșunarea, distrăgându-ți atenția către chelnerul purtând platoul cu peștele crud, sub privirea cercetătoare a clientului care, probabil, dar este sigur, saliva ca un antropofag. Mângâierea ai primit-o lipindu-te de mine, abandonându-te odată cu falsele tale bravade, așezându-mi cu mâinile reci capul pe sânul dezvelit, prin violaceul căruia te simțeam întreagă a mea, și mă gândeam dacă în anumite momente n-ar trebui să ne renegăm integral, cu o sfântă, pedepsitoare greață, spre a redeveni cei ce-am fost sau am dorit să fim. Ai redevenit, datorită aceluia gest simplu, ca altădată, darnică, generoasă, înțelegătoare, dragăstoasă. Te-am simțit zgribulindu-te, desprinsă de tine, cea de până atunci, străină ție însăși, în sfârșit, din nou tu.

Mâncăm cu poftă clătite (încă nu s-a risipit neînțelegerea noastră, ea avea să se scurgă de pe pat câteva ore mai târziu, ca o cuvertură deasă, grea, apăsătoare, sau așa mi s-a părut), la o masă vecină ți-am arătat un bărbat între două vârste, cu o frunte înaltă și o batistă roșie la buzunarul cel mic, ce e cu el, m-ai întrebat, el este Sergiu, sunt bucuros că îl revăd, aștepta și el mașinuțele albastre și roșii, cu pedală, a murit acum doi ani, se întorcea de la mare conducând singur Fiatul 850, era foarte obosit, ca și acum, la un moment dat a pierdut controlul, ancheta a constatat apoi că adormise la volan, mi-a fost prieten, îl prețuiam pentru limpezimea ochilor, la nimeni altul nu mi-a plăcut atât de mult limpezimea ochilor, în care citeai disperarea, sunt fericit că îl întâlnesc, revine adeseori, i se permite să intre nestingherit în acest restaurant.

Apoi, dacă este ceva de regretat, urmează să amintim cum ți-am aruncat în față zăpada culeasă în palmele întinse, ca într-o lopată, deși erai înfrigurată, avusesem intenția de a rupe printr-un gest foarte îndepărtat, venind din copilărie, rețeaua de ostilitate care te ținea departe de mine, e o figură de stil, nu despre o rețea este vorba, ci despre altceva, despre tăcerea pe care nu voiai să o rupi, nici eu nu înțelegeam de ce nu o destrămasem, eu eram ca întotdeauna mai puternic, dar se crease o istorie

verzuie care acum fâlfâia între noi cu aripi de fluture străin; cu o stare sufletească oarecare, cu o situație colțoasă te poți confrunta, o poți chiar modifica, e mai greu să răstălmăcești sau să destrami o istorie, șirul zburător al unor istorii care au căpătat un sens, foșnetul de aripi ce nu se lasă prinse. Nu știi dacă sunt coerent, fapt e că ți-a fost tare neplăcut, desigur zăpada ți-a pătruns pe după capișon pe ceafă, ca să nu mai spun că ți-a împăienjenit ochii și obrazul cu lacrimi reci, erai nu numai obosită, dar și ardeai, îmi spuseseși mai devreme că ai febră, că pregătești o gripă, atunci nu înțeleg de ce ai ținut neapărat, tocmai în această stare febrilă, să revizuiști raporturile noastre, omul bolnav nu se cuvine să decidă nimic important, judecata îi e pervertită, inautenticității tale i-am căzut victimă, cu toate că nici eu, ți-am repetat asta în pat, când îmi mângâiai fruntea și stam aplecat pe sânul tău fremătând, nu eram autentic, fiindcă de dimineață îmi dădusem seama, pe când mă străduiam să întrerup sunetul prelung al telefonului, de falsul scenelor pe care le trăiam, din pricina unui motiv ce îmi rămâne deocamdată necunoscut.

Sergiu revine destul de des în acest restaurant, are voie să intre aici și în celălalt, poate și în alte două din Buzești, firește că nu-i este îngăduit să mănânce, nici să bea, se mulțumește cu muzica și o ascultă tăcut, dar nu poate trece dincolo, spre piață, sau dincolo, spre Poștă, nici spre bulevard. Are perimetrul său, destul de îngust, lui nu-i poate trece prin gând să te cuprindă pe după umeri în mijlocul străzii sau să-ți zvârle în față zăpada proaspătă, în primul rând pentru că nu te cunoaște, abia ți-l semnalez eu acum, în al doilea rând pentru că nu are voie, cei ce au murit se pot întoarce numai pe trasee bine precizate, sunt în oraș afișe și decizii lămurite, e mulțumit, de felul lui e un băiat docil, și dacă ți vorbesc cu interes despre dânsul o fac pentru că ne-a legat o prietenie sinceră înainte de accident, cât despre ce a urmat, nu m-am mai văzut cu el, și chiar dacă ne întâlnim acum, momentul este nepotrivit să-l salut sau să-l chem, ar ocoli salutul, din discreție. Nici nu ne-am putea înțelege, el a rămas același, autenticitatea lui e neîndoielnică, în timp ce eu am alunecat, în fiecare zi din cele ce au urmat, pe o pistă falsă, nu

mai departe decât azi-dimineață, sau acum zece zile, n-are importanță, când așteptam ca telefonul care suna neîntrerupt să mă anunțe că au sosit și se distribuie mașinuțe albastre și roșii, cu pedală, electrice, cu marșarier și ștergătoare de parbriz; s-ar teme de altfel să nu-i împrumut atitudinea rezervată, să-l iau drept model, să mă prefac încă o dată că sunt altul, ceea ce, neîndoios, mi-ar reuși. Pe Sergiu îl îndârjește, fără îndoială, faptul că nu i se dă voie să treacă dincolo, spre piață sau spre bulevard, în fond restricția asta e arbitrară, din moment ce a revenit, lasă-l, domnule, să meargă unde poștește; dincolo, mi se pare că pe strada Galvani locuiește Francesca, acea brunetă care vorbește singură, a iubit-o pătimaș, îi reproșa că adesea e nesinceră cu el, că îl înșală, acum cred că îl înșală mai frecvent și nu se mai supără, ei îi plăceau ochii lui, privirea limpede, pot exista neînțelegeri între cei ce se iubesc, ele se cer a fi depășite, se alege, așa cum ai ales tu, tonul, nu cel din biroul meu, celălalt, cel din pat, când a căzut cuvertura, când ne-am îmbrățișat cu disperare și ne-am sărutat îndelung, ucigător, și ai zâmbit la cuvintele mele precum că năzuiesc din suflet să te înăbuș, să te strâng în brațe până la anulare.

Ceva nu e în ordine în toată această afacere, vezi bine, dovadă chelnerul, a fost trimis înapoi la bucătărie, peștele nu arăta prea bine de la început, cu toate că semăna cu cel de pe cartoanele flamanzilor, din care am exclus pe Van der Goes, iar clientul care-l comandase încă saliva ca un câțel, mi-ai spus că vei rămâne alături de mine douăzeci de ani, ai venit ieri sau acum zece zile, n-are importanță, ai încercat să-ți revizuiști raporturile, poate ai făcut-o din disperare, ca și prietenul meu Mihai, care dorește la fiecare început de an să-și revizuiască relațiile cu prietenii, cu vecinii, cu continentul, ai întrebuințat un cuvânt nepotrivit îndată ce ai intrat pe ușa biroului meu, în timp ce suna de o vecie telefonul, ai rămas credincioasă aceluși cuvânt, și apoi, la restaurant, Sergiu tocmai încerca să iasă prin ușa din dos, dar ușa, batantă, îl tot respingea, îl lovea, îl trimitea la podea, într-o încleștare ce amintea ringul de box, nutream speranța că unul dintre voi doi avea să scape, să treacă neobservat

dincolo, spre piață, spre bulevard, lăsându-mă singur în restaurant, închis în tristețea mea falsă, dar apăsătoare, în cercul îngust al istoriei mele, al actelor mele pe care n-am să le mai amintesc, dar dacă vrei am să le amintesc: încercarea de a asculta cuvintele tale de reproș, în timp ce sângele mi se ridica în obraji, intrarea în restaurant, urmărirea și aruncarea în față a zăpezii, sărutarea pătimașă prin care voiam să te trezesc, să provoc în tine, interior, strigătele: am mințit, am mințit, și căderea pe jos a cuverturii dense, aspre, care nu existase, așteptarea ca cineva să anunțe că se dau mașinuțe albastre și roșii, cu pedală, decapotabile, cu fotolii capitonate, repet, eu care prin toate actele mele eram mult mai prizonier decât voi doi, Sergiu și cu tine.

Chelnerul a sosit apoi cu platoul aburind frumos, peștele arăta în sfârșit ca lumea, toate erau acum în ordine, ca mai înainte, îmbrățișarea demențială din pat fusese în ordine, faptul că Sergiu ieșise în cele din urmă pe fereastră, în plină ninsoare, trecuse neobservat, mângâierea era dulce, caldă, în ciuda zăpezii care îți pătrunsese sub capișon pe ceafă, cerul era în ordine ca și patul și paharele cu vin, ca și cuvertura care căzuse pe podea spre a ne lăsa încleștați într-un lung sărut, era în ordine, ca la început.

Ca la început, nu mai suna telefonul, nu-mi mai arunca în față reproșuri, nici amenințări, era o liniște adâncă de te durea auzul, în cele din urmă s-a făcut dimineată. Sergiu era acum departe, pe strada cealaltă, sub fereastra Francescăi, peștele aventuros rămăsese o grămăjoară de oase ascuțite pe marginea farfurierei, am cerut nota, chelnerul a venit să ne aducă restul, totul era în ordine, ai plecat de la mine schimbată, încrezătoare, învăluită într-un evantai de lumină, nu înțelegeam bine ce se petrecuse, aveam impresia că te mai văzusem undeva, îmi era greu să-mi amintesc, dacă nu mă înșel te luptaseși cu ușa batantă, te trântise jos și n-avusesem timp să mă ridic de la masă ca să te ajut.

Rămas singur, după plecarea ta, am privit îndelung pendulul vechi din cui: ora era neadevărată, ora nu arăta nimic, cu toate acestea se înțelegea clar că lucrurile, cele văzute, ca și cele doar amintite, erau în ordine, în cea mai deplină ordine.

GREGOR MANIMINI: *Retrospectivă* — Carlo Felice Requini, directorul unuia dintre cele mai elegante hoteluri turistice din Zakopane, omul căruia afacerile i-au mers întotdeauna ca pe roate și care n-a avut niciodată motive să se mire, nu și-a mai aflat echilibrul și liniștea după ce, în iarna trecută, hotelul său m-a găzduit timp de trei zile, împreună cu Tania, în drum spre Helsinki, unde ne aștepta prietenul nostru, Herbert von Karajan, dirijorul. Trecerea noastră prin splendidul său hotel de lux l-a zdruncinat, de vreme ce, la câteva luni după aceea, directorul mai putea să relateze faptele astfel:

„La o oră după ce a plecat industriașul din Torino împreună cu dactilografa, la 116 s-au instalat cei doi, despre care vreau să vă vorbesc. I-am văzut în treacăt, în clipa când își prezentau la recepție pașapoartele. Oameni distinși: ea purta un palton strâns pe trup, cu o blană bogată în jurul gâtului, cu un capișon alb acoperindu-i părul blond și mătăsos; era o femeie frumoasă, de tip nordic, cu trăsături decise, palidă, misterioasă, un zâmbet fin îi tremura în jurul buzelor, nedegradat de rigoarea ochelarelor cu rame groase; sub stofa paltonului se bănuia un trup înalt, bine alcătuit, elastic, mișcările se remarcău prin armonioasa lor coordonare, niciodată violente, hotărâte însă, expresive, asemănătoare celor ale Gretei Garbo. Am gândit atunci, remarcând-o, că o asemenea femeie e menită să protejeze cu delicată înțelegere și discreție, cu vorbe spirituale viața unui poet, tristețea și hotărârile lui. De altfel, bărbatul care o însoțea și care părea foarte meticolos în prezentarea pașapoartelor, în ciuda staturii sale impunătoare, era chiar poetul potrivit pentru o asemenea femeie, un chinuit, un selenar, căruia numai îngrijiri atente, devotate îi puteau asigura supraviețuirea în lumea noastră de nepotriviri.

Am fost bucuros că au nimerit la 116, singurul apartament disponibil. Acolo, mai mult decât în oricare altă parte, e liniște, fereastra principală se deschide către munte, cuprinzând în cadrul ei o priveliște încântătoare. Asemenea oameni au nevoie de tihnă și de un peisaj armonios, izolarea de zgomotele holurilor

și de vuietul șoselei este primul lucru pe care trebuie să-l ofere un hotelier priceput.

S-au instalat excelent, a declarat doamna, la ora mesei, când, singură, a coborât în sufragerie. El este suferind, a adăugat ea, călătoria l-a obosit, într-o astfel de dispoziție trebuie lăsat în pace, nu simte nevoia să coboare la masă. După ce se va odihni, cu siguranță va simți impulsul să scrie, la munte scrie întotdeauna, și de altfel ea, scriitoare la rândul ei, îl acompaniază în această nobilă activitate. Când au fost în România, asta s-a întâmplat toamna trecută, au lucrat împreună, în garsoniera pe care au închiriat-o la Sinaia, el întins pe covorul gros în fața ferestrei, ea cocoțată în vârful patului, luându-și drept sprijin o mare pernă de puf.

Desigur, nu totul era perfect, a povestit în continuare doamna, de aceea mi-a cerut să înlocuiesc masa rotundă cu o alta, sub care scriitorul să-și poată vârî picioarele. Mi-a mai cerut să-i procur, dacă se poate, un scaun mai înalt, argumentând că în aceste condiții sunt în stare amândoi să producă, în seara asta, cel târziu până mâine-dimineață, capodopere. Înțelegerea direcției pentru asemenea cereri este, vă asigur, nelimitată. Cu toate acestea, înlocuirea mobilierului într-un hotel de categoria lux nu se poate practic realiza fără perturbarea catastrofală a tuturor funcțiilor hotelului. I-am explicat doamnei limitele între care funcția mea este nevoită să acționeze, prezentându-i scuzele cunoscute și cerându-i respectuos să transmită soțului ei explicațiile, când se va trezi.

Au locuit la noi timp de trei zile, în răstimpul cărora, preocupat de amenajarea piscinei, nu i-am mai întâlnit. Au plecat marți la prânz, cu rapidul de Baltica. Imediat după plecarea lor, femeia de serviciu m-a căutat și, îngrozită, m-a invitat să vizitez 116. Apartamentul în care cei doi scriitori locuiseră arăta fantastic. Distinșii mei oaspeți, artiști autentici, nu se mulțumiseră cu argumentele mele, ce puteau fi luate drept un refuz, ci perseveraseră să-și creeze condițiile de scris de care avuseseră nevoie. Fără îndoială că, în cele din urmă, izbutiseră să scrie, nu se putea măcar închipui, după aspectul apartamentului, că

acum nu purtau spre nord, în geamantanele lor elegante, capodoperele promise.

Ce forță teribilă aprind arta, inspirația, dorința de a plăsmui! Procesul complicat al elaborării se putea reconstitui după starea obiectelor lăsate în apartament. La început, în căutarea unui suport pentru caietele lui, poetul desfăcuse ușile șifonierului, răsucind balamalele, scoțând din locul lor rafturile. Apoi adaptase una din uși la masa rotundă, descleind mai înainte picioarele acesteia, punând deasupra, cu fața în jos, sertarele toaletei, iar dedesubt, ca un pedestal foarte practic, oglinda cu panoul care o sprijinise. Pentru ca mâna să nu-i cadă, producând șocuri neprevăzute în plină scurgere a inspirației poetice, doamna îi oferise poetului grătarul de la baie, învelit ingenios în prosoape, agățat numai într-o singură parte, cu ajutorul șnurului veiozei, de galeria perdelelor. S-a așezat, firește, cu fața spre fereastră, cum îi este obiceiul, cu fereastra larg deschisă, numai așa se explică faptul că, de la baie, admirabila lui tovarășă a tras prin furtunul dușului apă caldă, ca să-i încălzească picioarele în timpul lucrului, captând apoi apa în tăvițele de la cuier, așezate una lângă alta, spre a face loc lichidului răcit să se întoarcă în camera de baie. În sfârșit, pentru a-l scuti pe poet de neplăcerile iluminăției prea directe, doamna a imaginat un sistem inspirat de distribuire a becurilor electrice în încăpere; ea a desfăcut cu șurubelnița câteva conducte îngropate, le-a organizat în circuite noi, sprijinindu-le pe un stativ foarte bine alcătuit din tuburi Bergman încrucișate, legate între ele cu franjurii cuverturii. Covorului persan i-a dat o funcție de ecran, stăvilind lumina soarelui, prea violentă când cade dintr-o singură direcție.

În ceea ce privește lucrul propriu, doamna și-a amenajat locul de activitate în preajma patului, după ce a desfăcut din șuruburi tăblia și noptierele, pentru lărgirea spațiului util. Manevrând cu deosebită dexteritate șurubelnița, ea nu s-a mulțumit să utilizeze conducta de apă numai în scopuri practice, de încălzire, ci a alcătuit cu pricepere și răbdare câteva jocuri de apă, cu efect decorativ indiscutabil, dând bideului un rol pe care inventatorii utilei piese nu l-ar fi imaginat nicicând. Cu mâna

ei a răsucit cearceafurile, după ce le-a vopsit în roșu, cu vopsele de casă, și le-a transformat în ghirlande; cu priceperea ei unică a tăiat cu ferăstrăul stâlpul pridvorului, transportându-i în casă, în jurul mesei, trăgând deasupra cuvertura portocalie, ridicând un baldachin, sub care inspirația va fi atins cele mai înalte vibrații.

Doamna avea și un recunoscut talent la desen. După starea pereților, încercase desigur să immortalizeze, în cărbune, umbrele delicate ale brazilor proiectați de razele soarelui apunând. Numai ziua scurtă și soarele palid împiedicaseră ca zidul să se acopere cu o lucrare tulburătoare; pe albul lui se vedeau acum numai linii elegante cu crăpături transversale și găuri decorative din loc în loc. Altminteri, artista declarase la bucătărie, pe când căuta un satâr, că ea este dotată și hotărâtă să transcrie în linii și culori însăși muzica, dar că în camerele de hotel pe care le-a vizitat n-a aflat încă un harmonium, o harfă sau un flaut cu care să-și provoace inspirația. Bucătăreasa-șefă a îndrumat-o de îndată către sala de biliard, unde după bibliotecă se afla, nefolosit de multă vreme, un violoncel. S-a luptat singură cu nobilul instrument până la etajul întâi, câteva ore a ciupit cu delicatețe corzile lui, apoi l-a desfăcut în bucăți, răbdător, explicându-i soțului, lucru pe care servitorii l-au auzit, că transcripția i-a reușit. Pe pereți s-au găsit urme de muzică, două-trei imagini dispartate, cu mult moloz, și ușa dintre cele două încăperi spartă în mii de țândări, ca după o grenadă. Poetul ordonase strofele poemului său două câte două, desfăcând pentru fiecare metaforă mai inedită câte un geam din cadrul lui și, mai rar, câte un tablou. Liniștea și confortul hotelului nostru i-au priit și lui, asta se putea deduce după faptul că în parchet poetul izbutise să adâncească șanțuri numeroase, direcționate cu finețe spre peisajul de afară, din fereastră, iar pe alocuri transformase bucățile de parchet într-un rumeguș galben și dens, extrem de spornic, în barocul căruia oricine putea recunoaște măiestria artistului.

Creația propriu-zisă nu recurge numai la procese de reorganizare, ci și la altele, specific constructive. Aceasta s-a putut constata de îndată, când am avut și explicația transporturilor pe care scriitoarea le-a realizat în tot timpul șederii în hotelul

nostru. Zilnic, înainte de micul dejun, doamna ieșea în târg (în pofida pretențiilor, orașul Zakopane rămâne un târg), de unde se întorcea în apartament cu brațele încărcate de scânduri, plase de sârmă, țevi și cartoane. În camera lor, aceste materiale au fost îmbinate în așa fel încât, pe locul unde mai înainte se afla patul, s-a ridicat până în tavan o construcție nouă, impresionantă, ce imita magistral Turnul Babel. Poetul ținea mult ca, atunci când scrie despre monumentele Antichității, să aibă în față aidoma imaginea acestora, și devotata sa prietenă știa ca nimeni altcineva să le confecționeze. Alături, în sufragerie, se ridica unul dintre castelele de pe Loara, cu toate detaliile, cu scări și terase, lipsa spațiului pentru una din terase fiind rezolvată foarte ingenios prin înlăturarea zidului dinspre apartamentul vecin. Foarte priceput fuseseră folosiți înlocuitorii — în locul geamurilor și al vitraliilor se întinseseră folii de material plastic, colorate cu inegalabilă sensibilitate. Pe colțul unei mese am găsit și un plan pentru o grădină suspendată. Scurtul sejur al cuplului nu a îngăduit înfăptuirea acestei idei frumoase, cu toate că scriitoarea reușise să transporte în apartament (când putuse oare să facă atâtea?) câțiva saci cu pământ de flori.

Acum, când ilustrații noștri oaspeți se află departe, conduși de chemarea lor către nord — a continuat directorul hotelului —, îi însoțim cu gânduri bune și-i regretăm din toată inima. Placa de marmură fixată la intrare, consemnând găzduirea celor doi soți, abia ne consolează. E de la sine înțeles că toată activitatea noastră ulterioară nu ne mai produce fiori. Ne vizitează fel de fel de oameni, toți sunt voiajori sau turiști onești, dar nu mai prezintă nici cel mai mic interes, sunt oameni meschini, săraci sufletește, străini atât de arta scrisului, cât și de cea a construcției nemuritoare. De aceea, onorurile cu care îi primim sunt reci, corecte, nimic mai mult.

Casa noastră a fost înființată în 1806, sub domnia înfloritoare a lui Cazimir al III-lea. Activitatea ei de gazdă de prim rang s-a împlinit abia prin vizita celor doi tulburători scriitori. Cred că, odată cu trecerea lor pe aici, rostul nostru s-a încheiat. Nu-mi rămâne, ca director al hotelului, decât să propun celor în drept transformarea întreprinderii într-un muzeu de interes național.

Cu instalațiile abandonate, cărora li se pot adăuga multe alte obiecte uitate (poate intenționat) de cei doi — un briceag, o menghină, un barometru cu apă, un serviciu de ceai de Saxa, o mașină de bătut nituri, prevăzută la un capăt cu un burghiu, și multe altele —, s-ar putea alcătui o interesantisimă colecție memorială, instructivă pentru toți cei care, însetați să cunoască biografii de oameni celebri, s-ar abate de acum înainte prin Zakopane...“

Carlo Felice Requini, omul căruia afacerile îi merseseră întotdeauna ca pe roate, știa bine în ce direcție merg interesele publicului în epoca noastră, știa bine că Istoria este mai bănoasă, mai rentabilă — ca să folosim un termen adecvat de economie politică — decât cea mai înfloritoare industrie hotelieră. (Editura Pegasus Roz, Milano, 1966.)

HUBERT MÜLLER RING: *Nimeni nu vrea să moară* urmat de *Infinitivele Sfântului Anton* — „Ai fost încă o dată ridicol, încercând în acel lung discurs să mă convingi că nimeni nu vrea să moară, că oricât de distrus și disperat ar fi cineva, el n-are nici un argument care să-i susțină gândul renunțării. Cine vrea să moară, într-adevăr? Cui, dintre cei care reușesc să rămână în toate mințile, după ce au trecut prin vârtelnița dragostei, a ambițiilor de toate culorile, a disputei pentru pâine și automobil, îi poate naște mintea o asemenea idee nesăbuită, primitivă (contrar opiniei unora care văd în ea o treaptă de elevație, de rafinement), atroce și inutilă? Un om întreg nu poate nici măcar gândi să-și dorească vreodată moartea. Eram de acord cu tine înainte de a-ți începe demonstrația, puteai foarte bine să observi aceasta de la primul schimb de cuvinte, astfel că iritarea ta, foiala pe care ai ținut să mi-o desfășori prin cameră, apoi graba cu care te-ai urcat pe scaun, în picioare, pregătindu-ți cravata și manșetele, abia abținându-te de a da pînteni discursului, toată acea fremătare semănând cu un spectacol de mim își au originea în altceva decât în cuvintele mele. M-ai luat drept un pretext, poți să o mărturisești acum, aveai cuvintele în cap de mai bine de zece ani (mă pricep bine la chestii d-astea!), dar nu înțeleg de

ce ai mai ținut să mă înfunzi în fotoliu, imobilizat de gestul ferm și de privirea tiranică, pentru a te asculta nu mai puțin de trei ore, timp în care am avut intenția de mai multe ori să mă ridic, să ies din încăpere, să mă înfund în closet sau în bucătărie, pentru că mă mușcau deopotrivă toate nevoile, sau să alerg afară în stradă, să răpesc unuia dintre copii cercul sau tricicleta, spre a fugi pe trotuar, în parc, și apoi mai departe, în cartierul vecin, să ies spre înserat din oraș, ca să nu mă mai afli nici cu detectivii. Să-ți scriu, într-un târziu, din Piemont.

Știam că ești un imbecil, în privința asta mă lămurisem de mulți ani, am avut însă față de tine aceeași bunăvoință pe care o manifestă, din omenie, din mărinimie, din miloasă îngăduință, și alții care te solicită să le faci servicii, care te pun să vorbești duminica la radio, între programul pentru preșcolari și reclama dovleceilor umpluți; știam că ai unele intenții onorabile, din moment ce organizaseși atât de frumos, de lăudabil tombola seratei serviciului financiar, când n-ai îngăduit contabilului-șef să falsifice biletele, atribuind pe drept, după legile hazardului, păpușa de ghips colorată șic șoferului de pe camion, căruia îi era realmente de trebuință, evitând scandalul și reproșurile și, mai ales, observațiile amare ale unora dintre salariații de bază care ar fi spus — sunt sigur — iată, obiectele cele mai de preț le câștigă tot cei de la administrație, ei iau totul, iar noi muncim de ne ies ochii din cap, bravo; cu toate acestea rămâneai tot un imbecil, motiv însă destul de fragil pentru a nu-ți îngădui să mă întrebi ce părere am despre disperata care și-a pus capăt zilelor, în rubrica ziarului de seară, din care mi-ai citit. Orice om care se respectă, eu sunt unul care se respectă mai mult decât alții, nu evită să-și spună părerea. Mi-am spus-o. Mi-a fost fatală. Te-ai urcat în picioare pe scaun, ai început să vorbești și... Unde dracu' ai învățat, lighioană solzoasă, discursul patetic, cu perioade largi, construite cu luciditate, cu atâta logică fermă, dezvoltând un subiect și încă ce subiect? Ce miraculoase, terifiante virtuți ascunde imbecilitatea patentată, de poate exprima, în perioade atât de largi, atât de plastice, dar deopotrivă de emoționante, o cantitate de banalități cu care s-ar putea pava un bulevard?

Ascultându-te, am simțit cum se mărunțește în cuvinte o forță de dinozaur, o stâncă de sute de tone din care s-a extirpat tot ceea ce era colțos și stabil, amenințând prin curgerea prundișului întreg spațiul peste care se prăvale.

Ai fost ridicol... Doamne, cât sunt de delicat! După toate ineptiile, mai încerc, bietul de mine, să te scuz printr-un cuvânt agreabil. Ridicol putea să fie șoferul zâmbind aparatului de fotografiat, cu păpușa pictată în brațe, înconjurat de fericirea aburindă a familiei, câștigătoarea de fapt a ghipsului. Tu ridicol? Păpușa persoanei tale avea ceva superb, cum sta așezată pe soclul scaunului, deasupra mea, scoțând pe gură cuvinte înțelepte, gesticulând larg, învinuind gândul că cineva ar putea să-și dorească moartea. La drept vorbind, nici nu era nevoie să mai pronunți vreun cuvânt ca ideea ta să fie universal înțeleasă, era suficient să te înalți pe scaun, cu biletul câștigător în mână, oricine și-ar fi dat seama că ești omul care interzice sinuciderea, pedepsește pe sinucigași, eradichează gândurile nocive și propovăduiește triumful deplin al vieții, pe verticală, prin umflare și coacere, ca un nou potop salvator, cu detergenți.

Și totuși, mintea mea de intelectual pintenog nu poate să nu recunoască un motiv, un singur motiv, pentru care discursul nu l-ai adresat contabilului-șef sau șoferului, ci mie. Ai cunoscut de bună seamă ceva din preocupările mele, ideea pe care am comunicat-o garderobierei la serată, potrivit căreia, ca să te limpezești, să-ți redobândești apetitul pentru viață, pentru frumusețile ei, este nevoie să cobori din timp în timp scara construcțiilor, spiralele amețitoare ale optimismelor, prefăcându-te foarte serios ucigașul oricărei elevații. Dar asta e altă treabă, ideea are legătură cu ceea ce tu ai înțeles din ea, cum are legătură serviciul financiar cu traversarea Atlanticului pe o plută de papirus. Nu pentru a-mi lua revanșa la grandioasa plictiseală pe care mi-ai oferit-o insist: procesul cunoașterii ne este foarte adesea îmbăcșit, derutat sau alterat de prea marea încredere în percepțiile noastre, de convingerea că, bine școliți și îndelung exersați la trapezul vieții, pașii noștri în necunoscut sunt dinainte siguri și infailibili. Începem chiar să credem că înaintăm pe teren ferm

și lucios, destinat nouă pe vecie, numai pentru că posedăm în buzunar o adevărată de bună salarizare sau, mai știu eu, un doctorat în istoria veche. Așa se explică de ce proliferază certificatele adevărurilor de tot soiul. Lumea nu mai poate face nici o mișcare firească din cauza prea multelor, prea zdrobitoarelor adevăruri. Uneori până și ca să sughiți, ca să evacuați pânțele prea balonate, ai nevoie de îndrumări doctorale. Adevărurile absolute nu-ți dau voie să te ușurezi.

Ce soluție împărtășeam garderobierei, atunci când ai tras cu urechea și s-a zbârlit în tine filozofia? Foarte simplă: e nevoie ca, periodic, să faci drumul înapoi, să radiografiezi ca Hieronymus Bosch, Dante sau Goya evidențele, să întorci paginile evoluției tale până la reptilă, să încarci cu electricitate negativă tot ceea ce ți s-a înfățișat drept energie și aparență indestructibilă. Pentru că te văd nedumerit: periodic, este nevoie să spurci totul, sistematic, răbdător, întorcând spatele adevărurilor de-a gata, trecându-le ca pe niște piei infecte prin febră, prin scârbă, prin greutate, prin mârșă cea mai spurcată. Garderobiera a înțeles bine, de altfel: în cele din urmă a refuzat superior chiar și bacșișul. Singur tu n-ai înțeles. De aceea, bacșișul convenit ei îți aparține. Îl păstrez în palmă, îl încălzesc puțin și, la prima neatenție a celor din jur, ți-l voi strecura în buzunar. Să-l cheltuiești cu plăcere!

Nu despre sinucidere, nu despre moarte, nu despre sila față de oameni era vorba, ci numai despre o metodă de cercetare. Îndoiala carteziană nu mai satisface, singură, pervertită de atâtea precauții. Este nevoie de deteriorarea voită, de compromiterea și întinarea metodică a obiectelor realității, pentru ca, încheind desfacerea universului în factorii lui primi, meschini și găuriți, în spermatozoizi bețivi, să revii cu altă poftă, și cu altă înțelegere, mai simplă, mai candidă, asupra netezimii realităților. Încearcă și tu: vei ține discursuri mai puțin confuze, viața ți se va înfățișa, după aceea, mai proaspătă, mai frumoasă, mai apetisantă.“

După o atât de lungă introducere, care era, de altfel, necesară, Hubert Müller Ring consideră util să ne expună în *Infinitivele Sfântului Anton* călătoria sa înapoi „până la reptilă“, pagină caracteristică pentru proza lui filozofică.

1. A nu obosi căutând în fiecare obiect al lumii acesteia poarta care să conducă la miez. A-ți ostoi astfel aspirația absurdă, chinuitoare către un *dincolo*. A te mulțumi în cele din urmă cu învăluirea suprafețelor, deci a renunța la burghiul inteligenței în favoarea mângâierii ușoare a formelor. A vedea în acel brad nici mai mult, nici mai puțin decât un brad, în acea stâncă o stâncă, în acest tors de femeie un tors de femeie. A spune că vezi, ca să eviți a spune că acolo unde arăți un brad, o stâncă, o femeie nu se află în realitate nimic. A renunța deliberat, senin, la metafizică, inaugurând o metafizică.

2. A suporta cu nepăsare evidența peisajului. A te minți că în spatele acelor case cu acoperiș roșu se află alte case, la fel de cochete, că în spatele acelor brazi se ascund alți brazi, întreaga pădure, că în spatele lunii pline se află o altă lună plină, că în spatele acelei vedenii de o clipă, beteală extravagantă a privirii, se despletesc fantastic alte vedenii. A te mulțumi cu câteva măsurători, cu câteva aprecieri banale, cu câteva estimări aproximative. A mișca violent mâna, spre a alunga o muscă așezată pe hârtia de scris și a aștepta apoi, cu suflarea tăiată, prăbușirea tuturor bolților, a celor din spatele lor, a celor de mai departe și de mai dedesubt — cu ecouri repetate, până la sleirea auzului.

3. A te convinge metodic de inutilitatea senzațiilor. A plimba degetele pe luciul unei căni de lut, pentru a spune apoi că luciul lutului nu te-a ars și nu te-a crispat, a ținti în ochi constelațiile fluturoase ale Orionului și Andromedei, spre a susține, împotriva adevărului, că palpitul lor nu te-a însângerat, nu te-a fulgerat, nu te-a îngropat până la înălțimea umerilor. A te avânta în lupta cu oamenii, spre a te lămuri că tot ce ai vorbit cu ei, tot ce ai disprețuit, tot ce ai cucerit erau lucruri fără nici o însemnătate, că avântul, și entuziasmul, și perseverența, și îndărătnicia, și jurămintele nu au fost niciodată, niciunde adevărate, de vreme ce inițial te imunizaseși cu bulionul zădărniceii, te anesteziaseși cu boziile efortului gratuit. A face, după ce toate socotelile cu lumea au fost încheiate, un gest militaros: smulgând

din cui pușca, să ieși în pridvor și, astfel înarmat, să aștepti sub cerul înstelat iubita de altădată, pentru a te răfui sângeros cu amintirile.

4. A înnoda o viață întreagă situație cu situație, obiect cu obiect, frumusețe cu frumusețe, sclipăt cu sclipăt, tăcere cu tăcere, a încorda de la o fință la alta cercuri aureolate și arcuri în spirală, a privi lucrurile ca și cum le-ai avea în față, astfel ca firul privirii tale să treacă prin ele spre a le însălba. A face o colecție imensă de inutilități, a le strânge avar în juru-ți, a le lăsa să putrezească, pentru ca transpirația lor leșioasă să te împresoare și să te asalteze prin toți porii, să te alieneze, printr-un metabolism al răului. A aștepta astfel, cu solemnitate, să treci în nefință cu mult înainte de a fi murit. A plânge puțin, decent și sughit, înainte de a avea sentimentul lui *prea târziu*.

5. A renunța la comparații și sinteze, pentru că nici un obiect nu este egal cu altul, pentru că materia fiecăruia este total diferită, pentru că nici o stea nu este la fel nici măcar cu imaginea ei din lacul în care se scufundă. A renunța simplu la legi — la legile fizice și la cele istorice —, pentru că fiecare copac, auzi-l, își strigă de la începutul lumii unicitatea. A face cunoștință cu fagurele lumii prin coborâri succesive, imprudente, în fiecare dintre nacelele sale îngemănate. A trăi câteva sute de ani, pentru a termina bine, gospodărește, această treabă merituoasă.

6. A te mândri nemaipomenit cu epilepsia care îți produce succese publice, cu crima pe care a săvârșit-o cu complicitatea poliției fratele mai mare, în timpul evacuării orașului, a te mândri cu delațiunea, cu minciuna, cu jaful urmat de foc, prin care te-ai făcut cunoscut printre cunoscuți, a te mândri cu piciorul beteag al tatălui, expus în fața Universității, unde bătrânul cerșete de obicei, a te mândri cu fotografiile pornografice în anticamera unui muribund, cu surzenia utilizată oportun ori de câte ori ți s-a adresat cineva spre a-ți cere un ajutor sau un sfat. A te mândri cu o nevastă bețivă și nespălată, cu un costum de

haine cumpărat de la un gropar, cu un ceas găurit, cu o dantură falsă, cu o panoplie de gândaci, mândria seculară a familiei.

A te mândri cu rănille căpătate în încăierări nocturne, din care curge în loc de sânge leșie fumegoasă și iaurt calduț.

7. A disprețui. A disprețui înțelept legănarea pădurii sub plesnetele furtunii, amăgindu-te cu gândul că asta se numește înfruntare oarbă a forțelor, a disprețui pământul, pentru simplul motiv că toți prietenii tăi, profesorii, îl consideră tăcut și răbdător, a disprețui spațiul sideral, fără nici un motiv, a disprețui lumina, surrogat al energiei primare, și apa, compus chimic al îndoielii, a disprețui somnul, foamea, ploaia, trăsnetul, cutremurul de pământ, construcția de poduri, traversarea Atlanticului, răsfoirea unei cărți, plimbarea dintr-o cameră în alta, dintr-o stradă în alta, dintr-o planetă în alta, a disprețui piureul de cartofi, ștergerea nasului, mișcarea peristaltică. A disprețui obiectele, batjocorindu-le pe rând, după catalog, fluierându-le, sâsâindu-le, îngânându-le, clipocindu-le, behăindu-le, pârțându-le, scârnavindu-le, rașchetându-le, tipotându-le, percutându-le, zdrumicându-le, fleșcăindu-le, bigudindu-le, hâțânându-le, ghemuindu-le, găgâindu-le, smârcându-le, spilcuindu-le, belindu-le, jumulindu-le de pene, răsucindu-le gâtul, vârandu-le degetul, digerându-le. A le disprețui strigându-le în față: fufă, boarfă, fâță, sacâz, meșină, parbriz, vizavi, vipușcă, tărăță, guguștiuc, sfârc, puzderie, căpușă, rufă, zgârți, duplicat, plod, babilon. Apoi, cum în-deamnă Thomas Mann, a le perdăfi, a le călca, a le împături, a le înșifona în șifonier.

A face din dispreț o metodă. A te plictisi în cele din urmă de metodă și a o disprețui pe ea însăși, strigând-o urât, numind-o, de pildă, cotârlă, maslu, breloc sau cherhana.

A grohăi.

8. A mânca, fără poftă dar cu lăcomie, pe ghiftuite, miez de pâine, cald și acru, orez fiert în seu grețos, mălai nefiert, înverzit în mucegaiuri, lapte stătut, magiun subțiat în zer de brânză, friptură de ornitorinc, melasă de talaș, ciorbă de mațe, prăjituri

cu unt ranced și lână udă, înghețată din sânge de porc, tort din cremă de pește sărat și asfalt, un măr din lemn lăcuit, sirop de tuș brânzit. A nu lua seama la tacâmuri, alcătuite din cuie de răstignit, foarte grațios sudate.

9. A zgâria chipuri prietenești, brânză de Olanda, fresce renescentiste, oglinzi, automobile, fotografii de familie, obrazul unei femei plânse, geamantanul unui diplomat, o foaie de gutapercă, abajururi, pălării de fetru, pian lucioase de concert, fructe, stele, bijuterii, cartofi, insecte, busole. A zgâria cu frenezie, apăsător. A-ți zgâria numele pretutindeni, în țara lungă a orbilor.

10. A combina alb cu verde, galben cu roșu, biciclete cu papi-rusuri, cromozomi cu diftongi, animale sălbatică cu concerte de cameră, conjuncții cu combinate de cauciuc, mângâieri amoroase cu gloanțe de mitralieră, elicoptere cu afecțiuni pulmonare, gargara cu pleonasmul, plăcuțe de mozaic cu certificate medicale, partide de tenis cu paralizii ireversibile, jurăminte cu mala-xoare, cai de curse cu magnetofone. A combina arcuri de oțel cu pagini de critică literară, unsoare de ață cu călătorii în țări străine, belciuge simple cu vitamine complexe, Biblia cu cuiburi de rândunică, piese de teatru cu pilitură de fier. A combina alb cu negru și a număra din trei în trei, marșea după-masă până la un miliard. A combina o verișoară cu unul dintre soldații lui Henric al III-lea, îndată ce acesta se remarcă printr-un gest soldătesc cu nimic remarcabil.

11. A cânta. A cânta subțire, simbolic, ca un adolescent. A cânta tremolant, pragmatic, ca un slujitor al unei basilici. A cânta cu degetele, cu palmele, cu mirosul, cu privirea zăbovindă, limpezită, temătoare. A cânta de la început, înainte de a gănguri, și până la moarte, ba chiar câteva minute după aceea. A cânta înverșunat, puternic, răspicat, silabisind, gemând, urlând, răcnind, astfel ca bradul din fața ferestrei tale, în momentul culminant, să se usuce văzând cu ochii, iar steaua de deasupra să se spulbere ca o funingine.

12. A te risipi ca un fum de frunze în toamna sticloasă, bălind îndelung în preajma grădinii, evaporându-te în sfârșit printre stele. A te risipi cu perseverență, sistematic, prin căderi arcuite, în fiecare obiect, ca zborul unei albine în corola multiplicată la infinit în câmpie. A te risipi, fără ezitări și fără temere, cu un entuziasm modest, meșteșugăresc, ca un funcționar obligat să completeze o viață întregă un formular cu două rubrici. A-ți risipi observațiile, tresăririle, gesturile, bățile de inimă, proiectele, clopoțeii personali, amintirile, plânsul și trecerile printre oameni, cu convingerea că nimănui arderea ta fumegoasă nu-i este de trebuință.

13. A ucide. La început a ucide năprasnic furnica ce încearcă să ți se strecoare printre degetele picioarelor, schimbându-i alunecarea buimacă într-o dără abia văzută de scuipat, apoi a ucide pasărea care îți umpluse căușul palmei, printr-o tăiere dezordonată care să amestece sângele cu penajul, apoi a ucide prin înăbușire ferigile, plăpândeale brândușe ale poienii, pletele răvășite de vânt ale brazilor, umbrele lungi ale toamnei urcând neauzit în pădure. A ucide amintirile ce tropăie vindicativ pe drumurile tale, venind din istorie prin hățisuri, printre stânci și lucruri, și năzuind, când te-au ajuns, să lase cnutul cu care te împroșcaseră, spre a te culca la pământ; a ucide, îndată după asta, luna și stelele în propriul lor culcuș, infestând aerul cu mirosul rece și vâscos al sângelui galben, coclit de prea lunga trecere a timpului; a ucide gândul bun și gândul rău, excrescențe pedunculare ale unei minți întotdeauna apte să producă monștri, a ucide cu fungicidele sistemelor pe care le-ai învățat în școală viscerele luminii, umorile pădurii, transpirația și spermele lucrurilor.

A ucide speranța într-o revenire pe întinsa suprafață a evidențelor, a ucide totul, de la detaliu la marea alcătuire a universului, a ucide pe Dumnezeu, pe care l-ai inventat cu un minut mai înainte spre a avea ce ucide universal, definitiv.

14. A fi înspăimântat. A simți în lucrurile din jur ostilitatea și dezacordul, a vedea în colina dinainte-ți un hipopotam cu

prelungiri de șarpe care, printr-o contragere, poate ridica laba, care poate rezezi laba, care te poate zdrobi scurt, a recunoaște, în dragostea celor șapte prieteni care te află într-o duminică stropindu-ți grădina, șapte sau zece sau patruzeci de lupi săngeroși gata să te sfășie, savurându-ți cu plescăituri umede măduva și făina oaselor, a căuta cu disperare copacul cel mai înalt, tot alungându-te setea lor de sânge, spre a urca până în vârf și a simți întotdeauna, pe la jumătatea lui, după ce ți-ai zdrobit genunchii și ți-ai înclieat de răni palmele, că trunchiul se înfundă în pământ, până ce vârfurile picioarelor ating pământul, a alerga la alt copac, cel mai înalt, și a repeta întocmai încercarea; a ajunge la un țărm, a lua o barcă pregătită pentru a-ți cuprinde boarfele trupului cu disperare cu tot, a înfige vâslele în apă, a trage voinicește, pentru ca în clipa următoare botul lupilor să te adulmece, a observa că apa e un nisip fin, în mijlocul unui deșert cu vulcani spurcați în activitate, că de pe cer se desprind aștri și bufnesc alături în căderi colosale, lupii ferindu-se abil, lupii râzând complici; a te salva în cele din urmă o femeie dintre cele pe care le-ai părăsit cu ani în urmă, a te trage între ruinele unui labirint inundat, a-ți arăta cochet florile sifilisului ei și urmele nevindecate ale biciuirilor succesive și a te strânge în brațe, cu sărutări crispate, îndemnându-te să salvezi prin sămânța ta viața planetei, pentru că, trei ani mai înainte, se spărsese peste continente, ca un pahar, bomba cu hidrogen.

A fi înspăimântat că au trecut câteva milenii și lucrurile, înfiripându-se ca altădată, îți impun aceleași datorii, îți cer să fii contemporan cu actele urmașilor tăi, cu îndrăznelile lor, în timp ce tu încă porți în sânge groaza de hipopotami și de șerpi cu antene țepoase, în picioare îți tremură încă fuga de lupi hămesiți și de vulcani înecăcioși; a fi înspăimântat că de sub fiecare lucru mustește o otravă acră, că descoperirile despre care scriu ziarele le cunoști bine și de foarte multă vreme, că entuziasmele pe care le mimează oamenii sunt simple crize de isterie, a fi în cele din urmă înspăimântat de o spaimă fără motiv, consubstanțială cu spaima universului, acest univers nou, care stă pe-o parte și geme, și care este ca și cum n-ar fi.

15. A fura ordinar, ca oricare borfaș — subtil, calculat, imprudent —, comorile inutile ale acestei lumi. A-ți însuși ca din senin stelele cerului și a le ascunde în pivnițele răcoroase ale casei tale, a desface stejarii din chinga pământului și din gelatina marginii morfolite a câmpiei și a-i sili să-și desfacă rămuroasele umbre printre lucrurile tale, revărsându-și seva prin palmele frunzelor, hemoragie uscată a verdelui, a trage pe furis conducte în care să captezi vigoarea izvoarelor, astfel ca, întâlnindu-se sub talpa ta, în odaia singurătății, apele să foșgăie, să danseze și să-și răsucescă firul despletit, a întinde funii lipicioase peste cer, ca păsările să se prindă în ele, ca apoi să-și scuture în palpitul cablurilor culorile peisajului, a fura secretul mișcării și nemișcării, mecanica constelațiilor, cuminenția pământului, pentru ca morților să li se facă amarnică frică, să ezite, să se bâlbâie, să-și plece fruntea în țărână, să renunțe, înfrânți încă o dată, pentru totdeauna.

16. A face. A face numai lucruri excepționale: o haină excepțională, imposibil de purtat, o casă excepțională, fără ferestre și fără intrare, pe dinafară grandioasă, înăuntru scundă și fără podea, alunecoasă și moale ca o cocă, a face de unul singur un copil excepțional, cu carapace, cu omoplații de metal și cu mandibule la fiecare din cele șase guri, cu coadă rece de șarpe, un automobil excepțional, roșu, cu care să perforezi Alpii, în goană domnească, fără parbriz și fără volan, în schimb cu fermoar, cu mers în vârtejuri și ezitări, vertical uneori, alături de o cucoană foarte grasă, surdă, umedă, cu ochi de faianță, răgușită, urmărită de mania pirică și de un soț gelos, ținând în brațe o cățelușă albă, rea, din carton vopsit, cu mâner, cu respirație spurcată, dar cu o mare bunăvoință de a iubi, a discuta și-a conversa, a face de dimineață, harnic și binedispus, șuruburi excepționale, pe care să le înșurubezi în tot cursul zilei în toți copacii continentului, pentru a-i ține în picioare, în toți peștii mărilor, pentru a-i ghemui de durere, în toți oamenii, pentru a-i solidariza în fața armatelor cancerului, în toate celelalte obiecte — șurubul însemnând statornicie, durată, rezistență, bună întocmire.

A face un gest excepțional, pentru ca la momentul potrivit șuruburile să se desfacă, să cadă dedesubt, obiectele să se deschioteze, o faptă bună să se desfacă în bucăți, o strângere de mână să se prostească, o iubită bună și cu dragostea încă la pândă să se risipească în nisip, tu însuși să te desfaci și să cazi, să nu rămână mărturie că ai fost decât șuruburi cu filetul bolnav.

17. A fi mulțumit de găina care fierbe molcom în oală, recunoscând în ea găina visurilor tale, a fi mulțumit de muzica cuminte de la radio — *Murmurul primăverii* de Sinding, la ora când se pune supă în farfurii, duminica la prânz, sau de tangoul care a făcut vogă prin anii '30, a fi mulțumit de gustul brânzei, delicat și sugestiv, cu un pronunțat miros de săpun, a fi mulțumit că apa fierbe la o sută de grade, cum pretinde orice manual, și că rezultatul acestui miraculos proces intern e un ceai sălcui, a fi mulțumit că, înainte de a trece la acte mai importante, ai avut o catifelată, lejeră ieșire afară, fără laxativul zilnic, a fi mulțumit că, după toate eforturile, cele eroice și cele mai puțin însemnate, recunoscându-se meritele tale indiscutabile, a venit cineva drăguț, îndatoritor, cu chipiu, legitimându-se după toate regulile, care ți-a promis, fără să i-o ceri, că va vorbi cu cine trebuie, ca să obții, fără taxe fiscale, titlul de nemuritor, cu medalie de bronz în regulă, cu diplomă ornamentată jur-împrejur de frunze intens aurite.

18. A dezlipi o rămă din fâgașul ei. A dezlipi un timbru de pe o scrisoare din Porto Rico. A dezlipi din fotografia de altădată, în sepia și cu flori marginale, pe bunicul, pe bunica, pe cei doi Titus, unchii voioși de odinioară, a-i pune să facă câțiva pași, la început șovăielnici, apoi mereu mai îndrăzneți, a-i lăsa să meargă de capul lor, a-i urmări cum ies pe poarta curții, cum dau colțul spre hală, cum se asociază cu alți cunoscuți, dezlipiți de pe alte fotografii, cum se duc spre capătul orașului, cum ies din oraș și se hotărăsc să ajungă până spre înserat la Atlantic. A dezlipi de pe perete harta emisferei, a dezlipi de pe ea Atlanticul, a urmări buimăceala lor la negăsirea oceanului pe care

I-au căutat o viață întreagă. A dezlipi de jos o piatră sub care sunt galerii de miriapod și a-i obliga pe ei, pe cei care ți-au fost dragi, mai cu chiote, mai cu bătutul piciorului în pământ, să se strecoare dedesubt, ca orbeții, să intre în întunericul umed. A nu dezlipi urechea de la sol, spre a auzi cum se scurg cu toții în adânc, bombănind, ca o muzică ascultată de-a-ndoaselea.

19. A construi. A construi impetuos, definitiv, grandios, a construi anapoda, urcând vagoane imense de ciment și căpriori pe culmi despădurite, turnând stâlpi în prăpăstii, așternând traverse pe cer, de la un orizont la altul, legând cu punți aeriene depărtările ostile și înțepenindu-le cu pene de oțel. A construi furci și a așeza în crăcanele lor tuburi groase, tuburi subțiri, a le pătrunde pe cele groase cu seringă celor subțiri. A pune bușoane, bandaje, robinete, lagăre, mufe, conducte deversoare pe trupul verde al grădinilor, a sistematiza, reformând-o, curgerea sevelor prin vasele de lemn și de liber. A monta manometre vulpilor, dihorilor și broaștelor, a le instala marșarier, a decupla brazii, a construi batardouri în calea risipei norilor, a pune pedale sub ciuperci, răsuri și izvoare. A construi schele până la stele, a trage între stele fire noi, în tuburi Bergman, iar din loc în loc a fixa comutatoare cu mâner, a prinde în Constelația Gemenilor câteva aplici cu lumină roz, insinuantă. A construi bidoane cu inflorescență, arbori cotiți cu glande sebacee, sisteme de tracțiune și de frânare pe tamburi, pentru reglementarea ploii și a răsăritului de soare, a întinde cabluri între paturile unui spital și cotloanele unui câmp răscolit de șobolani, pentru care sunt necesare mici rezistențe electrice, care să încălzească rănile ascunse. A construi cu bulumaci și paie o așezare mai bună, o iesle cu aspectul New Yorkului, a construi din hârtie și celofan ministere, cazărmi și magazine cu dulciuri, în care să lucreze, îmbrăcați în elegante halate bleumarin, mari și corecți vulturi pleșuvi, cu miros acru de stârv, cu clipiri răzbunătoare.

A construi o tijă cu șase șuruburi, pe care să șerpuiască o țevă nichelată, rece, pulsând sânge viu, foarte vinovat, înaltă, terminată printr-un radiator în care să se legene întotdeauna

un crin de o frumusețe neasemuită, instalație superbă, obligată să nu semnifice absolut nimic.

20. A te regăsi, după ce te-ai rătăcit prin infinitul infinitivelor. A netezi perna, a te bucura că tot ce a furat, a disprețuit, a ucis, a destrămat și a construit mintea ta înfierbântată de curiozitate se află neatins, la locul său, în șuruburi bine strânse, rezistente: deschizi ochii pe geana cărora mai atârnă o scamă de păianjen otrăvit și lumina îți picură în cristal curată, scânteietoare; întinzi mâna șovăind și, alături, iubita în cămașă subțire freamătă ca o algă sfântă; așezi hârtia înaintea-ți și transcrii caligrafic excursia printre lucrurile amenințate de gândul tău, înlăturând rumegușul, te reazezi cu sete și disperată frenezie în plasa raporturilor, a legilor fizice și istorice, în mijlocul behăitoarelor obiecte pe care le-ai însângerat cu cosorul cercetării tale.

A te regăsi întreg, curat și sfânt, după dezastru, în clipa definitivă și în clipele ce urmează, a cere apă și apa să fie bună, a cere soare și soarele să fie bun, a cere pământ, și brazii, și stele, și cer proaspăt, și ele să-ți stea la îndemână, și să fie bune.

A iubi apoi, a iubi capricios ca un copil, pentru ca zgândărind cu iubirea ta legăturile, procesele chimice, catalogările, să poți utiliza după plac nisipul tuturor înfățișărilor lumii, inventându-l particulă cu particulă, și să recompu în pustiu ultim al rătăcirii obiectele toate, toate frumusețile, raporturile elementare, sălile lungi și curate ale labirintului întoarcerii. A inventa spontan, ca și cum ai strănuta: lumina și apa, somnul și foamea, ploaia și trăsnetul, piureul de cartofi și ștergerea nasului.

A nu te rușina niciodată că ai știut și te-ai priceput să distrugi lumea, mai ales că ai făcut asta pe propria-ți răspundere, și a nu te rușina, îndeosebi, că tu ai reconstruit-o, prin propriile tale eforturi, prin propriile tale înzestrări.

Dumnezeu, egoist, lucrând exclusiv în propriul, universalul tău folos, adică al Poeziei.

RUDOLF COHEN: *O literatură înjghebată prin contrabandă* —
Autorul își propune să explice cum unul dintre cele mai

neînsemnate state ale Europei, Republica San Martino, a reușit să-și alcătuiască o mare și însemnată literatură națională, întrecând în această privință Franța și Anglia, țări cu veche tradiție, ca să nu mai vorbim despre literaturile rusă și germană, pe care le-a lăsat mult în urmă, cu toate culmile lor, îndeajuns cunoscute.

Se știe că, până la 1603, teritoriul pe care s-a așezat noua republică a fost un ținut pustiu și sărac, locuit de câteva mii de locuitori, ocupați cu creșterea roșiilor pentru bulion, cu fabricarea de dopuri din plută (care cresc necultivate), cu îngrijirea măslinului și a stufatului, o plantă din care se prepară o delicioasă mâncare ce îi împrumută numele. Clima temperată, cu primăveri și toamne fanteziste, a călit pe acești harnici locuitori și i-a modelat în așa fel încât caracterul, oglindă a unui temperament echilibrat, le este integru și analitic, exact și întreprinzător. Datorită vânzării, la preț bun, a produselor pe piața mondială, de care sunt legați prin drumuri civilizate, locuitorii acestui pământ și-au înjghebat de timpuriu instituții temeinice, orașe moderne, cu toate că ulterior unele dintre acestea au devenit și mai moderne decât cele dinainte, sau cel puțin așa afirmă istoricii sanmartineni. O adevărată stare de îndeostare s-a instalat repede între granițele noului stat, îndată ce diferitele familii au convenit să se constituie într-o republică și au interzis partidului monarhist să se mai preocupe de aflarea, într-o serie de țări străine, a unui domnitor potrivit, deși casa de comenzi locală era dispusă să livreze nu unul, ci câteva perechi.

Bogăția, buna dispoziție generală și circulația rapidă a produselor, ca și splendoarea generoasă a cerurilor pe înserat, înainte de a răsări luna, au zgândărit invidia vecinilor, care, în răgazul nesfârșitelor campanii războinice cu marile puteri, își găsiră timpul necesar de-a ataca repetat, dar cu destulă brutalitate, micul stat prosper. Conducători lucizi și-au dat seama de pericolul ce amenință însăși ființa poporului. Ei au repartizat îndată o treime a veniturilor obținute din bulionul la sticle ridicării de ziduri temeinice de jur-împrejurul țării, cu porți bine ferecate, cu poduri suspendate, cu sonerii de alarmă ascunse în iarbă sau sub pavaj, în periferii. Un control sever al persoanelor a fost instituit la

porți, fiecare cetățean fiind dotat cu acte imposibil de falsificat, amănunțite la toate capitolele, cu semnalmente și adrese, cu abundente referințe, toate legitimațiile și dovezile însumând câteva sute de dosare, pe care purtătorul, spre a nu fi stânjenit, trebuia să le poarte întotdeauna la îndemână, în buzunarul mic.

Celor foarte bogați li s-a creat posibilitatea să se înconjoare de mulți servitori, de corpuri de gardă, de clienți (grădinari, vânzători de sticle goale, schimbători de mărunțiș, șoferi și poeți panegirici), celor cu venituri mai mici le-au fost oferite tribunale cu spectacole zilnice, cofetării, biciclete pentru promenadă și un ziar controlat de poliție, în rubricile căruia să-și poată spune sincer cuvântul, printre anunțurile mortuare, după modelul împrumutat de la Republica Dominicană.

Într-o perioadă istorică mai înaintată, unele terenuri au fost scoase de sub legea generală și închiriate sau concesionate unor mari societăți petroliere americane, mai puțin cu intenția de a se scoate din adâncuri gaze sau țiței, avuție de care țara era total și fără speranță lipsită, cât mai ales pentru a se crea societăți concurente, petroliere și ele, mari birouri și administrații, litigii răsunătoare, insinuări privind jefuirea țării, scandaluri, afaceri oneroase, interpelări în parlament. Cu sau fără voia marilor zarzavagii, au fost constituite o majoritate și o minoritate parlamentară, grupuri de lucru și experți. Toate acestea au avut drept scop înviorearea vieții societății, știindu-se că o societate care nu se înviorază este sortită să lăncezească în interiorul zidurilor cetății, jinduind să facă ce fac alții, adică războaie, expediții de pedepsire, incursiuni și altele. Or, acest popor este structural pașnic, preocupările belicoase nu-i stau deloc bine.

De timpuriu, literatura apărău drept un lux care putea să strice bunele intenții. Un archebuzier care încercase să-și descrie arma într-o compoziție de o pagină se dovedise bețiv înrăit și curvar. O spălătoreasă ce, umblând pe la casele mari, se trezise că recită, între o opăreală a rufăriei și o întindere pe frânghie, fragmente de baladă, plăsmuite de mintea ei, se dovedi curând depravată și, fapt regretabil, profund agramată, succesul ei apărând precar, iar efectele dramatice, leșioase. Se luară măsuri cetățenești drastice

pentru descurajarea unor atari moravuri. Scrisorile fură și ele decretate drept nedorite, pe bunul motiv că expeditorul cădea, fără știința lui, în condamnabile literaturizări.

Ca să alcătuiști o literatură este necesar să lași pe toți nebunii care știu să scrie — să cânte, să spele, să tragă cu pușca sau să iubească; pe toți nătărăii care nu știu să facă ceva în viață — să aștearnă pe hârtie orice le-o veni în cap. Poți nădăjdui să obții, pe lângă furaje și cărămizi, măslina și oi cu lână fină, și câte un Dante sau Schiller, numai dacă te prefaci îndelung, cinstit, că te interesează chestia asta, îndemnând pe toți oamenii să-și umple caietele cu sfaturi și întrebări. Dar era vădit că primarul și majoritatea nu năzuiau să încurajeze pe nimeni, de un Dante nu se simțea deocamdată nevoia, iar cât despre Schiller, părerea tuturor era destul de proastă. Prepararea unuia local isca niște complicații sociale mai curând dăunătoare decât utile.

Lucrurile au putut rămâne astfel până la 1826 când, în urma ideilor Revoluției Franceze (1789), Europa deveni mai înțelegătoare, cruciadele și războaiele de 30 de ani apărură anacronice și de nerecomandat, tiraniile se dovediră suspecte și afacerile intrară sub controlul mulțimilor. În întreaga lume se permise oamenilor să scrie, nu numai să citească. Unele persoane, ca numitul Schiller, se dovediseră nevinovate. Prestigiul literaturii crescui.

Republica San Martino fu asaltată de acest prestigiu, zidurile ei se clătinară, soneriile țipară sfâșietor. Câțiva ani, priceperea gospodarilor ei scuti istoria țării de seisme catastrofale. Dar, odată încheiată perioada, cronicile fiind de-acum încopciate și îndosariate, evenimente noi cerură vremuri noi. Se trecu la forme superioare: începu traficul de capodopere și contrabanda literelor, operațiune cunoscută și sub numele de P.P., adică „pernicioasa penetrație“, fiindcă rezultatele fură păgubitoare pentru zidurile ridicate jur-împrejur, iar poporul nu dobândi în esență nimic pozitiv, în afară de câteva linii pe scara Celsius a temperaturii organice, oarecare melancolie, unele aspirații nepotrivite cu posibilitățile și cu situația geografică dată.

Procesul acesta se desfășură astfel: câteva sute de soldați demobilizați, care cunoscuseră glorie și plăceri în bătălii și care

acum trebuiau să revină la îndeletniciri tradiționale, ca prepararea bulionului sau șlefuirea dopurilor de plută, se simțiră atât de jigniți de schimbarea ce li se propunea, încât se constituiră în bande și subgrupe spre a ataca afaceri cu totul inedite. Ei căutară un timp ocupații mai folositoare, dar anunțurile din ziare îi dezamăgiră. În cele din urmă, aflară că s-ar cere prin unele piețe opere literare și autori. Cum prin țările pe care le cunoscuseră această marfă se găsea din belșug; așa cum se găseau, de altfel, stocuri masive de nădragi flanelați, șireturi de ghete, costită afumată, bragă proaspătă și fasunguri, se hotărâră să organizeze o rețea de import clandestin. Începură traficul.

Din acest moment, activitatea contrabandiștilor ne este cunoscută, din păcate, numai din rapoartele organelor de control vamal, documente la care apelează autorul și pe care le interpretează, după cum se va vedea, unilateral. Foștii soldați, oameni simpli, urmărind numai latura comercială a afacerii, au sesizat un lucru esențial: marfa cu care ei își propuneau să manevreze are o mare putere de a trece vămile, nu numai dintr-un loc într-altul, dar și dintr-un timp în altul. Spre deosebire de ouă sau pastramă, care se consumă curând după ce au fost distribuite, spre deosebire de mașinile de cusut sau de căruțele cu cai, mesajele literare pot să se comunice peste timp, pe deasupra deceniilor și veacurilor, gradul lor de perisabilitate, datorită multiplicării, tiparului și păstrării în biblioteci și cugete, scăzând la aproape zero. Poeziile lui Ronsard se pot afla, astfel, pe toate piețele, dar și în fiecare cămin, se pot purta atât în marile reu-niuni, în ținută de gală, ca și în familie sau în strictă singurătate. O marfă ca aceasta, cu calitățile și avantajele ei procentuale, este mai prețioasă decât orice, și numai un comerciant imbecil poate să se teamă că, investind curajos chiar fără perspective imediate, în acest sector absolut rentabil, va pierde. Dimpotrivă, câștigul este de mie la sută. Nu sunt, în această privință, atâtea exemple? Nu s-au văzut mari firme care au jucat totul pe comerțul cu șvaițer sau pe cel cu lentile și primul incendiu, prima criză de supraproducție, prima dereglare a bursei le-au ruinat? Nu am cunoscut oare succesul celor care au investit nebunește,

sinucigaș, într-un poem sau într-un roman, și au salvat toate celelalte afaceri, săltând fantastic casa și îmbogățind nemaiauzit firma?

În ciuda tonului alarmant, rapoartele despre acțiunea PP sunt analitice, argumentate, dezvoltate după o logică strânsă care impune — și din care se poate reconstitui exact cum s-au înjghebat școlile și curentele literare, marile construcții epice, capodoperele dramatice, sistemele lirice, ruinând, pe măsură ce procesul se desăvârșea, vechile, aparent statornicele instituții ale țării.

Mai întâi au fost introduși prin fraudă câțiva poeți, autori de balade, posesori de cântece licențioase și de ode. Evident, nu de această marfă era nevoie în acel moment, când tocmai se stabileau relații cu o societate producătoare de etichete din Olanda. Societatea ar fi vrut să obțină roșii crude, să le fiarbă ea însăși, să le tragă la sticle singură și să aplice exclusiv etichetele. Funcționarii olandezi, știind bine cum stau lucrurile, jucau tare, făceau pe arțăgoșii, amenințau cu abandonarea pregătirilor pentru contract, gustau roșiile abia culese de pe câmp și pretindeau, strâmbând din nas, că miros a mucegai. Pentru dopurile de plută arătau un dispreț jignitor, demonstrând pe loc că nici un dop nu se potrivește cu orificiul pentru care a fost pregătit. Introducerea poeziilor într-un astfel de moment, departe de a rezolva problemele, părea o sfidare aruncată eforturilor unanime de a ieși dintr-un impas esențial. Începu vânatoarea de poeți, fură urmăriți cu șicane și ironii, ca și cum ei se făceau vinovați de neajunsurile ivite la achiziționarea de etichete din Olanda. Câțiva scăpară.

Urmă marea contrabandă cu autori ai genului dramatic. Inoportuni, ca și primii. Controalele depistară încă în vamă pe Ricardo Bonfini, pe Gabriele Sertorius, pe Angelica Tebaldi, care, spre a putea trece fără taxele prohibitive instituite, se autoutilaseră dizgrațios. Unuia îi lipseau farurile, aparatele de bord, sistemul de aprindere, altuia toba de eșapament, aripile din spate, bara de direcție. Angelica Tebaldi arăta jalnic, fără pneuri,

fără parbriz. Desigur, ochiul vigilent al vameșilor putea aprecia valoarea mărfii, imaginația controlorilor fiind exersată în a reface din mai nimic forma, starea și performanțele anterioare ale scriitorilor, îndeosebi ale Angelicai Tebaldi. Fură primiți, dar taxele erau exorbitante.

Un punct de tranzit semnala descoperirea unei bande care importă, prin canale necunoscute și prin relații nu mai puțin evidente, esești și scriitori de jurnale de călătorii cu pronunțat caracter literar. Marfă bună, în perfectă stare. Cui folosea? Preocuparea marilor societăți era atunci de a exporta ghinda drept măslină, se obținuseră în această direcție câteva progrese, cu toate acestea consumatorii care desfăcuseră cutiile de măslină se plâneau de dureri de dinți și diaree, iar reprezentanții firmelor beneficiare nu mai conteneau să reproșeze, cu măsele doveditoare și cu alte probe, falsurile. Se căutau explicații, se organizau demonstrații, numărul victimelor extinzându-se în mediul funcționarilor ce se ocupau cu aceste treburi.

Mai fură aflate cantități importante de scenariști de film, de poeți baudelairieni, de critici literari, de nuveliști. Momentul descoperirii coincise cu perioada străngerii recoltei de roșii, astfel că ziarele nu încetară câteva săptămâni să-și exprime indignarea pentru josnicia contrabandiștilor. Se laudară acțiunile de stârpire a traficului, vigilența funcționarilor vamali care respinseseră importul numitului Merimée, a anonimului Francesco de Sanctis, a altora de aceeași teapă. Cetățenii cinstiți n-au trebuită nici în timpul recoltării, nici mai apoi, de zorzoane, de homosexuali, de saltimbanci, de găinari. S-a constatat, și pe bună dreptate s-a reținut ca argument, că indivizii de specia acelor dorm dimineața până la ore inacceptabile, sunt refractari la unele dispoziții, mulți dintre dâșii refuză, spre pildă, să-și poarte singuri mapele cu acte, consumă enorm, având nevoie (luxurie!) de cărți și de hârtie, de timbre poștale și de roșii coapte. A-i primi între producătorii de răsaduri sau la căldări înseamnă a dezorganiza fluxul de producție și a greva statele de salarii. Societățile americane, marile familii, comercianții considerau că mângălelele

pe care sunt în stare să le producă acești indivizi nu fac doi bani, că din suma cu care se achiziționează la preț de vamă un Stendhal, se pot cumpăra din Insula Capului Verde sau din Birmania 15 (cincisprezece) scribi perfecți, unii dintre aceștia apti să confecționeze, în numai doi ani, după absolvirea unei școli de stenodactilografie sistem Duployen, cărți de două și trei kilograme, cu acțiune alternată, cu crimă perfectă, cu happy-end și altele.

Într-o perioadă ulterioară, lucrurile se mai schimbă. Statisticile efectuate stabilă că, în pofida controalelor, a taxelor, pe străzi și pe șosele circulă totuși scriitori și poeți de mare capacitate, cu tracțiune excelentă, manevrând corect și semnalizând la timp. Pentru asigurarea unei circulații normale, la vitezele cerute de ritmul vremii, se construiesc magistrale moderne, spații de parcare, garaje. Mașinile intrate prin înșelarea fiscoșului fură acceptate. Se remarcă — și, în acest domeniu, se publică studii și comunicări concludente — că indivizii deveniți între timp bunuri demne de a fi utilizate pot aduce foloase mai mari decât era de închipuit. Totul fu grabnic legalizat. Voltaire primi număr de capitală și i se făcure reparatii, Rousseau și Diderot intrară într-un mare garaj, Chénier fu capitonat și i se instală frână cu pedală, lui Leopardi, Novalis, Edgar Poe li se atribuiră, din fondul de dotare, radiatoare noi și acumulatori Varta. Celorlalți, mai tineri, li se atașară rulote pe două roți, cu perdeluțe și bucătării intime. Era altă treabă!

Curând se stabilă și sarcini noi. Norvegia își manifestase dorința de a cumpăra roșii proaspete, cele mai bune mijloace de transport rămăneau desigur poeții și prozatorii. Li se încredință răspunderea și ei se arătară fericiți să poată prezenta marfa prin orașele nordice pe unde poposeau, desfăcându-și magaziile și tarabele, în ambalaje colorate, atrăgătoare, ingenioase.

Opera lor deveni astfel deosebit de utilă și toată lumea căzu de acord că poezia, proza, eseul, printr-o utilizare rațională, după sistemul Ford, pot contribui la sporirea cu 15% a afacerilor, la

scăderea treptată a cheltuielilor, mai ales a celor care stânjenesc în mod curent activitatea de anvergură a marilor societăți.

În perspectiva anilor, contrabanda de altădată se dovedea utilă și justificată.

În rest, cartea lui Rudolf Cohen se ocupă de unele aspecte ca: înlocuirea rapidă a cauciucurilor uzate la autovehiculele ce transportă roșii pe marile șosele, atragerea atenției asupra pericolului pe care îl prezintă o mașină înclinată, mai ales atunci când din ea se scurge bulion, transformând asfaltul într-un patinoar criminal. (Editura Montgomery, Leon, 1963.)

ANTHONY BYDON: *Sunt regizor și călăreț* — Uite, am un cal isteț, mă țin mândru în șaua tivită cu postav verde, salut în dreapta doamnele cu pălării largi, cu funde, și ele îmi răspund zâmbitoare, un amestec de zâmbet nevinovat și de curiozitate reprimată până la crisparea gurii, și salut în stânga domnii cu jachete pepit, sau cu haine trei sferturi, cadrilate, sau cu fulgare din care se înfoliază la gât fulare de mătase în culori tulburătoare; nimic nu mă reține, nici frumusețea promițătoare a femeilor, nici domnii eleganți din stânga, eu trec printre ei superb, intangibil, ca un nor rătăcit printre crengile unui bulevard, și chiar că pe bulevard trec acum, numai că ceva mai jos, calul bate cu copita în caldarâm, norul dacă ar bate nu s-ar auzi, iar, la rândul-mi, dacă aș călări printre crengi, oricât de superb aș fi, nefindoi că m-ar agăța cele mai viguroase, haina s-ar prinde în vreun crăcan, calul s-ar smuci, prăvălindu-mă violent, s-ar duce dracului impresia, toată lumea ar râde, în primul rând domnii de pe partea stângă, râsul lor ar fi zgomotos, ca al rațelor când se bucură pe marginea unei băltoace, apoi doamnele, frumoasele domnițe cu ochii umbriți de pe partea dreaptă, ținându-și respirația ca să poată urmări îndeamănunt împleticirea calului, agățarea, smucitura, coborârea mea cu capul în jos, rapid, cu hopuri și ghionți, căderea pe trotuar, horcăitul meu oribil, apoi după câteva minute țipetele de alarmă, întotdeauna tardive, întotdeauna bine regizate, cât se poate mai târziu, cu speranța celor

de față ca, în momentul sosirii medicilor, să nu se mai poată face nimic. Sunt nu numai călăreț, sunt și regizor, și știu bine cum se aranjează chestiile astea. Unele căderi frumoase le-am organizat eu însumi. Deocamdată, nici vorbă de cădere, trec înainte prin aleea care se lărgește, trandafirii țeș de o parte și de alta rețele dese, în boschete, la apropierea mea, se iscă mișcări neliniștite: sunt băietani surprinși pe când tocmai strângeau în brațe o blondă melancolică. Undeva se acoperă în grabă o pulpă albă dezvelită. Sunt și vagabonzi care, cu șapca trasă pe față, culcați pe bănci, încearcă să-și refacă forțele risipite noaptea prin cine știe ce localuri din jurul gării. Aerul răcoros îmi suflă în față, zvâcnirile calului sub mine îmi apropie cerul cu stelele și, la un hop mai pronunțat, aștept să fiu ridicat de subsuori spre a fi aruncat în slăvi, gata de zbor.

Am ieșit din oraș, acum am înainte șoseaua deschisă, rar întâlnirea cu vreun automobil face roibuș să se cabreze, să muște zăbala. Șoseaua traversează o câmpie nesfârșită, pustie, abia se zărește în depărtare, în dreapta, un tractor gălăgios, învăluit într-o cuvertură de praf, rotitoare, înșurubându-se către înălțimi. Mă port în șa superb ca și mai înainte, de-ar fi în preajmă femeile frumoase, aș trage cu coada ochiului la curioasa lor urmărire, aș saluta elegant și aș reține ceva din zâmbetul acela promițător, șiret, aproape parfumat. Statura mea cavalească, vag înțepenită, salvată doar de mișcările egale, scandate, ale galopului, ar răspândi o nouă admirație în ochii bărbaților, dacă pe imagine, în stânga, ar continua să se plimbe bărbați, dar câmpia e pustie, un stol de ciori se îndoiaie ca o șină ieșită din laminor și șerpuieste de-a lungul unui lan de un verde intens. Important este cine te privește, pentru un regizor trebuie să existe întotdeauna un ochi deschis care să aprecieze ceea ce faci, să spună aici e bine, ce subtil e, Doamne, arde-l-ar focul, cum îi mai mergea mintea (și calul!), fără cineva care să joace rolul martorului întreaga înscenare devine anostă, plicticoasă și, la drept vorbind, obositoare, pentru că, iată, șoseaua se bifurcă, am pătruns pe un drumeag lăturalnic, în pădure, de la un timp calul înain-

tează anevoie, copitele întârzie în noroiul gros, măruntele salturi în șa au devenit o alunecare înainte și înapoi și, deodată, toate rămân pe loc. În pădure este foarte plăcut, aerul înmiresmat se umple de găngăni argintii, în vântul subțire al amiezii încep să vibreze crengile de arțar și foile de alun. Salut, cu pălăria în mână, tăcerea fericită a pădurii, îmi umplu încă o dată pieptul, retușând cele câteva detalii ale staturii mele întru câtva deranjate de trecerea printre scaieți și mă răcinișuri, de ultimele eforturi prin noroaie. Apoi cobor, printr-un salt sublim.

Picioarele mi s-au înfundat până la glezne în noroiul nisipos al locului, în timp ce calul, speriat de săritura mea, a pornit haihui prin pădure, insensibil la chemările prietenoase. Fir-ai a dracului de gloabă, hei, porcăria dracului, ar trebui să spun, dar mă rețin, chestia asta nu se potrivește cu cel de mai înainte, nu are importanță dacă acum câteva clipe mă aflam pe șaua tivită cu verde și acum mă aflu înfundat în noroi până la genunchi, și nu are importanță că pe dreapta nu mai sunt admiratoarele frumoase cărora le trimiteam salutul, nici pe stânga domnii invidioși, bieți pedestri, reținându-și admirația, dar crăpând în sinea lor, cert este că nu poate fi îngăduită, în legătură cu situația accidentală în care am intrat, o alterare a măreției mele, a demnității, doar ele îmi sunt de când lumea esențiale și circumstanțiale. Se poate aceasta dovedi, în ciuda căderii în genunchi, după un efort de a mă desprinde spre a ajunge calul, nu departe de mine încurcat în niște măcăci: îmi ridic elegant pălăria, nasul mi-l salt superb înainte și, uite cât este de simplu, salut în dreapta și în stânga, femei închipuite, bărbați părelnici, o lume foșnitoare ce mă admiră în continuare. Oamenii nu sunt de proastă calitate, de vreme ce nu iau seama la amănunte, ci rețin esențialul, anume că noblețea, superioritatea, eleganța, detașarea aparțin ființei mele și nu calului, sau calului de mine încălecat, sau galopului pe care îl prezentăm împreună.

Efortul suplimentar mă stânjenește, mă dezechilibrează, mă trânteste în cele din urmă în noroi, pe burtă. Urâtă treabă! Încerc să mă salt, picioarele mi se afundă mai adânc în mocirlă, de

undeva se apropie, ca o reptilă de gheață, un șuvoi de apă, atras de ochiurile pe care greutatea corpului meu le-au făcut în pământ. Asta îmi apare obrăznicie, nu pot deocamdată să disting cine e autorul acestei farse, o farsă stupidă e în orice caz, nepuțința îmi apare rezultatul unei slăbiciuni exclusiv subiective. Îmi amintesc, ca orice spirit elevat în situații similare, că îmi rămâne să folosesc rezervele puterii mele sufletești. Ele se pot pune în mișcare cu metodă, cu tact, așadar trăgând din noroi piciorul drept, asociez mișcarea cu evocarea acelei seri de neuitat de la Operă, când în preajmă, din loja de deasupra scenei, îmi zâmbea Celesta, se juca Mozart, spectacolul era admirabil, cânta Dieskau, îmi potriveam la ochi, cu cea mai deplină ușurință, binoclul în care se adunau culori grave, personaje ușoare ca fulgul, pânzele zburătoare ale muzicii... Unii n-au încredere în această forță, cei ce cred însă au înregistrat adevărate minuni, nu este deloc imposibil ca mâini miraculoase, nevăzute să-mi apuce binevoitor umerii, să mă tragă în sus, să mă așeze în șa, ca lucrurile să reintre în cursul lor firesc, contrazicând, în virtutea unui stil și a unei logici a eleganței, accidentul.

Calul izbutise să se despresoare din hățiturile în care fusese imobilizat și, cum mă temeam ca nu cumva iarba proaspătă, umedă, să-l îmbie în asemenea măsură încât să se rătăcească cine știe unde, făcui un nou efort, mai bărbătesc, mai încrezător, bizuindu-mă și pe ajutorul ocult care nu putea să întârzie. Mișcarea mă afundă încă o dată în mocirlă, sub tălpi nu se mai bănuiau nici un fel de rezistențe, umărul stâng se aplecă sub firul apei, simții pe gât cum se prelinge mătasea-broaștei, insinuantă, lipicioasă, necruțătoare. Aș fi putut să-mi îndrept bustul, să-mi încarc plămâni cu aerul pur al pădurii, să pășesc voincește, militărește, să-mi încordez brațul și să mă salt înaintea, nu departe aș fi putut apuca în palmă o rădăcină, m-aș fi prins de ea cu putere și m-aș fi târât puțin, numai atât cât trupul să-și afle o albie care să-l poarte spre un teren mai sigur. Nu se putea face însă mai nimic, toate acestea se înfățișau degradante, nu

se potriveau cu persoana mea, cu actele mele dinainte, orice muritor care se respectă ține ca la ochii din cap la integritatea personalității sale, la calitatea actelor care o alcătuiesc, la sistemul comportamentelor sale. Atâta timp cât noroiul nu cuprinsese și umărul drept în băltoaca acaparatoare ce se transformase într-un burete al adâncurilor, se mai putea încerca efectul de levitație, metodă expusă pe larg într-o carte citită nu cu mult timp în urmă. Se pornește de la ideea că multe dintre acțiunile noastre nu reușesc din cauză că efortul, contracția musculară își risipesc tăria în afară, raportându-se cruciș cu forțe oarbe, rigide, în realitate invincibile. Calea eficace, metoda cu șanse de câștig este, dimpotrivă, concentrarea către interior, organizarea unui efort general care să sustragă organismul contingentei, să-l depărteze de orice sursă de neplăceri, de atac, de degradare.

Strânsei din dinți, îmi pusei în stare de alertă fiecare treaptă a mușchilor, începând cu cei de la picioare până la bicepsii, desfășuram mental numărătoarea inversă, apoi îmi organizai desprinderea din mocirlă. Vedeam că procedeu promite. Atunci apărură câțiva țărani, gâfâind și congestionați, dând năvală la locul unde mă aflam. Am strigat din toate puterile să nu se apropie, experiența mă interesa și mă entuziasma în cel mai înalt grad. I-am îndemnat să caute calul.

Dar pe ei nu-i interesau nici calul, nici experiența formidabilă pe care o începusem, cu atât mai puțin concepția mea nobilă privind unitatea de conduită a personalității în cele mai diferite împrejurări.

Mă traseră cu brutalitate afară, ca pe cel mai ordinar dintre semenii lor... (Editura Pegaseria Națională, Chicago, 1912.)

FRANCESCO GUICCIARDINI: *Ricordi politici e civili* — „Non vi meravigliate che non si sappino le cose delle età passate, non quelle che si fanno nelle provincie o luoghi lontani; perché se considerate bene, non s'ha vera notizia delle presenti, non di quelle che giornalmente si fanno in una medesima città; e spesso tra il palazzo e la piazza è una nebbia si folta, o uno muro

si grosso, che non vi penetrando l'occhio degli uomini, tanto sa il popolo di quello che fa chi governa, o della ragione per che lo fa, quanto delle cose che fanno in India; e però si empie facilmente il mondo di opinioni erronee e vane.“*

* „Nu vă mirați că nu se cunosc atâtea lucruri din evuri trecute ori de pe melaguri îndepărtate, căci, dacă vă veți gândi bine, nu se cunosc cu adevărat nici cele din vremurile de acum, sau care se petrec zilnic chiar în orașul nostru; de obicei, între palat și piață stăruie o negură atât de deasă, ori le desparte un zid atât de înalt, încât privirea mulțimii nu poate răzbate dincolo de ele, iar poporul știe tot atât de puțin ce fac cei care-l cărmuiesc și pricina hotărârilor luate, cât știe și despre cele petrecute în India; de aceea se umple lesne lumea de zvonuri greșite și fără nici un temei.“ (Francesco Guicciardini, *Cronici, maxime, amintiri*, trad. de Oana Busuioceanu, Editura Univers, București, 1978, pp. 199–200 — n. ed.)

ÎN LOC DE POSTFAȚĂ

MIRCEA HORIA SIMIONESCU: *Supliment* — Din capul locului, trebuie să ne întrebăm, împreună cu cititorul iubitor de literatură, dacă obiectul numit *Bibliografia generală*, pe care îl ținem în mână sau deja l-am aruncat în sacoșă peste alte cum-părături, este o carte sau numai un înlocuitor de carte. După aspect — coperti, pagini imprimate pe ambele fețe, titlu și titluri, așezarea ordonată a plumbului de la prima pagină la ultima foaie —, ai putea răspunde afirmativ. Dar poți fi sigur că n-ai nimerit, ca de atâtea ori, un produs contrafăcut, unul din acelea care dau, pe ambalaj, o mulțime de asigurări și, în realitate, odată despachetat, se dovedește a fi altceva — cafea-necafea, sardele în sirop, halva-lubrifiant pentru motoare, șuncă din soia sau maioneză preparată din ipsos și aracet? Că obiectul astâmpără foamea (în cazul cărții de față setea de frumos și învățătură), așa mistificat cum se dovedește, nu are prea mare importanță; grav e că încrederea în firmă sau autor se spulberă, cum și aceea în oameni, în general, pe care ispita de câștig și mărire, proprii secolului, i-a împins să practice escrocheria onorabilă și falsul autorizat chiar și în afacerile spiritului.

Există dubii serioase și în ce privește existența fizică a autorului: fost-a el persoană adevărată, vorbitoare și mergătoare ca toată lumea, posesoare a unui buletin al populației, producătoare sau numai consumatoare de bunuri, cum încearcă să ne convingă

unele articole și reportaje de prin gazete, ba chiar dicționare biografice de prestigiu, cum ar fi, de pildă, *Who's Who in Europe*, sau un oarecare întreprinzător nenorocos, care, epuizând gama tranzacțiilor falimentare, trezindu-se șters din registrele ființelor cu trei dimensiuni, a atacat-o și pe-a patra, pentru a se face nevăzut și a se folosi de noua lui condiție spre a umple piața cu tot soiul de bazaconii și plastografii, furnizate pe sub tejghea sau în întunericul gangurilor, noaptea!

Trăim într-o lume în care mai fiecare vrea să fie altul și să se afle altunde, universul s-a curbat de tot, extremele se ating și se împreunează, afirmația după care totul e posibil ne-a intrat în sânge, considerăm deopotrivă reale și adevărate nu numai lucrurile pipăibile și comensurabile, dar și pe acelea bănuite a se afla în spatele lor, în umbră, funcționând netulburate și când n-au nume. Un autor anonim, creator de cărți imaginare, de întregi literaturi, e posibil — de ce nu —, existența lui nu ne deranjează, atâta timp cât se mărginește la producția de cărți și nici prin gând nu-i trece să fabrice o floare, un ou, o stea, o ploșniță, un ciorap sau o mandolină. Tot mai puțini sunt cei care au nevoie de literatură: viața modernă a născocit o mie de alte mijloace de trimitere a omului în spații necunoscute lui, să amintim bicicleta, ziarul, naveta cosmică, televiziunea, coca-ina, bomba cu hidrogen, unde identitatea persoanei fugitive se schimbă până a nu mai putea fi recunoscută. La strigarea catalogului de peste un sfert de secol, cel numit va avea privilegiul de-a răspunde: omniprezent! Tăietura de pe obrazul prost bărbierit, tristețea unuia căruia i s-a furat calul sau casetofonul, pălăria uitată într-un cinematograf și toate câte ne definesc și întrețin viața vor atinge gradul dorit de universalitate.

Cartea de față, contrar așteptărilor, încearcă să ne readucă acasă.

Tulburător este faptul, confirmat de organele competente, că, în pofida versiunilor în circulație și a snopilor de întrebări punând la îndoială existența numitei cărămizi literare intitulate *Bibliografia generală* și a unui autor desemnat cu sigla M.H.S.,

ambele obiecte sunt reale și se bucură de statutul de ființe. Dovadă: cartea (prima ediție: 8 000 de exemplare) se citește pe înfundate în multe cercuri, mai ales de către tineri, este comentată în școli, universitate și chiar în tren, face — cum s-ar zice — carieră; se fură din biblioteci, se vinde la negru la prețuri amețitoare, tulbură sau umflă de râs mulțime de cititori, surprinde prin adevăruri privitoare la ultima jumătate de veac, catagrafiate înainte ca ele să capete oarecare contur, când se aflau doar ca simptome, de unde încredințarea unora că autorul cărții ar fi dăruit de Pronie cu harul divinației. Dacă adevărul s-a dovedit valid, în cei 22 de ani de la apariția volumului și 47 de la așternerea pe hârtie a primelor capitole, să nu ne îndoim că obiectul care îl trece prin furcile timpului există și nu-i nici pe departe un înlocuitor, un erzaț.

Cât privește pe autor, ce dovadă mai convingătoare că el nu face parte din tagma nevăzuților, a fantomelor, ci este cetățean ca oricare altul, când există în dulapuri, sub pecete, dosarul lui bine burdușit cu tot felul de referințe — multe obținute prin intimidări și presiuni —, ce au ca laitmotiv întrebarea de unde a știut el cum funcționează sistemul (nu doar articulațiile și diversele aparate), cine i-a procurat brevetul de strecurare a realităților prin alegorie, fabulă, hiperbolă, joc de echivocuri cu țintă precisă, parabole și alte perdele de fum, cum de și-a permis „să iasă din rânduri“ (de parcă ar fi fost vreodată în rânduri), tocmai atunci când rândurile se îngroșau, efect al prealăudatei ieșiri în balcon a ctitorului demolator, și, faptă de neiertat, cum a „acionat“ el ca să-și publice, neștirbite, concluziile, ajungând să oblige însăși istoria să-i confirme, în anii care au urmat, enunțurile, scenariile, fanteziile?

Mărturie că omul în cauză e persoană stă și seria de întâmplări și coincidențe ce a urmat publicării cărții: apariția, pe strada și în apartamentul lui, a unor curioși să afle ce mai scrie, ce proiecte are, ce mănâncă, pe cine are la inimă, sau la stomac, paralelă cu dispariția unor însemnări, caiete de jurnal, scrisori (acestea din urmă „culese“ înainte de-a ajunge la destinatar), cu punerea sub observație a deciziilor medicale (nu cumva și

ele ficționale?) întocmite de specialiști spre a-l interna în spitalul unde pacientul spera să-și recapete încrederea în oameni și apetența pentru caligrafie, precum și să obțină ieșirea cu acte în regulă din labirintul în care intrase, prin forța împrejurărilor și a presiunilor morale, dar și a curiozității de-a ști, din interior, cum lucrează, fără lapte, smântânitoarea (vezi prima piesă a *Bibliografiei*) și cum se văd de acolo, din palat, treburile și nevoile oamenilor (vezi ultima piesă).

Așadar, printr-o fericită întâmplare, nu numai cartea se dovedește reală și adevărată, obiect concret mișcător în spațiu, ci și autorul ei, ingenios meșter de curse pentru șoareci și de povești cu înțelesuri neconvenabile puterii, martor de mai bine de două decenii al modului cum funcționează, perfect dar aberant, motorul unui mecanism sortit să se desfacă în bucăți la prima apăsare mai decisă a pedalei.

Bibliografia generală (generală, din titlu, a urmărit să precizeze, din capul locului, întinderea domeniului), apărută în ultimele zile ale anului 1970, a fost prima scriere literară din literatura noastră care, refuzând categoric să ia în seamă „problematika” propusă de regim, frecventată de înșiși contestatarii ei (preluarea puterii, colectivizarea agriculturii, raportul dintre personalitate și mase, dintre putere și adevăr, sensurile adevărului etc.), tratată adesea cu talent, curaj și incisivitate, dar pe sectoare, de romancierii și nuveliștii lucizi și neîmpăcați cu ceea ce se întâmpla, a proiectat faptele în piscul utopiei, al ficțiunii alegorice de tip swiftian, pentru ca, de acolo de sus, să poată ținti, precum șoimul din înălțime, prada lunecătoare printre bălării, apărându-se prin mimetism sau șiretlicuri. Cititorul atent, eliberat de învățăturile din manuale și de obiceiurile unor lecturi naturaliste, de fascinația acțiunii și anecdotei, odată aflat în posesia cheii unui portativ ce propune o altă grilă de decipitare a textului, va descoperi singur cât de generalizatoare e contestația, cât de fermă opoziția, cât de ascuțită satira. Cartea judecă sistemul în întregul său, pune decis semnul egalității între totalitarismul comunist și cel nazist (câți autori apăseau, atunci în anii '60, pe acest semn de aritmetică elementară?). Meritul

autorului, descoperirea lui cea mai importantă, este aceea că, având de demontat însuși mecanismul dereglat, smintit, al „noii orânduiri”, nu a propus reparații, ci spulberarea lui în întregime, scop pentru care a inventat un joc și un stil pe măsură — prefăcându-se că îl interesează aspectul de tratat „științific”, terminologia mai mult sau mai puțin tehnică, analiza formelor literare, aventura modelor artistice, erorile de interpretare, destinele și produsele unor confecționeri de ocazie, întâmplări anodine și groțești etc., nu sistemul, nu politica. Dacă cronicarii și criticii au elogiât cartea la apariție și mai târziu, pentru originalitatea ei, pentru inaugurarea în spațiul nostru a ceea ce se cheamă antiliteratură, foarte puțini s-au ocupat de adresa politică, aflată la nivelul mai profund al textului; se înțelege că n-au ajuns până la el sau, mai sigur, că n-au avut putința să-l traducă pentru toată lumea, pentru cenzura furată de insolența formei.

Lucru ciudat e că, astăzi, autorul înclină să dea mai mare crezare primei presupuneri — neînțelegerea — decât secundeii. El, autorul, s-ar fi așteptat ca, îndată după căderea tiraniei și a feluritelor ei cenzuri, criticii (dar nu numai ei) să se întrecă în a numi în gura mare ceea ce nu se putuse decât șopti, editurile să se bată ca să retipărească prima și cea mai cuprinzătoare panoramă a anilor de opresiune, operă literară și document, comedie și, totodată, diagnostic al unei maladii ce părea incurabilă, bazaconie trasă din realități cu semn distinct, înrudită cu epopeile eroicomiche ale atâtor scriitori învățați la școală, printre altele *Țiganiada* lui Budai-Deleanu.

Autorul e îndreptățit să creadă că, dacă această scriere năzdrăvană ar fi fost tradusă într-o limbă de circulație europeană, în anii următori publicării ei, acum douăzeci de ani, altul i-ar fi fost destinul, mai puține mâhnirile care îl încenușează pe autor, îngrijorat nu atât de drumul lucrării lui, cât de fatalele întâzieri recurente ale literaturii neamului său („Ai luat seama — spunea odată Radu Petrescu — că rata de recepție corectă și de recunoaștere a unei bune înfăptuiri a scriitorului român este de 70 de ani? Te invit să faci această cercetare...”).

După calcule de preșcolar, ar însemna că *Bibliografia generală*, astăzi epuizată, ar trebui să aștepte anul 2040 până a fi din nou propusă cititorilor... Iată că apare o tânără editură, *Nemira*, care își asumă riscul să strice tradiția.* Ce fel de oameni sunt redactorii ei și ce gust al aventurii îi îndeamnă să facă ce n-au făcut alții, să provoace un destin să se articuleze mai devreme?

Riscul, aventura legitimează existența, nu invers.

În toamna lui 1945, autorul, împreună cu Radu Petrescu și Costache Olăreanu, au ales o după-amiază calmă și limpede, pentru ca, sub coroana rotată a unui măi bătrân, să schimbe păreri despre ultimele evenimente, să răsfoiască publicații atunci sosite de la București, să aleagă „materiale“ pentru revistele lor manuscrise și — cum timpul, pe atunci, era larg și generos, în ciuda vremurilor de lipsuri și convulsii, de foamete și îngrijorări — să întârzie până la căderea serii și mai apoi, spre a-și împărtași impresii de lectură și proiecte. Mușcând dintr-un măi, autorul își amintește că, din nimic, i-a venit ideea de-a scrie o antologie cu texte aparținând unor... autori închipuți. Trăia, în acel moment, un mare entuziasm pentru literatură, dublat de un început de insatisfacție pentru cărțile pe care le citise. Ca orice tânăr la 17 ani, avea pretenții și idealuri nemăsurate, visând să realizeze el ceea ce nu izbutiseră să scrie alții. În cele din urmă, le-a promis prietenilor că va face, până una-alta, o carte cu rezumate de cărți posibile, o bibliotecă de literaturi între copertile unui fel de catalog.

Borges era necunoscut pe-atunci, abia descinsese, cu un an în urmă, în Europa, în traducere franceză (volumul *Fictions*); nici vorbă să fi auzit (unde, la Târgoviște!?) de ideea acestuia despre lumea ca bibliotecă. Avea să audă de idee și de numele ilustrului scriitor sud-american cu 32 de ani mai târziu, când

* *Bibliografia generală* a apărut pentru prima oară în 1970, la Editura Eminescu, ca al doilea volum din ciclul *Ingeniosul bine temperat*. A fost reeditată de Editura Nemira în 1992, apoi postată online de Editura LiterNet în 2004. Editura Humanitas prezintă în volumul de față ediția definitivă a acestei cărți (n. ed.).

Bibliografia generală era deja apărută. Prima formă a proiectatei cărți, purtând titlul „academic“ *Istoria literaturii organice*, a fost scrisă curând după aceea de neuitat întâlnire, manuscrisul are vreo 20 de pagini (se păstrează), titrajul și dispoziția textelor au rămas până la urmă aceleași, ironia și maniera de tratare la fel, dar el nu ajunge nici la satiră, nici la persiflarea doctelor tratate, a exegezelor, modalități și niveluri dobândite mai târziu, când experiențele vieții și ale cărților i-au adâncit autorului insatisfacțiile.

Lăsată deoparte doi ani, cartea a căpătat contur și un început de sens într-o altă fericită împrejurare, tot la Târgoviște, în Alei, promontoriu dominând lungile prundișuri ale Ialomiței. Tot un trio: Radu Petrescu, Petru Creția și autorul, schimburi de impresii ca și în primul tablou. Spre vest, un apus de soare magnific, un cer brăzdat de nori fusiformi, portocalii și opalini cum se mai pot vedea numai în îndepărtata Mare a Chinei.

Prietenii, răpiți de priveliște, au rămas tăcuți, umăr lângă umăr, simțind că sunt martorii unei minuni, a irepetabilului. E, desigur, riscant, ba chiar enorm, să presupunem că acele lungi clipe de vibrație a prietenilor poeți, clipe de adevărată beatitudine, ar sta la originea cărților *Didactica nova* (în care, de altfel, Radu Petrescu evocă în culori vii parcul din Alei) și *Norii* (istorie a metamorfozelor cerului, în care Petru Creția își controlează cu precizie de matematician efuziunile lirice, ca să lase larg spațiu meditațiilor despre veșnicia prefacerilor lumii), dar tot atât de riscant ar fi să înlăturăm ipoteza că amintirea clipelor uluitoare oferite de acel apus de soare să nu fi lăsat adânci urme în cele două admirabile scrieri.

Fapt cert e că autorul *Bibliografiei generale* „și-a văzut“ atunci cartea în întregul ei — monumentalitatea, structura, circumvoluțiunile în necurmată mișcare, culoarea dominantă, tonul, combinația de nuanțe rezultată din apropierea fanteziei supravegheate și incisivitatea abil temperată, măsura — câștiguri prelungite în toate cărțile ulterioare.

Au mai trecut mulți ani — răstimp de cunoaștere, de înfruntare a nenumărate adversități, de scriere a *Dictionarului onomastic*, exercițiu de stil și acesta, dar mai puțin costisitor și mai puțin

elaborat —, până ce, în 1965, și-a reluat proiectul și l-a dus, perseverent, la bun sfârșit. Nu-și amintește să mai fi trăit un moment sau întâmplare anume care să fi declanșat, de-această dată, reluarea proiectului. Ajunsesse să priceapă, în toată comedia ce se desfășura în jur, trăsăturile epocii, eroarea generalizându-se, năzuind să devină politică de stat și să anuleze individul, firescul, libertatea.

O primă formă „compactă” — cam o treime din volum —, scrisă pe un caiet de o sută de foi, a fost dăruită prietenului Tudor Țopa, prin 1966, care pretinde că a pierdut-o într-un local, lucru imposibil de crezut; o a doua formă, adăugind încă o treime, a fost transcrisă pe un caiet gros, semănând cu manuscrisele mânăstirești — caligrafie în două culori, vignete, titluri policrome. Dactilografiată, lucrarea și-a tot sporit volumul în ultimii doi ani de pregătire pentru tipar, editura grăbindu-se să se folosească de „răgazul ideologic” deschis de Primăvara de la Praga, când strânsorile cenzurilor slăbiseră.

Atunci, ca urmare a avertismentelor și dojenilor șefului serviciului unde lucra autorul, iritat de fragmentele publicate în *România literară*, care pretindea că îl compromit („Îți recomand să nu mai scrii povești cu îngeri masacrați de mașini”, spusese la început, „cum ți-ai permis să ironizezi tehnica, cuceririle minții omenеști, fiindcă ce e mai înălțător decât să vezi un om subțirel stăpânind o uriașă mașină industrială? Nu poți decât să fii mândru de puterea omului”, revenise el mai apoi), cartea s-a împlinit încă o dată, cu piese polemice deschise, cu replici usturătoare. După un ultim dialog cu personajul (Dumnezeu mai știe ce avea în cap?), în care acesta a împins interdicțiile până la a-i cere, pur și simplu, „să nu mai scrii deloc!”, la care autorul, de-acum blindat de succesul *Dicționarului* apărut, i-a răspuns „Aveți puterea (o avea ca nimeni altul) să interziceți publicarea, dar cu scrisul e altă poveste: am scris în singurătate mai bine de 20 de ani, fără gând de publicare, voi mai scrie încă 20 cu aceeași seninătate și râvnă”, relațiile dintre cei doi s-au rezumat la sumare, reci contacte de serviciu, până la reorganizarea impusă de celebrele „teze din iulie” (1971), când pontiful a putut să

se debaraseze de „colaboratorul” incomod. Lăsăm cititorului plăcerea de a descoperi singur între piesele acestui volum și povestea măcelării îngerilor, și replica „didactică”, scrisă ca pentru luminarea unui școlar în primele clase, precum și alte piese descriindu-l pe mărginit în diferite ipostaze ale aroganței și expansiunii.

„*Bibliografia* n-ar fi apărut niciodată, dacă nu te aflai în preajma Ideologului”, i-a spus Mihai Gafița autorului (în auzul Ninei Cassian, al lui Al. I. Ștefănescu și al altor câteva persoane) înapoiindu-se, seara târziu, de la un spectacol la „Bulandra” (Mihai Gafița era editorul cu vigilență variabilă...). Se poate: chiar dacă fusese de mult acceptată de editură, șeful ideolog avea la îndemână toate mijloacele s-o oprească. Părerea noastră e că n-a făcut-o din teama că ar fi provocat un scandal prea mare, conștient că autorul se bucură, mai mult decât el, de prețuirea celor care îl cunoșteau; nu din pricina acestei prețuiri și a cunoașterii scriitorilor și artiștilor îl luase la cabinetul său?

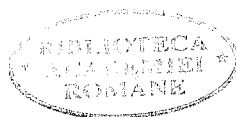
Acestor mărturisiri și repere, autorul nu le-ar mai adăuga decât un scurt *Mod de întrebuințare*: lectura cărții se poate începe de oriunde, dar mai profitabil ar fi — pentru așezarea corectă a grilei și pătrunderea privirii până la stratul cel mai bogat în aluzii și sensuri al cărții — să se parcurgă mai întâi titlurile tuturor lucrărilor „recenzate”, care construiesc împreună un fagure — catalog aproape complet al maladiilor descrise în falsul tratat: de la prostie la veleitarism, de la frica endemică la falsul practicat la scară națională, de la rivalitățile la vârf la impostură, intoleranță, violență, mistificare, crimă... Recurența termenilor indezirabili regimului trecut, alcătuiind el însuși un tablou al smintelii și mizeriei morale, ne duce gândul că volumul s-ar fi putut limita și numai la atât.

Dar comedia abia începe. Ne vom da seama de adâncimea răului, cu cât vom înainta în carte și în timp, pentru că imaginile înseriate continuă și azi să se reproducă.

Începeți, dacă vreți, cu *Leipzig, oraș de carton* sau cu *Călătorie în Bateria*, povestind despre locuri și obiceiuri de pe

meleaguri îndepărtate, și vă veți simți acasă, și vă veți da seama de ce a avut nevoie autorul de continente și de atâtea nume străine spre a putea spune adevăruri netede despre târgul și vecinii lui. Lăsați din mână cartea, dacă înțelesurile refuză să se reveleze. Așteptați puțin. Așteptați anul 2040.

24 iulie 1992

La prețul de vânzare se adaugă 2%,
reprezentând valoarea timbrului
literar ce se virează
Uniunii Scriitorilor din România,
Cont nr. RO44 RNCB 5101 0000 0171 0001,
B.C.R. Unirea, București

Redactor
MONA ANTOHI

Tehnoredactor
DOINA ELENA PODARU

Corector
CRISTINA JELESCU

DTP
CARMEN PETRESCU, FLORINA VASILIU

Apărut 2007
BUCUREȘTI – ROMÂNIA

Tiparul executat la „UNIVERSUL“ S.A.

În seria de autor

MIRCEA HORIA SIMIONESCU

va apărea integral ciclul

INGENIOSUL BINE TEMPERAT

DICTIONAR ONOMASTIC

BIBLIOGRAFIA GENERALĂ

BREVIARUL

(Historia calamitatum)

TOXICOLOGIA

sau Dincolo de bine

și dincoace de rău